

КАЛЕНДАР

УКРАЇНСЬКОЇ
НАРОДНОЇ ПОМОЧІ

НАРІК

1927

ЗПАДИВ М.ХАНДОГА.

ДО МОЇХ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЯТЕЛІВ В ПІТСБУРГУ І ОКОЛИЦІ

Дуже мені приємно Вам донести, що я є співробітницею в Кавфмана "Великім Сторі," у чужинецькім відділі, для помочі українським людям.

Кожного часу, коли Вам потрібно помочі, Вашій родині, коли купуете в нашім сторі, зайдіть до чужинецького відділу, спітайте за мною, а я Вам помогу в купні і Ви будете вдоволені.

Очікую Ваших зглядів. Кожній хвилі помічна в купні.

М. БЕЛЬО,
українська помічниця,
Foreign Department, located in
the Basement at Fifth Avenue,
entrance to the right.

М. БЕЛЬО,

KAUFMANN'S
"THE BIG STORE" ~ FIFTH AVENUE ~ PITTSBURGH, PA. ~ ATLANTIC 1000

КАЛЕНДАР

УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПОМОЧІ

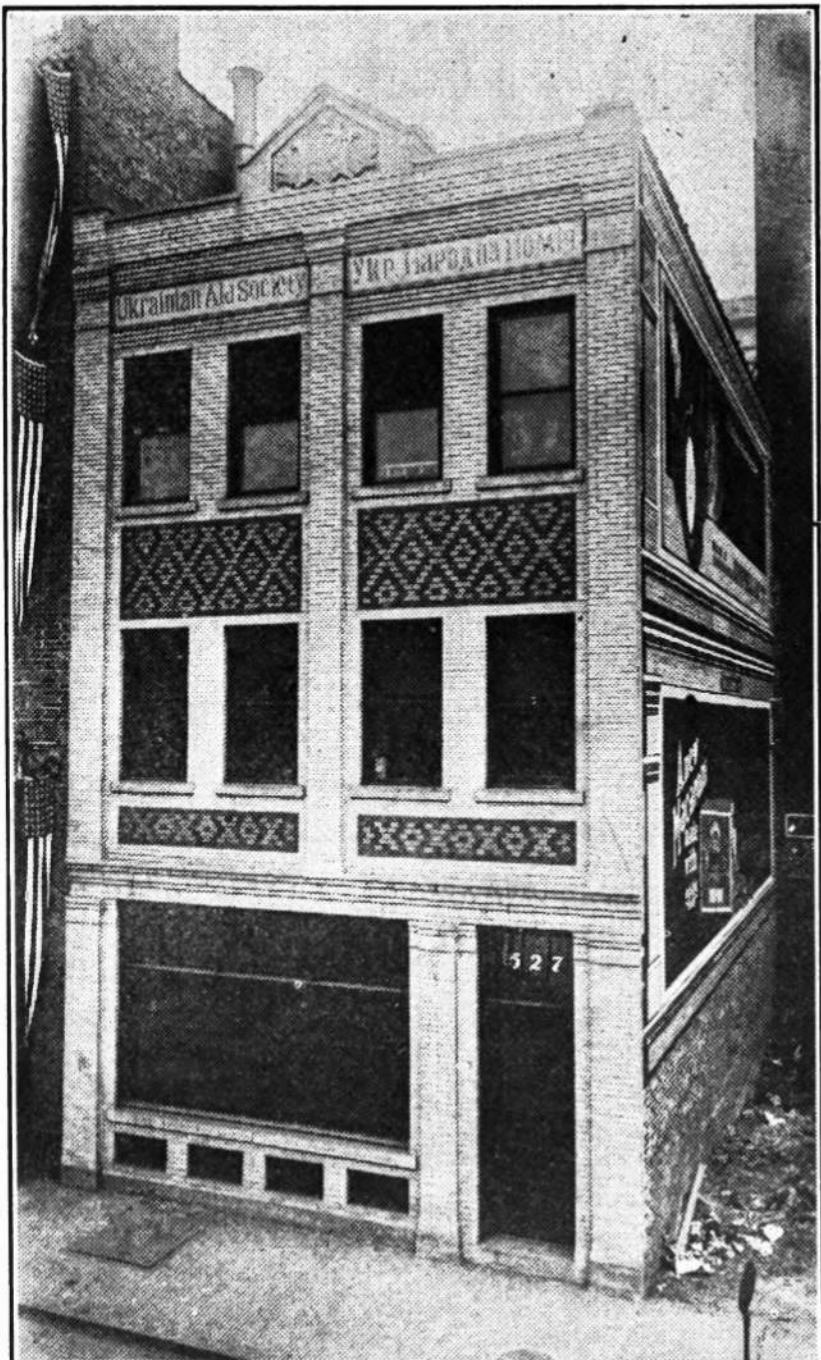
ЛЮБОВ

НА 1927 РІК

Зладив
М. ХАНДОГА.

ЦІНА 60 ЦЕНТІВ.

З друкарні Народного Слова
527—2nd Avenue - Pittsburgh, Pennsylvania.

ВЛАСНИЙ ДІМ УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНОЇ ПОМОЧІ.

М. ХАНДОГА.

НОВИЙ РІК

А ЯК гримнуть кріси і пістолі, гукнуть гармати, буря загуде, крик великий буде, аж земля задрожить: “Йди! Йди!”, то він піде, пропаде, як камінь в глибокій воді — старий Рік!

Ноєй прийде, та коли вхопить нас в свої обійми — злій буде: розлиєсь кров, виадуть трупи, потечуть слези.

Чорна доля лихом до нас засміється.

Коли вхопимо його, коли він кровю залиється, плакати буде, то засміється до нас щастя, засміється до нас золотим сміхом воля.

Лишень смілим побіда, невмируча слава і добро.

Лишень революційний, здинамітізований народ, має голос, має право на життя, має право під свої ноги — на землю.

“Огнем, мечем
А не плачем,
Удар, удар!
Проклін, проклін
А не поклін —
До діл — не слів!”

Цей живе, що не боїться огню, хто завзятою борнею закони шине.

“Лиш спльних Бог
До перемог
Веде з тюрми.
Таж хто віддасть
Нам волю, власті?
Лиш ми, лиш ми!...”

“До раю через смерть!” учить святе писмо. — В життя через борню.

Цого хоче від нас Україна, її і її народу вимоги, цого хоче від нас наше теперішнє на краще прийдешнє.

А як гримнуть кріси і пістолі, гармати гукнуть, буря загуде, то волі нашої, землі завойовник піде, пропаде, щоби не вертати, — “геть! геть! Рік старий!”

“Го-ге-го! Я тут!” крикне молодий. — “Я такий, якого мене хочете — щасливий вік:

Українського народу.
Української держави:
Новий Рік!”

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР НА 1927 РІК

ПАСХАЛІЇ В 1927 РОЦІ.

Рік 1927 є 7435-им роком по візантійській ері.

Пасхальна буква: V.

Мясниць: 7 неділь і 3 дні.

Тріод починається: 31 ст. ст. січня (18 н. ст.).

Мясоопустна неділя: 14 лютого.

Сиропустна неділя: 21 лютого.

Благовіщення 7 квітня н. ст. (25 берез. ст. ст.) пятої тиж. В. Посту
Великдень 24 н. ст. (11 ст. ст.) квітня.

Вознесення Господне 2 червня н. ст. (20 травня ст. ст.)

Сошествіє св. Духа 12 червня н. ст. (30 травня ст. ст.).

Неділя Всіх Святих 19 н. ст. (6 ст. ст.) червня.

Петрівки: 3 неділі і 1 день.

ПОСТИ:

- 1) В навечерії Богоявлення.
- 2) Великий піст від понеділку, по сиропустній неділі, до суботи перед Великоднем.
- 3) Петрівка від понеділку по нед. Всіх Святих, до понеділку перед празником Ап. Петра і Павла.
- 4) Спасівка від 1 (14) до 27 (14) серпня.
- 5) В день Усікновення чесн. голови св. Івана Хрест. 11 вересня (29 серпня).
- 6) В день Воздвиж. Чесн. і Животвор. Хреста 27 (14) вересня.
- 7) Пилипівка від 27 (14) падолиста до навечерія Різдва Христа.
- 8) Кожної середи і п'ятниці крім загальниць.
- 9) В сирний тиждень у всі дні тільки з набілом.

ЗАГАЛЬНИЦІ:

- 1) Від Різдва до навечерія Богоявлення.
- 2) Між неділею о Мит. і Фар. а неділею о Блуднім спіні
- 3) Від Великодня до Томинії неділі.
- 4) Від Сошествія св. Духа о неділі Всіх Святих.

· ЗАБОРНЕНИЙ ЧАС ДЛЯ ВЕСІЛЬ І ЗАБАВ З МУЗИКОЮ:

- 1) Всі середи і п'ятниці, крім загальниць.
- 2) Від початку Пилипівки аж до Богоявлення.
- 3) Від сирного понеділку аж до Томинії неділі.
- 4) В Петрівку.
- 5) В день Усікновення Чест. Голови Івана Хрестителя.
- 6) На Воздвиження Чесного і Животвор. Хреста.

I. СІЧЕНЬ-JANUARY

МАС 31 ДНІВ

В січні прибуває днія на 59 мінут. — Пересічна довгота дня виносить 9 годин.

СТИЛЬ

С В Я Т А

Н.	СТ.	Дні	ПРАВОСЛАВНІ		ГР.-КАТ.		РІМ.-КАТ.
1	19	С.	Грудень, 1926. Му. Боніфатія		Муч. Боніфатія		Січень. Н. Рік 1927
2	20	Н	Пер. Різдв. Ігнатія свмч.		Пер. Різ. Ігнатія свмч.		Макарія
3	21	П	Юліанні Петр.		Юліанні		Геноефи
4	22	В	Вмч. Анастазій		Вмч. Анастазій		Тита
5	23	С	10 муч. в Кріті		10 муч. в Кріті		Емілі
6	24	Ч	Нав. Різдва, Евгеній		Нав. Різдва, Евгеній		Трох Королів
7	25	П	Різдво Г. наш. Ісуса Христа		Різдво Г. наш. І. Хр.		Валентина
8	26	С	Соб. Пр. Богородиці		Соб. Пр. Богор.		Северина
9	27	Н	По Різдві. прв. муч. Стефана		По Різдві. првч. Стеф.		1. Н. по Т. К. Юліана
10	28	(П)	20 тисяч муч. в Нікодемії		20 тис. мч. в Нікодемії		Павла пустинн.
11	29	В	14,000 мол. в Вифлеємі		14,000 мол. в Вифлеємі		Альойза
12	30	С	Муч. Анізій		Муч. Анізій		Гонорати дівн.
13	31	Ч	Від. Різдва. пр. Меланій		Від. Різдва. пр. Меланій		Ізярія
14	1	П	Січень, 1927. О. І. і В. В.		Січ., 1927. О. І. і В. В.		Феікса з Новії
15	2	С	Сильвестра		Сильвестра		Мавра авн.
16	3	Н	Н. 29 по Сош. св. Духа, Малахії		Н. 29 по С. св. Д., Мал.		2 Н. по З. К. Маркила
17	4	П	Собор 70 Апостолів		Собор 70 Апостолів		Антонія пуст.
18	5	В	Навч. Богов. Мч. Теонечта		Нав. Бог. Мч. Теонех.		Приска
19	6	С	Богоявлення Господне		Богоявлення Господне		Фердинанда
20	7	Ч	Собор Івана Хрестителя		Собор Ів. Хрест.		Фабіяна
21	8	П	Юрія, Еміліяна		Юрія, Еміліяна		Агнети
22	9	С	Поліевкта		Поліевкта		Вінкентія
23	10	Н	По Богояв. Н. 30 по С. св. Духа		По Бг. Н. 30 по С. св. Д.		3 Н. по З. К. Обр. П. Д. М.
24	11	П	Теодозія преподобного		† Теодозія препод.		Тимотея
25	12	В	Муч. Татіанни		Муч. Татіанни		Нав. св. Павла
26	13	С	Єрміла, Стратоніка		Єрміла, Стратоніка		Полікарпа
27	14	Ч	Отців Синайських		Отців Синайських		Поана Золотоустого
28	15	П	Павла Тивейського, Івана		Павла Тивейск., Івана		Кароля Вел.
29	16	С	Покл. оков. св. Петра		Покл. оков. св. Петра		Франца Саласія
30	17	Н	Н. 31 по С. св. Д., Антонія Вел.		Н. 31 по С. св. Д. Ант.		Мартини. 4 Н. по З. К.
31	18	П	Анастазія і Кирила		Анастазія і Кирила		Петра Ноїаски

З А П И С К И

ІІ. ЛЮТИЙ - FEBRUARY

МАС 28 ДНІВ

В лютому прибуває дні о 1 год. 27 мін. — Пересічна довгота дня виносить 10 год. 10 мін.

				С В Я Т А		
СТИЛЬ	Н.	СТ.	ДНІ	ПРАВОСЛАВНІ	ГР.-КАТ.	РИМ.-КАТ.
	1	19	В	Макарія	Макарія	Ігнатія
	2	20	С	Евтимія Вел.	† Евтимія Вел.	Стрітення М. Громніч.
	3	21	Ч	Максима, Неофіта	Максима, Евгенія	Блажея
	4	22	П	Тимотея, Атаназія	Тимотея, Атаназія	Вероніки
	5	23	С	Климента	Клиmenta	Агафії
	6	24	Н	Н. 32 по С. св. Духа. Ксенії	Н. 32 по С. св. Д. Ксенії	5. Н. по З. К. Дороти
	7	25	П	Григорія Богослова	† Григорія Богослова	Ромуальда
	8	26	В	Ксенофона	Ксенофона	Івана
	9	27	С	Перенесення мощів Івана Зол.	† Перен. мощ. Ів. Зол.	Апольонії
	10	28	Ч	Єфрема	Єфрема	Схолястики
	11	29	П	Ігнатія, Романа	Ігнатія, Романа	Дезідерія
	12	30	С	Трьох Святителів	Трьох Святителів	Евзаяїї
	13	31	Н	О Митарі. — Кира	О Митарі. Івана Безср.	Нед. стар. зап.
	14	1	П	Лютий. Трифона мученика	Лютий. Трифона муч.	Валентія
	15	2	В	Стрітення Господне	Стрітення Господне	Фавстини муч.
	16	3	С	Симеона і Анни	Симеона і Анни	Юлії
	17	4	Ч	Ізидора	Ізидора	Савина
	18	5	П	Агафії мучениці	Агафії муч.	Констанції
	19	6	С	Вукола пр. Юліана	Вукола пр. Юліана	Конрада
	20	7	Н	О. Бл. Сині. Партенія	О бл. Сині. Партенія	Н. Мясопуст., Евстахія
	21	8	П	Теодора страт.	Теодора страт.	Елсонори
	22	9	В	Никифора	Никифора	Петра
	23	10	С	Порфірія, Харлампія	Порфірія, Харлампія	Романа
	24	11	Ч	Власія священомуч. Теодора	Власія свящ. Теодора	Матея Ап.
	25	12	П	Мелетія, Маріни	Мелетія, Маріни	Анастазії
	26	13	С	Мартиніяна	Мартиніяна	Александра
	27	14	Н	Мясопустна, Авксентія	Мясопустна, Авксентія	Нестора. Запусти
	28	15	П	Онисима, Евфroz.	Онисима, Евфroz.	Теофіля

З А П И С К И

ІІІ. БЕРЕЗЕНЬ (МАРТ) – MARCH

МАЄ 31 ДНІВ

В березні прибуває днія на 1 год. 48 мін. — Пересічна довгота дня виносить 11 годин.

С Т І Л Ъ				С В Я Т А			
Н.	С Т.	Дні	ПРАВОСЛАВНІ		ГР.-КАТ.		РИМ.-КАТ.
1	16	В	Лютий. Флавіяна		Лютий. Флавіяна		Альбіния
2	17	С	Теодора		Теодора		Понєлісц
3	18	Ч	Льва		Льва		Кунегунди
4	19	П	Архиша, Максима		Архиша, Максима		Казимира
5	20	С	Льва еп. — Агатона		Льва еп. Агатон		Евзебія, Фриде.
6	21	Н	Н. Сиропустна, Тимотея		Н. Сиропустна, Тимотея		Нед. Вступна
7	22	П	Муч. Евгена		Муч. Евгена		Томи з Аквіну
8	23	В	Полікарпа		Полікарпа		Івана Б.
9	24	С	Обріт. гл. Івана Хрестителя		† Обріт. гл. Ів. Хр.		Францішка д.
10	25	Ч	Тараса єпископа		Тараса еп.		40 мучеників
11	26	П	Порфірія, Севаст.		Порфірія, Севаст.		Константина
12	27	С	Прокошія		Прокошія		Григорія Вел.
13	28	Н	Н. 1 посту. Нестора		Н. 1 посту. Нестора		Нед. Суха
14	1	П	Березень. Евдокій муч.		Берез. Евдокій муч.		Матильди
15	2	В	Теодота священомуч.		Теодота свмч.		Льоніїна
16	3	С	Зенона, Евтропія		Зенона, Евтропія		Любина
17	4	Ч	Гарасима, Юліанни		Гарасима, Юліанни		Гертруди
18	5	П	Конона		Конона		Едуарда
19	6	С	42 муч. в Аморії		42 муч. в Аморії		Посифа Обруч.
20	7	Н	Н. 2 посту. Павла преп.		Н. 2 посту. Павло преп.		Клавдій. Н. Глуха
21	8	П	Теофілікта		Теофілікта		Бенедикта
22	9	В	† 40 муч. в Севастії		† 40 муч. в Севастії		Октавіана
23	10	С	Кондрата		Кондрата		Віктора
24	11	Ч	Софронія іатр. срус.		Софронія іатр. срус.		Гавриїла, Алекс.
25	12	П	Теофана преп.		Теофана преп.		Благовіщення П. Д. М.
26	13	С	Никифора		Никифора		Теодолія, Емануїла
27	14	Н	Хрестопоклонна		Хрестопоклонна		Н. Середопістна
28	15	П	Агапія		Агапія		Спікета наши
29	16	В	Муч. Юліана		Муч. Юліана		Кирила
30	17	С	Алексія чол. Бож..		† Алексія чол. Бож..		Квірина
31	18	Ч	Кирила Срус.		Кирила Срус.		Вальбіні діви

З А П И С К И

IV. КВІТЕНЬ - APRIL

МАС 30 ДНІВ

В квітні прибуває днія на 1 годину і 36 мін. — Пересічна довгота дня 13 годин і 25 мінут.

С Т І Л Ъ				С В Я Т А		
N.	C T.	Dні	ПРАВОСЛАВНІ	ГР.-КАТ.	РІМ.-КАТ	
1	19	П	Березень. Хризанта, Дарії	Берез. Хризанта, Дарії	Квітень. Тугона	
2	20	С	Івана муч. Сергія	Івана муч., Сергія	Франца	
3	21	Н	4 посту, Якова	4 посту, Якова	Неділя Чорна	
4	22	П	Василія	Василія	Ізидора	
5	23	В	Нікона, Лідії	Нікона, Лідії	Вінкентія	
6	24	С	Захарія, Якова	Захарія, Якова	Келестина	
7	25	Ч	Благовіщення Пр. Діви Марії	Благовіщ. Пр. Д. М.	Германа	
8	26	П.	Собор Арх. Гавр.	Собор Арх. Гавр.	Діонізія	
9	27	С	Матрони	Матрони	Марії, Клеофаса	
10	28	Н	5 посту, Іларіона	5 посту, Іларіона	Езекіїла. Н. Квітина	
11	29	П	Марка, еп.	Марка еп.	Льва	
12	30	В	Івана лісів.	Івана лісів.	Віктора	
13	31	С	Іпатія еп.	Іпатія еп.	Юстина	
14	1	Ч	Квітень. Марії єгип.	Квітень. Марії єгип.	Тайна Вечера	
15	2	П	Тита преп.	Тита преп.	Велика П'ятниця	
16	3	С	Никити	Никити	Велика Субота	
17	4	Н	Квітна, Йосифа	Квітна, Йосифа	Велинден	
18	5	П	Теодула	Теодула	Великий Понеділок	
19	6	В	Евтихія	Евтихія	Емілії вд.	
20	7	С	Юрія, Данила	Юрія, Данила	Агнети	
21	8	Ч	Страстний Четвер	Страстний Четвер	Анзельма	
22	9	П	Велика П'ятниця	Велика П'ятниця	Сотера і Кая	
23	10	С	Велика Субота, Терентія	Вел. Субота, Терентія	Войтіха еп.	
24	11	Н	Воскресення Христове	Воскресення Христове	Н. 1. Біла. Георгія мч.	
25	12	П	Світлий Понеділок, Василія	Світл. Понед., Василія	Марка сван.	
26	13	В	Світлий Второк, Артемона	Світ. Второк, Артемона	Кліта і Марк.	
27	14	С	Мартіна	Мартіна	Перегріна	
28	15	Ч	Трофима	Трофима	Віталіса	
29	16	П	Ірини	Ірини	Петра муч.	
30	17	С	Симеона, Акадія	Симеона, Акадія	Катерини Сен.	

З А П И С К И

V. ТРАВЕНЬ (МАЙ) – MAY

МАС 31 ДНІВ

В травні прибуває днія на 1 годину і 15 мінут. — Пересічна довгота дня 15 годин.

С Т І Л Ъ				С В Я Т А			
Н.	СТ.	Дні	ПРАВОСЛАВНІ		ГР.-КАТ.		РІМ.-КАТ
1	18	Н	Квітень. Томіна, Івана преп.		Квітень. Томіна, Ів. преп.		Травень. Н. 2 по Вел.
2	19	П	Івана верх. Пафнуція		Івана верх. Пафнуція		Жигмона кор. [Филип.
3	20	В	Теодора преп.		Теодора преп.		Зн. св. Хреста
4	21	С	Дезідерія		Дезідерія		Флоріана муч.
5	22	Ч	Теодора, Луки		Теодора, Луки		Пія V. папи
6	23	П	Великомученика Юрія		† Юрія великом.		Івана в Озію
7	24	С	Саси		Сави		Доміцілі
8	25	Н	Мироносиць, Марка		Мироносиць, Марка		Н. 3 по Вел. Станислав.
9	26	П	Василія, Гляфірій		Василія, Гляфірій		Григорія
10	27	В	Симеона		Симеона		Ізидора орача
11	28	С	Ясона, Максима		Ясона, Максима		Мамерта
12	29	Ч	9 муч. в Кязиці		9 муч. в Кязиці		Панкрата
13	30	П	† Ап. Якова		† Ап. Якова		Серватія
14	1	С	Травень. Еремій пр.		Травень. Еремій пр.		Боніфатія
15	2	Н	О рослабл., Бориса і Гліба		О росл. Бориса і Гліба		Н. 4 по Вел. Софія
16	3	П	† Теодозія Печ.		† Теодозія Печ.		Івана Непомука
17	4	В	Пелягії		Пелягії		Пасchalіса
18	5	С	Ірини муч.		Ірини муч.		Фелікса
19	6	Ч	Пова многостр.		Пова многостр.		Петра, Колестина
20	7	П	Явл. зн. Ч. Хреста		Явл. зн. ч. Хреста		Бергара
21	8	С	Ап. і Св. Ів. Бог.		Ап. і Св. Ів. Бог.		Єлени
22	9	Н	О Самар. Пер. мощ. св. Мик.		О Сам. пер. м. св. Мик.		Н. 5 по Вел. Юлії діви
23	10	П	Симеона		Симеона		Дезідерія
24	11	В	Мокія		Мокія		Поанія вд.
25	12	С	Епіфанія еп.		Епіфанія еп.		Урбана
26	13	Ч	Глікерії муч.		Глікерії муч.		Вознесення Господне
27	14	П	Ізидора, Максима		Ізидора, Максима		Івана I. папи
28	15	С	Пахомія		Пахомія		Вільгельма
29	16	Н	О сліпопородженим, Модеста		О сліп. Модеста		Н. 6 по Вел. Максиміна
30	17	П	Андроніка		Андроніка		Фелікса
31	18	В	Теодота		Теодота		Анелі

З А П И С К И

VI. ЧЕРВЕНЬ – JUNE

МАЄ 30 ДНІВ

До дня 22 червня прибуває днія на 19 мін., опісля убиває днія на 5 мін.—Пересічна довгота днія 16 год.

СТИЛЬ				С В Я Т А		
Н.	СТ.	Дні	ПРАВОСЛАВНІ	ГР.-КАТ.	РИМ.-КАТ.	
1	19	С	Травень. Патрікія	Травень. Патрікія	Червень. Якова	
2	20	Ч	Вознесення Господнє	Вознесення Господнє	Бразма	
3	21	П	† Константина і Єлени	† Костянтина і Єлени	Кльотильда	
4	22	С	Василіска	Василіска	Квірина	
5	23	Н	Св. Отців, Михайла	Св. Отців, Михайла	Зелені Свята	
6	24	П	Симеона	Симеона	Понеділок Зелений	
7	25	В	Зн. г. Ів. Хр.	Зн. г. Ів. Хр.	Роберта	
8	26	С	Карпа	Карпа	Медарда	
9	27	Ч	Терапонта	Терапонта	Прима	
10	28	П	Никити еп.	Никити еп.	Маргарити	
11	29	С	Теодозій муч.	Теодозій муч.	Варшави	
12	30	Н	Сошествія Св. Духа	Сош. Св. Духа	1. по Зел. Св. Онуфрія	
13	31	П	Пр. Тройці, Єрмія	Пр. Тройці, Єрмія	Антонія з Пад.	
14	1	В	Червень. Юстини	Червень. Юстини	Василія Великого	
15	2	С	Никифора	Никифора	Віта і Модеста	
16	3	Ч	Лукіяна	Лукіяна	Боже Тіло	
17	4	П	Митрофана, Софії	Митрофана, Софії	Адольфа	
18	5	С	Доротея	Доротея	Марка	
19	6	Н	1 по Сош. Н. всіх Святих	1 по Сош. Н. всіх Святих	2 по Зел. Торж. Б. с. І.	
20	7	П	Теодота, Артемії	Теодота, Артемії	Спльвестрія	
21	8	В	Теодора спрат.	Теодора спрат.	Альойзія	
22	9	С	Теклі М., Кирила	Теклі М., Кирила	Павлина	
23	10	Ч	Тимотея, Антоніни	† Пр. Ева. Тимотея	Зенона	
24	11	П	Вартоломея	Вартоломея	Івана Хрест.	
25	12	С	† Онуфрія Вел. Прп.	† Онуфрія Вел. прп.	Проспера	
26	13	Н	2 по Сош. Акиліни	2 по Сош. Акиліни	3 по Зел. Івана і Павла	
27	14	П	Єлисея, Методія	Єлисея, Методія	Володислава	
28	15	В	Ероніма	Ероніма	Льва II. папи	
19	16	С	Тихона еп.	Тихона еп.	Петра і Павла	
30	17	Ч	Мануїла	Мануїла	Згад. ск. Павла	

З А П И С К И

VII. ЛИПЕНЬ-JULY

МАС 31 ДНІВ

В липні меншає день о 56 мінут. — Пересічна довгота дня 15 годин і 27 мінут.

С Т І Л Й				С В Я Т А				Р И М . - К А Т			
Н.	С Т.	Дні	ПРАВОСЛАВНІ		ГР . - К А Т .		Р И М . - К А Т				
1	18	П	Червень. Леонтія		Червень. Леонтія		Липень. Теобальда				
2	19	С	Юди ап., Зосима		Юди ап. Зосима		Посіщення Пр. Д. М.				
3	20	Н	3 по Сош. Методія		3 по Сош. Методія		4 по Зел. Геліодори				
4	21	П	Юліана муч.		Юліана муч.		Посифа Калясант.				
5	22	В	Евзебія		Евзебія		Фільомен				
6	23	С	Агріппіна муч.		Агріппіна муч.		Ісаї прор.				
7	24	Ч	Різдво Івана Хрестителя		Різдво Ів. Хрестителя		Пульхерії				
8	25	П	Февроній		Февроній		Елісавети Кор.				
9	26	С	Давида		Давида		Кпріла еп.				
10	27	Н	4 по Сош., Самсона		4 по Сош. Самсона		5 по Зел. Амалії Діви				
11	28	П	Кира і Івана Безср.		Кира і Івана Безср.		Пелягії Діви				
12	29	В	Петра і Павла		Петра і Павла		Ільзана з Дуклі				
13	30	С	Собор 12 Апостолів		Собор 12 Апостолів		Маргарити				
14	1	Ч	Липень. Косми і Дамяна		Липень. Косми і Дамяна		Бонавентури				
15	2	П	Пол. Риз. П. Б.		Пол. Риз. П. Б.		Розіся. Апостолів				
16	3	С	Анатолія і Мокія		Анатолія і Мокія		Пр. Д. М. Шкапцір.				
17	4	Н	5 по Сош. Андрея Крит.		5 по Сош. Андрея Крит.		6 по Зел. Алексія				
18	5	П	† Кирила і Методія		† Кирила і Методія		Симеона з Липи				
19	6	В	Атаназія		Атаназія		Вінкентія				
20	7	С	Томи прип.		Томи прип.		Іллі, Чеслава				
21	8	Ч	Прокопія М.		Прокопія М.		Пракседри діви				
22	9	П	Панкратія		Панкратія		Мар. Магдалини				
23	10	С	Антонія Печерського		† Антонія Печерського		Аполінарія				
24	11	Н	6 по Сош. Ольги Княгині		6 по Сош. Ольги Княг.		7 по Зел. Христини мч.				
25	12	П	Ілярія, Прокла		Ілярія, Прокла		Якова ап.				
26	13	В	Арх. Гавріїла		Арх. Гавріїла		Анни М. П. Д.				
27	14	С	Онисима		Онисима		Наталя Діви				
28	15	Ч	Володимир. Рівн. Ап.		† Волод. Рівн. Ап.		Інокентія папи				
29	16	П	Атинофена		Атинофена		Марти діви				
30	17	С	Марини муч.		Марини муч.		Авдона і Сенни				
31	18	Н	7 по Сош. Еміліяна		7 по Сош. Еміліяна		8 по Зел. Ігнатія				

З А П И С К И

VIII. СЕРПЕНЬ – AUGUST

МАС 31 ДНІВ

В серпні меншає днія на 1 год. і 34 мін. — Пересічна довгота дня 14 годин і 12 мінут.

СТИЛЬ			С В Я Т А				
Н.	СТ.	ДНІ	ПРАВОСЛАВНІ		ГР.-КАТ.		РІМ.-КАТ
1	19	П	Липень. Мокрінні		Липень. Мокрінні		Серпень. Петра в ок.
2	20	В	† Іллі прор.		† Іллі пророка		Пр. Д. Мар. Анг.
3	21	С	Симеона юрод.		Симеона юрод.		Знай. св. Стеф.
4	22	Ч	Марії Магдалини		Марії Магдалини		Домініка
5	23	П	Теофіля, Трофима		Теофіля, Трофима		Мат. Б. Сніж.
6	24	С	† Бориса і Гліба		† Бориса і Гліба		† Преобр. Господне
7	25	Н	8 по Сош. Усп. св. Анни		8 по Сош. Ус. св. Анни		9 по Зел. Кастана
8	26	П	Єрмолова		Єрмолова		Квіянка
9	27	В	Пантелеймона		Пантелеймона		Романа
10	28	С	Прохора		Прохора		Лаврентія
11	29	Ч	Калинника, Серафіни		Калинника, Серафіни		Зузанни діви
12	30	П	Сили, Андроника		Сили, Андроника		Кляри
13	31	С	Евдокіма праєд.		Евдокіма праєд.		Гіполітита
14	1	Н	Серпень. 9 по Сош. В. ч. Х. Маков.		Серп. 9 по Сош. В. ч. Х.		10 по Зел. Евзебія
15	2	П	Пер. мошів св. Стефана		Пер. мош. св. Стефана		Успення Богородиці
16	3	В	Ісаака, Дальмата		Ісаака, Дальмата		Роха
17	4	С	7 атр. в Єф., Евдокій		7 атр. в Єф., Евдокій		Ліберата
18	5	Ч	Евсигнія		Евсигнія		Елени
19	6	П	Преобр. Господне		Преобр. Госп.		Бенігнія
20	7	С	Дометія		Дометія		Стефана Кор.
21	8	Н	10 по Сош., Еміліяна		10 по Сош., Еміліяна		11 по Зел. Іанни Фре.
22	9	І П	Матея ап.		Матея ап.		Фліберта
23	10	В	Лаврентія муч.		Лаврентія муч.		Філ. еп.
24	11	С	Евлла, Клядій		Евлла, Клядій		Вартоломея
25	12	Ч	Фотія, Анникія		Фотія, Анникія		Людника Кор.
26	13	П	Максима		Максима		Зефірина пани
27	14	С	Міхея		Міхея		Посифа Каласант.
28	15	Н	11 по Сош. Успення Пр. Бог.		11 по Сош. Усп. Пр. Б.		12 по Зел. Августин ..
29	16	П	Перен. Обр. Госп.		Перен. Обр. Госп.		Усікн. Ів. Хрестителя
30	17	В	Мирона		Мирона		Рожі з Лім.
31	18	С	Фльора і Лавра		Фльора і Лавра		Раймунда

ЗАПИСКИ

ІХ. ВЕРЕСЕНЬ – SEPTEMBER

МАЄ 30 ДНІВ

У вересні меншає днія на 1 год. і 41 мін. — Пересічна довгота дня 12 годин і 33 мін.

СТИЛЬ

С В Я Т А

Н.	СТ.	Дні	ПРАВОСЛАВНІ		ГР.-КАТ.		РІМ.-КАТ
1	19	Ч	Серпень. Андрея, Теклі		Серпень. Андрея, Теклі		Вересень. Егідія
2	20	П	П Самуїла		Самуїла		Юста
3	21	С	Тадея ап.		Тадея ап.		Ізабелі
4	22	Н	12 по Сош. Агатоника		12 по Сош. Агатоника		13 по Зел. Розалії
5	23	П	Іринея		Іринея		Лаврентія
6	24	В	Евтиха		Евтиха		Захарії пр.
7	25	С	Тита, Вартоломея		Тита, Вартоломея		Регіни діви
8	26	Ч	Андріяна, Наталя		Андріяна, Наталя		Рожд. Пр. Д. Марлі
9	26	Ч	Сави, Пімена		Сави, Пімена		Горгонія
10	28	С	Мойсея, Августина		Мойсея, Августина		Николая з Т.
11	29	Н	13 по Сош. Усікн. гол. Ів. Хр.		13 по Сош. Ус. г. І. Хр.		14 по Зел. Якінта
12	30	П	Олександра		Олександра		Гвідона
13	31	В	Пох. п. Пр. Б.		Пох. п. Пр. Б.		Товій
14	1	С	Вересень. Симеона Ст.		Вересень. Симеона ст.		Воздвиж. Ч. Хреста
15	2	Ч	Маманта, Івана		Маманта, Івана		Нікодима
16	3	П	Антіма, Теоктиста		Антіла, Теоктиста		Людмили діви
17	4	С	Вавіля, Мойсея		Вавіля, Мойсея		Лямберта
18	5	Н	14 по Сош. Захарії		14 по Сош. Захарії		15 по Зел. Томи з Віл.
19	6	П	Чудо Арх. Михайла		Чудо Арх. Михайла		Януарія
20	7	В	Созонта		Созонта		Евстахія
21	8	С	Рожд. Пр. Богородиці		Рожд. Пр. Богор.		Матея ап.
22	9	Ч	Поакима і Анні		Поакима і Анні		Маврикія
23	10	П	Мінодори, Митрод.		Мінодори, Митрод.		Теклі діви
24	11	С	Теодори прп.		Теодори прп.		Герарда
25	12	Н	15 по Сош. Автонома		15 по Сош. Автонома		16 по Зел. Клофи
26	13	П	Корнилія сотн.		Корнилія сотн.		Кіндріна
27	14	В	Возд. Ч. Хреста		Возд. Ч. Хреста		Коемп і Даміана
28	15	С	Нікити		Нікити		Вячеслава
29	16	Ч	Євфимій, Людмили		Євфимій, Людмили		Михайлі Архістратига
30	17	П	Софії, Віри, Надії і Любови		Софії, Віри, Надії і Люб.		Броніча

З А П И С К И

Х. ЖОВТЕНЬ – ОСТОВЕР

МАС 31 ДНІВ

В жовтні меншає дні на 1 годину і 44 мін. — Пересічна довгота дня 10 годин і 48 мінут.

С В Я Т А			
СТИЛЬ			
Н.	СТ.	Дні	ПРАВОСЛАВНІ
1	18	С	Вересень. Євменія
2	19	Н	16 по Сош. Трофима
3	20	П	Евстахія, Татіяни
4	21	В	Кондрата
5	22	С	Йони
6	23	Ч	† Зач. Івана Хрест.
7	24	П	Теклі муч.
8	25	С	Евфrozини, Пафнут.
9	26	Н	17 по Сош. Івана Богослова
10	27	П	Калістрата
11	28	В	Харитона
12	29	С	Киріака
13	30	Ч	Григорія свмч.
14	1	П	Жовтень. Покр. П. Д. Марії
15	2	С	Кипріяна, Юстини
16	3	Н	18 по Сош. Діонізія
17	4	П	Бротея
18	5	В	Харитини
19	6	С	† Томи ап.
20	7	Ч	Сергія і Вакха
21	8	П	Пелягії
22	9	С	† Йкова ап.
23	10	Н	19 по Сош. Евламій
24	11	П	Філиппа, Теофана
25	12	В	Пропа і Андроніка
26	13	С	Карна муч.
27	14	Ч	Параскеви
28	15	П	Лукіяна, Евтимія
29	16	С	Льонгіна сотн.
30	17	Н	20 по Сош. Андрея
31	18	П	Ап. і єв. Луки
ГР.-КАТ.			
			Вересень. Євменія
			16 по Сош. Теофима
			Евстахія, Татіяни
			Кондрата
			Йони
			† Зач. Івана Хрест.
			Теклі муч.
			Евфrozини, Пафнут.
			17 по Сош. І. Богослов.
			Калістрата
			Харитона
			Киріака
			Григорія свмч.
			Жовтень. Покр. ПДМ.
			Кипріяна, Юстини
			18 по Сош. Діонізія
			Бротея
			Харитини
			† Томи ап.
			Сергія і Вакха
			Пелягії
			† Йкова ап.
			19 по Сош. Евламій
			Філиппа, Теофана
			Пропа і Андроніка
			Карна муч.
			Параскеви, Назарія
			Лукіяна, Евтимія
			Льонгіна сотн.
			20 по Сош. Андрея
			† Апост. і єв. Луки
РІІМ.-КАТ			
			Жовтень. Ремігія
			17 по Зел. Леодегара
			Кандида
			Францішка
			Плякіда
			Брунона
			Юстини діви
			Бригіди
			18 по Зел. Діонізія
			Франца Bordжа
			Плякіда
			Максиміліана
			Едварда Кор.
			Каликста
			Тереси
			19 по Зел. Галля
			Лючини
			Луки Євангеліста
			Петра
			Феліпіана
			Уршулі
			Кордулі
			20 по Зел. І. Кацістран.
			Рафаїла Арх.
			Іана Кант.
			Евариста
			Савіни муч.
			Симона, Юди
			Наркіма еп.
			21 по Зел. Клавдія
			Вольфганга

З А П И С К И

ХІ. ПАДОЛІСТ – NOVEMBER

МАЄ 30 ДНІВ

В падолисті меншає дні на 1 годину і 14 мінут. — Пересічна довгота дня 9 годин і 20 мінут.

С Т І Л Ъ				С В Я Т А			
Н.	СТ.	Дні	ПРАВОСЛАВНІ		ГР.-КАТ.		РИМ.-КАТ
1	19	В	Жовтень. Поіла		Жовтень. Поіла		Падолист. Всіх Святих
2	20	С	Артемія		Артемія		† День Задушний
3	21	Ч	Іларіона Вел.		Іларіона Вел.		Губерта
4	22	П	Аверкія		Аверкія		Кароля Богом.
5	23	С	Ап. Якова, бр. Госп.		† Ап. Якова бр. Госп.		Елісавети
6	24	Н	21 по Сош. Арети		21 по Сош. Арети		22 по Зел. Леонарда
7	25	П	Маркіяна		Маркіяна		Теогата
8	26	В	Димитрія В. м.		Димитрія В. М.		Севера
9	27	С	Нестора		Нестора		Теодора
10	28	Ч	† Параксеви, Неонілі		† Параксеви, Неонілі		Andreя з Ав.
11	29	П	Анастазії		Анастазії		Мартина еп.
12	30	С	Зеновія, Зеновій		Зеновія, Зеновій		Мартина папи
13	31	Н	22 по Сош. Стахія		22 по Сош. Стахія		23 по Зел. Евгенія
14	1	П	Падолист. † Косми і Дамяна		Падол. † Косми і Дам.		Серафина
15	2	В	Акиндина		Акиндина		Леопольда
16	3	С	Айталя, Йосифа		Айталя, Йосифа		Отмара
17	4	Ч	Йоанікія		Йоанікія		Сальомеї
18	5	П	Галактіона муч.		Галактіона муч.		Оттона
19	6	С	Павла еп. Клявдії		Павла еп. Клявдії		Елісавети
20	7	Н	23 по Сош. Єроніма		23 по Сош. Єроніма		24 по Зел. Фелікса
21	8	П	Михайліа Арх.		Михайліа Арх.		Введення Пр. Д. Марії
22	9	В	Онисифора		Онисифора		Кикнії
23	10	С	Ерасті		Ерасті		Климента
24	11	Ч	Міні, Віктора		Міні, Віктора		Івана від Хреста
25	12	П	Івана, Нілія		†Іосафата полоцького		Катерини
26	13	С	† Івана Золотоустого		† Івана Золотоуст.		Конарда
27	14	Н	24 по Сош. Филипа Ап.		24 по Сош. Филипа Ап.		Валеріана 1 Н. Адв.
28	15	П	Гурія і Самона		Гурія і Самона		Крискентія
29	16	В	† Матея Єв.		† Матея Єв.		Сатурніна
30	17	С	Григорія нов.		Григорія нов.		Andreя ап.

З А П И С К И

ХІІ. ГРУДЕНЬ - DECEMBER

МАС 31 ДНІВ

До 22 меншає день о 24 мін. а від 23 прибуває дні на 5 мін.—Пересічна довгота дня 8 год. і 30 мін.

СТИЛЬ

С В Я Т А

Н.	СТ.	Дні	ПРАВОСЛАВНІ	ГР.-КАТ.	РІМ.-КАТ
1	18	Ч	Падолист. Платона, Романа	Падол. Платона, Романа	Грудень. Елігія
2	19	П	Авдія, Варлаама	Авдія, Варлаама	Бібліаній дів
3	20	С	Григорія, Анатоля	Григорія, Анатоля	Франца, Ксавера
4	21	Н	25 по Сош. Введення Пр. Богор. Филимона, Кикілій	25 по Сош. Введ. П. Б. Филимона, Кикілій	2 Н. Адв. Варвара
5	22	П	Амфілохія, Григорія еп.	Амфілохія, Григорія еп	Сави
6	23	В	Катерини Вмч.	Катерини Вмч.	Николая
7	24	С	Климента	Климента	Амброзія
8	25	Ч	Алипія при.	Алипія при.	Неп. Зач. Пр. Д. Марії
9	26	П	Якова, Палладія	Якова, Палладія	Леокадії
10	27	С			ПДМ. з Льорето
11	28	Н	26 по Сош. Стефана	26 по Сош. Стефана	3 Н. Адв. Дамазія
12	29	П	Парамона, Філемона	Парамона, Філемона	Александра
13	30	В	† Андрея ап.	† Андрея ап.	Лукії
14	1	С	Грудень. Наума, Філярета	Груд. Наума, Філярета	Спірідіона
15	2	Ч	Авакума	Авакума	Фортунати
16	3	П	Софонія	Софонія	Адеяйди
17	4	С	Вмч. Варвари	† Вмч. Варвари	Лазаря
18	5	Н	27 по Сош. Сави	27 по Сош. Сави	4 Н. Адв. Граціяна
19	6	П	Николая Чудотв.	Николая чудотв.	Немезія
20	7	В	Амброзія еп.	Амброзія еп.	Теофіля
21	8	С	Паталія	Паталія	Томи ап.
22	9	Ч	Зач. св. Анни	Зач. св. Анни	Зенона
23	10	П	Мінни, Єромогена	Мінни, Єромогена	Вікторії
24	11	С	Даниїла стовпн.	Даниїла стовпн.	Нав. Різдва, Ад. і Еви
25	12	Н	28 по Сош. Спиридона	28 по Сош. Спиридона	Різдво Христа
26	13	П	Евгенія, Ореста	Евгенія, Ореста	Стефана
27	14	В	Філімона	Філімона	Івана єванг.
28	15	С	Елеутерія	Елеутерія	Дітій уб. у Фефлесмі
29	16	Ч	Аггея, Теоф., Тирса	Аггея, Теоф. Тирса	Томи еп.
30	17	П	Даниїла прор.	Даниїла прор.	Давида Кор.
31	18	С	Севастіяна	Севастіяна	Сильвестра

ЗАПИСКИ

М. ХАНДОГА.

КОЗАЧА СЛЬОЗА

Куди не лилась вона?
Куди не розливалась?
Як довга та широка українська земля, її зросила, ця перла козача, з козачого ока.
В неволі ляцькій.
В ясирі турецькім.
По Сибірі, ген аж там де зимна Камчатка.
По тaborах, за дротом кільчастим.
По тюрмах. Під стінами на розстрілах. Під шибеницями. Під бурами на панщині

Лилась, як з цебра
Козача сльоза.

Коли козачі груди, хто чоботом давить, горло стискає — вона з серця в око війде, по лиці скотиться, впаде, — горе тоді: пожога на землі!

Свідки її кріаві, як вона сама:
Пилявці, Жовті Води, Зборів.
Бій під Конотопом.
Свячені Гайдамаків.
Варша, Стамбул, Стоманів,
Бої Усусуєв і Партизанів.
В ній вихор шістнадцяті роки співає, чуже з корінням рве-
вириває, кладе, як покоси трава

Козача огненна сльоза.

Бунт в ній і відвага.

На шибеницях, в тюрмах і на розстрілах, під побоями, в борні кріавій, а вона — на цілий світ гомонить:

Ще не вмерла Україна.

Смерть катам!

Воля українській ниві!

Йду . . .

В обороні я:

Мечем і кулею воююча

Козача сльоза.

Кріаво побінкетує... Минеться неволя, як літньої ночі сон.
Буде й Українець пан —

Від Засяння по Чорне Море
Український пшеничний лан.

.Іншень не вийде із загадки вона — бунтарська, геройська,
відважна і сміла — побідна, огненна
Козача сльоза.

О. САЛІКОВСЬКИЙ.

ЩО ТО ТАКЕ ІСТОРІЯ?

I.

З минулого Київської держави. — Зміни в країні і в народі. — Звідки розпочалась історична наука.

Шо то за наука історія? Чого вона вчить?

Щоб відповісти на ці питання, подивімся уважно, що діється з нами самими та навколо нас. Ми бачимо, що самі ми міняємося з роками та й навколо нас багато дечого міняється на світі. Нехай кождий з вас згадає своє минуле: хоч і невеличке воно, а тим часом відмін у ньому відбулося — з вами самими, у вашій родині, у вашій праці... Такі зміни відбуваються не тільки з окремими людьми, але з цілими містами, з цілими державами та народами. Для прикладу візьмемо Київ — нашу Українську столицю.

Колиб яким чудом могли ми перенестися на півтора тисячі літ перед нами у ту місцевість, де тепер стоїть наш старий Київ з його золотоверхими церквами та високими, роскішними будинками, з його широкими вулицями, трамваями, сотками тисяч мешканців, то побачили б на тому місці лише густий віковічний ліс. Мешканцями його були хіба дикі звірі та може часом забігав туди нашівдикій мисливець, щоб розкласти свої пастки або набрати меду від диких пчіл.

На тисячу літ перед нами на тім місці жило вже чимало людей. На теперішній Київщині осіло славянське племя Поляне, яке заснувало тут державу, що прибрала назву **Руської**, а потім стала називатися **Унгрунською**. Київ був осередком тієї держави. В народі розповідали з рода в род. їхній Київ понад тисячу

років тому заснував чоловік іменем **Кий** з братами **Щеком і Хоривом** та сестрою **Либедю**. У цім переказі народні може й є якась частина правди, бо й тепер у Київі істнє місцевість, що називається **Щекавищею**, є й річка Либедь.

По якомусь часі почали порядкувати в Київі та охороняти його від ворогів князі з військом, що називалося тоді **дружиною**. Гадають, що першими князями київськими були не Поляни, але войовничі **Варяги**, які разом із дружинами прибули з далекої півночі і оселилися між Полянами. Майже всі вони були русіві, як звичайно північні мешканці. Може тому саме й держава, якою вони почали порядкувати, стала називатися **Русю** або руською.

Біля Київа на високому березі Дніпра є чудова місцевість, що називається **Аскольдова могила**. Тут ніби то був похований перший київський князь із Варягів **Аскольд**. Княжив він разом із братом **Диром**.

З князів, які були потім у Київі, як же представився **Олег**, прозваний в народі за свою мудрість **Віщим**. Він поширив та зміцнив київську державу, і до нашої пори дійшли народні пісні-билини, в яких прославляється Олег. По Дніпрі та Чорному Морю він допливав зі своєю дружиною на човнах аж до Царгороду і брав з Греків багато данини. Одного разу Греки ланцюхами перегородили Царгородську протоку і не можна було наблизитися човнам до грекської столиці. Тоді мудрій Олег велів витягнути човни на землю та поставити їх на колеса. Коли подув вітер у бік Царгорода, князь казав розпнати на щоглах вітрила і човни самі підкотилися до

стін міста. Переякані Греки заплатили Олегови велику данину грішими і ріжними дорогими річами.

Величезна ріка **Дніпро**, що обливав київські береги, служила тоді найліпшою дорогою не тільки для військових походів на далекий південний, але й для торгу. Дніпром приїздили до Києва купці з Греції та інших півдневих країн і привозили з собою одяг, зброю, ріжні вироби з золота й срібла, вино, тощо. В Київі ці свої товари вони вимінювали на шкіри, футра, мід, віск і т. п. Потім київські купці почали й сами возити своє добро на обомін у півдневі краї.

Найславнішим із київських князів був **Володимир Великий**, що вступив на київський престол в 979 р., а номер в 1015. За 35 літ свого князювання він дуже поширив київську державу, завоювавши багато земель навколо. На захід київська держава досягла при цьому ріки Сяну, в склад її входили: **Перемишль**, **Червень** і інші міста. На Волині, що називалася країною Деревлян, великий князь заснував город, який назвав своїм іменем. Він і тепер існує.

Володимир Великий захотів одружитися з грецькою царівною Ганною, а коли її за цього не віддавали, то князь обложив найбільше грецьке місто в Криму Херсонес. Туди мусіли Греки привезти свою царівну з Царгорода. Володимир приняв християнство і повернувшись до Києва, охрестив усіх Киян. Та річка, в якій Киїне хрестилися, а радше те місце, по якому річка в ті часи текла, називається й досі **Хрестатиком**. Проходить по цьому тепер найкраща київська вулиця.

Гербом цього могутнього володаря України був **тризуб**. Його вібивали на срібних грошах того часу,

витискали на цеглинах церков, тощо. Від 1918 року тризуб знов став гербом Української держави.

Син Володимира Великого **Ярослав Мудрий** теж зробив дуже багато і для Києва і для Київської держави. Він видав добре закони, зводив школи, будував церкви. При цьому заснувалася найбільша свята Українська — **Київська Печерська Лавра**. Ярослав збудував знаменитий храм **Святої Софії**, що й тепер пишається своїми золотими банями у самому центрі української столиці; в часи Ярослава збудовані були й **Золоті Ворота**, яких руйни ви можете бачити. На заході своєї держави він заснував город Ярослав, у якому дехто з вас напевно бував. Мудрого Ярослава дуже поважали володарі європейських держав. Сам Ярослав був женатий з донькою шведського короля, а своїх доньок віддав одну за Норвезького королевича Гаральда Сміливого, що потім став королем Норвезьким, а другу Анну — за французького короля Генриха.

Ярослав помер у 1054 р. Його саркофаг (домовина), зроблений з білого мармуру, і тепер стоїть у Софійському соборі.

* * *

Такий-то був початок Української держави з її осередком Київом. Проходили роки й сторіча і все мінялося. Де були колись дики непроходимі ліси, там заснувалися села й міста, заблизали під сонцем золоті ниви, розстилися широкі шляхи. Народ, який перебував у на півдінному стані і знає тільки лови на диких звірів та війну, з сусідами, постепенно, крок за кроком, перетворювався в свідому людність, зєднану до куни своїм минулим життєм, спогадами про спільну боротьбу за

свое окреме від сусідів істнуваннє, свою любовю до батьківщини та сучасними змаганнями за ліпше майбутнє для неї. Коротко кажучи, народ постепенно перетворювався в **націю**.

Отож власне історія і розповідає про ті зміни, які перейшли на протязі: століть і тисячелітів із містами, з державами, з народами і зі всім родом людським. Іншими словами: **Історія це наука про те, як людський рід жив від найдавніших часів, як він розвивався і дійшов кінець-кінцем до того стану, в якому перебуває тепер.**

Перший, що назвав науку про минуле людськості історією, був учений грек **Геродот**. Він жив на ..450 рік перед Різдвом Христовим у м. Галікарнасі (у Малій Азії) і його звичайно називають **батьком історії**. Саме слово "історія" грецьке і означає "**оповіданнє**." Ті хто читується історії, мусить добре запамятати імя її "батька," а при змозі прочитати його цікаві **твори**.

II.

Джерела історії устні і писані. — Як мертві річи воскрешують минуле життя. — Археологія.

Але звідки історія знає все те, про що нам оповідає? Знає вона це з так званих **джерел**. Історичні джерела діляться на устні, писані й монументальні.

Устні джерела. Коли люди ще не вміли писати, то свої спомини про минулі події вони передавали з рода в род словесно, переказом і переказані запамятувалося. Само собою зрозуміло, що перекази не можуть бути завжди і цілком правдиві, бо одні, переказуючи, щось забуде, пропустить, другий навиаки, додасть щось зайве, чого в дійсності не бу-

ло.

Друге устне джерело — **народні пісні**. Як що траплялося в давно минулі часи щось незвичайне, якесь визначна подія, то, бувало, хто не будь складав про цю подію поетичне оповідання, яке потім співали. Багато таких пісень про стародавню київську бувальшину занесено аж на далеку північ Московщини. Вони називаються **билинами** і в них багато розповідається про київського князя Володимира, про Вольгу (Олега) й інші. На Україні багато історичних народних пісень і дум співають лірники й кобзарі. Про деякі історичні події дуже давнього часу розповідається навіть у **колядках**, які в нас співають хлопці й піrubки на Різдвяні свята.

Народні пісні чи — то билини, чи думи, чи колядки, чи які інші — зберігаються тривійше ніж перекази і не так иснують від додатків та змін, бо вони подібні до віршів, лекше затримуються в пам'яті і менше міняються при передачі. Не даремно ж бо говориться: "Казка брехня, а пісня правда, з неї слова не викинені." Тимчасом слід зазначити, що і в піснях трапляється іноді плутанина та переіначення імен то-що.

Більше невинності та правдивости в писаних джерелах. Коли люди винайшли грамоту, то вони домислилися і до того, що добре було записувати незвичайні події на пам'ять нацидкам. У нас у давно минулі часи цими записуваннями займалися монахи тому, що тоді монахи були найбільш освічені люди; майже в самих тільки монастирях провадилася книжкова справа. Монахи звичайно записували події по роках або по літах, зазначаючи під кождим роком, усе що їм виявлялося в тім році найважливіше. Коли один монах умирал, то другий продовжу-

вав його працю. Звідси й пішли назви **літопис**, **літописець**. Першим нашим літописцем уважають преподобного **Нестора**, київо-печерського монаха. У літописі записували не тільки такі події, як війни між сусідами, князями й чужинцями, наїзди дикого степового племені Половців, Печенігів, то що, але й такі явища, як затміннє сонця й місяця, появу на небі комети, спустошення поля саранчою і т. і.

Окрім літописів складалися в стародавні часи у оповідання про життя видатних людей — так звані **житія**, а також повісті про ріжні події. Несторова літопись розпочинається словами: “Се есть повість времяных лет (себто минулого часу), откуду есть русская земля і кто нача в ней первее княжити.”

На підставі всіх зазначених вище джерел: літописів, житій, повістей, народних переказів та пісень уже можна скласти більш-менш повне та послідовне оповідання про життя нації. Таке оповідання й буде — **історія** нації.

Щоб ви ясніше уявили собі згадані джерела історії, наводимо тут кілька про облогу Царгорода:

Ой славен, явен красний (князь),
А чим же він та прославився?
Що із вечера коня осідав,
А вже к світові під Царівград став.
Ой як бе та й бе на Царівгород.
Цар ся дивує, хто то воює,
А міщане ходять, все раду радя
Що тому вояці за дари дати?
Вивели йому коня в параді
Він коня то взяв, не подякував,
Не подякував, шапочки не зняв,
Шапочки не зняв, не поклонився,
Не поклонився і не покорився.
Ой як бе та й бе на Царівгород.
Цар ся дивує, хто воює.
А міщане все раду радя
Що тему вояці за дари дати?

Винесли йому полумисок золата.
Він золото взяв, не подякував,
Не подякував, шапочки не зняв,
Не поклонився, і не покорився.
Ой як бе та бе на Царівгород.
Цар ся дивує, хто то воює.
А міщане ходять, все раду радя
Що тому паняти за дари дати.
Вивели ж йому панну в коморі;
Він панну узяв та й подякував,
Подякував і шапочку зняв,
Шапочку зняв, ще й поклонився,
І поклонився і покорився.

Не може бути сумніву, що ця кольядка складалася в часи князівські, але вона може стосуватися і до Олега, що не один раз брав данину з Царгорода, і до Володимира, що одружився з царгородською царівною, і до батька Володимира — за воївника Святослава. У літопису про похід Святослава на Царгород так розписано:

“І пішов Святослав війною під місто та розбив також інші міста, що стоять пусті й до сьогодні. І скликав цар до палати своїх вельмож і сказав їм: “Що зробимо? Не можемо стати проти нього!” І сказали вельможі: “Винесли до нього дарунки, вишробуймо його, чи любить він золото й шовкові, золотом ткані матерії!” — Винесли до нього золото й шовкові, золотом ткані матерії й мудрих мужів і сказав їм: “Дивіться на його погляд, його твар і його вражіннє!” А він узяв дарунки, прийшов до Святослава, а той, коли Греки прийшли з поклоном, сказав: “Уведіть їх слоди!” І прийшли і поклонилися йому і положили перед ним золото й шовкові, золотом ткані матерії. І сказав Святослав, дивлячися на бік: “Поховайте!” А дружина Святослава взяла й поховала. А царські посли вернулись до царя, і скликав цар вельмож і сказали винесланці: “Ми прийшли

до нього й дали йому дарунки, а він не глянув на них і велів їх сховати." І сказав один: "Попробуй ще раз, пішли йому зброю." Вони послухали його і вислали йому меч і іншу зброю. А він це приняв, почав любуватися цим і хвалити і цілувати царя. І прийшли послі знову до царя і оповіли про все, що сталося. І сказали вельможі: "Лютим цей муж задумує бути, бо не дбає про гроши, а бере зброю; плати данину!" І вислав цар посілів із такими словами: "Не йди до міста, але візьми данину і що бажаеш." Мало що не йшов на Царгород¹⁾.

Порівнюючи народну пісню (колядку) з записом літописця, ви бачите, що в них є багато спільногого і ця спільність змісту підтверджує, що походи перших київських князів на Царгород були явищем не випадковим і разом з тим дуже популярним.

* * *

А що ж уявляють із себе ті джерела історії, що ми їх назвали **монументальними**?

Зараз ми не пояснимо.

Коли люди виходять із півдикого стану, вони замість землянок та шатер починають будувати мешкання з дерева та з каміння. Потім, коли народ розбогатіє, він починає будувати великі та богаті палаці для своїх царів, храми для богів. Чим народ стає богатіший, тим і будівлі його стають красні та богаті. Будівлі деяких старинних народів стоять уже по кілька тисяч років, як от піраміди та руїни храмів колишніх Єгиптян. Як би ми навіть не мали жадних інших відомостей про стародавній Єгипет, то самі піраміди,

великі як камяні гори, наочно виявляли, що Єгиптяне в свій час були дуже освіченим народом, що вони знали їх архітектуру й механіку (бо інакше вони не піднялиби на таку височіні каміння величезних розмірів); а в той же час народ дуже численний, який мав свою усталену та унормовану державу (без цього неможливо було б зібрати та керувати такою величезною кількістю робітників). Бачите, як багато дають нам відомості про колишній Єгипет його піраміди, а до того відомості цілком певних, безсумнівних.

Але про минуле життя народів можна довідатися не лише з таких величезних будівель, як піраміди та храми, а теж і з найменших річей щоденного вживання, як ось зброя, хатна обстановка, жіночі оздоби, то-що. У нас на Україні робиться багато розкопок стародавніх могил і там знаходять кістяки похованих людей, а коло них ріжні металеві, глиняні, або камяні річки, які наочно показують, що за народи жили колись у цих краях, які вірні трималися, на якій ступні розвитку були, з якими народами вели торговий обмін, які ткали, знаряди в своїм господарстві, з якої посуди їли і т. д. Утворилася ціла наука, що досліджує та зясовує ріжну старовину. Ця наука зветься **археологією** (по грецьки "археос" — старовинний "льогос" сл. во. мова). На підставі мертвого матеріалу стародавніх часів археологи воскреснують перед нами цілі народи, що колись жили, з їх побутом, обстановкою, характером, звичаями.

Отож ясно, що і будівлі і всі взагалі останки зі старих часів зберігають пам'ять про те, що діялось колись, а тому їх називаються вони **пам'ятниками**, або вживані латин-

1) Михайло Воздяк. Історія української літератури. Т. I. стор. 217—219.

елький вираз, **монументами**.

Археологія допомагає вияснити історію народів, а тому називається допоміжовою науковою історії.

Є в історії й інші допоміжові засо-

бі, але про них ви докладно довідаєтесь тоді, коли безпосередньо приступите до студій над минулим людськості і зокрема — над минулим рідньої країни й рідього народу.

Б. НАЙМАН.

РАБИ

Довго, так довго носили вони на своїх кістляних спинах оті шалені тягарі. Без нарікань схилялись під мішками з гнилим, смердючим піском. Мовчки під ударами бичів, ішли в підземелля по залізо, щоби з нього самим собі скувати тяжкі кайдани... Це було страшне заворожене коло, але вони все мовчали.

І враз відчули вони, що ноші їх пустили кігті, цупкі кігті.

Вони вrostали в них, впивались в них все глибше й глибше, ссучи їх кров, винищуючи все...

І тоді широкою лявою розлився глухий гомін обурення...

Вони заговорили.

Спочатку слабкий голос їх ставав гучніший все і сильніший і окремі, сміливі співали: "Браття, вперед! Скиньте ганебну ляклivість вкупі з діравим мішком паскудних гнилих забобонів. Випростуйте горді спини, голови в гору підійміть, будьте могутні свободні..."

Сірі ті скелі зруйнованої влади вас вже не зможуть спинити.

Встаньте бо, браття, вперед і сміліще. Хай згине, що згинуть повинно!"

І тисячі надірваних голосів кричали: "Хай згине, що згинуть повинно!"

Могутні хвилі великого моря народного гніву піднялися. Вони вже пішли!

Яркі блискавки борються з хмарами, рвуть їх, простромлюють наскрізь. І коли, переможені, сідими сльозами впадуть на землю хмари, — на ярко-синьому, ликуючому небі засяє сонце.

Вони пішли!

Хай гинуть! Хай ллеться кров червоним потоком. Хай бризьки її все вкривають вселенну!

На залитих нею рівнинах усіхнуться ясному сонцю зелені парости молодої свободи.

Вони вже пішли!

Їх багато. Вони сильні, вони могутні, вони побідять!

Переклав Михайло Садовський.

МОЛОДЕ ПОКОЛІННЄ

Ми йдем вперед... В серцях огень
І молодечі мрії...
На лицах жар... І чар пісень
На устах... Ми ідем гень-гень,
Де світло й правда мріє.
Ми йдем вперед... Спинити нас
Не може жадна сила.

Нас манить світ повен прикрас...
Л розгін наш спинить лиш час,
Шорив втишить могила.
Ми йдем вперед... Нам не страшні
Терпіння, голод, стужі.
Ми вірим: прийдуть щастя дні...
Тому хоч тілом ми марні,
То духом все ми дужі

П. В.

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

НЕПОБОРНІ

Політував сніжок. Зразу дрібними, а там і щораз більшими та грубшими платками.

Смертельним рядном прикривав трупів, що постріяні, порубані й порізані лежали на вулицях здобутого князем Меншиковом гетьманського городу Батурина.

Батурин коняв на штиках роззвірного салдацтва.

Дорізували останнього живого чоловіка.....

Драгунський полковник, Павло Петрович Скорін, обсадив Мазепину палату.

Він стояв у невеличкім будинку біля віздової брами, бо в самій палаці повно було диму і згару. Її піднадали пяні салдати і Скорін, знаючи скільки дорогоцінного добра скривалося в її старих мурах, на силу вгасив пожежу. В голубій салі, неткнутій пожежою, лежала Мотря Коцубеївна. Наїв живою знайшли її на лавці в гетьманському саді, на тій самій лавці, на якій вона нераз сиділа біля гетьмана Мазепи на любій з ним розмові.

Скорін знає Мотрю ще з тих часів, як з царським воєводою бував у гетьмана на пирах. І не лише знає, але і влюбився у горду, вродливу хахлачку, тою безталанною, бо безнадійною любовю, котрої не виявив ні й, ні нікому. Глибоко заховав у серцю. Аж отце нині Мотря у його руках. Може з нею зробити що схоче...

Та не над пімстою думав полковник Скорін, а над тим, якби Коцубеїву доньку счасті перед судом князя Меншикова. Його що лише не видно. Прийде з городу і пічиститься допрос. Меншиков схоче розкрити заговор гетьмана Мазепи а що Мотря бу-

ла близькою до гетьмана людиною, так допросу і її не минути.

Скорін не бачив іншої ради, тільки вивести Мотрю. Хотів жертвувати собою. Як комендант палати міг виїхати з Мотрею і більше до царя не вернутися. Для неї згідний був жертвувати своїми маєтками, рангою, виглядами на світлу будучість, — але вона тієї жертви не приняла.

“Разом з Батурином згину!” — заявила йому рішучо.

І Скорін бився з гадками, що йому тепер робити. Зневага, якої могла Мотрю від Меншикова зазнати, не давала йому спокою...

А сніжок політував чимраз густійший і зимнійший. Гасив пожежу, прикривав кров, прислонював всі ті жахливі картини, яких ні розказати, ні змалювати не можна.

Скорін затикав долонями уха, щоб не чути тих вересків і зойків, що долітали від недалекого городу, заплющував очі, щоб забути те, що бачив, голи входив до здобутої твердині, старався думати про все, тільки не про Батурина. Але не було такої спли, щоб могла думки його спрямувати кудись у другий бік. Батурин, Мотря, Меншиков, суд, — поза цей круг він ніяк не міг вийти. Аж обезсилений до краю зсунувся з лавки, на коліна і вхопивши голову в руки, став молитися за всіх тих, що згинули у чочашцій жах пивої ночі і протягом пиніншого крівавого дня, а зокрема за тих, що їх власною рукою виніратув в другий світ.

“Річний упокій даруй, Господи, усочним рабам твоїм,” — повторював у безкощечності, немов у тих словах скривався лік на його розбурхану совість і на його безстадійну лю-

бов.

“Павле Петровичу!” — гукав знайомий голос. Хтось грохав шаблею до вікна.

Скорін глянув: Світлійший!

Припняв шаблю і вискочив із вартиці.

Перед брамою князь Меншіков на чорнім коні, за ним гурт офіцірів і відділ драгунів.

Всі не виспані, очі їм світяться як у вовків.

Скорін глянув на князя і перше, що завважив, це був гарний кінь, по коліна в крові, ніби в червоних пончоах.

Кінь іржав, крутив головою і вимахував ногами, ніби хотів скинути з них ті червоні пончохи.

Світлійший поплескував його по гнучкій шії, рукою у довгій, півдесантській рукавиці, що також була більше червона, як біла.

“Кат.” — майнуло Скорінови через голову, хоч світлійший на ката не подобав, бо був дрібний і не великої сили.

Але якраз тому ще яркішіше відбивала від його солодкої усмішки тая крів на руках і на скіряних пантелейонах.

“Здоров був, Павле Петровичу!” — гукнув князь по вояцьки, а в голосі його почувалося те вдоволення, яке дає тільки свідомість побіди.

“Здоровля бажаю вашій світловості,” — відповів глухо Скорін.

Князь подав йому руку. (Треба дружити з гарним полковником, бо хто зна, чи завтра він не стане любимцем царя).

Скорін з омерзінням всунув свою здорову долоню, в малу руку, що колись бублик вищлітала і не задержуючи її там довго, вихопив і став натягати на неї рукавицю.

Світлійший зіскочив з коня, обняв

Скоріна за стан і пустився з ним до палати.

“Стерва! Не промели снігу!” — сердився на вояків.

“Якже тут?” — питався Скоріна. “Усмирили?”

“Казав повісити кількох.”

“Кого?”

“Наших.”

“Якже це?”

“А так, що грабували.”

“Гу-ум... Не зашкодить... І так тієї сволочі за богато... А з Мазепиних людей не застукали кого?

Скорін замнявся.

“На жаль — ні.”

“Ніже одного?”

“Ні одного.”

“То зле. Нам треба доказів гетьманської зради. І клейноди треба нам добути.”

“Кажуть, що дворецький знає про них.”

“Деж він, цей дворецький?”

“Повісився, заки я тут прийшов. Не хотів видати клейнодів.”

“Шельма!” — гукнув князь і гнівно спалахнув. “Шельма! Трупа колесувати велю.”

Скорінови мурашки полізли по спині. Уявляв собі гідку картину знущання над покійником.

“Мовчиш?” — питався князь.

“Маю казати правду?”

“Говори!”

“Не бачу консеквенцій...”

“Консеквенцій?”

“Так. Послідовності не бачу. Маємо карати гетьмана за зраду, а трупа дворецького колесувати за те, що не хотів зрадити свого пана.”

“Ха-ха-ха!” — реготався князь. “Філософуємо, Павле Петровичу. А війна має свою філософію і свої консеквенції. Те добре, що потрібне, а головна річ, треба нам сповнити волю нашого батюшкі-царя. Розумієш? Волю нашого найвищого во-

жда. Отсе й ціла наша філософія, брате, а другої ти навіть не допускай до голови.”

З голубої салі блімало світло лоївки. Скорін пригадав собі Мотрю.

“Забув сказати вашій світlosti, що в гетьманському саді знайшли ми напів замерзлу Мотрю Василівну.”

“Яку це Мотрю?”

“Кочубеївну, доньку Василя Лєонтієва, скараного Мазепою за вірність цареви.”

“Чому ж ти мені того не сказав, брате? Цеж велика птиця. Гетьманова коханка.”

“Донька Кочубея.”

“Бунтарка!”

“З гетьманом за Десну не пішла.”

“Бо лишилася Батурин бунтувати. Знаємо, знаємо, Павле Петровичу, хто таке тая Мотрю. Заставимо ми її тонко співати.”

“Недужа.”

“Але ще не вмерла, а з живого ми добудемо що треба.”

“Це жінка, а ми офіцери.”

Князь злобно глянув на гарного полковника. ““Advocatus diaboli” — сказав усміхаючись лукаво. “І не дивуюся. Ти, брате, молода людина, а Мотрю жінка великої вроди, нехай її чорт!”

“Жінка!” — з притиском завважив полковник.

“Кнут пола не питаєт”... відповів князь. “Ну, ходімже!”

Увійшли в двір.

Світліший князь Меншіков на скору руку скликав військовий суд. Скорін винирнувався від нього. Йому противне було те знищання над правою і справедливістю, що звалося царським судом. Це таке варварство, на яке культура людина без супротивлення глядти не може. Його розбурхана уява бачила

всі ті жахливі картини, що мали являтися у гетьмановій бенкетній салі, переміненій на судебну палату, він заздалегідь чув усі хитрі питання, котрими з безборонної людини вистували все те, за що вона готова була постояти, до смерті. Скорін бачив Мотрю на суді Меншікова... Не йти, не йти туди! Най тебе судять, а не туди її!... “Власне що йди!” наспітував йому якийсь невідомий голос. Борони її, а як треба буде, кинь їм шаблю під ноги і плюнь у лиць, світлішому, цареви, цілій тій тічні встеклих собак!

І він пішов.

Переходячи попри венецьке зеркало, глянув у нього. Не вже це він, той гарний, біллій труп, з очима, як опир?

Поіравив причіску, обтягнув каптан і мовчки сів за стіл.

Почував на собі хитрій погляд світлішого.

“Тобі, Павле Петровичу, як бачу, не здоровиться.”

“Не добре почиваю себе, князю.”

“Потерпи, брат, потерпи, за царя і отечество, за віру нашу святу православну, котру злочинний гетьман хотів езутам на поталу віддати.”

Світліший князь Меншіков був вибритий, вимитий і вичесаний. Мав намощені вуса і від нього заносило пающими Фрізона з вулиці Сан-Онор в Парижі. На його вузких грудях телісалася ціла безліч всіляких зір і хрестів, переноясаних голубою лентою святого Андрея.

Інші члени того, так званого суду, тримали себе більш-менш як звичайно, себто байдуже. Хібаж не все одне, котрого з хахлів запиняєть на кіл, а котрого покладуть на колесо? Шоб тільки князь скорін починав цей суд, бо вони втомлені і голодні. От ко, ніб так боклажок го-

рівки та шматок українського сала! Що там суд! Вониж тут і так тільки для прикраси, бо судитиме князь.

І судді перекидаються очами. Чому князь не починає? Скорше заче, так і скорше скінчить, а це найважніше.

А князеви якраз захотілося думати. Про Сцінія на руїнах Карthagени, про Цезареве *veni, vidi vici*, — хто зна про що думає князь. Може прямо про те, скільки він добра вивезе з гетьманської палати. А може і йому хочеться з приводу великої побіди сказати якесь крилате слово, що полетить далеко по Європі, полетить, верне і сяде на сторінках історії Росії.

Так слово це не приходило на гадку... Князеви треба розікрити зраду. Нехай побачить цар, що поки гетьманська булава не опиниться у руках Меншикова, поті Украйна непевна... Богато турбот у князя. От хочби й тая Мотря. Не знати, як починати з нею. З “пристрастієм”, чи у рукавицях? Бо не знати, як цар поставиться до доньки Кошубея. Може простити їй, обсипити ласками своїми, все ж таки Леонтій Кошубей голову на колоду поклав за вірну службу цареви...

Крізь вікно бачив князь Меншикових, що їх мав судити. Стояли, або лежали на снігу, бо сил не мали стояти, обірвані, окривавлені, страшні, ніби їх з колеса зняли... “Собаки! Бунтарі! Дам я їм бунт! Дам я їм Україну!”

І Меншиков махнув рукою. “Починаємо!”

Судді відітхнули. Скоріше пічне, скоріше буде кінець.

Драгуни відчинили двері і на порозі з'явився старий козак, зі звязаними назад руками. Ні ранги, ні маєтку по ньому не пізнати. Тільки по затиснених устах видно, що до

балачки не скорий.

“Ти хто такий?”

Козак назвав своє ім'я, полк і сотню, в котрій служив.

“Твій полк з Мазепою за Десну перейшов. Чому ти залишився?”

“Не весь мій полк з ясновельможним пішов, моя сотня в Батурині осталась і я з нею.”

“Значиться окремі доручення дістав? Які вони? Говори!”

Козак мовчав.

“Які? питаютъ тебе. Скажеш — простимо, а не скажеш — смерть!”

Мовчав.

Князь впялив у нього свої пронизливі очі, встав і наступав на козака, як хмара.

“Чого ви знущаєтесь надімною?”

— озвався цей. “Хочете карати, так карайте, але свого рейментаря я не зраджу так мені Боже допоможи во Тройці Своїй Святій, амінь!”

Хотів перехреститися, так руки були звязані посторонком.

Меншиков плюнув. “Вивести стерво геть! З пристрастієм питать. Гадає — маю час. Он кілько їх стойть!”

Драгуни кинулись на козака.

“Ішиште! Не треба. Я сам дорого знаю...”

Меншиков хвилювався. Гадав, що після різni Батурина хахли змякнуть, як віск. Аж ось глянь, як вони змякли! Коли всі будуть так відповідати, то богато довідається від них. Усіх їх на паль, на гляку, геть з ними — геть!

А все ж таки треба довідатися, де тій гетьманські клейноди. Це важна річ. Це видимий знак влади. І цінність не будь яка. Треба!

І Меншиков звернувся до одного з молодших офіцерів. “Вийди, Осіпов, і промов до них на розум. Ти балаєш їх собачою мовою. Скажи, як що вони покаються, то цар обсишть

їх ласками своїми, а як ні, то я їх заставлю так умірати, як не вмірав ще жаден чоловік на світі. Дерева повсихають з жаху, земля перестане родити!"

Оєшов вийшов і за хвилину чути було, як він ломаною, московсько-українською мовою переповідав княжі слова, ніби апостола читав.

Один із офіцерів, почувши під собою м'який фотель, заснув.

Менишіков зірвався з місця. "Милостиві господи! Тут так сказати, судебна італата, а не відпочивальня. Бунт проти царя розкриваємо, а ця скотина хроне!"

Сусіди штовхали спячого офіцера. Цей відганявся від них, як від мух. Аж дістав дошкульного стосуна і проріз очі.

"Звінняюся. Тут так тепло. Я три ночі не спав."

"І десять не будеш спати, як що треба буде!" — гукнув на його князь. "Іди, пройдись! о-фі-цер!"

"Подавати там!" — звернувся до драгунів.

Підвели сердюка, рослого, як ялиця, гарного, як Іадо. По останках дорогого ворання видно, що це дитина на не простого роду. Ногаратаний був жахливо, рука перевязана, груба, як коновка, крізь перевязку протікає кров і замерзає каняями грубими, як рубіни.

"Ти хто такий?"

"Митрофон Дяченко, сердюцького, гетьманського полку козак, син Олексія, сотенного писаря, батуринської сотні."

"Значиться, чоловік не простий, може навіть читати вмісні."

"І писати," — доповів той.

"Так тоді поємаси, яка за тобою винна і яка кара тебе чекас."

"Шіякої вини я за собою нечу, Вірно служив своєму гетьманові і тільки."

Оден із суддів піднявся зі свого фотеля. "Цей чорт найгірше дрався. Він підімною коня убив. Мої люди на силу обезоружили його."

"Дрався — повторив козак. — А якеж мое діло, як не дратися! Яж не баба, я сердюк!"

Менишіков поправляв на своїй груди ордери. "Гарно. Ти слухав, значиться, свого начальства. Алеж те начальство неправне, бо гетьман зрадив цареви, так і слухати його не годиться."

"Про ніяку зраду я не знаю. Для мене гетьман, це гетьман і годі."

"Був та не є. Тепер ти обовязаний слухати мене й відповідати на мої питання."

"А саме?"

"Де заховані гетьманські клейноми?"

Сердюк розсміявся у голос. "А хібаж я їх ховав?"

"Ти син тутешнього писаря, так певно чував."

"Хочби й чував, так гадаєте скажу? Не на такого понали."

"Хахло! Мужва!" — зірвався нараз офіцер, котрому сердюк убив коня. "Хахло! Мужва! Як ти смів так дерзко відзвіватися до світлішого?" І мабуть більше з жалю за конем як з любови до Менишікова, підскочив і замахнув на свою жертву. Удар був сильний, але й відповідь не легка. Офіцер похитнувся і покотився під вікно. Товарині метнулися йому у підмогу. Тільки Скорін сидів. Хотілося встати і вийти геть. Був навіть мениць, коли його тягнуло щоб ратувати чоловіка, який пошав у кіхті звірів. Це бунтувалися останки незіпсуютої ще до краю дуні. Але побідив розум і полковник Скорін прикипів до свого місця.

Бачив, як сердюк лицарськи відбивався, і як все таки піддався перемозі. Лежав придавлений драгу-

нами і членами високого, царського суду. Зпід тої купи тіл добувалися останні стони мордованої людини.

“Гідко! Йти геть, хочби на кінець світа.”

А Мотря?....

І Скорін тую глядів перед себе. Бачив, як Меншіков зірвався зі своєго фотеля. Якийже він смішний, дарма, що гарний. Підригую, як кукла на шнурку. Як кумедно розвиваються поли його зеленого каптана, показуючи червону підшивку і білі шкірятняні штани з великою латкою на заді. Взагалі яке жахливе а разом із тим яке смішне ціле отце життя!

“Панове на місця!” — гукнув світлійший і офіцери, поправляючи причіски та каптани пустилися до довгого стола.

“А того тут на паль!” — гукнув світлійший, показуючи лискучою від брилянтів рукою на те щось, що лежало зbezображене й окрівавлене біля дверей.

Драгуни вміть сповнили волю світлійшого.

В салі діймаво, аж місно, чути було сопух поту і свіжої людської крові. З Батурина заносило згаром.

“Фу, чорт!” — нарікали офіцери на сердюка. “Який народ! як собака покусав мені руку.”

“З ними годі по людськи. Огнем їх і залишом.”

“Івана Івановича так у черево штовхнув, аж загуло, як барабан. Мабурт бебехи відбив. Глянь, який спідть.”

Майор Іван Іванович сидів скуплений і руками тримався за черево. То жовк, то зеленів. Благальним поглядом дивився на світлійшого, але цей удавав, що не бачить. Ходив, як по клітці тигр. Ордери побренікували на груди. “Фу чорт!” князь сердився, офіцери зі страху дріжали. Після довгого маршу по салі вернув

за стіл і блискучі долоні поклав на ньому.

“Господа! Мені здається, що ділу нашому кінець. І моя терпеливість має свій край. Безпощадно викоріню ізміну!”

Дав рукою знак і драгуни відчили двері і вікна. Офіреци шіднялись зі своїх місць. Меншіков не говорив а кричав високим, хриплим голосом: “Бунтарі, ізмінники, хахли! Дам я вам бунт! На гиляку вас, на колесо, на паль. Я вас провчу, що таке цар і його вірний слуга князь Меншіков. На саму згадку моого імені діти ваші зриватимуться зі сну а преск... ваші жінки уродів будуть родити. Я гадючі ваші кубла дотори корінем переверну, зруйную, спалю, заорю, — я...!”

Зі злости очі вискачували йому з обрій. Офіцери витягнені як струни. Ніхто не шевельнувся. Салдати задеревіли. Лиш котрийсь із козаків не втерпів. “Бач як розходився,” — сказав шівголосом до свого судіда.

Меншіков зачув. Це його роззвірило до решти. З шаблею кинувся на безоборонних. Офіцери окружили його. “Ваша світлості! Ті хами не гідні гинути з ваших достойних рук. Лиштіть це налачеви.”

Та не легко було спинити світлійшого. У гніві він забував про свою високу рангу, культура облітала з нього, як висушені фарба, князь виявляв вдачу підмосковського кулачника. Стуливши пястук штовхав ним козацьких старшин у груди, вибивав зуби, торощив щоки. “На коліна!” — вищав.

Та ніхто перед ним не зігнувся. “На коліна! На коліна! Ах, ти падло, ти стерво, ти!” — і він прискочив до сивоволосого старця.

“Не смій торкатъ!” — відповів молодий парубок, заступаючи собою батька. “Не смій!” і так грізно бли-

снув палкими очима, що всім душі сховалися у пяти.

Меншіков глянув, задеревів і зі сходів подався за поріг. Офіцери заслонили свого вожда.

“На паль його!” — кричав. “Сейчас на паль! Тут, перед брамою, тут!”

Райтари кинулись на парубка.

“Живим не дістанете мене!”

Він вихопив першому з Москалів штик і пробив себе.

“Що третього на паль! Що четвертого колесувати, останніх повісить, як собак. Чого ж ти стоїш Мішка?” — приказував князь. Мішка, найвправніший з мучителів у цілій армії Меншікова, кинувся сповнити приказ свого пана.

Князь вернув у салю і сів за стіл.

“Чого ж ви стоїте, панове? Сідайте!”

Вдавав спокійного.

“Ти Павле Петровичу тут?” — звернувся до Скоріна.

“Я, князю, тут, — відповів Скорін, щоби щось відповісти.

“А в нає було дуже інтересне діло. Правда, панове, дуже інтересне діло.”

Офіцери притакнули князеві.

“А ти не цікавишся ним.”

“Не здоровитися мені, князю.”

“Серце болить?” — спітав не скриваючи глуму.

Нараз завважив хорого майора Івана Івановича. “І йому теж не здоровиться. Чого ж ти тут торчиши? Шіли до фельчера, хай осмотрить тебе. Може тобі цей сердюк дійсно бебехи відбив. Хороший молодець. Правда, панове? Не те, що майор Іван Іванович. Ма-йор...” і він згірдливо надув свої, неначе до цілунку сотоврені губи. “Взагалі хахли хороший народ. Будь вони вірні, я з ними цілий світ підбивбог.”

Меншіков любив своїм людям підпустити гадючку під серце.

“Майорови Іванови Івановичови, —зважився хтось доповнити—найкращеб чарку доброї горівки. Вона розгріває у нутрі і гоїть всяку болізнь.”

Князь глянув на смільчака. “Твоя правда, брате. Усі ми не від того. Заслужили собі. Таки щіди й кажи подати боклажок доброї водки і кілька чарок.”

Принесли. “Вип'ємо, панове офіцери. І Павло Петрович вип'є. Правда, Скорін?”

“Спасибі. Мене ж без горівки голова нині болить.”

“Гордусеш товариством нашим? Потомствений дворянин і хвило-зоф. Це твоя річ. А ми вип'ємо на здоровля батюшки-царя і на погибель ворогів його. Гурра!”

Всі встали і повторили гурра! І Скорін попросив горівки.

“Перепросився полковник Павло Петрович Скорін?”

“Хочу винитися, князю!”

Пустий боклажок покотився під піч. Князь Меншіков сидів за столом і писав щось своїми тайними карточками.

“Покликати Мотрю Василівну!” — сказав, опираючися гордо на спинку фотеля.

“Вона недужа, князю,” — завважив Скорін.

“Так з ліжком най її принесуть,” — відповів Меншіков.

Офіцери мимохіть поправили свої вбрація і повернулися до дверей. Починалася цікава сторінка роману. Кождий чув про красу й багацтва тієї жінки, кождому відоме було її повне пригод життя... Мазепина коханка!

Відчинилися двері від голубої салі і драгуні, як вмерлу на марах при-

несли на ліжку Мотрю.

Лежала прикрита шокривалом золотистого цвіту, темні хвили буйного волосся спливали по білих подушках. Обличчя біле, очі повіками закриті. Мертвa краса. Але й від неї зробилося ясно в мрачній судебній кімнаті.

Меншіков протягнувся. “Н--да...”

Як з нею починати? З пристрастієм, чи в рукавицях? Цеж не звичайна собі козачка, а велика паня. Меншіков дбав про свою добру славу, як кождий доробкевич. Не хотів себе показати грубим і без вищої оглади.

“Ви Мотря Василівна, Івана Чуйкевича жінка?” — спитав голосом, ніби байдужним.

“Я.”

“Розкажіть нам про вїзд бувішого гетьмана Івана Степановича, про наміри його, загалом про все, що торкається відомого вам діла.”

“При вїзді гетьмана Мазепи я була, а на решту питань дозвольте мені мовчати.”

Меншіков посунувся з кріслом до Мотриного ліжка.

“Я не дикун, ласкова пані, і знаю якої вважливості гідна жінка тієї кондиції, що ви, та ще до того недужа. Але тут не сальон, а судебна кімната, не будемо гратися словами. Хочу, щоб ви балакали, як на суді.”

“А мені хочеться мовчати.”

Лежала в ліжку, як у саркофазі. Весь світ був байдужний для неї.

Хоч сонце піднялося високо, в салі тьмілося від димів, що повисли над зруйнованим городом.

Вікна дріжали від луску сокир. Це в гетьманському саді стинали що найкращі дерева на палі для збунтованого козацтва. За кождим ударом прегарне, але мертвецьки бліде обличчя Мотрі здрігалося, ніби це її били.

Скорін мовчки глядів на ноги своїх заболочених чобіт.

Його прегарне лице нагадувало статую грецьку. Але й він за кождим ударом сокир пальцями глибше вшивався у свої коліна. Силував себе, щоб сидіти.

Сонний майор, розігрітий кількома чарками горівки чимраз глибше всувався у фотель і збирався хоч трохи задрімати, як нараз збудив його луск.

Це світліший посунув своїм фотелем, підвів до Мотриного ліжка і цідив крізь зуби:

“Мотре Василівна! Не зневолюйте мене бути нечесним. Говоріть, поки я з вами зачну говорити по руски. Чула!”

І він тупнув ногою.

Скорін зжахнувся, ніби його хтось ножем шпигнув, але заволодів собою і сів.

“За тобою, князю, — почала Мотря, — права і сила переможця, за мною тільки права людини. Та що вони тепер. Не відбрай від мене прав чесної людини, не вимагай того, чого я зробити не можу.”

“Н—да!” І Меншіков погладив свій вузкий вус. “Н—да...” і сів на кріслі біля ліжка. “Але де заховані інші гетьманські ви все таки можете нам сказати.”

Нараз він зірвався і прискочив до неї. “Але вам мабуть важко лежачи говорити. Позвольте я вам подушку підсуну.” І зробив це з вправою старого лакея. “Оттак буде краще, півда, що краще? Бачите не такий той Меншіков, а вже для гарних пань, то й зівсім ні. Так тоді, будь ласка скажіть нам де тії клейноди. Цеж мертвa річ. Погадайте тільки, їх можуть зрабувати, поторощать, повилюплюють дороге каміння і продауть жидам до Амстердаму. Чи не краще, щоб я їх переховав для буду-

чого гетьмана України?"

Говорив так солодко і здавалося щиро, що Мотря захиталася на хвилину.

"Гетьман не довірив мені клейнодів, не я відповідаю за них,— відповіла спокійно.

Меншіков злобно подивився на неї. "Бачу, що Господь не лише красою, але й умом хитрим наділив вас, Мотре Василівна. А всеж таки не мудро ви починаєте собі, відноситесь до нас, як до ворогів. Краще булоби по доброму."

"А хтож ви такий, як не ворог? Тільки ворог може зробити таке, як ви з Батурином зробили."

"Я зробив те, що мусів... Значиться, — я ворог. Н—да. Значиться ми вороги собі. А я все таки рад вам посбити. Жаль такої гарної жінки, їй Богу жаль. Як що ви не схочете по доброму, так я буду приневолений..." (Скорін порушився на кріслі). "Але я все таки не трачу надії, що ви надумастесь, ласкава пані і відчините свої гарні уста, щоби сказати дещо."

"А саме?"

"Ось приміром, чому то ми вороги вани?"

"Пітаєте? Хто зломив Переяславський договір, хто опустошив землі наші від Случі по Дніпро, хто перегнав здавна осілий там народ у Слободи, а землю передав у користуворожку?"

Замовкла. "Говоріть даліше, Мотре Василівна, говоріть!"

"Самусь і Падій краще промовили від мене і ті тіни помордованих вами гетьманів, старшин, козаків і чорного народу."

Меншіков нетерпільно порушився на кріслі: "Говоріть, я слухати готовий."

Іще за життя гетьмана Богдана ванце правительство виманило собі дозвіл тримати свою залогу в Київі з

тим, що її начальник не буде мішатися до заряду міста. А тепер ванце війська не лише у Київі, але і в Переяславі, Ніжині, Чернігові і по других містах стоять і поводяться, як у себе дома, а між тим козаки наші гинуть по далеких землях, щоб наша рідна земля не мала своїх оборонців. Україна опустошена, з гетьманського устрою тільки тінь залишилася, московські порядки заводите у нас, ось які ви союзники, мій пане! І ви ще дивуетесь, чому Батурин не хотів вас впустити в свої мури?"

Меншіков не перебивав довгої промови. Так могла говорити тільки жінка, що виросла серед ліберально-го устрою, там, де шанувалася ідея волі й недоторканності особи, де права жінки не були обмежені на стільки що в Москві. Москва і Київ, це два світи, це огонь і вода, їх не примириш ніколи. Вони мусять боротися з собою, поки переможений не лежатиме під підошвою свого переможця. Не він побачив на Мотрі.

Як ледина бистра і не дурна, призначав виність хахлачці над по-кірною, слухнянно, але безвольною Москвитянкою і колиб не отце прогляде батуринське діло радоб собі з Мотрею побалакав, як загалом любив балакати з високо розвитими людьми. Але годі. Нема в нього часу. Ціло не жде.

"Так ви нам про клейноди не скажете нічого. Н—да. А може ви знаєте, де гетьман гадає зустрінутися з Карлом?"

Мотря аж присіла на ліжку. "Після того, що я вам сказала, князю, мала я право сподіватися, що ви будете дивитися на мене, як на людину свідому і морально здорову, а ви отце ставите до мене вимоги, як до жінки глупої і упавшої морально."

Тим вона коликула князя в саме серце. Довго здержувана злість ви-

бухла з силою первісної людини.

“Мотре Василівна! — гукнув. — Не смій обиджати мене. Я не гетьман Мазепа, щоб дав воловодитись твоїм білим рукам. Я з тобою поступлю по закону, як з ворогом, як з бунтарем, як з ізмеником!”

“Твоя сила й твое право, князю.”

“Не смій перебивати мене, не смій!”

Пустивши раз своїй злости волю, він заганявся чимраз дальше.

“Поклав твій батько голову на колоду, можеш і ти свої білі плечі підставиш під кнут. Кнут не ангел, душі не вийме, а правду скаже, кнут!”

“Князю!” — засичав нараз Скорін.

Меншіков повернувся до нього.

Стояли проти себе, як два світи. Європа й по європейськи вдягнена Азія.

Скорін, о голову вищий від князя, нагадував у цей мент не Аполльона, а статую Арина, котрий оживає.

Стояли проти себе і міряли силу. Меншіков дійсність, Скорін привид грязучого чоловіка, — мрія.

Все притихло кругом. Мотря підняла певіки. Бачила їх обох і може вперше зрозуміла, що й між ворогами теж бувають люди.

“Чого тобі, Павле Петровичу?” — почав світліший. “Як що ти хорій, то йди собі геть. Не мішай діла!”

Замість відповіді Скорін ступив кроком у перед. Меншіков не зводив з нього ока. Умом хитрого московського купця обчислював здобутка і втрати до живого небезпечного моменту. За Скоріном пропадас полк і цар любить найвродливішого з усіх генералів, треба значиться уговорити його.

“Павле Петровичу!” — говорив ласкаво. “Отямся, з тобою щось не те. Ну, скажи, чого тобі треба,кажи!”

“Князю, це жінка, й не якабудь жінка. Пожалуй її горе, горе безсталаної людини.”

Князь вишулив на Скоріна очі. Пронизував його. Ось воно як. Збожеволів полковник Павло Петрович Скорін, вчарувала його вродлива халчака, пропаде хоробрій офіцер. А все ж таки не треба його доводить до розпуки. Князь Меншіков кивнув на драгунів рукою: “Винести її геть, до далеких кімнат!” Вартові най становуть біля дверей. Крім матері не впускати никого!”

Скорін все ще стояв.

Меншіков повернувся до нього. “Ну, чого тобі ще?”

“Князю, так не можна.”

Меншіков підступив до нього.

“Іди і пройдися, Скорін. Ти зачадів.”

Скорін голову понурив до долу.

Князь чув, що небезпека минула. Лишалося підступити і грімким поличником покінчити цей інцидент.

Але княжа рука не піdnimalася на цей божеський архітвір. Навіть цар не вдарив Скоріна ніколи, хоч Меншікова бив. Замість долонею злобним усміхом ударив його.

“Так Павле Петровичу не можна. Тиж офіцер. Знаєш, що таке послух. Хто хоче побіджувати других мусить побідити себе.”

Обернувшись, обійшов стіл і сів на своїм місці.

“Князю!” — почав Скорін, але князь перебив йому. “Доволі комедії. Скорін у мене діло є.”

“Це не комедія, князю, а...”

Княжа рука випрямилася в напрямі дверей.

“Шішов проч!” — гукнув, аж офіцери присіли.

Скорін стояв і Меншікова рука торчала у воздухі, як викута із бронзи.

Дві вдачі, два світи стидалися з

собою. За одним була спла, а за другим правда. Оден боровся о волю людини, другий за право поневолювати її.

“Проч!” повторив князь, показуючи дальше на двері.

Скорін глянув на нього поглядом жалю і погорди, повернувся і вийшов. Ніхто не дивився за ним. Очі всіх прилипли до блискучої руки від брилянтів. А вона, в міру того, як Скорін наблизався до дверей, опускалася, аж упала на стіл.

Меншіков відітхнув.... Побіда осталася за ним.

Сів і на гербовім папері гусечим пером виводив свої химерні, нікому незрозумілі карлючки. В салі зробилося так тихо, що чути було стони колесованих на подвір'ю люде.

Сердюків садовили на паль.

Білий сніг вбирав їх у зимні сорочки.

Нараз усі підекочили зі своїх

УКРАЇНСЬКІ ДЗВОНИ

(На словацький мотив).

Кам'яна дорога, сумно вітер лине,
Стойть серед неї хлопчик з України:
Батенька десь вражка шабля порубала,
А матінка дома з жалю умівала.
Ляк болить серце, вітер притихає,
Музика солодка десь з далека грає.
Ах, це українські дзвони кличуть здалі,
Начеб тебе мати у обійми звала.
Ах, це українські дзвони грають знову,
Начеб тебе кликав батенько до дому...
Засміялись очі в нашого дитятця,
Ля в душі співає, мов ранні іташата.
В Україні найде братів мільйони,
І йде, куди кличуть українські дзвони!

К. Зеленівський.

“Розумний той — хто знає людей. Але дійсно розумний той — хто знає самого себе.”

— Східна мудрість.

місць. Князь також.

Його перо, як леміш, що вихопиться з рук ратая, заскребло по папері, лишаючи за собою чорну смугу, мов борозну глибоку і кілька цяток, ніби кілька грудок землі.

Здавалося, що хтось вистрілив у хаті.

На порозі з'явився драгун. “Його високородіє полковник Павло Петрович Скорін, зволили на себе наложити руку.”

Меншіков піднявся з фотелю: “Скорін?”

“Точно так. Застрілився біля самих сходів. Кулі проішла крізь лоб.”

“Можеш відійти!” І Меншіков закрив собі очі. Розважав, чи добре воно сталося, чи ні. Може й добре, бо одного з царських любимців не стало.”

“Хай з Богом спочиває,” сказав князь і перехрестився тричі.

В. ПЛЧОВСЬКИЙ.

КЛОНЮСЬ МОГИЛАМ

Клонюсь могилам хованих в крої,
Клонюсь гробам, де сіллять серця живі.
Клонюсь їх тіям, що між люді йдуть
І моїм дітям туту принесуть.

Там зацтвіте в тернах пролита кров,
Там сідлиться роздерта хоругов.
Там згинуть по тернах мої сини
І вдарить плач з могил, де спілять вони

І Шестокрильми вілетить їх дух,
І втягне їх в століття великий круг
І вілетять орли з кровавих стін
І крильми вдарять у великий дзвін!

За кров, за рани, за печаль, за сум,
За біль земель роздертих нам на глум
За здентану хоругву — у наш храм
Прийде година плати ворогам!

ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

(XIX століття).

L'Ukraine est morte — vive l'Ukraine !

I.

Петро І. і Катерина ІІ. — Григ. Полетина і “Історія Русов.” — Відродження української літератури. — І. Котляревський і його твори. — Старші українські письменники. — Товариство визволення.. України. — Кирило-Методієвське. Товариство. — Тарас Шевченко. — Розвиток красного письменства.

На протязі 18-го століття, за царювання Петра Першого і Катерини Другої (по московськи: Второї), знищено останні ознаки української державності. Колишня незалежна Україна Богдана Хмельницького з обраним гетьманом на чолі, з своїм військом, із своїм внутрішнім національним ладом, перетворилася в кілька “малоросійських губерній” російської держави, де порядкували московські урядники. Не даремне писав Шевченко в своїм “Сні”:

Се той **Первий**, що розчинав
Нашу Україну.
А **Вторая** доконала
Вдову-спротину.

Знищена була Українська держава, але жадні закони і репресії російської влади не в стані були знищити українського люду, особливостій українського народу — етнографічних, культурних, побутових — що так різко відріжняли його від Москалів. Не могли знищити все-владні царі і минулій історії України з її традиціями, легендами, мріями й ідеалами. Цікаво, що один із депутатів (послів) скликаної Катерини II. комісії для випрацювання “уложення”, тоб то нової системи державних законів, український шляхтич із старого козацького роду, **Григорій Полетина**, не тільки віразно ставав у цій комісії в оборону інтересів України, але й склав потім на основі сuto-національного світогляду, історію України (“Історія Русов”). Ця праця в початку 19-го віку була дуже розповсюдена серед українського суспільства, будила в читачах національне почуття та гідність і в свій час відогравала визначну роль в українському визвольному русі.

Взагалі політичний струмок і політична акція в цьому русі не припинялися, але бували періоди, і досить довгі, коли під страшним тягарем московського режиму майже завмирали політичні змагання і центр ваги цілком переходив у культурну площину, головним чином у літературу. Можна мовити, що початок 19-го віку є разом із тим і початком нової, відродженої на сuto-народнім ґрунті, української літератури.

Розпочав її незабутній автор славної “Енеїди,” на українську мову перелицьованої та інших талановитих творів, **Івана Котляревського**, родом із Полтави. Його значіння в історії українського національного руху величезне і кождий Українець повинен знати його твори, повинен

знати, що зробив для батьківщини духовий батько нашої літератури, яка займає тепер одно з перших місць серед славянських літератур.

Засноване в 1805 р. харківського університету зробило Харків осередком української інтелігенції та її проводирів. Саме з Харковом звязана діяльність українських письменників старшої формaciї — безпосередніх наступників Котляревського: **Гулака-Артемовського, Метлинського, Квітки-Основяненка**. До них треба долучити полтавця **Гребінку**. Українську справу починають у цей час студіювати та обороняти такі видатні, першорядні ученні, як: **Срезневський, Бодянський, Максимович, Костомарів**. Не на поверхні життя, а потаємно робляться проби провадити політичну працю, вести визвольну боротьбу через революційні організації, як ось “Товариство визволення України,” засноване дідичем із Полтавщини, Переяславським маршиалком **Василем Лукашевичем**, що й загинув у російській вязниці в 20-их роках минулого століття. Особливої популярності набрало і яскраво увійшло в історію українського суспільного руху друге Товариство, чи Брацтво, а саме Кирило-Методієвецьке, засноване в 40-их роках у Київі **Костомаровом і Кулішем**, до яких потім прилучився **Тарас Шевченко**. Загальне число членів цього Брацтва досягало 100. Остаточною метою, тобто політичним ідеалом Кирило-Методієвецького Товариства, був вільний союз незалежних у своєму внутрішньому життю славянських республік: Росії, України, Польщі, Чехії, Сербії і т. д., хоч започаткував Товариство славетний професор київського університету **М. Костомарів**, але найвидатнішою фігурою серед фактичних діячів, що гуртувалися біля

брацтва, безумовно треба визнати геніяльного поета **Т. Шевченка**. Він тоді вже користувався гучною славою. Взагалі свою особою **Шевченко** зазначив цілу епоху в розвитку не лише української літератури, але всього взагалі українського суспільного життя. І значине Шевченка не тільки не поменшилося від тих часів, а скоріш навпаки: він є й тепер властителем думок, духовим вождом усього свідомого українства, на ньому виховуються одне покоління за другим. На його безсмертному “Кобзареві” всі ми вчимося любити й боронити нашу батьківщину.

Після Шевченка українська література розгонулася широким фронтом. На зоранім ним полі красного письменства зявився цілий ряд видатних талантів: поетів, повістярів, драматургів і т. д. **Марко Вовчок, Я. Щоголів, Леонід Глібів, Ст. Руданський, О. Кониський, Ів. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, М. Старицький, Д. Маркович**, а потім **М. Коцюбинський, М. Вороний, В. Самійленко, Леся Українка, Ів. Тобилевич, Мод. Левицький, Л. Яновська, М. Філянський, В. Винниченко, В. Леонтович** та чимало інших, що належать у значній мірі вже 20-ому століттю. Це лише тільки на Великій Україні. Поза нею, тобто в Галичині і на Буковині, літературне відродження розпочалося значно пізніше, а саме в 30-их роках минулого століття працею так званої “руської трійці”: **М. Шашкевича, І. Василевича і Я. Головацького**. За ними йде ряд визначних письменників і в першу чергу **Осип Федькович** на Буковині й **Іван Франко** в Галичині, а потім ті, що здебільшого належать уже до сучасної літератури: **О. Кобилянська, Н. Кобринська, В. Стефанік, Леся Мартович, М. Чемершина, Б. Лепкий** й інші.

II.

Нові репресії російського уряду. — Галичина — українським Пісмонтом. — М. Драгоманів, М. Грушевський, І. Франко. — Товариство ім. Т. Шевченка. — Український національний театр. — Українська наука. — Українці в російській революції. — Українська революційна партія. — На передодні ХХ. віку.

Російський уряд весь час провадив напружену боротьбу з українським визвольним рухом, особливож з українським словом і освітою взагалі. На Великій Україні з 30-мільйонним українським населенням перед останньою революцією не було ні одної української школи. До 1905 року ряд законів забороняв друкарство українських книжок — навіть таких, як Євангеліє, а те, що пропускала сувора цензура, доводилося друкувати московським правоштасом. При таких обставинах визначну роль у візвольних змаганнях України відограла Східна Галичина, бо австрійський державний лад (конституція) все ж таки давала більше можливостей для національної праці, ніж російське самодержавство. З цих причин до Галичини перебиралися з Наддніпрянської України, хоча часово, такі видатні громадські діячі і письменники як Куліш, Кононський, а потім найбільший політичний діяч український **М. Драгоманів**. Його з часом змінили високоталановитий учений, проф. львівського університету **М. Грушевський** (в 1917—1918 рр. президент Української Центральної Ради в Київі) та корінний Галичанин **І. Франко**, що заняв в історії українського відродження почесне місце не тільки як талановитий представник красного письменства, але як першоряд-

дний учений, публіцист та літературний критик. Взагалі на довгі роки Галичина стас для Українщим, чим був Піемонт для Італії під час її відродження. Лише завдяки Галичині побачили в свій час світ твори багатьох наддніпрянських письменників, як от М. Коцюбинський, В. Винниченко, М. Вороний ін. З другого боку тільки завдяки заходам Наддніпрянців заснувалося у Львові поважне національно-наукове огнище — Товариство імені Т. Шевченка, що потім під проводом М. Грушевського та його наступників так широко розгорнуло свою діяльність. Воно стало першою Українською Академією Наук і зібрало навколо себе чимало видатних учених сил.

У ті часи, коли українська книжка в межах російської держави була зі всіх боків обрізана та обмежена цензурними скорпіонами, а видавання українських часописів було цілком заборонене, набрав сам собою великого значіння в зрості національно-візвольного руху на Україні **національний театр**. Він гуртував біля себе всю українську сусільництво, підтримував і ширив національні настрої в громадянстві, а особливо в молоді. Імена великих мистців-акторів: **М. Кропивницького**, **О. Саксаганського**, **М. Садовського**, **І. Карпенка-Карого**, **М. Заньковецької**, **Г. Затиркевич-Карпинської** залишаться назавжди не тільки в історії українського театру, але і в історії українського відродження взагалі. Поруч із ними треба поставити й ім'я талановитого українського композитора **М. Лисенка**, що багато і керисно пропрацював над українською національною музикою. Між ним він пильно збирав та студіював народні пісні і написав чимало ріжніманітних композицій на основі

національних мельодій.

Із учених і публіцистів, що присвятили свої сили вивченю України та виясненню й поширенню нашої національно-визвольної ідеї, треба назвати, окрім згаданих уже **Драгоманова, Грушевського і Франка**, ще: **Волод. Антоновича, П. Житецького, К. Михальчуна, О. Потебню, О. Лазаревського, М. Дащневича, М. Петрова, Ф. Вовка, П. Чубинського, Д. Багалія, О. Кониського, Мик. Ковалевського, М. Комара, Б. Грінченка, Т. Зіньківського, С. і О. Русових, В. Науменка, В. Василенка, С. Єфремова, А. Кримського, Н. Молчановського**, по часті **I. Лучицького, Максима Ковалевського** й інші. Більшість із них уходила в склад так званої "Старої Громади" — тасмної національної організації, що обєднувала видатних українських діячів без ріжниці політичних напрямів і течій, до яких вони належали. Цей численний гурток найкращих представників нашої інтелігенції мав і свій друкований орган — на російській звичайно мові. Називався він "Кіевская Старина" і уявляв із себе великий місячний журнал, незвичайно змістовий і добре редактований. Комплети "Кіевской Старини" уважаються тепер, так би мовити, енциклопедією українознавства, тобто збірником наукових відомостей у всіх галузях українського національного життя, історії, культури.

В другій половині XIX. століття в російській державі повстають і центряться тасмні революційні організації, які ставлять свою метою поєднати самодержавний лад. Деякі з них цікавляться і національним питанням і вносять у свої програми пакт про визволення народів, що страждали під московською владою. На Україні політичних партій тоді

не було, і тому багато активної (діяльної) української молоді, що бажала боротьби за поширення народних прав, за лішній державний устрій, відривалося від рідного ґрунту і вступало в російські революційні партії. Подолянин **Ковальський**, розстріляний в Одесі, полтавець **Лизогуб**, повіщений там же в 70-их роках, славнозвісні **Желябов і Кибальчин**, страчені в початку 80-их років, **Стефанович, Дебагорій-Мокрієвич, Кравчинський** і чимало інших представників української молоді прикрасили своїми героїчними іменами історію російської революції. Іншень у самому кінці XIX. в. головним чином під впливом **М. Драгоманова**, почали консолідуватися, тобто обєднуватися на Україні ті, хто ставив свою метою політичну боротьбу з царським ладом за національне визволення, за право України самостійно порядкувати в своїх справах.

Першою широкою революційною організацією на Україні була Українська Революційна Партія (РУП.), що склалася в самому кінці 90-их років, поставивши на своїм пропорі гасло **самостійної України**. Фундаторами (основниками) цеї партії були: **Левко Мацієвич, Михайло Рулов, Микола Міхновський** й інші.

* * *

Зробимо підсумок. З того, що ми зазначили в цій статті, ви бачите, що російське самодержавство шляхом величезних репресій, кар, заборон, переслідувань спромоглося на протязі століть крок за кроком знищити всі ознаки української державності (національну владу, національне військо і т. д.). Не спиняючись на цьому, воно й далі боролося з проявами нашого національного життя, не допускало існування на-

ціональних школ, жорстоко воювало з українським словом, вживало заходів до знищення самого імені України; але не вважаючи на свою всевладність, воно показалося не в силі здатити **внутрішні процеси національного зросту**. Живе житте використувало всяку щілинку, найменшу можливість, щоби глибше пустити своє коріннє, щоби пробитися на поверхню з своїми паростками. І воно тажкою боротьбою, теж крок за кроком, досягло на протязі 19-го століття величезних здобутків у всіх

галузях національних змагань. В 20-ий вік Україна увійшла з своєрідною і богатою літературою, з поважними науковими скарбами і з національною інтелігенцією, перейнятою горячим патріотизмом і жагою боротьби. Ця інтелігенція гуртувалася біля гасел тої самої національної державності, яка здавалася остаточно скасованою наказами Петри Катерини.

Переведенне цих гасел у житте випало на долю вже 20-го віку.

О.І. САЛКОВСЬКИЙ.

МАМИНА ЧЕСТЬ

Горожанин Мортон, секретар міністерства хліборобства Зединених Держав, дуже любив свою жінку. Як умерла, казав на її нагробнім камені вирити отці слова: "Кароліна Френч, жінка Й. Й. Мортонна, а мати Івана, і Марка Мортонна." На питання: Чому на гробі вириті також імена його синів, відповів: "Як я йшов оглядати готовий вже гробовий камінь, узяв із собою своїх синів і сказав їм: "Тут спочиває ваша мати. А зробить котрий із вас нечесне діло, або щось такого, за що мати мусіла би стидатися, якби була жива, то скажу його імя геть стерти з того памятника."

Пан Мортон не завівся в наслідках, які мав напис на маминім гробі на його синів.

Подав Богданко.

— "Не дають прав — нема й обовязків."
Магамма-Ганді.

"Сила — в любові, слабість — у сварці. Коли будете лутитися у взаємній любові — будете сильні, коли будете сваритися — впадете"

— Ілюс Мальборі.

М. КУРАХ.

СОН ВІРИ

І досі сниться брязкіт зброї
І звук закованих конів,
Жадоба помети тліє в серці —
Прикритий меч рука держить.

В ночі з просоння процидаюсь
І заглядаю до вікон,
Примарам ночі придувляюсь,
І жах пливе — десь чути стон.

Скоано Вчора. Згасло Нині.
Сучасність Прокляттям кричить
Хтось — чути — ходить по долині
І лічить дні, і меч гострить.

— 0 —
Зерно посіяно в негоду,
Крівавим маком росцвіте, —
І прийде воля для народу
І зійде сонце золоте.

Тільки той досягає мети, хто іде,
Тільки той, хто горить, не згоряє,
Стеле килим для його життя молоде,
Смерть вінок йому вічний спітає.

ОЛЕСЬ.

— 0 —
"Борітесь — поборете."
— Т. Шевченко.

ШІПАЧОК.

З КНИЖКОЮ, А БЕЗ КНИЖКИ

(Оповідання).

В Дусівцях на західному кінці села, жила молода вдова богачка. Грунту було доволі, були й сіножати, та вдова, Юстина, як непрактична жінка, не могла свого господарства провадити так як належало. — В цьому селі усе йшло по старосвітським звичаям. Тільки дві корінні, долішна і горішна, були завсіди оживлені і арендарі цих коршем на долю певно не нарікали.

Якоє так склалось, що до Юстини пристав молодець Микола Федипшин, аж з третього села, з Гірок.

Гірки були вже селом освіченим, там була з давна школа, читальня Просвіти і Гірчане вважались в околиці людьми освіченими.

Микола походив також з богатої родини, його брати сплатили йому грішми його частку і він прийшов до Дусовець, з поважним грошем.

Микола по весіллю, крім звичайних господарських робіт, взявся до будови хати. На місце старої, курної, у якій дим немилосерно виїдав очі, побудував Микола простору, світлу хату, з великими вікнами, мурованим комином, гаїком, та так званими "фаціятами," як ставляли у нашім краю колоністи Німці, які у цих то фаціятах вміщували вікна і на стриху було виднося.

Була це перша хата в Дусівцях, яку дусівчане називали "панською" хатою.

Після будови хати, прийшла черга на другі будинки які Микола в протязі двох літ допровадив до взірцевого порядку. — З готовим грошем, та робота пішла скоро і гладко.

Микола вибрал відновідний ку-

сень землі і завів сад, а подальше умістив пасіку.

Дрібну кашляву худібку вішропдав, а на її місце набув гарну, рясову. — Юстина нічому не противілась, бо бачила, що усе кругом йде до лучшого.

Вона журилася потайно двома річами.

Першою, коли брати перевозили Миколові річки то між ними привезли дві скрині книжок та часописів, а Юстині не могло це у голові поміститись, на що це, і до чого воно може бути придатне селянинові.

Друге, що Юстину мучило, то це, що в часі будови хати і других будинків, Микола не дав майстрям горівки, а вона, небога, по своїм забобонним віруванням боялась, щоб майстри "не поробили," щоб не "зложили" так "закладин" у хаті, що вона мусить скоро вмерти.

Миколі своїх думок не виявляла, бо вже наслухалась доволі, як він сердечно висміяв всякі вроки, пристріти, підолляття, та чари, у які Юстині більше вірила як у заповіти Божі, бо так була вихована.

Однак Микола, як людина по частині освічена усього цього догадувався і свою Юстиночку новоленянки підготував також до лучшого. Зимовими вечерами, та у неділі і свята після богослужень учив Микола свою жіночку читати і писати.

Юстина була цікава молодичка, наука приймалася і невдовзі та сама Юстіна, почувала на своїм личку горячі румянці стиду, як тільки пригадала собі у що вона перед цим вірила, у які дурниці та пісенітниці,

та чого боялась.

Добра книжка, зробила своє!

З літами, у Миколя був чудовий сад, розрослась пасіка, нива родила богато лучше як у других, сіножати давали два рази стільки сіна як другим, бо Микола по вказівкам рільничих підручників які приліжно читав, свої сіножати на весні легонькими боронами порушив, видираючи небажаний мох, а відтак вивозив бочками відповідно розпущену водою гноївку, та поливав.

У селі, завидуючи Миколі піпли поговірки яких від темних людей всюди можна сподіватись. Микола став у них "книжником," "фаріоном," "чарівником" ну, і як звичайно по причині зросту добробуту "мав хованця," цеб-то чорта, який у всьому помагав. Хованець у поняттю темних, помагав буйно рости Миколові пшеници, траві, хованець робив гладонькими Миколові коники та корови, та ще і гроши приносив, скільки коли Миколі було треба.

Микола знов о цих поговірках і сміявся. Між пяну громаду до корінми ніколи не заходив, за це найбільше його ненавиділи, однак з кочечності поважали, бо Микола був "придатний."

Микола мав, як поступовий господар, ветеринарні підручники, які приліжно студіювали, та в часі недуги коней, чи рогатої худоби вмів подати першу необхідну поміч, а не рідко перша скора поміч, віддалювала недугу, худібка видужувала, тай це одно дусовецьку громаду тримало у пошані до Миколи, хоть не бракувало і таких, які голосили, що власними очами бачили Миколового "хованця" раз чорним пеом, то знов чорною гадиною, яка сиділа під піп-хліром і Микола по заході сонця виносив туди з мищиною молоко, та тільки тому у Миколи корови тов-

сті, тай багато молока дають.

На цю нещасну темноту нема ніякого іншого ліку крім книжки та доброго часоносу, та знов біда у цьому, що хорі на темноту, цього ліку не приймають а відвертаються від нього мов чорт від свячені води.

Микола при розумнім труді, став зажиточним на всю околицю. Пасіка, сад, прихівок гарної расової худоби, збуток збіжжа, рік-річно приносили добрі доходи.

Пробував Микола сіяти зернятка освіти в Дусівцях, наклонював до засновання читальні, пояснював широ, що без освіти нарід іронізував, та його місцеві "філософи" висміяли і Микола з жалем мусів обмежитись на вихованню своїх діточок, яких було четверо. Два старших хлопці, Степан і Василь дві молодші дівочки, Катерина і Гануся.

Школа в Дусівцях була, но вона була занедбана, учителі часто мінялись, бо "чесні" громадяне грозили вбивством за подання на кару за нечесилання до школи дітей, тай дійшло до того, що учителі відмовлялись у школі властивий припиняти посаду в Дусівцях.

За те дітій у школіному віці можна було вечерами бачити в обох корінмах, разом з батьками і матерями. Микола і Юстини учили своїх дітей в дома і хлонці як і дівчата гарно читали і писали по українські.

Для Юстини не було відраднішої хвилини, як у неділі і свята під тінистою ablінкою або групою літом, а зимою у теплій та ясній хаті, сісти собі з книжкою та свіжими часописами, та читати.

А колись з нуду, треба було йти між сусідок та слухати дурних оповідань о "вопирах," "відъмах," "вовкулаках" і тому подібних нікому не розвісніх, ніким не видініх, а темною

фантазією видуманих чудовищах.

Юстина була тепер поважною жінкою, **розумною** господинею, **розважною** матерію і доброю жінкою, **безважною** **мужа** не тільки горячо любила, **но і** поважала за це світло по-**няття**, які від нього набула.

Аж тепер вона оціняла ці скрині, у яких **Микола** перевіз з Гірок свою бібліотеку.

Микола своїх дітей не посыпав до вищих школ, не тому щоб не оціняв належно вартості вищих наук, но у него було велике гospодарство, бо ще не мало докунув землі, треба було свого широго робітника, а також треба було лишити по собі прymірних селян, а ділти свої діти було чим, бо крім просторих ґрунтів, був у **Миколи** покладний гріш.

За те **Микола** широко помагав біdnіщим дітям від його дітей, бо помагав значними датками бурсам у яких виховувались біdnіщи студенти.

На східньому кінці села Дусо-вець, була одна з найбільших гospодарка вдови "Шифроних." Нокий-ний її муж здався Софон, та людоњки перекрутили на "Шифрон," тай так вже позістало. У Шифроних був одинокий син, Яремко, який з мамою, та нанятою челяддю гospодарили як знали. Та гірко це гospодарювання виглядало. Старосвіцькі плуги, коней виправді аж шестеро, та лихоманкою перезимовані на весні лягали у илузи та стогнали і Яремко нераз бігав до **Миколи**, щоб ратував коняку.

Микола ніколи і нікому не відмовив. Спіннів всюди де його звали, помагав як знав, а в Шифроних як вона заводила над конякою, що хтось врік або пристрітив не втерів і сказав:

— Слухайте, людоњки добрі, дайте во ви коням вівса, а ти Яремку не лінуйся що раня і вечера добре

коні вичесати, то побачите, що їх ані ваші дурні врохи та пристріти не вчепляться, тай буде чим робити, а від соломи, тай від голої громадської толоки, де ваші коні товчуть без пожитку зубами по цілих ночах, годі вимагати, щоб у коней була сила плуг тягнути.

Шифрониха кивала головою, "дзенькувала" **Миколі** за "фатигу," а свою думку думала, що коняку хтось "врік" або "пристрітив."

Коли Шифронишин **Яремко** був пару раз у **Миколі**, звичайно весною, бо тоді **Яремкові** коні найчастіше хорували, він бачив Катерину немов розцвітену рожу і вона несвідомо залізла йому у серце.

Яремко був не злій парубок, тай не поганий з лиця, тай дусівські дівчата за **Яремком** любо споглядали, бо-ж це одинак у матері, а богач певний по **Миколі** Федишинім, та ще до цього, ані "книжок," ані "Фаріон" ані "хованьзови" душі не запродажав, а так собі "христінин" як належиться....

Але **Яремкові** Шифронишиному **Миколова** Катерина так запрятала голову, що він бідака і їсти не міг з таким смаком як перше, ні спати по ночах.

Змарнів хлощисько і Шифрониха булаб присягала на чотири євангелії, що **Яремкові** "пороблено." Вона нудила Яремка, щоб іхав до Конотоп до ворожки, але **Яремко** вперся, що йому ворожки не треба, тай що тепер літом нема часу аж до Конотоп, на край світа іхати, а признатися перед матірю за Катерину боявся, бо міркував, що матір не згодиться посвоюватися з "книжника-ми," та "фаріонами."

Не знав виправді **Яремко** чи **Микола** дав би свою Катерину за нього і чи Катерина його схоче, та внутрішній голос заспокоював його цим,

що немов би голосно гомонів: — Яремку, таж у тебе 40 моргів ґрунту, не задовженого, а що добре ґрунт не родить, то така Божа воля. Може Бог за гріхи карає, бо небіщик татуњо пили тай цили, аж раз оковитка займилася у них і душу спалила.

Та на селі не тільки слово і діло не затаїться, а навіть думку одиниці скоро відгадують, особливо наші говірливі свахи.

Одної неділі вийшли людоњки з церкви і Яремко зібрав всю свою відвагу, та пару кроків йшов побіч Миколової Катерини. Він чомусь трясся, та з трудом прощідав пару слів, чи вже покінчили жниво, бо було це у самі жнива.

Катерина щебетала милесенько, що пшеницю вже скінчили, а жита буlob ще на один день, як би так ще один жнець добрий до нас шестеро, тай як сміла дівчина закінчила мову:

— Прийди, Яремку, завтра до нас, а я колись прийду до Вас тобі помочи...

Яремко аж задихався з радості. Він без потреби вживати "бігманця," забігався що прийде.

Катерина засміялася, показала два ряди білесеньких зубоків, ще й глянула своїми голубими оченятами просто в очі Яремкови.

Яремко мало у білій день не заблудив йдучи до дому, та втіха зблила його з пантелику.

А щось як би безупинно йому шептало:

— Дивись Яремку, у Миколи Федишиного стільки ґрунту як у тебе, а які там достатки, які там будинки, яка там худібка, мов слимаки, муха на них розчахнулася, які у Миколи коні, яка упряж, які вози, а збіжже молотить машину, не гримає цілу Божу зиму, ціном аж вочі на верхи лізуть, а Катерина, таж це та-ка ластівочка, що хоть не їж, не спи,

тільки гляди на ю, та щебетання слухай.

З такими думками Яремко поминув свої ворота, а що вони при кінці села були послідні, це його оамятало і він завернув до дому.

В Дусівцях заклекотіло. Говіркі свахи без надуми злішили, що "книжник," "фаріон" Микола почарував Шифронишиного Яремка, тай вже одну свою ча рівничку певно видасть за Яремка, бо насівся на богаство.

Найшлись і такі, які ніби то на власні уха чули як Яремко говорив Катерині о сватанню, (хоть це видумана неправда) та як Катерина підсказуючи напирила на Яремка, присилай старостів як найскорше.

Ціле пополудня в Дусівцях о нічім більше не говорили тільки о почарованню Шифронишиного Яремка.

А під цокотухи, для язиків яких нема ніякого задержання, не могучи витримати, бо Шифроних не було ції неділі у церкві, пішли аж до неї і там пустили свої язики у такий рух, що закасували вітраки...

Шифрониха вислухала усе, та хоть було пізно у ніч ішла до шопин де спав Яремко, закликала сина до хати та почала ось таке казання:

— "Сину мій, сину! Одного тебе маю, а ти на мою стару голову ча рівницю хочеш мені до хати привести? Най ті Матінка Божа боронить! Бо бим те пріклела на смертній постели!"

Яремко почав досить розумно відгризатися.

— Мамо, мамо, — почав Яремко — як би ви виділи який там лад, порядок, достатки, а всео тому, що вони люди писменні; у Миколи більше всіляких книжок як у ксьондза. Дивіться, мамо, яка у Миколи худоба, який хліб у нього родиться, які трави, бо Микола знає з книжок чим зе-

мленці **помагати**, щоб більше пло-
ду видала. Правда, як Орищин Гнат
сміявся, коли Микола перший раз
поливав свою сіножать. Обі сіножа-
ти однаковісенькі, та Гнат мав зі
свєї 6 фірок сіна, а Микола 12 фір
таких, що ледво добрі коні з місця
рушили і...

— **Бо** єму, не під ніч згадуючи.
тъфу, тъфу бодай щез та пропав у
безвісти — нечистий помагає — пе-
ребила ІШифрониха.

— **А я**, мамо, так собі міркую, що
як би то правда, то той ваш нечистий
не пустив би Миколу до церкви, а
вони всі хатою все перші до цер-
кви, тай Микола справив золотий
“келіх” за 150 срібних до церкви а
Юстина велику “Вангелью.”

На це вже Шофрониха не знала
що казати, а Яремко закінчив:

— Йдіть, мамо, спати, тай зав-
тра йдіть з челядев на “Клин” до
пшениці, а я піду до Миколи помо-
чи дожати жита за “гайками,” бо во-
ни пшеницю вже вижали, а на вівто-
рок бисте зладили гарний полуде-
нок бо Катерина прийде до нас до
пшениці а може обі з Ганусею.

Шифрониха витріщила очі, роз-
дзявила рота, хтіла щось сказати,
та Яремка вже в хаті не було.

Рано, заким Шифрониха встала,
Яремка вже не було. Він вибраєвся
ранесенько, бо від него до Миколи
було майже пів мілі краєвої, а спіз-
нити не хотів.

Катерина в дома нічого не споми-
нала за замовлення женця, бо не ду-
мала, щоб Яремко, у якого тільки їх
двоє з матірю, міг у жинва комусь
жертвувати днем, коли Яремко у-
війшов в хату, вона вкрила свої ли-
ченъка гарним румянцем, який Я-
ремкови дуже подобався і аж тенер
повертаєчись до матері, зацебета-
ла:

— А я забула вам сказати, що

вчера замовила Яремка до нас, бо як
нас за “гайки” поїде семеро, то чей
віжнем усе жито...

Юстина глянула на мужа, обое
незначно всміхнулись, та попросили
Яремка до обіду.

На подвір'ю стояв готовий віз,
Степан і Василь запрягли коней, Я-
ремко хотів помагати, та тут упряж
не шлий, а хомути, уся упряж ремін-
на, усе іначе...

Посідали на великий сноповий
віз, та якось так щасливо, що Ярем-
ко побіч з Катериною. Вона держа-
ла в руках величезний збанок. Я-
ремко не знав з чим, а шитати не ви-
падало. Догадувався тільки, що не
з водою, бо за “гайками” біля поля
Миколи була славна криниця з ду-
же холодною водою, до якої за во-
дою приходили женці та косарі з по-
да тьших ґрунтів.

Юстина держала великий кіш з
полуденком, Микола другий такий
збанок з чимсь, Степан держав коні,
які гребли копитами, Гануся держа-
ла звязані платочком усі серпи, які
виліскувались кінцями до сонця,
видно що золотоколоса пшеничка
надала їм таку красоту.

Виїхали за браму. Василь браму
замкнув, та накивав кудлатому Бри-
ськови, щоб добре хати пильнував.

Коники рвуться, форкають, дома-
гаються бистрішого бігу, та Степан
здержує, бо дорога не зовсім рівна.

Скоро приїхали. Біля криниці був
маленький майдан з вербами. Тут у
холоді поїрвіязувано випряжених
коней, сховано кіні з полуденком і
ці два великі збанки.

Почали жати, а жито в хлопа, по-
далось легко в одну сторону, жати
добре, та багато у жмінку не набе-
реши, бо колос великий важкий. За-
глянув Яремко і у колос, ба зерно
не таке як у його житі, а два рази до-
вше і грубіше.

І мимоволі Яремко подумав, що такої книжка веде до добра.

Ще дорогою Яремко не зінав чи дивитися на жваві коники Миколи, чи на Катерину, чи вслухуватись як якось приємно калатає залізний віз, чи взагалі вдивлятись у всіх Федишиних, які це люди здорові, милі та веселі...

Чомусь між цими людьми так любо, так весело. Хлопці Миколові, ба і сам Микола оповідають собі де-які прочитані жарти, ту знов Юстина і дівчата затягнуть якусь пісоньку, якої Яремко з роду не чував, якось у цій громадці бажалось би Яремкови, щоб хоті три дні на один зложився.

Жито чисте, без трави, женці вяжуть снопи за собою. Яремко силується, вяже за собою і за Катериною, а Катерина його піджинає.

Може за яку годину пішов Микола та приніс цей загадочний збанок великий і біленське горнятко.

Першому наляв Яремкови. Хоть на просторі, на полі а занахло.

Яремко несміло простяг руку і зашпав:

— А що воно таке?

— То сину така горівка, яку вчить книжка робити і радить пити.

Вишив Яремко, ой бо-ж добре! Випливши ще коби дали.

Треба додати, що Микола варив на меді чудово смашний яблочник і грушняк, якого літом, у горячі дні, нічого другого заступити не могло.

Вишли усі по двоє горняток і збанок опорожнився.

— Тепер як кому захочеться води, маєте ось тут порожній збанок, — сказав Микола і поставив один сніп стоячи а під ним збанок.

До полуночі, більша половина нині була вижата і снопи повязані. Яремко добре приглянувся, що Миколові діти справні у роботі далеко більш, як ці, які нераз, а ще по пя-

ному у Яремка робили.

На полуночі пішли усі під верби біля криниці. Тепер побачив Яремко, що і коні мають свій полуночок. Степан і Василь відвязали коней, напоїли, коники хотіли брикати, та хлопці не злостились, не кляли, а поплескали своїх жвавих по шиях, витягнули з під соломи на возі дві скриньки, до яких понасипали обро-ку, та поставили коням.

При полуночку винили другий збак яблочнику, та Яремкови о во-лосочек що не вирвалося слово, чому третього збанка не взяли. — Йшли бесіди, конечно інші, як між темними людьми, а Яремко слухав і думав, що книжка, ще таки провідник чоловіка у всьому.

Пополуднували, відпочали хвилю і знов до роботи. Яремко на стільки осмілився, що спітав Катерини: — Катерино, чи міг би я навчитися читати?

— А чому ні! Приходи до нас у неділі, свята, а зимою вечерами і я тебе научу — весело відповіла дівчина.

— Коли то якось стидно великому ходити вчитися — несміло вистогнав Яремко.

— Ні, Яремку, різко озвалась Катерина. Стидно робити зло, а учиться ніколи і нікому не стидно.

Зачула бесіду Юстина і собі додала:

— І я, Яремку, вчилася вже старшою, як віддалася за Миколу, бо за першим чоловіком була я темна як табака в розі.

— Та вам добре було, бо ви в домі вчилися — відказав Яремко.

— Тай ти можеш мати учителя у своїй хаті — сказала весело Юстина.

Яремко зрадів. Не знав він чи Юстина поділяє його думку, але ця відповідь погласкала його серце.

Перед вечером Юстина з Ганусею пішли ~~домів~~, бо там прижене пастух худібку, тай вечеру треба приготувати.

Заходило сонце, як на Миколових "за гайках" все жито стояло в кочах.

Запрягли коні, посадили і скоренько були в дома. Яремко ще з подвір'я хотів йти домів, та його не пустили.

— **Ото** робота! — говорила Катерина — з нами жав, вязав, складав і без вечері домів йти. — Яремко зістався.

Вечера була скоро готова, Микола приніс з пивниці тої горівки, що з книжки, та Яремкови не аби як візла книжка в голову.

По вечери Яремко попросив не сміло чи не прийшлі завтра дівчата до пивниці помочи жати, а я знов колись вам щось поможу.

— Чемність за чемність! — відповів Микола. — Сли ти сам одинокий господар, послухав Катерини і прийшов до нас, то Катерина хоть би не хотіла має йти завтра до тебе, а Гануся як схоче...

— Я іду таточку з Катериною! — озвалась Гануся.

— Не бороню! — запечатував Микола — а тепер ти Стефане або ти Василю запряжи коні та підвези підрубка, бо дорога не близька а коні вистояні пару днів і так збитки виробляють, та хай пробіжується трохи, но вважай, котрий пойдеш, щоб де не сполошилися.

Миколовим хлопцям не треба було що небудь два рази казати, хоті Степан вже був ід вусом. Вони в мить запрягли коні до виїздного візка, посадили Яремка за пана і помчались здовж Десівцями у другий кінець.

Яремко перед своїми ворітами зі скочив, подякував і пішов у хату.

Тільки вхідив хаті двері, як нах-

мурена Шифрониха стала воркотіти:

— О, господар! В дома праця прощає, а він до "фаріона" на зарібки! Дурний, ти си мислиш, що "книжник" тобі пішле дівку з серпом! Чекай на ню, чекай...

— Та чого ви, мамо, воркотите? Не одна, а дві прийдуть, завтра, тай обі бігме ліші женці як ви тай я! От робітниці! горить в руках, а шив я нині мамо горівку і то горнятъм, але не таку смердячу як з коршми, але таку яку вчить книжка робити. Як би ми не було стидно, то бим був просив Миколи, щоб вам дав хоть з кварту.

Шифрониха замовчала, такі женці, що ліші як вона і горівка з книжки, що самому мож робити, а головне що не келішком а горнятъм можна піти, поколотило бабі у голові. Вона подобріла від разу та тільки спітала:

— Та кілько горнят впинив есь?

— Та до полудня двос, в полуднє троє, а при вечери четверо горнят. — каже Яремко.

— Ну тай не пяний?

— Та видите, що ні!

— Йой, то сину такої "ничиста" сила!

— Мамо, змілуйтесь, хоть завтра сковайте туту свою нечишту силу, де в кемін, щоб розумні люцькі діти не висміяли нас — зі смутком промовив Яремко.

Мати замовчала.

Другого дня раненсько привіз Степан Катерину і Ганусю аж на подвіре до Шифронихи.

Дівчата позлізали, Гануся з серпами, а Катерина з величезним збанком "книжної горівки."

Увійшли в хату, поздоровились чимо, та не поставали під мисником як інші роззвиви, що само нічого не скаже і донітатися його чого небудь годі.

Шифрониха порадилась ще коло не-

чі. Гануся взяла мітлу бо бачила, що хата не заметена, а Катерина ставляючи збанок на лавицю зі словами: — Ту мої тато прислали вам трохи "книжної горівки." — Тай кажіть матусенько, що вам помочи, пора впопратися у поле, бо час на місци не стойть.

Шифроніс застягли слова у горлі. Вона дивувалась, що то за діти? Прийшли перший раз і яка у них бесіда розумна. Одна хату мете, друга не чекала на ніяку відповідь побачивши коновки порожні, побігла до криниці по воду, та ще шонагляє йти в поле, бо час на місци не стойть. Це оголомшило Шифроніху. І не дивно. Вона привикла літами, що як рано женці до неї сходилися, то по перше ніколи нічого не помогли, а по друге як що оповідали то ось таке, що Проць Салів як прийшов вчера в ночі з корінми то вибив свою Настю, що аж спухла, що в того або в того газди була горівка дуже смердяча і занадто розпущена, що Дріндов Гриць йшов пянний, тай на Целшинім перелазі виав і там заснув іт. д.

Принесла Катерина воду, Гануся вже підмела хату, глядяль що треба, помогають Шифронісі.

Шифроніха глядить на цих дві дівчині і чогось сльози її в очах закрутилися.

Прийшло ще троє женців жінок, вернула служниця, що відганяла до пастуха худобу, пообідали, Яремко встремив свої сухоребрі хабети аж троє у цілі, посадили женці їдуть... ніби їдуть, бо хабети ледво блендають. Мав Яремко добру запрутку на возі, на гласканє хабет, та якось при Миколових дівчатах не ялося молотити, а ту ще то льоник випав і колесо злітає, то людня випада.

Яремка такий жаль огорнув, що йому покотились сльози. Він бачив

вчора у Миколи таке усе справне, добірне, вигірне а у него?

Катерина підглянула сльози Яремка і її жаль стало хлощя, якому до добробуту на перешкоді стояла тільки несвідомість, а без неї у всьому непорадність. Вона, щоб розвіяти сум Яремка, стала щось веселого о повідати.

Дотягнулись на поле. Розлогі ниви іщениці, та місцями з житом якого колоски вище вистають, то з мітлицею, чого дівчата у себе не бачили.

Не вміє бідачиско хіснувати землю, подумала Катерина, а видячи Яремка сумного, веліла ставати на загін біля себе. Біля них стала і Гануся. — Жнуть, бесідують і Яремко якось оживився, а так як то кажуть— що на своїм смітю кожний сміливіший—то і Яремко рад був свою думку виставити на пробу.

Як Гануся відійшла пити воду, Яремко зібрав усі свої сили і говорить Катерині:

— Як би мені Бог дав таку жінку, Катерину, як ти, то варто жити на світі.

— А чому ж би ти не міг мати такої жінки? Є богато дівчат подібних до мене.

— Е, та не закручуй Катерину, ти писменна то і сяк і так знаєш, а я сліпий, що думаю, те й кажу...

— А ти думаєш, щоб таки я була твоєю жінкою?

— Так так, так...

— Гм! І це можливе! Ти мені подобаєшся за це, що бажаєш знати тес, що і селянинови хліборобови не обхідне, що не обхідне робітникови, необхідне кожний людині на світі, т. е. знання, читання і писання бодай у своїй рідній мові.

Рішучо сказати нині тобі не можу, бо ж я не білина у полі, у мене гідні родичі, яких я поважаю і слухаю, я

заявлю їм **твою** думку. Я не думаю, щоб вони **були** протів, бо ти сам один, **господарка** у тебе велика, а що закапарена, то тому не винен, а винно твоє **незнання**.

Я вже училася читати, як ще не раз тато **показував** мамі, що то не так, або це **не так**, а мама слухала, бо бачила, що тато розуміє діло і у нас тепер **усе** гарно і урожай і худібка і дріб. — Я бачила, що ти ідучи у поле, **сплакав**. Я знаю чого! Тобі будучи вчера **у нас**, стало жаль, що ти не маєш чим виїхати, бо не плекаеш коней так, як їх треба плекати, а вони не криця, а животина, яким треба відповідного плекання. Но не сумуй! Сли **у тебе є** стремління до **лучшого**, то воно **у тебе буде**.

Зближалась Гануся і Яремко всів ще сказати:

— Катерино,слиб ту не було людий, я за твої слова впав би тобі до ніг, та цілававби їх.

Катерина глянула Яремкови в очі, щоб йому за послідний вислів, зором подякувати.

А там в дома Шифрониха ладила женцям полуденок. Богато ще було де чого до роботи, але жіноча цікавість перемогла. Шифрониха взяла з мисника споре горнятко, наляла “книжної” горівки, винила, покрутила головою, поцмокала і сама до себе промовила:

— Добре, бо добре... але... не печ... а то як часом христінина млойть то як винеш твої жидівської три з перцем, а три без перцю, то і болю не чуеш...

Але мимо цьої філософії, Шифрониха заким зладила полуденок, то четверо горняток “книжної” винила.

Вкінци полуденок був готовий, в дома було ще дві сухоребрі шкапи, тай теліга, якої колеса мов би клаялися небесам раз на схід то знов

на захід, та виписували кривульки по дорозі.

Запрягла Шифрониха шкапи, у малий збанок переляла трохи “книжної” щоб було Миколовим дівчатам, а своїм женцям фляху жидівської, яка на пів милі погано смерділа.

Після полуценку, знов почали жати, та тепер побачила Шифрониха, що Миколовим дівчатам хто будь у роботі не дорівнає. Вона менше дивувалась Катерині, бо ця була туга дівчина, а більше Ганусп, якій заLeodво п'ятнайсятій минав...

Дівчатка були веселі не мов пташечки, та справно, жваво увихались з серпами.

Другі женці з під лоба на них споглядали, бо приходилося і їм спорити. — Та до полуна вони спорили, а пополудні випивши при полуценку по три смердячої, вони такої зістались позаді, хоть їх піджинала Шифрониха зі служницею.

Вечером Миколові хлопці приїхали за дівчатами, тай привезли кошик гарних яблук “папірівок”, бо у Шифронихи саду не було.

Шифрониха забула якось за “нечисту” силу, та як женці по вечери порозходилися, сказала до сина:

— Як бісъ мав, сину, таку жінку як Миколова Катерина, то був би з тебе господар! Якось toti люде, що читають іначе жпютъ, та іначе дітей виховують.

— Коби ви, мамо, хоть раз були у них і побачили як там є, то ви би знали, що то за люде, — відповів Яремко.

До неділі було Яремкови далеко. Його сон не брався, їда не смакувала, він тільки й думав, яку почус відповідь від Катерини.

Прийшла неділя. Йдучи до церкви, Яремкови дрожали ноги, а серце щось пригнітало мов тяжкий камінь. Відправа, здавалось, тревала

довше як звичайно.

Коли вийшли з церкви і Яремко зрівнявся з Катериною, вона сказала:

— Усе гаразд, Яремку! Родичі не противні. Зайди до нас хоть зараз, хоть потому, бо тато хотять з тобою поговорити.

Яремко почув, що йому горячо. Він відчуваючи свою низькість умову від Миколи і його дітей, не міг слова промовити. Йшов мовчки, а Катерина розуміючи його положення під цю хвилю, щебетала мов ластівочки і так прийшли аж на подвіре.

— За ними, за хвилину прийшов Микола з синами.

Був обід, а по обіді вийшли у роскішний сад Микола з жінкою і Яремко з Катериною. Гануся помивала посуду, а хлоці перебиралися, бо збиралися їхати купати коней у ріку.

— Знаємо Яремку о твоїм намірі одружитись з нашою Катериною. Сли ти любиш її і вона тебе, ми родичі не маємо нічо протів цього. Я ставляю тільки дві точки умови:

Перша, учись письма, бо без того людина сліпа мов темна ніч, а друга, смердюха горівка проч на ціле життя, бо вона проклята тисячі наших селян пустила з торбами.

Грунту у тебе доволі, коби тільки його допровадити до належного порядку, тому за Катериною землі не дам, але у мене є покладний грін, а у тебе брак здоровової хати, та других будинків. Побудую усе своїм коштом і це буде посаг Катерини. Поможу також виправити твої запущені землі. Сли прийде до весілля, то не відложно пічну будову хати, бо сам зрозумієш, що Катерина родилася і зросла у здоровій світлій хаті, сли прийшлось би її вдихати дими та порохи у курній хаті, вона могла б стратити здоровля.

Весілля без горівки! — з натиском додав Микола. Поговори отже Яремку зі своєю мамою, сли мама на це годиться, то ми готові...

Яремко з діточкою покірністю поцілував в обі руки Миколу і Юстину.

Микола з жінкою подались до пасіки а Яремко з Катериною зістались у саді.

— Бачиш, Яремку, що усе не так страшно як ти думав — промовила Катерина. А тепер я винесу буквар і від нині починай учитися, бо хоть вже родичі годяться, а я тобі широко кажу, що за темняка я не віддамся. Хоть серце мое клониться до тебе, широко тобі кажу, но розум приказує уважати, що з темняком життя гіреньке.

Яремко цьої неділі знов усі самоголосні букви: о, а, е, і, и, у. — Він жадно проковтував усі заваги любої вчительки.

У вечір Яремко вспів якось так всевороти маму, що вона на все пристала. Найтячий “пункт” до поборення був — “весілля без горівки.” Це-ж хто таке видав або чував? Але Яремко просив, благав, цілував матір по руках і по ногах, обіцяв що Микола достарчить свого напітку до волі, а Шифрониха не була дуже твердого серця, тай стало на Яремковім.

Тепер Яремко був у семім небі. — Він скоро сповістив о всьому свою вибрану і будучого тестя.

До весілля прийшло скоро, а по весіллю, при такій силі і спромозі як Микола Фединин з синами, у Яремка виросла нова простора хата на підлогах, з мурованим комином, двома ґанками від дороги і від подвіря, мов з під землі.

За хатою, скоро перебудовано і добудовано господарські будинки. Випродано хабети, та кошляву ху-

дібку. **Купців** Микола зятеvi добрих четверо **конній**, Степан і Василь приїздили **часто** та учили Яремка, як єздити **конний**, як чистити і господарка Шифрониха оказалась зовсім іншою.

Обійті **Миколи** і Яремка, були о красою **Дусовець**. Яремко за три місяці читав і писав по українськи не гірше своєї жіночки вчительки.

У него у **світлиці** була гарна шафа з **книжками**, він передплачував дві часописи, одну щоденну і одну тижневу, за обійтім ріс буйно молодий сад, була вже і невелічка пасіка і Яремко почував себе зовсім іншим, відродженим чоловіком.

При такій переміні у поняттях сина і при такій розумній, чесній і добрій невістці, якою була Катерина, то і стара Шифрониха забула зов-

сім о “нечистій” силі, а коли одного разу Микола запитав:

— Свахо, а де-ж ваш хованець?

То Шифрониха поважно показала на шафу з книжками. Добра книжка зробила своє!

Тепер не стидався Яремко свою любу Катерину посадити на віз, бо жаві коники треба ціпко в руках держати.

А знаєте добрі людоњки, що говорили темні та пянені-кі цокотухи дусовецькі?

А говорили ось так, що Миколів “хованець,” то була певно самиця, мала мале, тай як підгодувалося, то Микола дав зятеvi, тай тому у Яремка таке добро як і в Миколі.

Прогнати подібну темноту, може тільки освіта.

МОДА

Мотто: За думою, дума . . .

За модою, мода,
Роєм вилітає,
Одна ранить серце,
Друга розриває.

А жінка все плаче,
Іходить за мною,
“Купуй капелюхи,
Купуй модні строї . . . ”

Літаю орлом я,
Від кума до свата,
Позичити грошей,
Щоб жінку прибрati.

Бо жінка з розпуки,
В дома не иочус,
Тоді аж приходить,
Як вже захорус.

За модою, мода,
Дуну винирас,
І грошей не стало,
Г жінку кат мас! . . .
Ta—кий.

ПРЕЧУДНА МАШИНА

Раз зійшлися Іван з Грицем,
Стали розмовляти,
Та про свої міста славні
Чуда вповідати.

Каже Гриць, що у його місті,
В славній Буковині,
Найдивніща є машина
На всій Україні.

То така то вам машина,
Грицько вповідає, —
Що як заяця в ню кине
Шанка вилітає...

“Е, що, львівський Іван каже,
То в нас є машина!
Як хто заяця в ню кине
Вилетить шашчина!...

А як шанка не пасує
В машину кидає,
І в тій хвили другим боком
Заяць вибігає!”

М. ХАНДОГА.

ІНТЕЛІГЕНЦІЯ І ІНТЕЛІГЕНТНИЙ

Ріжні є в нас, між Українцями, погляди про інтелігенцію і інтелігентного, чи інтелігентних. Одні про них висловлюються так, як треба, а другі противно: Так, як не треба! І з цеого, замість прийти до якогось розуміння цієї справи, є лише непотрібні непорозуміння, а не раз і сварки. Нехай-же цих кілька слів найде належний осуд і розяснить розуміння про інтелігенцію і про інтелігентного, чи інтелігентних.

Отже, що це таке — інтелігенція? Це слово — латинське, а значіння його: дуже гарне і взвесле. Цим словом старинні Римляни прізвали розум, його розвій, розсудок, розумні здібності чоловіка, його добрий характер, талан.

А що таке — інтелігентний? Також слово латинське. Ним старинні Римляни прізвали чесного, з добрым характером, розумного, талановитого і добре вихованого чоловіка.

В нас, між Українцями в Америці, слова інтелігенція і інтелігентний, інтелігентні, викликають сміх, погорду, шептання і ненависть. Одні це роблять із заздрості, другі з ненависті, — чому другий має розум а вони ні — а треті тому, що якісь люди, котрі собі приписували інтелігенцію і називали себе інтелігентними, визискали, використали, або обікрали нарід. Або ще й тепер це роблять.

Ось тому в Америці богато Українців, не розбираючи, як слід справи, кричат: “Бий інтелігенцію! Бий інтелігентних!”

Та такий крик пустий!

Можна кричати і кричати, так голосно, як кому хочеться, то інтелі-

генція і інтелігентні будуть. Бо вони — інтелігенція і інтелігентні — не власність, якоєв там касти людей, хоч ця каста цого хоче; вони будуть між людьми, як мірило розуму, добрих прикмет так довго, як довго людей на землі! Вони — власність усіх людей. Та лише з цією ріжницею: хто їх хоче, хто їх собі свою працею розвине, цей їх і має!

Дуже помилуються ці, котрі кажуть, що — щоби мати інтелігенцію і бути інтелігентним — треба мати “д-р” на початку свого імена. А вже селянин чи робітник, то ніколи не можуть мати інтелігенції і інтелігентними не можуть бути. — Це не правда!

Інтелігенція може бути в кожного і кожний може бути інтелігентним, коли — як сказано повище: о них старається. — Транслюється дуже часто, що селянин і робітник мали більше інтелігенції, були більше інтелігентні, як якісь з “д-р” на початку свого імена.

Здобули вони собі інтелігенцію і стали інтелігентними, через розвій свого мозку, через свій розсудок: богато житті придивлялися, слухали мудрих розговорів, богато читали, цим і вивели себе на мудрих людей на цілу околицю. До них на раду-розраду, приїжджають люди учені, з університетським образованням.

Та чи думаете, що й тепер нема таких людей між селянами і робітниками? Е. Вони гордість і слава для селянського і робітничого стану.

Та є дуже багато таких селян і робітників, що не хотять мати інтелігенції, ні не хотять інтелігентними бути. Книжки не люблять, часопи-

сів також, **м**удрої мови уникають, то хто-ж їм **винен**, що вони темні? Може ці селянини і робітники, що учаться, та мають інтелігенцію і є інтелігентними?

Такі темні люди замість науки і мудрих слів, уживають слів — грубих, лайки, та ще цим славляться. А коли мудрій чоловік (робітник, або й ні) таких слів стидається і такого чоловіка **оминає**, то цей кричить: "А диви! Стидається робочого народа!"

Чи не смішно? Виходить, що чоловік, щоби безроззі приподобатися, мусить це саме робити, що робить вона.

Третий раз хочеться це саме повторити: Інтелігенцію і, щоби інтелігентним бути, мусить кожний чоловік самий для себе здобути, свою працею, чесністю, своїм добрим характером; в трьох словах: розвоєм свого мозку.

Особливо тут в Америці о це не дуже тяжко. — Є тут школи, є ріжні книжки, часописи. Лишень, чоловіче, працюй! Ори свій мозок, засівай добре зерно і живи. Чому-ж не хочеш? Чи думаєш, що воно саме від себе станеться? З неба упаде? Сном в голову прийде?

Знаємо вже, що то таке інтелігенція і інтелігентні. А що про них кажуть? — Франко, геній наш, на святі в честь Михайла Драгоманова сказав:

"Інтелігенція — це очі народу!"

Цебто своєю інтелігенцією народ бачить себе в цегочаснім житті і не дивиться в життя прийдешнє. Своєю інтелігенцією, цебто розумом і т. д. народ живе і розвивається. Бо що варта народ без інтелігенції, без розуму, коли він не інтелігентний?

Українці на Україні, коли були царські Австрія і Росія, гірко бідували, та лекше їм стало, коли діждалися інтелігенції і інтелігентних.

Хто-ж був Шевченко, Франко і другі? Хто то були ці українські селяни і робітники, що так твердо стояли і так терпіли за українську справу?

Інакше кажучи, то коли з під сільської стріхи вийшли селянські сини, набули науки — інтелігенції, стали інтелігентними, тоді й просвітили свій рідний народ, дали йому інтелігенцію і, коротко кажучи: сотворили його інтелігентним!

Наші Січові Стрільці, та хто це був? Це були люди свідомі свого обов'язку і любові до свого народу, це був цего народу цвіт. Складалися вони з ріжніх станів: З селян і робітників, з попівських і з других родин, та всі вони були, так сказати би — інтелігенція і інтелігентні. Во боролися і умирали за волю.

А ці наші революціонери, що боролися і боряться в заціллю з ворогом, чи це люди не інтелігентні? Чи темний вміє любити рідний край? Чи хоче за него свое життя дати?

А як ми, Українці в Америці, грішимо, коли кажемо, що треба інтелігенцію вирізати, видушити інтелігентних. Значить, що треба знищити науку, треба вирізати мудрих людей, почавши від мудріших селян і робітників, та нехай лишуться самі тумани. — Коли би так поступив, добре би було?

Коли таке треба зробити, то хіба з цими людьми, що, хоч кажуть, що мають інтелігенцію, то її не мають, хоч кажуть, що є інтелігентними, та ними не є. Вони ще гірші від цих, що не вміють ні читати ні писати.

На початку цієї статті сказано, що таке інтелігенція і що таке бути інтелігентним, чи інтелігентними. До цих слів на кінець ще треба додати ось це:

Інтелігенція, як розум, як наука приступна для всіх і для всіх є одним і цим самим джерелом. Хто інакше

твірдить цей не є інтелігентним, не має і не розуміє інтелігенції.

Не має інтелігенції і не є інтелігентним цей, що не жив чесно: затемнює народ, його використує, вносить між него роздор і прямує до цего, щоби над народом панувала якась каста вибраних,

Цей має інтелігенцію і цей є інтелігентним, що веде себе чесно, розумно і до цого до розвою свого ро-

зуму і розвою розуму свого народа прямує.

Користаймо зі свого побуту в Америці, Українці! Тут виплекуймо себе на гарних і мудрих людей. Учімся! Здобуваймо для себе інтелігенцію, образовання, розум. І будьмо гарними, чесними і розумними людьми. Та нехай буде з нас слава українському родови, нашій старій вітчині, Україні, і вітчині новій — Америці!

Д-Р ОСИП ГРИЦАЙ.

УКРАЇНІ

(Слово на Свято Першого Падолиста).

Із темних провалів столітньої неволі,
Із глибини страждань в ворожому ярмі,
Із хвиль кривавих рік на боєвому полі,
Та з прірв закованих рабів в тюремній
[тьмі —

Ти Земле Рідная, о Земле України,
Вознеслась вольна щераз на свій престол!
Державу народа Ти здигнула із тліни,
І сонцем блиснув Твій державний ореол.

:О Нене Рідная, о Україно Мати!
Яке-ж свято це, якої-ж слави день!
Якими-ж гімнами Твій подвиг прославляти,
В якому храмі нам співати Тобі пісні?

Твоя державність нам — цілющее проміння,
Нам Свобода Твоя — увесь вогонь буття,
Від покоління вже у нас до покоління
Нам Воля мріла в снах — загравою життя.

О Нене Рідная! О Україно Мати
Яке-же свято з Падолистовим Днем!
Нам розсвіт волі в нім судилося величати,
І запалювати серця геройським жар-вог-

[нем.

У нас же кров батьків, — кров добра гайдамацька,
Хмельницький прадід нам, й Мазепа наш

[Герой.

І в нас є вдача їх — бунтарська і юнацька,
І в нас горить душа на вид лицарських

[зброй.

І хоч ще раз зайшло нам ясне сонце Волі,
І знов наш край в пітьмі, в оковах ворогів,
То ні — ніколи ми не скоримось неволі,
Не лишимо ми рук у скрутаках ланцюхів!

Ми встанем всі ще раз за Волю України,
Ми — Революції обєднані сини.
І двигнемо щераз престол наш із руїни,
Л шабля нам здійснить державно-творчі сини.

Так будь прославлений у вік Дне Падоли-

[ста,

І душі нам кріпі до бою, що гряде;
А там — з розкутих рук знов вийде Рідна

[Влада,

І вольним стане Люд і вольний край буде!

БІЛІЙ ЛЮДСЬКИЙ ЧЕРЕП МІЖ ДВОМА БАГНЕТАМИ

(Уривок з фантастичної повісті: "Розсудить нас залізо і кров").

Було пів шестої, коли Богун вийшов з двірця і пішов вулицею в напрямку міста. Гострий вітер привітав його, засипував очі вогким снігом, розвівав поли його легкого пальта і мов шпильками колов по цілому тілі. Богун стягнув сильніше шапку на вуха згорбився і присішив кроку. В ушах ще гудів йому рівномірний туркт поїзду і тяжке сапання льокомотиви.

Час до часу по звичаю легенько оглядався позад себе і кидав оком на другу сторону вулиці однаке нічого щодозрілого не замітив. Вулиця була майже пуста і доперва коли пішов до міста почав стрічати прохожих, що поспішно пересувалися попід камениці, щоби чимськорше зникнути десь в теплих комнатах. Навіть поліцай не було видно, бо певно і вони заховалися перед вітром десь за вугла камениць а може зайшли на хвилю розігріти своє нутро а зглядно як це в урядовій мові звється "збадати" чи в кнайпі не мас яких щодозрілих осібняків. Доперва коло будинку державної поліції побачив згорбленого сторожа безпечности, що дивився на ясно освітлене виставове вікно, в якому сміялися до нього густо навішенні вінці ковбас. Коли Богун переходив побіч п'ного він лініво оглянувся плюнув з досадою, мовби хотів показати тим свою погорду до свинячих приємаків і почав бити змерзлими руками о полі свого плаща.

Звідси повернув Богун на ліво і пішов в долину Зеленою вулицею. Непомітно дивився на доми а по хви-

лі станув перед числом 134, прочитав табличку "Д-р Білий лікар від шкірних недуг" вийшов до брами і подався на перший поверх де находилася канцелярія д-ра Білого. На голос дзвінка відчинила двері стара служниця і рукою показала до почекальні. Тут сиділа вже якась старша чорно одіта пані і двох панів чекало на свою чергу.

За якийсь час ввійшов лікар в білому плащі і попросив одного з панів до ординаційного покою. Богун тимчасом розглянувся по почекальні а відтак взяв в руки ілюстрований часопис і почав його перекартковувати. В міжчасі число клієнтів меншало. Цікаве було при тім це, що з ординаційного покою був прямо вихід до передпокою, так, що обслужені лікарем гості не мусіли вертати через почекальню. Богун пізнав це з того що по кожній візиті чути було як відчиняються двері з передпокою як лікар говорить з відходячим і прощає його а відтак прямо вже з передпокою входить до почекальні і просить нового клієнта.

Нічого-добре урядження! подумав Богун. В комнаті був вже лиш він сам. З ординаційної салі часом доходив крізь двері прислонені тяжкими портірами, невиразний приглушеній голос лікара і пацієнта та Богун не звертав на це уваги, зайнятий своїми думками а вони всі товнилися коло його луною факту, що за хвилю буде він там, де концентрувалося ціле життя революційної організації, де занадають рі-

шення, що виправляють в рух всі колісцята підпольного організму, що побачить тих людей, котрі ведуть провід в одній незмірно важкій боротьбі.

З його задумі збудив його голос лікаря: "Прошу." — Богун ввійшов до ординаційного покою.

— Чим можу служити? спитав д-р Білій.

Богун подивився йому в очі і з притиском сказав гасло: "Арсен."

Скількість? спитав лікар.

— Вісімнайцять, трийцять.

— Двайцять п'ять! відказав на це д-р Білій і подав руку Богунові. — Вітайте—ви з Волині?

— Так!

— Чекають на Вас.

По цих словах підійшов д-р Білій до великої шафи, що стояла в куті кімнати і відчинив її. Вона була поділена на дві частині. В правій на поперечних полицях були поскладані ріжні фляшки, фляшочки, слойки, мабуть підручна аптика лікаря. Ліва половина не мала полищок і висів у ній лише білий лікарський плащ. Шафа так щільно приставала до стіни, що здавалася бути вмурованою. Д-р Білій увійшов до шафи і почав у ній щось маніпулювати а за хвильку задня стіна шафи усунулася на бік і перед здивованими очима Богуна відкрився чорний отвір так великий, що у двоє зігненому можна було крізь нього перейти.

Д-р Білій з усміхом показав рукою отвір і сказав: Скуліться трохи і зволте ласково перейти до нашого сальону. Він що правда вже в другій камениці, але туди найкоротша і найбезпечніща дорога. Коли дійдете до другої стіни застукайте п'ять разів по два в рівномірних відступах.

Богун ввійшов в отвір і в тій хви-

лі засунулася за ним стіна і чорна пітьма огорнула його. Почувався мов в трумні—зимні мурашки перебігали по цілім його тілі. Осторожно зробив один крок вперед і руками натрафив знова на стіну. Дійсно подібна ситуація могла бути лише у трумні. Богун застукав як було сказано п'ять разів по два і за хвилю почув голос, котрий мабуть йшов з якогось отвору з гори: "Гасло."

— Арсен. —

— Скількість. —

— Вісімнайцять, трийцять. —

По цих словах в стіні відкрилася тайні вузкі двері і Богун опинився у кімнаті.

Темно було зовсім. Богун станув під рішучий і старався очима пробити темноту. В цій хвилі взяв його хтось за руку і стискаючи її сказав:

Вітай брате! Область?

— Волинь.

— Ходіть до стола і спочиньте. Ще всіх нема.

Підвів Богуна до стола, що стояв на середині кімнати а сам зараз вернувся. Почувся новий стукіт до стіни. — Богун усів на кріслі і почав розглядатися. Коло довгого застеленого чорним сукном стола сиділо вже кілька осіб зовсім мовчкі. Виглядали мов чорні тіни, які ледви можна було помітити в цій темряві. Врешті поза тими чорними контурами годі було щось завважити в кімнаті. Не було жадного світла, навіть стіни губилися в темряві.

Знова якась нова постать увійшла в кімнату і сіла при столі — за кілька хвилин, друга, третя. Здавалося, що вже майже всі місця коло стола обсаджені. Гробова мовчанка залягалася кімнату і тільки великий стінний годинник поважно тикав.

За якийсь час той чоловік, що стояв коло тайного входу і впроваджував гостей на салю підійшов до

стола і **засвітив** дві свічки. Бліді їх огники **слабо** почали блимати і розгоряючи́сь поволі розясняли темряву. Очам Богуна представився дивний вид. Комната невелика — ціла обита чорним сукном, навіть вікно заслонено чорною заслоною. По середині комнати довгий стіл рівно прикритий чорним сукном а на ньому свічка у срібних ліхтарах. За столом на кріслах сиділо чотирьох молодих і старших мушин, всі понурені в думках. Одно крісло посередині стола не було ще обсаджене а перед ним лежав білий людський череп між двома на вхрест вбитими у стіл баґнетами. Перед кожним з присутніх лежав набитий револьвер.

Богуном заволоділо якесь дивне почуття, якого він ще до тепер не зінав. Якось містична гробова повага царила тут, приневолювала скунитись в собі самім, проганяла буденницю, заставила думати в однім одинокім напрямку а напрямок цей вказувала ясно біла напись на чорних стінах: “Життя твоє не належить тобі так довго, доки батьківщина твоя стогне в ворожому ярмі.” Ногляд Богуна зупинився знову на лежачому на столі черепі. Він так перераліво відбивав білістю від чорного стола, що мимоволі прикував зір до себе, силоміць звернув увагу на себе. Глибокі очі ями сіяли грізною порожнечою, крізь вишкірені білі зуби здавалося падали якісь грізні погрози, докори а може проклони. На білій чоловій кости чорнів ще один глибокий отвір, який зробила ворожа куля.

І цей чорний отвір говорив Богунові так багато, багато більше чим висказати могла мова іневної людини. Скільки подібних черепів наронала вже ляцька куля?! Скільки іневинних людей в цвіті життя згла-

дила зі світа ворожа рука, лише за це, що сміли думати про власну свободну державу?! Скільки жертв впало а скільки ще впаде на цьому шляху, що веде до волі?! І коли вкінці дійдемо до неї не ми як одиниця але ми як цілість, що складається з міліонів одиниць а зветься українська нація?! А крізь затиснені зуби черепа здавалося падали слова запевнення, — дійдем, дійдем, лише відваги і діл, лише віри і рішучості. Не лякатись жертв давати жертвам але і брати жертвам. Так — брати — ворожими черепами закидати пропасть, яка ділить нас від власної держави. Ляцькими кістками збудувати місто понад цими прірвами, що викопала їх злочинна рука. Бачиш і я жив і я тішився життям і я хотів жити а однак віддав його за тебе. Не за Тебе самого а за “нас” бо я живу у “нас,” бож я тільки маленька частинка того, що зветься “ми.” Бачиш ти навіть не знаєш хто був, не знаєш моєго імені, а однак чуєш що я той самий що ти, що я частина того великого “ми.” Ми всі як одиниці безіменні самі для себе і тільки як цілість маємо велике ім'я, яке не згине ніколи, хочби тисячі безіменних перестало існувати. Бачиш у мене як безіменного тільки череп остався а однак я живу у вас і серед вас.

Богуна майже загіпнотизував цей череп. Він не міг не дивитися на нього, не міг на що інше звернути уваги. Здавалося йому, що в чорних ямах черепа бачить великі чорні очі, що кидають спохи бліскавиць, які мають силу зачалити у кожного силу завзяття, безграницю посвяту для цієї ідеї за яку одержав ту глибоку чорну яму, той кого череп лежав тут на столі. Він слухав це під її мови без слів, що без стриму йшла з поза білих смертельним, судоро-

жним болем затиснених зубів і врізувалася глибокими карбами десь глибоко в душу. Він дивився на ці перехрещені багнети коло черепа, що сталевими лисками миготіли до світла свічок і немовби казали: "Лише нами, лише сталою зможете відбити сталь."

З цеї задуми збудив Богуна рух на салі. До стола прямував новий муштина і зайняв місце напроти черепа, поздоровив усіх легким уклоном голови. Всі присутні підвелися а присутній стукнувши три рази лежачим перед ним револьвером сказав:

Поклін поляглим, проклін ворогам, а вам привіт брати!

Присутні хором відказали: Поляглим поклін, ворогам проклін, а тобі, брате, привіт.

По цих словах усіли всі на свої місця, лише він стояв дальше. Отже то був Підпільський, голова Революційної Організації, про кого-тільки говорилося. То був той не знаючий ніякого страху чоловік, той таємний лицар, перед котрим дрожали Ляхи, котрого ім'я у одних викликувало паничний страх, а в інших незміrnу пошану і подив. То він виповів війну на смерть і життя польській державі і підміновував її в самих її основах, в самому нутрі. То про нього ходять між простим населенням легенди, як про тих казочних лицарів, що жили десь в недоступних гірських підземних палаатах і відтам виїжджали на чорних конях у срібній зброй зі сталевими мечами в руках карати злобу і боронити всіх покривдженіх.

Богун дивився на нього і старався затягнити собі кожну рису його лиця, вбити собі в память його образ, запамятати кожний відтінь його голосу. Підпільський був більше чим середнього росту, сильно збудова-

ний, середніх літ. Лице гладко голене, бліде протягле, з вузько викроєними устами. Якраз в цих устах було щось дивного. Здається в їх формі пробивалася залізна рішучість і енергія, а все ж таки в кутках блукав якийсь блідосумний мов тінь усміх, лагіднів риси лиця і ці дві глибокі борозди, які бігли скісно від обох кутиків уст в гору. Великі ясні очі дивилися з твердим спокоєм і здавалося, що хотіть взглянути кожному в глиб його душі, пізнати не лише думки але ці навіть несвідомі почуття, настрої, що не мають власного виразу а тільки надають барву і тон цілому внутрішньому житті одиниці.

Підпільський розглянув присутніх. На кожнім задержався хвилинку його проникливий погляд. По хвили мовчанки легким рухом руки підгорнув спадаюче на високе чоло пасмо ясного волосся, в якому вже густо видніли срібні нитки і почав говорити:

Братя що ідеї по крові і по одиночій землі! Пів року минуло, коли в посліднє тут шірина Революційна Рада засідала. Шість місяців — довгий протяг часу в напому бурному житті. Багато змін настало в той час і в нас і в ворогів. І не всі ці, що були тут перед ців роком є між нами. Брат Сойка і Коваль за сповнення свого революційного обов'язку відійшли від нас на завеїди. Ворожа куля відібрала їм життя. Втомлені їх голови прикрила українська земля, яку вони так дуже любили. Відійшли від нас та дух їх живе між нами, живе їх ідея за яку боролися, живе їх пам'ять і їх заповіт. який до сповнення лішили нам — а ним є боротьба аж до перемоги. Брат Мірошник і Чорний караються в ляцькій тюрмі. В останній час з поза вязничних крат видісталася

вістка, що скатовано їх в нелюдський спосіб так, що борються зі смертю. То тільки жертви з поміж членів ширшої революційної ради. Але загальне число жертв з рядів організацій більше. Згинули з ворожої руки ще брат Скорострільник з луцької області. Колодій з самбірської області, Рубач з коломийської, сестру Надію з львівської області замордовано в тюрмі. Загальне число тюремників, членів організації на Західній Україні під цю хвилю виносить 58 братчиків і 12 сестер. Відаймо поклін і пошану замученим і тюремним і схилім наші голови перед їхньою памяттю і присягнім, що продовжати мемо їхню працю і що підстіммо їхню смерть і їх муки.

Тут всі присутні встали, схилили на хвилю голови, а відтак лівою рукою обнімаючи револьвер а праву підносячи вгору в один голос загреміли: Присягаємо!

Коли всі сіли Підпільський продовживав дальше. Убули старі доказівчені робітники, але на їх місце прийшли нові, котрі невно будуть гідними їх наслідниками. Мимо страшного ляцького терору поширилась наша організація в послідних двох місяцях: ще на Холмщину і на Лемківщину так, що тепер ціла Західна Україна обнята нашою сіттю. В самому останньому тижні за-присягено нових 23 братів і 9 сестер. Ростем, кріпшаєм кожним днем. Іде горячкова праця між населенням. Члени організації з само-ножерствою працюють над освідомленням селянства і робітництва, скріплюють їх у важкій боротьбі з наїздником, закріплюють ідею української державності в масах, роздувають і так вже сильну ненависть до ворога і ворожої держави а згайдно інстинктивну ненависть в свідому.

Відрухи організують в свідомі виступи, підготовляють ґрунт для будучності. Користуємося довір'ям і симпатією цілої нашої суспільності і наша ідея і тактика, що тільки зализом і кровю виберемо собі власну державу і кращу долю, запускає корінням щораз то глубше вже не в одиціях а в масах. Серед нашого народу вже кишить, вже клекоче революційна стихія, але час до загального виступу ще не надійшов. Ще багато треба зложити зусиль, довго ще працювати над переродженням суспільності. Докладно її підготовити технічно. Тоді зможемо кинути гасло до загального оружного бою.

Подрібного звіту з нашої діяльності я не буду давати, зроблять це поодинокі реферати, доповнять їх рівнож обласні делегати так що кожний з нас буде мати ясний образ як далеко ми поступили у нашій праці. Багато зроблено, але незмірно більше лишається до зроблення. Тяжка праця, бо ворог не спить і всіми засобами бореться з нами. І не тільки з нами, як організацією, але і з цілим українським народом. Всі сили, які має до розпорядження — зуживає на наше знищення. Військо, поліція, явна і тайна, суди наглі і звичайні, тюрми і шибениці скривовбийства, катування і знущання над безборонними, навіть над темними і дітьми, провокація, контрибуція, відбирання землі — це все засоби, яких уживає польський уряд і польська суспільність, щоби лише зробити цездібним до відпору український народ, щоби вбити його морально і фізично, щоби знищити матеріально. Ціла енергія польської держави і польського народу звернена в одному тільки напрямку: на українські землі, і на знищення українського народу, що їх заселює. Колонізація прибррас страшливі

розміри, основно нищиться українське шкільництво, відбирається церква і замінюється їх на костелі, податковий тягар є так великий, що українські селяни його не в силі сплатити і мусять позбуватися батьківської землі. Зрештою це кожний з нас знає кожний бачить власними очима.

Але вся лють, вся ненависть. Ляхів звернена проти нашої організації, яка не тільки словами, але й ділами бореться проти них, яка старається зорганізувати до активного виступу цілу українську суспільність. Слідять за нами сотки шпигунів, змобілізовано цілу поліцію, щоби нас викрити, щоби знищити до тла гніздо "ворохобників". Думається, тоді легше піде їх праця. Та нас не знищать, бо ми не горетка відірваних від ґрунту фантастів, але жовніри українського народу, що з него рекрутуються і серед него живуть. Наші ряди не рідшають але густішими стають. І нас не знищать, бо мусіли наперед знищити українську землю що по ній ходимо, мусілі знищити український народ, який нас родить, а це завдання понад їхні сили.

Ми кріпнаємо, ростем в числі і силі, але ростуть і наші завдання. Мусимо не лише ставити опір ворогові, не тільки боронитися, але мусимо підготовлятися до рішучого бою — до оружного виступу, бо тільки таким способом здобудемо волю. Всестороння підготовка до цеї хвилі — наше завдання. Мусимо зорганізувати цілий народ в одну непобориму армію, мусимо у кожного впоїти цю ідею, якою ми живемо, мусимо вщіпити цю віру, яку ми маємо. Мусимо зробити революціонерами не сотки, не тисячі але мільйони. А тоді не буде сили, яка могла б нас спинити на нашій дорозі.

По цих словах Підпільський усів і уділив слова **організаційному** референтові. Був **нінім** Чайка, той самий, що вирівдала **кував** братчіків до салі. Він подрібнув розказував як за посліднього піврічку поширену кружки організаційні, як проявляють свою діяльність, що вже виконали, що лишається до зроблення.

По цьому забрав слово **боєвий** референт і засував де і коли переведено з рамени організації атентати і з якої причини, які були саботажні акції, кілько знищено ворожого майна, де забрав дим ляцькі кольонії.

Вкінці здавав звіт пропагандний і фінансовий референт. По скінчених звітах забирали голос поодинокі обласні делегати і висказували побажання обласних організацій. Вивязалася коротка і жива дискусія на тему **минулих** і будучих завдань. Коля вже **ніхто** не голосував до слова встав **знова** Підпільський і коротко **назначив** знова плян дальшої праці організації. Зеднувати нових членів, **освідомлююча** праця серед найшириших мас, зборання засобів збору і **амуніції**. Це є праця для будучності — підготовка до загального активного виступу. В цім напрямку мусять льокальні організації проявляти як найбільшу діяльність, тут мають цілковиту свободу ділання.

Але крім цього є праця, яку несе зі собою хвиля, це-то оборона національних позицій, непокоснія ворога на кожному кроці, так щоби зінав, що під ним горить земля, що сидить на вулькані. який може кожної хвилі вибухнути, нищення польського майна, нівечення ворожих плянів а вкінці усування цих осіб з поміж ворогів, котрі приносять найбільшу шкоду українському народові.

І тут липається вільну руку об-

ласним організаціям в рамках даних вказівок, з виїмком присудів смерті на поодиноких осіб, які може винести тільки Революційна Рада. Рівнож більші активні виступи на зовні, які могли ускладнити загальну ситуацію можуть переводитися лише з наказу зглядно дозволу Революційної Ради. Розуміється, що і тут повинні місцеві і обласні організації виявляти ініціативу і не чекати на накази але предкладати свої проекти Революційній Раді.

В найближчій будучності рішила Революційна Рада привести дві більші акції, а саме висадити варшавський арсенал і муніційний магазин в Перемишлі. Яке велике значіння має варшавський арсенал для польської армії про це навіть не треба говорити. Це знає кожний. І як що вдалобся знищити цей головний арсенал то бувби це удар в найслабше місце польської держави, булава це шкода яка не вдалася Полякам направити на протязі кількох літ.

Пляни відносно цеї акції випрацював вже боєвий референт, ходить лише о переведення їх в життя. Тому що діло це буде вести безпосередньо сама боєва управа, потрібних людей мусять дати всі обласні організації а то по одному добровольцеві.

Проект висадження в воздух муніційного складу в Перемишлі вийшов від тамошньої організації. Вона зобовязалася перевести його власними силами. За проектом тим говорять не лише аргументи матеріальної натури цебто що буде знищено вороже майно, але надуть тут налагу і моменти психологічні між іншими деморалізація. Їхні на українській землі і виробування готовності і здатності перемиської організації.

Відносно цих двох проектів по-

просив Підпільський забирати слово. Майже всі присутні брали участь в діскусії. Одобрювали проект і додмагалися, щоби активних виступів було як найбільше, бо в першій мірі вони революціонізують суспільність і є найкращим пропагандійним засобом, який має до розпорядимости організація. Крім цого нищить ворога матеріально, а ще більше морально.

Один з делегатів висловив думку, чи не краще було б замість висадити в воздух муніційний і оружний склади в Перемишлі напасті на нього з більшим віддлом людей і забрати відтам більшу кількість оружя, якого так великий брак організації. Більшість висловилася проти цього проекту, бо на разі організація не розпоряджає такими засобами, що могли б дати запоруку повного успіху, в першій мірі, що не має ще такого місця де можна було б скрити більшу кількість оружя. Доручено одначе боєвій управі, щоби вона в будучності поважно застновилася і над цим проектом.

Опісля забрав голое Богун. Він представив незавидне положення Волині, яка відай чи не найбільше терпить зі всіх областей. Навіть за українську пісню за українське слово замикають. Їхні людей до тюрми, а звідси майже кожний вертає калікою. Поліція впадає в ночі до селянських хат катує людей без причини, насилує жіноч налити хати. Недавно польський жандарм в селі Вільхівці вбив дванадцятирічну дівчину, що вона під побоями виала труном а то за це, що не сказала йому: "Нех бендуз похваливши Святу Христус." Жандармови за це не виав ії волос з голови, а що більше людей, які старалися вирвати дівчину з рук розбійного жандарма засудив польський суд на кілька літ тюрми, за о-

шр владі.

Населення стерроризоване боїться власної тіни. Ніяка праця не можлива, бо без інерпосток не вільно переходити з села до села. Жандарми і провокатори являються всевладдними панами на волинській землі. Все це діється з наказу волинського воєводи, який недавно прилюдно висказав: Для Русіна знам тилько єден лек, а нім ест шубеніца. — За час урядування теперішнього воєводи, розстріляно 16 людей, вбито жандармами без суду 6 людей і 2 жінки. 12 людей під цю хвилю тільки в самій луцькій лічниці лежить від побоїв і бореться зі смертю. Тюрми заповнені. Арештованих мучать, вбивають шипильки за нігти. Биття в няти є на порядку дня. За всі ці звірства відвічальним являється воєводи і тому наша обласна організація і тому Революційна Рада за всі ці злочини ставляє воєводу під суд Революційної Ради і домагається на нього кари смерті. Підпільський ветав. Лице його протяглося ще більше а чоло покрилося сіткою морщок. Зміненим голосом почав говорити:

Всі ці злочини поповнені безпосередно чи посередно волинським воєводою, відомі нам. Вони були наявіть своєго часу предметом інтерпеляції в соймі. Правдивість їх безсумнівно доказана, так що в цім напрямку слідство булоби злишним. Чи має хто сказати що в обороні воєводи?

Глуха мовчанка була відповідю.
Яка кара має стрінути воєводу?
—Хай згине! відізвалися всі в одній голос.

Є хто проти цього присуду? —
хай піднесе руку!

Ніхто не ворохнувся. Підпільський зачекав малу хвилину і відтак положив руку на череп лежачий не-

ред ним поволі **Гострим** як сталь голосом сказав:

“В імені Українського Народа Верховна Революційна Рада видає на воєводу **волинського** за поповнені ним на його **Приказ злочини** — засуд смерті.

Хто виконає **цей** присуд — добровільно?

Всі присутні **піднесли** руки вгору.

Стільки виконавців злишно. Щоби однак ні кому не зробити кривди здергуванням від сповнення революційного обовязку, хай рішає жреб. Проте Чайка, подайте урну з чорними і білими галками!

В цій хвилі Богун попросив о голос а по одержанні його сказав, що волинська область числячись з тим, що Революційна Рада видасть на воєводу присуд смерті, доручила йому просити Рев. Ком., щоби присуд цей дозволено виконати членам організації гуртка 4 особ. Вони добре визнаються на **тамошніх** відносинах і тому є більша **запорука**, що присуд смерті буде **виконаний**, ніж колиб атентат робили **люде** з чужих окопиць. Крім цього луцькі братчики уважали що може за знак недовірря, як щоб виконання атентату доручено братчикам з поза луцького гуртка.

На це Підпільський заявив, що як таке бажання луцького гуртка він не має нічо проти цого і тільки тішиться що тамошній гурток сам о власних силах може виконати так велике завдання. Луцький гурток мусить однак докладно опрацювати плян атентату враз з боєвим референтом Рев. Ком. Всі потрібні засоби для акції дістане від боєвої управи.

Відтак поодинокі обласні почали висказувати побажання їхніх організацій, зясовувати їх потреби, пропонували різні організаційні реформи. Вивязалася жива балачка яка трева-

ла аж до самого рана.

Дончєва коли чути було, що в камениці відчинено браму, замкнув Підпільський наради. Попрощав братчиків короткою промовою яку закінчив:

Вертайте щасливо на свої місця — бодрі духом, сильні вірою. Пере-

дайте' наш привіт всім братчикам. Най і на далі кожний з них працює для великої ідеї з таким запалом і посвятою як і тепер. Як кожний з нас сповнить обовязок, який взяв на себе присягою, тоді не далекий вже той час, коли наші мрії стануть дійсністю. Сталім своїми силами. Вітчина чекає від нас діл!

ВАСИЛЬ ПАЧОВСЬКИЙ.

ЧЕРВОНИЙ СУД

З поеми: Прочистень України.

Посвячено героям-селянам Іллі Скочилісови, Миколі Ковалеви і Лесеви Павлишинови, розстріляним за державну ідею України.

“З димом пожарів” зради і розбою
На хрест прибила Польща наш народ.
Що хотів державу ставити любовю...

А його скарбом всім заткала рот,
А його духа впила блекотою,
А його люд весь повернула в скот!

Жерці його вже легковажать рани,
Говорячи: “Спасення буде мир!”
А миру там немас, де кайдани...

Жеруть себе, щоб Лях повзвав на пир.
Замість з народом станути на брані;
Зломали вічний заповіт за жир!

Аж серед люду блиснув з України
Марко Проклятий як червона тінь...
І задрожали над Ляхами стіни.

Огонь у дворах бухнув zo скленінь...
Луна кровава димом крила тіни,
Де біг його огністий ворон кінь.

І падали залізниці під мости;
Кров зрадників стікала як смола;
Собаки розтягали лялькі кости.

Стонога Польща кіхті розтягла;
Іюила, що попало, в лютій злости —

Та не зловити гадови орла!

Держава зради і розбою людів
Проголосила голосом всіх сурм
В землі багровій стан нагальних судів.

Роїлись села від жандармських гурм —
І забриніли кровю серед брудів
Від криків битих стіни усіх тюрм.

В темниці мести в золочівськім замку
З селян тягнули жили семикрат —
Аж “так” стогнали, винавши у безтямку!

Дід Степан Вовк їм вирвався зза ґрат —
Зашерли в піч їх за десяту клямку.
Всіх чотириайцять проширав їх кат.

Сім хлонців венуло. Сім мужів не спало.
Скрепітнув ржавий ключ семи воріт:
Втворились двері — нове тіло вишло.

Заблиснув місяць.—Хто це?—То наш дід!
—Ви що?—Зловили Вас?!—сімох шептало.
А дід зняв руки з криком в срібний світ:

“...Я сам вернувся вам благовістити;
Вже не збоюся — правда моя твердь!
Христа намісник я, прийшов судити:

““Уже неправда словнена у щерть —
Та смертю мусим правду відкупити...
Блаженні ті, кому судили смерть!

““Як небо вище від землі у Бога,
Пого дороги вищі їх доріг!
Ми продані за безцін як безрата —

““Нас викупить без срібла їхній гріх;
Розпадеться від гуку Іого рога
Тюрма народів нам до більх ніг!””

Горіли в діда очі як в пророка.
І дух зійшов на сплячих сім у сні —
Тай їм заблісала стать Марка висока.

Сияв в очах їм наче мідь в огні —
І дивна ясність плила з його ока,
А з уст греміли слова огняні:

““Як суджено вам смерти не відперти,
Нехай заплатить дорого тиран
Народови за вашу кару смерти!

““Вмирайте не як мученики з ран,
Але як лицарі, що вміли вмерти —
Та смертю волю вирвали з кайдан!””

Сказав і вийшов крізь зализні брами,
Як характерник, що не знає пут.
Як піч мовчали — звіздились думками.

А рано всіх покликали на суд.
Сказали всі, що мучені катами
Зізнали лож, і смертю змиють блуд.

Ляхи не слухали, лиши багри крові.
Як грім унала правда між людьми

Тряслась земля і небо від їх мови!

Шо трьох на смерть судили діти тьми,
А решту на темницю ув окови:
Разом сто двайцять і сім літ тюрми!

В годині третьї йшли під стіну смерти
Павлишин Лесь і Николай Ковалі
I Скочиліс Ілля — за правду вмерти!

Хоч молодість з них сяє гей кришталъ,
Як смертю треба з серцъ рабство нам
[стерти—

Не страх їм смерти і життя не жаль!

Стріляла з крісів тричі до них лава.
На смерть чергою йшли. За ~~кож~~кий раз
Лунали гори: Слава, слава, слава!

Бо тричі крикнули зі серця ~~мас~~:

““Нехай живе українська ~~де~~ржава,
В своїй землі, з Дунайця по Кавказ!””

І впали. Кров красила їх в коралі.
Схилили голови з провин сумні
Батьки народу, що вели їх з салі.

Земля багрова грала ув огні.
А Ляхи вили вколо як шакалі
І били: браво! з втіхи їх пані.

Зареготався наш Марко в іх лаві —
Аж Польща затряслась верхами гір,
Кров з цитаделі вибухла в Варшаві...

Господь слав суд червоний з ясних зір.
Жовтень, 1923.

0

ГР. КРУГОВИЙ.

КРІПІТЬ СВОЇ СИЛИ!

Не падайте духом, працюйте брати.
Гостріть свої коси — вже скоро жива.
Утіху лиш можна у праці знайти
.Лиш праця нам верне колишні права.

На чорних руїнах у нашім краю
Стомились нам рідні, працюючі руки
Не падайте ж духом і працю свою
Несіть на Україну, заковану в муки.

Великую вдячність отчизна складає
За те, що намарле ви час не згубили,
Під силою праці наш гніт пропаде —
Працюйте ж, кріпіть свої сили.

РІВНІСТЬ СТАНІВ У НЕЩАСТЮ І В ЛЮБОВІ

... Було це давно... однак варто пригадати, бо рідкий це був случай, в якім великим героєм був не взрослий який бувалець, а хлопчина підросток з під соломяної стріхи.

Над бистрою рі́кою Свічею, лівим берегом у низ ріки розложилося село, а під селом височезна гора з буковим лісом. За горою по другому боці на урочій долині стояв фільварок, властителем якого були потомки старої православної шляхти, а коли езуїцько-ляцька унія обняла Галичину, то і вони по неволі клонились з новою примусовою течією, хоть хто міг би читати у людських душах, легко завважавби, що ці люди і тепер були православними.

Гора з буковим лісом, була покрита ріжного рода кривими стежками, бо туди переходило все село на роботу до двора, бо дорогою, яка гору обминала, було богато дальше.

Село з двором жило не тільки згідно, а просто у любові, бож у дворі жили не ляхи, а свої люди. Пани з цього фільварку ходили до місцевої церкви, говорили по українськи, помагали селянам якого стрінуло нещастє, тай взаємні відносини були дуже добри.

Найбіднішою у селі була вдовиця Настуня Плесканок. Покійний муж Настуни був перевізником на Свічі, а Свіча не завсіди слухала веда. Коли була гнівна, розбурхана, що мильми кругом було чути її гнівний шум та клекіт, то сила людська рівнялась силі комара або мухи.

Одної темної ночі перевозив покійний яких то двоє людей і перевіз щасливо на другий беріг, хоть треба було висипуватись, бо вода прибу-

ла. Повертаючи назад, не завважав у темноті, що вода несе вирване десь по дорозі величезне дерево, яке бухнуло у човен, перевернуло, а нещаний перевізник попав між корінням цього дерева з якого у водіувільнистя не міг, тай мусів перед часом згинути.

Аж п'ятого дня найшли тіло покійного на мілині, як вода понизилася, та на скруті ріки дерево зупинилось, між корінням якого найдено перевізника.

Плаکала гіренько Настуня, бож покійний усого майна полинив її двоє діточок, старшого хлопчика Івася і меншу Маланю, та стареньку низеньку хатину, якої стріха не то мохом поросла, і дві берізки починали майти вершок даху, тай невеличкий городець.

Настуня була гарна жіночка, її і сватали де які бідахи за для "даху над головою", та Настуня рішучо відмовила.

— Ко би ми Господь поміг виховати ось цих двоє сиріток, більше нічого і нікого не бажаю — говорила Настуня, коли її дехто "милосердний" натякував женитьбу.

Настуня ще дівчиною, а відтак замужною, часто ходила на понівщину до роботи. Як оврятину, чимну і послушницу, її старенька пані добродійка, дуже благородна жінка, взяла до послуги по при себе. Настуня тут і привчилася гарно виправити, вимагловати білли, вкусно приготувати страву, та чистоту і порядок держати у мениканні.

Цю науку у понівщині приносить Настуня і до своєї вбогої хатини. І тут у неї було чистенько, причепу-

рено, а на городці літом найшлось місце на цибульку, петрушку, фасольку, але найшлось і на гарні квіточки бодай попід плотик.

Були і такі, які зависно поглядали на Настунині діти, яких красою тіла обдарувала мамуна природа, а на яких сорочечки хоть так само з грубого полотна, та були якісь біліщи, глядоњки і Настунині діти хоть сироти без батька, не ширияли за чим то поза обшивку, як не однії богачки.

До місцевого священика приїхала їх дочка з двома діточками, яка також повдовіла. Діти були у віці Настуниних дітей. Настуня йдучи на попівщину, брала і свої діти з собою. Діти скоро здружились і само собою зрозуміле, що при дітях, внуках священика, хованих прилично, Івась і Маланя і собі присвоювали частину оглади, не вганяли по дорозі, не згортали на купки пороху щоб ним опісля кидати за прохожими. Вони привчились ввічливо відповідати на питання, а це все тінило безмірно Настуню.

Славко, внук священика, читав вже буквар і Івася привчив, так що під осінь, коли Настуня у перший раз відвела свого синка у школу, він гикливав вчителя милю враження і попав у першу лавку.

Івась був у місцевій школі першим, так з заховання як і в науці і учитель називав Івася "окраєю школи." Ходила вже і Маланя яка також придбала собі усі ці призначення, якими відзначав учитель її братчика.

Ось цих двох сиріток завсіди являлися у школі найчистішими, найспокійнішими, а в науці найдбайливішими.

Та щастє Настуні скінчилось.

Старенький священик помер, родина кудись виїхала, а до села при-

їхав інший священик, молодший, з женою і двома діточками майже у віці Настуниних сиріток.

Така жінка як Настуня, була небхідна на "півшині", бо ж вона знала там кожний куток, а головне знала всю домашню роботу. Вона ж за понередників усе пекла, варила, та як були гості, подавала до стола. Усе чистенька, опрятна, чесна, була всіми люблена.

За нею прислали, щоб прийшла на попівщину. Було це у неділю, діти були в дома і Настуня по привичці позбирала гарненько свої діточки тай пішли разом, як бувало перше.

Та тут показалося зовсім не те. як за старенького священика.

"Паннунця" нового егомостя, щось там бомкнула від нехоля до Малані, за те "панич" від Івася зовсім відвернувся. Порозуміла це Настуня, вона крадьком отерла сльозу, схилившись будто стяжечку поправляючи у буйній косі своїй Малані, та веліла своїм діточкам йти домів...

— Так, так. — озвались і їмость — то недобре волочити діти за собою, бо розволочаться.

Настуню стиснуло за серце, вона по своїй покорі ледви чутно промовила:

— Та вони за небіщика священика майже тут виросли.

— Не повинен був небіщик на це позолити — докинув горде містечко — у священика це місце на збіговиско сельських дітей!

Настуня стояла як на горячому вугіллю, то червоніла, то блідла, та обурення і жаль, перший раз у її життю підняли бунт у її душі. Вона на силу здавивши сльози які вперто до очей тиснулися, випростувалась і як ніколи до цього часу, різко промовила.

— Прощу перебачити, що мої ді-

ти сюда зайдли, це перший і послідний раз! Покійний наш священик, якого наше село ніколи не забуде, вчили нас дітей любити і самі любили, тай нераз говорили, що коли апостоли недопускали дітей до Христа Спасителя, то Христос зганив їх за це, а діточок приголубив.

Тепер такий слізоперемогли силу волі, Настуня росплакалась, уклонилася новим "добродіям" і вийшла.

В дома застала Настуня своїх дітей сумними, не веселими. У діточих головках пересувалась перший раз думка о нерівності станів.

У дворі було також троє діточок, два старші хлопчики і наймолодша дівчинка, яку родичі кликали Аньоткою. Одної неділі, коли люди виходили з церкви, ця сама Аньотка показуючи на Настаниного Івася, який вийшов з церкви з відкритою головою, щебетала голосно до мами:

— Мамцю, а дивись яке у цього хлонця гарне кудряве волосся!...

Пані, мама Аньотки, всміхнулась, та близько неї ступаючих селян запитала:

— А чий це хлопчик?

— Вдови Настані Плесканок, — тай як то наши людоњки говірливі, ддавали, що це найгарніші діти за все село у цьої вдови, що дуже гарно вчаться в школі, що є їх двоє і т. д.

Івась вдивлявся в Аньотку і у діточім серденьку загорілась самому Івасеві не зрозуміла якась пристрасті до тої дівчини, для якої він готов бувби і життя віддати.

Пані з Аньоткою всіли до новозу, який стояв за церковною огорожею, пані вклонилася громаді і відіхала.

На самім вершині гори, яка ділила село від двора, була невеличка полянка, рівна, гладонька, і туди нераз виходили двірські діти літом бавитися.

Від вершика гори, аж до ріки Свічі була скалиста стіна, мов рукою людською мурвана, та на тільки просто спадиста, мов стіна у будинку, а ще у низу загнена під себе так, що стоячи на вершику гори на краю полянки і споглядаючи у низ на Свічу, видно було тільки половину ширини русла ріки, так як друга половина крилася під загнену скалу.

На цій просто спадистій скалистій стіні, де-не-де росли кошляві буки, то граби, о стільки, о скільки поміж скалистою стіною були пропуклини, між якими коріння деревинки находили собі місця.

Стіна ця, яка стоїть без зміни до нині, була від поверхні води ріки Свічі, до вершика полянки, висока понад 400 метрів.

На Спаса пополудні на полянці бавилася Аньотка зі своїми братчирами, та ще якимсь дітьми пріїхавшими до них гостей.

І тут приключилась дуже сумна пригода.

Уганяючись по полянці, Аньотка наблизилася над пропасть і полетіла у низ, страшний з гори для самого ока.

Старші діти наростили крику розлучливого, та почали бігти і пани з двора і люде з села.

Аньотка падаючи зі скалистої стіни зачіпила суконочкою за гострій вистаючий сучок граба. Вона висіла у воздухі і не видавала з себе ніякого голосу.

Коли товпа зростала на полянці, всякий хто поглянув, поблід, зжахнувся, тай у нікого не було ні іскорки надії, щоб цю дитину мож було вратувати.

Ануж ірірвесь суконочка, ану зломиться сучок, так смерть неминуча!

Родичі Аньотки побачивши де їх дитинко, зімліли обое... Їх віднесли

подальше та уложили на траві, де рідня як могла приводила їх до опамятання. Один тільки з приїхавших до двора гостей, задержав холодно-кровність, та заряджував усе, що у цьому місці взагалі було можно зарядити.

Звелів він кільком парубкам пристести вужиска (шнури) найновіші, стільки, щоб вистарчили з верху гори аж до води, а другим, щоб збігли у низ, взяли човни і старались удержатись на Свічі просто цього місця, у якім буде звисав шнур у воду.

Заборонив шуміти, йокати, щоб гірше не пугати нещасної, сли вона живе. — Товпа слухала.

Воно скоро говориться, пишеться і читається, та не так воно через віддаль скоро робилося, а нещасна дівочка висіла на суконочці, завдяки міцній матерії, тай сучкови.

Принесено вужиска, позважувано міцно до купи, привязано один кінець до величезного бука на вершику гори, а до другого кінця привязано камінь та два парубки почали уважно другий кінець вужиска спускати у низ попри Аньютку, та так, щоб її не доторкнутись.

Коли кінець вужиска сягнув вже до води, то на ріці вже борпкались човни, щоб удержати себе на місці щід скалою, що також не легко приходилося, бо вода бистра, рвуча.

Коли це одиноче можливе ратункове приготовлення скінчено, тепер треба було не аби якого смільчака, тай сильного в руках, щоб по шнурі спустився, відчепив запутану за сучок дівчину, тай не дитину, а вже тринайцятьлітну, тай з нею знов по шнурі спуститись аж до човнів на ріці.

Тепер повернувся зарядця ратункової акції до зібраних з горячою просьбою, ратувати нещасну, обіцюючи нагороду. Та з натовпу виступа-

ли деякі молодці, підходили на край полянки, глянувши у страшний низ, здрігались і відступали. — Не манила і нагорода.

Аж ось виступив з натовпу Настунин Івась, ще задиханий, бо біг під гору, скинув чоботи і капелюх, підгорнув знад чола дійсно гарні, буйні кучері, тай до вужиска...

Там же нещасна Аньютка, ця Аньютка, яка перед своєю матірю любувалась його кучерами; ця Аньютка, якої зір він стрінув своїми очами, а який він бажав би бачити вічно, сам не розуміючи чому.

У натовпі настала гробова тишина. Кожний навіть віддих здернував. Сміліші поставали на самім окраїнчику полянки, щоб власними очима побачити геройство вдовиного сина, а Івась обережно спускався, та одно думав, що нині у нього находа, показати Аньютці, що у нього не тільки гарні кучері, но і гарна думка, щоб її ратувати від нехибної смерті.

На гудзах, де вужиска були взяяні, коротеньку хвилину Івась здернувався, щоб попробувати, чи буде міг віддихнути, тримаючи в руках дівчину.

Аньютка висіла у половині скалистої стіні. Спustився Івась до Аньютки. Лівою рукою кріпко пригорнув до себе дівчину, правою з висиленiem держав вужиско, а зубами не без труду зняв з сучка суконку.

Тепер наступила друга половина дороги, тяща, страшніща.

Сли уявимо собі, що це не возом, тай не піхотою по землі, тай не по драбині, що станувши на щебель, можна віддихнути, то зрозуміємо у якому положенню находився Івась, якому було всього шіснадцять літ.

Аньютки головка була перевішена через ліве рамя Івася, руки безладно звисали, хтось крикнув з гори:

— Чи живе?

Та відповіді не було.

День був погідний, ясний, добре було видно що хлопчині права рука ослабає, бо від часу до часу він лівим лікtem притискав вибавлену, а чіпався вужиска і лівою рукою.

Хто не завважав, тратив надію, чи молодечькому героеві стане сил спуститись до води...

А Івасеви сил стало, бо на його груди спочивала ця, на яку він радий був дивитись вічно, вічно, не застновляючись над цим, що вона дідичка, а він селянська дитина, бідна, виплекана матір'ю вдовою заробницю.

Наколиб була тут Настуня, вона за усі скарби світа була не позволила Івасеви, на такий відчаянний крок.

Нараз вся товна на горі закричала:

— Вже в човні, в човні!

Очунявші родичі Аньотки поклякали на полянці і горячо молились.

А по хвили усе що жило, подалось туди до двора.—Підіхали човни, та на беріг винесли Аньотку, та винесли Івася.

Івась був окрівавлений. Йому вужиско вигододало з під правої шахи тіло аж до пояса, а від пояса у середині правої паху по коліно.

Він лежав на траві блідий і висинений.

Скоро приїхав з Долини лікар. Очутивши Аньотку на стільки, що вона вітворила очі, підійшов лікар до Івася.

Звеличив його за велике геройство, оглянув поранені місця, велів прикладати платочки з холодною водою, занісав якусь масть, та післанинець другими кінами пішіав до Долини до антики, бо і для Аньотки треба було лікареви якогось ліку.

Лікаря не пустили. Він зістався

на ніч, бо Аньотка жила, віддихала, часами вітвояла очі, но не говорила. А Івась, коли вже кров не сочила, встав і незамітно віддалився. Він не чув болю, бож він там на довжезному шнурі голубив до себе не яке котятко, а цю Аньотку, які подобались його кучері. — Він тільки почував велике умучення і повільним ходом ступав домів.

Коли лікареви, як Аньотка заснула, перед вечором показали місце винадки і усе докладно оповіли, лікар з великим зачудованням, оглядав, слухав, смотрів на шнур, який ще був до бука привязаний, ходив по полянці та безнастанно повторяв: Герой хлопець, яких мало!

Та наші герой з під соломяних стріх не розголошуються на всіх мовах, по всьому світу, тому тільки, що вони не сурдотовці, так як би саме геройство мало що небудь спільногого з сурдutom а полотнянкою.

По розумному не важно хто, а важно чого доказав. Настуня побачивши сина, заломила руки. Та Івась легонько річево оповів матери усе, він читав нераз матери ріжні повісти, запевнив маму, що лікар не находить у його пораненнях нічого небезпічного, що прийде з Долини масть і рани скоро погояться.

Ще о цьому говорив Івась з мамою, як зайхав перед хатину повіз з двора і фірман сказав, що пан і пані дуже просили, щоб ви усі зараз ішли до двора.

Годі було відмовити і Настуня чула, що її горячо робиться як всідала до вигідного повозу, бо ж вона не бага рідко коли вазнавала цьої роксоні щоб на господарському возі провезтись.

Івась на скоро перебрався. Маланя була зібрана і поїхали. В дворі на ганок вийшли родичі Аньотки, братчики і гості. І побо було глядіти, як

пані дідичка розцілувалась з Настуною як з рідньою сестрою.

Не даром говорять що у нещастю, стани рівняються. А Івасеви усі стискали червону від вужиска руку, та голосили безмежні похвали.

Послідний витався з Настунею цей пан, який на горі заряджував ратунковою акцією. Він поважно промовив:

— Ви матусю вміете ховати діточок; вони у вас не тільки надзвичайно гарні тілом, но гарні душою і серцем. Між сотками молодих парнів, не нашов я нині ні одного, який поспішив би ратувати від нехібної смерті дитину моого найлучшого приятеля, і швагра хотія я просив, благав, та обіцював нагороду. А Ваш син прибіг задиханий і без надуми, без всяких налягань, поспішив туди, де наражав своє власне молоденьке життя, щоб тільки ратувати таке саме молоденьке життя другій людині.

Був він у великій небезпеці! Поранений шнуром до крові, не зважав на біль, а дінняв великого діла, дуже великого! Я бажав би, щоб між нашим селянством було як найбільше таких матерій, які могли б виховувати синів, подібних вашому Івасеві.

Прийміть матусю від мене цей маленький подарочек, що я оцінюю вашу материнську здібність у вихованню дітей, і при цих словах подав цей гість Настуни сто гульденовий гріш.

Настуна зборонялась приняти, та її обстутили усі приневолюючи не відмовити людині, яка цінить добру маму, бо і так в часі промови цього пана, усім замітно було сльози в очах.

Настуна приняла і як селянка, по-кірна, хотіла пана поцілувати в руку, та пан вихопив руку і промовив

вже весело:

— Сли маю приняти від вас подяку, то прийму вдячно як брат від сестри і вони сердечно поцілувались, а Настуни так і смигнула думка через голову, що тут її вважають більш за людину, ніж новий егомость і їмость.

Була вечера, при якій о нічім більше не говорилося як тільки о надзвичайнім геройстві Івася.

По вечери відвіз повіз Настуню з Маланею домів, бо вона ніяк не хотіла лицитись на ніч у дворі, а на пропозицію лікаря, який говорив, що годі вгадати які признаки покажуться у Анютки, яка тепер спить, що є добрим знаком, однак пробудившись вона може уявити собі страшне, ба і дуже страшне минуле, її мозок буде напружений додумуватись, яким чудом вона вибавилась від неминучої смерті, щоб її виснаженій перестрахом над пропастию помочи у зрозумінню всього, показати її цього, який її вибавив, дуже побажанім є, щоб Івась зістався.

Настуна конечно згодилася і Івась зістався. Йому приготовили сусідню кімнату, лікар помастив його рани, оббандажував і Івась удався на спочинок.

Та сон, хоть на вигіднішій постели, Івася не чіпався. Його молоденька головка була набита навалом думок, чи Анютці і тепер подобаються його кучері, чи вона і тепер так якось дивно солодко гляне на нього, як колись під церквою.

Так Івасеви заглянуло і раніше сонце у вікно. Всюди було тихо, а ця тишина пугала Івася. Спить Анютка чи може не жиє? На послідну думку він здрігнувся, встав з постелі, убраався та тихесенько ходив по кімнаті.

У котрійсь кімнаті озвався дзвінок. Поволи і рух тихий почався.

Тревав він досить довго, особливо для Івася, коли нараз почув Івась голос Аньотки:

— Мамцю, а як я прийшла до дому?; таж я впала зі скали на полянці гень-гень, глибоко аж у Свічу...

Та тут мати зруечно підхопила:

— Ти падала, а той хлопчик, знаєш, що то має гарне кучеряве волосся, підскочив, зловив тебе і приніс до дому.

Увійшов лікар з Івасем.

Аньотка тепер широким зором гляділа просто у очі Івася, та йому більшої подяки, більшої нагороди не треба було.

Аньотці горохом покотились слози по личках. Вона протягнула руку до Івася, він подав свою, Аньотка вищептала: О, дорогенський!... Івась поцілував її рученьку і на знак даний лікарем, вийшов.

Лікар подав Аньотці якийсь лік, вона прийняла, глянула на лікаря і прошептала:

— А чому той хлонець утік?

— Він не утік, він скоро верне, але Аньотці треба ще взяти ось цей лік, заснути, а як Аньотка знов пробудеться, то я зараз цього хлопця покличу — ввічливо відповідав лікар.

Аньотка взяла другий лік як би більш поквапно, повернула головоньку і дійсно скоро знов заснула.

Лікар потішив родичів Аньотки, що великої небезпеки нема, що по такім страшнім випадку, який вона пережила її притомність досить добра. тільки щоб страшний перестрах не ставав її в уяві, то хлонця, який її врятував, треба її часто бачити, бо при цьому як її вибавцеви, уява страшна буде ослабати.

Лікар відіхав, зарядивши які ліки подавати Аньотці, а Івасеви коли змінити бацдажі, обіцюючи за два дні навідатись.

Родичі Аньотки ще раз ходили з Івасем на верх гори, та глянувши у страшну пропасть, відверталися, та на героя Івася споглядали так, як він дійсно за свій вчинок заслужив.

На полянці родичі Аньотки веліли збудувати гарну муровану каплицю в честь св. Анни, матері Пречистої Діви, як патронки Аньотки і в день уродин Аньотки і в день сумної пригоди, що року відправлялась у цій каплиці Служба Божа, як подяка Всемогущому Творцю світа за продовження життя Аньотці та за вібавлення з такої страшної пригоди.

Аньотка скоро очуяла, Присутність Івася богато помогла. Коли одного дня збиралася туча і сильно загреміло, а Аньотка як би застрашено здрігнулась, як тільки увійшов Івась, вона сміло повернувшись до мами сказала: — Тепер най гремить, я не боюсь, бо Івась є тут. Лікар не помилився.

Івася з двора не пустили, поки Аньотка не вернула зовсім до нормального стану, а лікар наказав, щоб на верх гори Аньотки не пускати, бо вона як би поглянула у цю пропасть куди вона летіла, то другий перестрах міг би викликати сумні наслідки.

Перед Аньоткою не далося закрити від чого у Івася були ранні і вона розуміючи посвяту хлопця, полюбила його усею силою молодечого серця. А у любові як і у нещастю, станови рівняються, горби станові самі вигладжуються.

Вона бавилася часто Івасевими кучерами, а згодом і обнимала і цілувала. Івась в душі був більш ніж вдоволений а все таки на пестощі дівчини держав себе холодним. Не рівня ми напіночко — говорив нераз поважно Івась. Ви дідичка, а я зарібник! Коли йому Аньотка докучала що він її не любить, Івась оборо-

нявся:

— Люблю вас як свою душу, як би не любив так як кажу, не важив би життям, але з нашої любові нічого вийти не може, бо ми не рівня.

— Івасю, серце мое, викинь з голови таку думку. Як би не ти, я давно не жила-б, а раз я живу, бо ти мене від нехібної смерті вратував, то чияж я як не твоя?

— А чи так думають ваші родичі, тай брати? — перебивав Івась.

— Я правда не знаю як вони думають, але я надіюсь, що повинні так само думати як я, бо я думаю зовсім справедливо.

А у родичів та братів Анютки які були старші від неї, особливо найстарший Осип, який школи кінчав, також йшли розговори, як Івася нагородити, бо-ж нагороди він варт.

Мати не тайла, що Анютка горячо любить Івася, та величала характер хлопця, що хоть як дівчина пестить його, голубить, однак він держить себе осторонь.

На це додавав батько:—Що Івась чесний хлопець з дитинства, о цім говорить ціле село, однак вони ще обов'є діти, і дальшу їх судьбу покаже час.

Осип, в часі таких розмов любив докидати своє слово:

— Сліб мій голос був рішаючим, я давби повну волю Анютці. Де була-б вона нині, як би не Івась? Він хлопець красавець, найбільш передбірчива панна не найшлаб йому додгани, при тім чесний. А що мужик, це пусте! Не на панах стоять держави а на мужиках хліборобах. Щоб наш двір був варт, як би його не обробили мужики? І Осип запалювався у своїй промові.

Молодший брат Анютки, Борис, був з натури малоговіркій, але в часі таких родинних розговорів докладав своє слівце:

— Я на справу задивляюсь так само як Осип. Хто Анютку вратував від смерті, до того вона жива мала-би належати. Тоді вуйко на горі пів дідицтва обіцяли, та на нагороду очі були, а по шнурі спускатись у прощасть ніхто не захотів, а Івась і не відихався як прибіг на гору, а поспішив там, де спішити треба було.

— Правда діти! — кінчив сьогодня батько. — Я не иротів Івася, хорони Господи! Зять герой, не ганьба нам, Івась просто чуда доказав. Але я обдумав ось таке:

У селі є т. зв. “Джмелікова пустка.” Найбільший город за все село, тай за городом широким плаєм 12 моргів дуже доброго поля у однім кусни. А на “Засічу” ще до цьої пустки належить гарна сіноожать на 12 косарів. Ось це я дам Івасеви на власність, поставлю йому гарні усі будинки, дам живий і рухомий інвентар, дам у першому році усе насіння що потрібне. Має чесну дуже маму, має молодшу сестру, нехай господарють. Наш селянин більш рідної мами любить землю і її слушно називає і матірю і святою. Сли з бідака Івась стане першим господарем на все село, а мимо цього буде любити нашу Анютку, не осліпить його щастє, що в один день зістав в селі найбогатшим, та сли і Анютка буде Івася так любити як тепер, то поблагословимо молодят, Івася возьмемо сюди, а дане йому господарство буде для його сестри Малані.

Плян батька подобався і синам і мамі.

На цьому і стало.

Наступні і Івасеви не треба було ходити на зарібки, бо з двора було у хаті і мелене і оцихане і — як то кажуть — печене і варене.

О плянах дідча ні Настуня і Іваєць не знали. Хлончина марнів,

Настуя тим журилася, бо догадувалася причини, а не могла собі уявити наслідків.

Івась що дня мусів бути у дворі бο цього домагалася Аньотка, а її відмовити, не було у Івася сили. Но хлончина любив і вянув, вшевняючи себе, що родичі Аньотки не згодяться дати Аньотку за бідного зарібника.

Аж ось загомоніли у селі, коли з двора почали звозити матеріал будівляний на "Джемелікову пустку."

Додати треба, що такі пустки були у богатьох наших селах. Були це по-лишені землі за часів неволі їх власниками, які вирікались всього та утікали в світ за очі, аби тільки подальше від невільничих страждань.

Такі "пустки" належали всюди до двірських обшарів. Тутешній двір "Джемелікової пустки" не орав ні не сіяв. Вона була подальше від двірських ланів, та пан винаймав її сусідуєчим з нею господарам на пасовищко, хоть земля тут врожайна, пшенична.

Тепер комусь двір буде, хату, щей яку, стодолу, стайню, возівню, та шону на сіно.

Здогади кружили по селі всілякі, та правди не знає тимчасом ніхто. Прийшла осіння сівба, двірські плуги оруть пустку, гноять, хотяй вона погноєна, бо літами тут населяє худоба, засівають частину житом, частину пшеницею, решту переорють та переоране лишають під весняні посіви. Як будники були готові, сюди з двора навезли сіна, соломи на підстилку, зерна всяких, ба привели гарних дві корові, ялівку, льоху з поросятами, пару коній, віз, плуг, борони, одним словом усе, що до господарки потрібне. Буденко та город обгороджені, брама на подвіреці одна, на гумно друга, усе гарне, богацьке.

Вечірком прийхав пан до Насту-

ні, взяв її, Івася і Маланю до повозу, та велів фірманови їхати на "Джемелікову пустку."

Тут, посеред подвіря віддав пан Івасеві контракт і ключі від усого з заявою, що це усе на віки Івасева власність, за вратовання Аньотки.

Ввійшли в хату, а там все уладжено, столи, крісла, ліжка, велике зеркало ба і образи. А у стайні коні, корови, у қуччи хруньяють поросята, у шпихлірі повні засіки зерна, ба у меншій половині хати навіть шафа з веіляким начиннем.

Заплакала Настуя, з бідної вдови, зарібниці, в одну мить не яка не будь газдиня. Радість витискала сльози.

Побажав пан усім щастя, а відходячи ще додав: — А як би Вам чого забракло, то приходить до мене, а ти сину — повернувшись до Івася — заглянь хоть вечірком, ба Аньотка буде банувати за тобою.

Це послідне слово, бодай чи не було більш вартісне у Івася, як ціле добро, яке ненадійно оділичив.

— Як велить батько приходити, то навіно не боронять кохатися — подумав Івась і повеселіщав від разу.

До пізня поралася Настуя. Простір всюди, доволі всього, тільки привикнути до всього... а на своїм працювати, о як любо, як мило...

По селі пішли балачки всілякого толку. Не один батько як замакітнів трохи голову, воркнув свому парубійові:

— Видин нездаро, як бісъ був починурі трохи носовгався, диви щобісъ був дістав! Тепер перевізників Плесканок перший богач на всю окінцю.

Та понарадався і такий синок, яго відворкнув батькові:

— А ви чому не лізки колисте такі мудрі? Та-ж ви там були.

Та з часом усе перемолося. Івась господарив взірцево, хоті не виріс при господарстві. Своїм чутливим серцем він любив і тварину. Дивувались нераз громадяне, що як Івась кличе своїх коров або коней, то вони йду покинуть а йдуть до нього. — Обступлять його кругом, а він одному кусочку хліба, а коровкам ще й посоленого, а гнідим своїм коникам по кусничку цукру, погласкає їх, тай вони відходять на своє місце.

. А вечірком, хотіби по якім труді, як сухо то пішком через гору, як болото, то верхом спішив Івась до Анютки, яка його витала як щось наймілішого, найдорощого.

Родичі бачили добре, що Анютці Боже борони який натяк вимовити против Івася.

Зростали молодята літами, кріпшила, зростала і любов. Івась почував себе у дворі не між чужими а між рідними.

Тепер о плянах батька знала Анютка і пестощам з мілим дала повну волю.

Івась нераз зимовими вечерами на бажання Анютки мусів оповідати, які почування були у нього у цей момент, коли він спускався по шнурі у пропаст.

Івась тепер з нічим не таївся, та оповідав щиро, що від цьої неділі, коли то Анютці подобались його кучері, він не розумів ще любови, але для нього не було нічого милішого, як бачити Анютку. Нераз він біля двора крутився щоб її побачити.

До страшної пригоди він ніколи з Анюткою не говорив. — В день цьої страшної пригоди, коли тільки він о ній почув, гнав на гору скільки сил було, а коли вже був на верху гори і все побачив, радий був, що ніхто по шнурі не спускається.

— Чи живе Анютка, чи вдається її

вратувати, чи стане сили удержати себе і Анютку, щоб спуститись аж до човнів на Свічі, о цім я зовсім не думав — говорив Івась — я тільки знат, що там над пропастю висить Анютка, ця сама, на яку я вічно глядівши, та ели я не вратую її, то згину біля неї, та опісля можливо, що похоронять нас разом...

До половини скалистої стіни, спускатись не було надзвичайно тяжко — продовжав Івась, — но глядіти у низ було погано, то я прижмурював очі, то знов відтворяв, щоб собою не струтити Анютки. Коли вже був біля Анютки, показалось, що тут не жарти. Лівою рукою я обняв Анютку, правою з висиленим держався шнур, попробував потягнути до себе чей або суконечка розідресь, або сучок зломиться, но ні одно, ні друге не сталося, а тут чую, що моя права рука ослабас. Напружив усі сили, та зубами зняв суконечку з сучка. Сліб не було якось так щасливо випало, що сучок був просто моєї голови, не було способу вратуватись.

Спускаючись зі своїм найдорощим скарбом у низ, мене обнимало страхіття, що сили не стане, бо права рука тримтіла, слабла, та тоді я ліктем лівої руки притискав Анютку до себе, а лівою долонею хапав за шнур, щоб помочи ослабаючій правої руці.

Гудзп. де злучувано шнурі, були великою підмогою, бо на них, напруживши ноги, я міг хвилину відіткнути.

Коли я почув, що мене обнимают, крінко чиєсь руки, я ще мав память, що певно я вже над човном, но шнур з руки не пускав, мабуть його при мою руку ножем відрізали. В човні, я стратив притомність, та очуняв аж на траві, де мене положили, та аж тепер почув біль, та поба-

чив кров, що вигриз мені шнур, а решту самі знаете — кінчив Івась.

В часі оповідання Аньотка широко вітвертими очами вдивлялась в Івася, а коли він кінчив, вона зривалась, бігла до нього, обнимала і пристрасно цілуvalа. Заплакана мати голубила Івася і цілуvalа кучеряву головоньку, батько міцно стискав за руку збавцю любої дитини.

Івась і Аньотка знали, що до їх злук не стоїть нічого на перешкоді, щоб тільки поладити військові формальності Івася, які впрочім не були трудні, бо Івась був власником 24 моргової реальності, брата не мав, батько не жив, і право таких звільнювало від військової служби.

Шізно в осені, як вже було по всіх роботах, як вже кануста, бураки, гарбузи та дині були в дома, замовила Настуня Службу Божу, та запропонила вітця духовного на водосвятіє до дому, щоб посвятити хату.

На службі і опісля в хаті була вся родина з двора. По посвяченю хати засіли гості, до богато заставлених столів. Дідичі і священик сиділи при осібному столі як визначні гости і до цього стола доносила сама Настуня вибагливі страви, які вона вміла зготувати, а до других доносили інші жінки.

Дідичів цей обід здивував, а старий пан, як людина веселої вдачі, коли Настуня сердечно пропонувала гостеньків, гукнув на всю хату:

— Гей! Будуча свахо! А хто у вас цей обід готовив?

— Та я сама пропу — зарумянившись, вішовіла Настуня.

— Го, го! то я свого кухара муши післати до вас до николи!

— Та добре — всеміхаючись відказала Настуня — кобі тільки хотів мене простої селянки слухати...

Гостенькам селянам уся ця бесіда була не важна, за це слово “сва-

хо” влізло клином у кожну голову і тепер вже сельські свахи на твердо женили Івася з паннунцею Аньоткою.

Не виразно сиділося одному егомостеви, який прибувши на парохію, зганив Настуну її діточок, та ще посудив покійного свого попередника за це, що позволив **сельським** дітям на збіговиско у себе. Бажаючи це сяк-так направити, він повернувся до Настуні зі словами:

— А ви Настуню маркотні на мене, що колись я зганив вам, що зі своїми діточками прийшли до мене, та забудьте і вибачте...

Тепер озвалась Настуня:

— Отче! Мой діти спріткі і вигодувались і виховались за покійного нашого дорогого батька священика і їх зі золотим серцем пані добродійки, більше на плебанії як в дома, бо я була бідна вдова зарібниця, та мусіла щоденно йти на роботу. Ніхто у селі не скаже, що котрасть моя дитина кинула на когось грудкою, або вибрала пташині гніздо, бо їх з маленькості вчили, що це погано.

А ось коли Господь поміг мому синови синовніти християнський вчинок, ось ці пани нагородили його так, що нині у мене доволі місця на збіговиско, — ту Настуня притиснула наголосом — хотіби усіх дітей з нашого села, а діти треба любити і ховати, бо ми не вічні, по нас діти будуть і господарами, і панами і зарібниками, кому що суджено.

Слобідь слухаши, тай нічого більше не казали.

На весні, пригадало Івасеві ставати до бранки. Його рекламаю без всяких перешкод узгляднено, а завдяки заходам будущого тестя, зовсім звільнено від всяких військових обов'язків.

Скоро після цього, йшли приготовлення до весілля.

На родинний параді у дворі, де

брал участь і Івась, ходило тепер о відповідного мужа для Малані, яка мов рожа розцвітена в городці прикрашувала собою цілу господарку.

Нікому не було вже тайною, що Івась “пристає” до двора, то-ж Маланя була дуже лакомим куском для богацьких синів, тай ще бути посвяченими з дідичами.

І Маланю сватали і місцеві і околові парубки, та Маланя о жаднім з них і слухати не хотіла.

Звірилася вона братчикові Івасеві, що любить хлопця зовсім бідного.

Знала вона, що від Івасової волі найбільше залежить, бо-ж усе було його.

Івась сестричку потішив. Хлопця він зінав, бо служив у дворі при конях. Дідичі його хвалили, що лагідний, спокійний, тверезий і чесний. — А як для такого, Івась не бачив перешкоди.

У зелені свята першого дня, в каплиці св. Анни на горі на полянці відбулось вінчання Івася з Анют-

кою, а на другий день в селі у церкві вінчання Малані з її вибораним Степаном.

Едний Степан, вчера слуга, нині не аби який господар. Любив же він свою Маланю, що аж Настуня нераз трошки сварила, бо як Маланя часами заспала ранком, то Степан вставав тихесенько, обійшов усю худібку, тай і корови подоїв, щоб тільки ні тещі, ні жіночки не будити.

Молодий, здоровий, працьовитий, справлився з роботою жваво.

Ось такі бували колись у нас на Україні пани, які не погорджували селянською полотнянкою, та з чесними селянами залюбки браталися.

Та не забуваймо, що це були наші, рідні, Українці!

Нині їх у нас не має. Одні пови-мирали, другі стали япчарами, від-пурались роду, віри, мови, шішли у табор катів українського народу.

А на весіллю у Анютки і у Малані
Я був, мід вино пив,
Та о всьому і вам сповістив.

ЗОЛОТИ СЛОВА ІВАНА ФРАНКА

... “Лиш борися, не мирися,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!
Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоять,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт.
Кожний думай: тут, в тім місці,
Де стою я у вогні,
Важиться вся доля
Величезної війни.
Як подамся, не достою,
Захитається мов тінь, —
Пропаде крівава праця
Многих, многих поколінь.
У таких думках держися

І дітей своїх ховай!
Коб лиш чистая ішениця, —
Буде паска й коровай.
“Чи побіди довго ждати?
Ждати довго!” То й не жди-ж!
Нині вчися побіджати,
Завтра певно побідиш.
Таж не даром пробудився
Український жвавий рід.
Таж не даром іскри грають
У очах тих молодих!
Чей нові мечі засяють
У правицях у твердях.
Довго нас недоля жерла,
Досі нас наруга жре,
Та ми крикнім: “Ще не вмерла.
Ще не вмерла і не вмре!”

*
Не ридать, а добувати
Хоч синам, як не собі,
Крацу долю в боротьбі.
*

Хто в першій чвертині життя
Знання не здобув,
А в другій чвертині життя,
Майна не здобув,
А в третій чвертині життя
Хто чесним **не** був,
Той скаже в четвертій: "Бодай
Я в світі не **був!"**
*

Ворог батько, ворог мати,
Що не вчили сина!
І піде він в світ блукати
Як та сиротина.

Як між павами ворона
Поваги не має
Так невчений в товаристві
Голову схиляє.
*

Не високо мудрій,
Але твердо держись,
А хто правду лама,
З тим ти сміло борись!
Не бажай ти умом
Понад світом кружить,
А скоріш завізьмись
В світі праведно жити.
*

Чоловік, що книги праведні читає,
Із душі брудоту й погань вимітає.

*
Бережи маєток про чорну годину,
Та віддай маєток за вірну дружину,
А себе довічно бережи без впину.
Та віддай усе те за рідну Україну.

*
Не слід усякого любити без розбору.
Як добрі щепи садівник плекає?
Так, що всі зайви парості втинає,
Шоб добрі соки йшли в гору, в гору.

*
Господь сказав: "Яка тобі заслуга,
Коли кохаєш свого брата, друга?
Ли ви любите своїх ворогів!"
Подумай добре, що Господь велів!

*
Не мовив: "Моїх ворогів любіте!"
Отце, брати, ви добре розумійте,
Що ворог божий, ворог правди й волі
Не варт любови вашої ніколи.

*
О (народе), якби ти знав
Чого в серці тім повно!
Якби знав, як люблю я тебе!
Як люблю невимовно!

*
Ти мій рід, ти дитина моя,
Ти вся честь моя й слава.
В тобі дух мій, будуще мое
І краса і держава.

*
Яж весь вік свій, весь труд тобі дав
У незломім завзяттю, —
І підеш ти в мандрівку століть
З мого духа печаттю!

ХТО Я?

Я українська дитина,
Моя мати Україна,
Весь народ моя рідня,
А тризуб мое знамя!

По українськи говорю,
Чи то в щастю, чи то в горю,
Рідну мову не зміню,
Бо над все її ціню.

Українець я зовуся
І цим іменем горджуся,
Бо козацький в мене рід,
Здавна славний на весь світ!

.Люблю я свою родину,
.Люблю пеньку Україну,
Рідну земленьку люблю,
Бога за неї молю!

M. Магир.

“ОДНУ СЛЬОЗУ...”

Культ Шевченка розшириений далеко-далеко. Нема такої людини, яка знаючи його поезію, не склонила б голову перед нашим Генієм. А вже найбільше вдячності належиться йому від українського жіноцтва.

У своєму життю Шевченко був дуже ніжний до жінок і дітей, а стать жіночу окружав ясним німбом у своїх творах.

“у нашім раї на землі
Нічого красшого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитятком малим”

каже поет і змальовує картину родинного щастя такими чудовими красками, якби забрав їх веселці, щоб зобразити свої почування.

В поезії: “І досі сниться: під горою” бачимо діда, який бавить уну ча, а тут “вийшла з хати веселая сміючись мати” і нам радісно стає, та тішими щастем дитяти.

В 1848 році на засланню пише:

“Добро, у кого є господа,
А в тій господі є сестра,
Чи мати добрая! Добра,
Добра такого таки з роду
У мене, правда, не було...”

В наступнім році жалується:

“Боже милив,
Тяжко мені жити!
Маю серце широке, —
Ні з ким поділити.”

(“Заросли шляхи тернами”).

В жінці бачить Шевченко людину, яка уміє творити рай на землі, пр. “Зацвіла в долині червона калина.”

У своєму “Заспіві” каже:

“За карії оченята,
За чорні брови

Серце рвалося, сміялось,
Виливало мову;
Виливало, як уміло,
За темній ночі
За вишневий сад зелений,
За ласки дівочі.

.....
А за лихо — та цур Йому!
Хто його не знає? !
А надто той, що дивиться
На людий душою —”

а він вміє дивитися на людий душою;
вміє відчути горе України — Неньки поневоленого народа, що:

“Про неї добром людям
Кобзарі співають.”

Просить Основяненка: —

“Утни, батьку! щоб нехоя
На ввесь світ почули,
Шо діялось в Україні,
За що погибали — ”

і спілтає думку про Україну зі згадкою туги дівочої: —

Нехай ще раз послухаю,
Як те море грає,
Як дівчина під вербою
“Гриця” заспіває.”

Шевченко віритъ, що:

“Встане Україна
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти!”

і що:

“Мое слово тихе, сумне,
Богобоязливе
Згадається і дівоче
Серце боязливе
Стрепенеться, як рибонька,
І мене згадає...”
(“Чигирин”).

Дівочі у недолю, розбіте щастє на-
водить нам перед очи "Тополя" —
"Хустина" — "Було, роблю що."

Колючки болю у жіночій душі до-
бачує поет, як мало котрий психолог
і старається гоїти рані бальсамом
могучого слова. Загіпнотизоване си-
лою його іде жіноцтво, як "Причин-
на" за волею свого заступника —
Тараса і знаходить у "Кобзарі" не-
вичерпані ліки.

Тих присяят жінці-дівчині так бо-
гато в творах Шевченка, що годі їх
зібрати. Не тільки в друкованих, але
і в тих, які найдено позабуті, є ви-
сказ його до сестри, що може й до
сестри-дівчини відносітися — таке
цире бажання:

"Нехай тобі цвіти цвітуть
На твоїй дорозі.
Нехай твою весну минуть
Вітри та морозі!
Нехай доля, що з малечку
Мене не злюбила,

Тебе щиро привітає,
Сестро моя мила!"

А так мало хоче від нас у "Заспі-
ві" в заміні за свої дорогоцінні сло-
ва-перлінни:
"ОДНУ СЛЬОЗУ."

Та не тих, що легко пливуть, а о-
дну — яка з серця підпливає, за гор-
ло давить і довго пече під віямі, по-
ки заблисне жемчугом в очі, такої
він хоче і таку даймо на втіху душі
нашого Кобзаря, душі, яка

"Нас любила..

І про нашу долю любила співатъ
(“Гайдамаки”).

Сльоза, радості — вдячності за зро-
зуміннє нас і пошануваннє, за благо-
городнє вказаннє світови темних ті-
ней — життя нашого у світлі геніяль-
ного сяява, нехай зробить замуче-
ного Співця не лиш "паном над па-
нами", але володарем думок наших.

Михайла Ліщинська.

ЗОЛОТИ СЛОВА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Гомоніла Україна, довго гомоніла — .
Довго-довго кров стежами текла черво-
І день і ніч гвалт, гармати; [ніла.
Земля стогне, гнетися:
Сумно, страшно, а згадаши
Серце усміхнеться...

*

О милій Боже України!
Не дай пронасти на чужині,
В неволі вольним козакам!
І сором тут, і сором там —
Вставати з чужої домовини.
На суд твій праведний прийти ,
В заливах руки принести,
І перед всіми у кайданах
Стать козакові...

*

Мій краю прекрасний роскошний, бога-
[тий!

Хто тебе не мучив? Як би розказатъ
Про якого небудь одного магната
Історію правди, то перелякатъ
Саме-б пекло можна, а Данта старого
Полуняком нашим можна здивуватъ!

*

І не в одім отім селі
Л скрізь на славій Україні
Людей у ярма запрягли
Пани лукаві. Гинуть, гинуть
У ярмах лицарські сини.
Погано дуже, страх погано
В отцій пустині пронадать.
Л ще поганіше на Україні
Дивитись, плакати і мовчати!

*

Степи мої запродані
Жидові, Німоті ;
Сини мої на чужині.

На чужій роботі;
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
А могили мої милі
Москаль розриває.

*

І день іде, і ніч іде...
І, голову схопивши в руки,
Дивішся: чому не йде
Апостол правди і науки?!

*

Порвем кайдани...
Зітхання наші невеселі
З неситістю катів умрутъ.
І наш святий закон право
В степах широких оживуть!

*

... Борітесь — поборете:
Вам Бог помогає;
За вас сила, за вас воля
І правда святая!

*

Настане суд, заговорять
І Дніпро і гори,
І потече сто ріками
Кров у синє море ...

*

Не вмирає душа наша,

Не вмирає воля;
І неситий не виоре
На дні моря поля,
Не скує душі живої
І слова живого ...

*

Обніміте-ж, брати мої,
Найменшого брата, —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати!
І світ ясний, нещечерній,
Новий засіє...
Обіміте-ж, брати мої,
Молю вас, благаю!

*

Слава не поляже;
Не поляже, а розкаже,
Що діялось в світі,
Чия правда, чия криєда
І чий ми діти
Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України!
Без золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосна та правдива,
Як Господа слово.

СОН МАЛОЇ ДОНЕЧКИ

Ось послухай мамо люба,
Який чудний сон я мала.
Снилось мені, що я разом
Із Шевченком розмовляла.

Він так мило, так ласково
Почав мене научати
Як повинна я над усе
Україну убожати.

Що на гадці я новинна
Лини заєдно твоє мати,
Щоби Неньці Україні
Славу й доленьку придбати .

Я вдивилася у Нього
І на вколішки припала

Ї присягла, що Україну
Буду над усе кохала.

А Він каже,—доню люба
Затям щось ту присягала,
Бо Бог буде тя карати,
Сліб присягу ти зломала.

В тім я ненечко збудилась
І згадала о чім снила
Та присягу повторила
Яку я у сні зложила.

Неня донечку пестійку
До серденька пригортає
І що винні Україні
Вічно її научає.

Нуся.

М. ХАНДОГА.

ОТЧЕ-НАШ

Отче-наш, Утасний в природі, сило
що на небі: справедлива, що пере-
буваєш в чоловіці; духу
святої правди, що її по всяк час шу-
кають, а многі не нашли. — Ти еси
життя, шлях і ціль чоловіка, Тобі
голови, як колоси збіжжа хиляться,

Нехай святить- І царство Твоє не-
ся ім'я Твоє! хай буде між людь-
ми і воля Твоя в їх.—

Царство Твоє і воля Твоя нехай буде в любові чоловіка до чоловіка, в царстві людського братства і життя без кайдан, наруг і лиходійства, на славу Твою між людьми у віки вічні.

Людської безмірної втіхи, нехай буде царство Твоє і воля Твоя: щоби замовили людські ридання, щоби ожили новим життям люди, а слово їх святе

**Хліб наш
щоденний**

було Твоїм!

Щоби хлібом, житами і пшениця-
ми вкрасились українські ниви, тра-
вою і росою луги, щоби воля україн-
ська на цілий світ гомоніла, щоби
вінками з рути і барвінку заквітча-

лись наші села, міста і місточкя, то

**Прости нам
довги наші,** Що Твоєї правди не
.. знали і поклонялися
земним ідолам, що на нас ланцухи
кули, в тюрму замикали, як коса
тра ву молодь нашу стинали; о, про-
сти нам, що забували Твоє пове-
ління: "Рідний край любити, рідних
ша **н**увати,"

**Як і ми
прощаємо
довжнинам
нашиим,** Що вели нас, народ ве-
ликий на беззаконня і
бездаддя, в ярма зап-
рягали, — заступи нас
від лихоліття і

**Від спокуси, і
ізбави від
лукавого:** **Отче-наш!**
Не дай буті зрадни-
ком України, як Ю-
да Христа, відверни
наші очі від злих шляхів; відверни
гнів і проклін наших предків за злі
діла наші; а буде в роді українськім
царство Твоєї волі і слава.

І Тебе, як безсмертну правду, не-
редамо з покоління в покоління —
Тобі і Україні у вічність
Амінь!

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

У бою крінко стій,
В побіду твердо вір,
Іди на перебій,
Як бистра струя з гір.

Нічого не жахайсь.
(Що гірше від кайдан?!)
Судьбі не піддавайсь
Ти над судьбою пан.

Судьба — залізо, ти —
І молот і коваль.
В залізо бий, гати.
Щоби зробилає сталь.

Лиш серце наї буде.
Яким було колись;
Як бурия прогуде.
Щоб рожі розцвілисъ.

САДГУ

(З німецької мови М. Д.).

П'ятнацять літ було Сундарові Сінгл, нащадкові старого, аристократичного і маючого роду в індійському царстві Патіяля; будучи ще малою дитиною, був примушений своєю матір'ю виучуватись святого писма сікгійської релігії і гіндуїзму, в сім років знов він майже цілу багавадгіту на-память; внутрішньорелігійна боротьба, що завершувалася великою тugoю за *santi*, за спокоєм серця, — стала для нього невидерхимою і в розpacі рішив він тоді убити себе, потішаючись одуваненою надією, що може по-той бік життя найде спокій. Вечером перед 18 грудня 1904 р. попрощався він зі своїм батьком, з кріпкою постановою лягти слідуючого ранку попереck рельсів, щоб його переїхав поспішний поїзд, який переїджав о 5 годині мимо їх дому. Десять около 1/25 год. завважав він нараз в своїй каплиці велике світло. Він думав, що дім горить, відчинив двері і оглянувся, однак вогню не було. Та тут побачив він неначе в світляній хмаринці, — промінiste обличчя чоловіка. Зразу гадав він, що це Будда, або Крішна, або котреєсь друге з божеств і впасти лицем до землі, щоб поклонитися. Тоді почув слова на гіндустанській мові: “Длячого мене переслідуєш? Зміркуй, що я за тебе віддав своє життя на хресті.” Аж тенер видів він ранні того Ісуса Назаренця, якого він ще перед кількома днями люто ненавидів. Коли Сундар Сінгл підвівся, Христа вже не було, однак остав оттой чудотворний спокій, що ввійшов разом з цюю появою, і він його від того часу ніколи не покинув. З Савла став Па-

ло, готовий на жертву, покірний а про те сильний апостол християнства в Індіях і Тибеті; чоловік за яким полинули тисячі сердець, і який мав величезний вплив на релігійну культуру свого батьківського континенту та який зміг під час своїх подорожніх проповідей в Америці і в Європі slabіючу віру багатьох цивілізованих християн роздути горячим полумінням. Як подіала на Європейців особистість наверненого Садгу (паломника), що піднявся тепер нового завдання посеред невисказаного понижения, грізних ворожеч і тілесних терпінь, — розказує його біограф і проповідник його науки, відомий марбургський теолог Фрідріх Гайлер, учений з отвертим серцем і широким світоглядом. — в своїй книжці, яка тільки-що з'явила: “Садгу Сундар Сінгл — апостол сходу і заходу” (видавництво Ернеста Райнгардта в Мінхені); він пише: “Так заявив Садгу’ві один професор англійського університету, що був агностиком (несвідомим), але тепер став віруючим: “Не ваша проповідь навернула мене, лише ви самі, ви гіндус, бо ви так дуже подібні до Христа духом і поведінням. Ви живий свідок евангелія і особи Ісуса Христа.”

Апостол, чи ошут? Про Садгу розгорілася завзята суперечка; Гайлер, який вже в попередньому творі держав сторону Сундара Сінгта, пайшов його заперечника в особі єпископа Сильдерблома в Уисалі, в якого домі гостив Садгу. Сундар Сінгл має багато ворогів, особливо в таборі протестантсько-раціональної теологии, а також і серед като-

лицьких кругів. Яка могуча постать Садгу — це мусить призвати і його ворог, швайцарський теольог Оскар Пфістер, який каже про індійського паломника: “Сундгар є без сумніву чоловіком, який незвичайно заглубився в Христі, який визначається найбільш сконцентрованим внутрішнім життям і горячо посвятився євангелю; він палає пристрасним бажанням познекати людські душі для християнства і царства божого. Не годиться отже називати таку глубоку постать просто ощустом і класти його на одну вагу з бесідниками-самохваликами. Я, зі свого боку, відкидаю такий осуд Садгу’го.” Цим влучено в корінь питання і рішення його, до того Садгу й сам не прикладав ніякої ваги до “Міракулічності в своїх оповіданнях,” де розказуються подиву гідні події. А Cannon Streeter, перший з оборонців Садгу’го, котрого він добре знає, дає дуже добру розвязку: “Люди такого психічного темпераменту, який доводить до бачення візій (галлюциназії) можуть бути у великих пригодах справді нездібними відріжняти того, що діялось у візії від факту потвердженого свідоцтвами.” Індійці — як відомо — це нарід екстазі і візій; і Садгу впав раз на човні у вісімгодинну екстазу, що склонило веслярів перервати роботу, щоб Сундарові не перепідіти. Також Гайлер трактує цю справу незвичайно критично і річево, так, що за вислід можна приняти психічного а згідно релігійно-психічного проблему, але не етичну і релігійну. В кружку проблем, серед яких стоїть Садгу — не те головне, що він переживав, тільки те, чим являється його постать, і як він віливав на людей; субективізм мусить зробити мі-

ще об'єктивності, яка нас більш інтересує. І тут **мусімо** сказати, що після опису Гайлера, що опирається на оригінальних джерелах і особистому досвіді, — являєсь Садгу чоловіком небуденної **появи**, яка має тепер величезний вплив на індійську культуру а рівночасно і на європейську. Вже попередно висловив Гайлер гарну ідею, що в Індіях може **бути** заховано чистіще і правдивіше зерно християнства, як у нас, які **в** зарозумілості своїй думаємо, що **одержали** диплом на правдину віру. Цю ідею порівнює він на постаті **Ганді** (цей був приятелем Садгу’го **Т**, Tagori, Брагмабардг’і (предтечі **Садгу’го**) і вкінці на поясненню поста **ті** самого Садгу. Словеса його звучать пориваюче: **“Бережімось перед протихристиянською зарозумілістю, начеб ми європейці мали правдиве християнство і не потребували нічого вчитись від наших східних братів!”** Коли читасмо проповіді Сундара, коли пізнаємо його життя і одвідуємося про його критику європейського християнства, тоді розуміємо нарікання католицьких місіонарів на нечоводження місіонарської діяльності західних християн; нам не вільно накидати нашого способу країні чудес, бо можемо стратити і решту впливів, які ще там маємо. Там можливе лише національне (народне) християнство, — це показує нам Ганді і Садгу. Це є глибокий зміс індійського націоналізму, пробудження сходу: він є огортаючий світ, універсальний. На цім засновано релігійна справа історично-світове значення; великі Індійці нашого часу являються приміром поглубленого чуття батьківщини, яке не забуває про світ. **Чи ж ми не маємо з цього вчитися?**

ДЕЩО ЗІ СТАРИНИ, ТА ЯКИЙ ГНІТ ПЕРЕЖИВАЛИ НАШІ ПРАВОСЛАВНІ ПРЕДКИ, ПРИ ПЕРШІМ НАЇЗДІ ЛЯХІВ НА УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ

Львів, як загально звісно, заснував галицький князь Данило в честь свого сина Ільва, від чого і походить назва міста. В давнину місто звали "город," то на питання чий це город?, відповідь конечно звучала: Львів город.

В історії Львова, написаній Вартоломеєм Зіморовичем по латині сказано, що у 1453 році було у Львові вісім "руських" церков.

Додати треба, що предки наші звали себе Русинами, бо так їх називали усі другі народи, іншої мови і віри і цим терміном "Русини," для зрозуміння нашої минувшини, у цій розвідці прийдеться послугуватись.

Переміна народної назви, не є тільки у нас. Такі переміни бували і у других народів. Приміром були чехи, коли Чехи звали свій край Богемія і нарід Богемцями, що і по нині не затерлось. Поляки у давнину звали себе Лехітами і такої назви вживали у друкованих своїх виданнях і т. д.

Коли св. Володимир сам приняв християнську віру від Греків по православному обряду і хрестив нарід у своєму князівстві зі столицею Київом, то ця православна віра обняла сусідні землі, у яких жив такий самий нарід, наші предки над Дністром, Сяном, Бугом та Тисою.

За цю православну віру, наші предки терпіли страшні переслідування, коли попались під володіння, іншої віри володарів. Наші предки найтяжче від найдзніків Ляхів-латинників — терпіли. На своїй прадідній землі, не малі ніяких ві-

льностій.

Коли польський король Казімір завоював у розбійницький спосіб нинішню Галичину у 1340 році, а польська крульова Ядвіга у 1387 році прилучила офіційно цей край до Польщі, то до Львова напхалось Жидів, яких перше ніколи тут не було, та німецьких і ляцьких купців та ремісників.

Управу міста Львова (магістрат) заняли Ляхи, тодішні Русинів зовсім витіснili, та стали у нелюдський спосіб переслідувати.

Видніщи тодішні мешканці Львова Русини **внесли** жалобу до короля Зигмунта I.

Які мусіли бути переслідування Ляхів, можна догадатись з постановлень короля віданого 1521 р. яке у переводі ось дослівне:

1) Русини можуть (!) на рівні з Поляками бути свідками у суді. (Значить, що львівські Ляхи і цього не допускали).

2) Русини можуть бути присутнimi при вирішуванню світських справ і не мається їх силувати до присяги у латинськім костелі, тільки відбрати від них присягу у їх церкві.

3) Руським священикам вільно іти до **хороого** зі св. Дарами або хоронити покійника у ризах, тільки не світити свічок, не співати, аж як увійдуть в руську вулицю. тоді можуть світити свічки, співати і дзвонити дзвонами у своїй церкві.

4) Магістрат міста Львова (тоді польський. — Ред.) має право назначувати православних священи-

ВПРЕОСВЯЩЕНИІ ВЛАДИКА,
о. І. ТЕОДОРОВИЧ
український православний архиєпископ в Америці.

ків і від назначеного брати “порука-
вичне,” не більше як дві копії гро-
шій.

Подумайте яке пониження для
православних.

Славний гетьман литовський
князь і воєвода К. Острожський ви-
благав у цього самого короля, що
зніс поземельний податок правосла-
вному монастиреві св. Онуфрія у
Львові. Монастир перед наїздом
ляцьким, мав своє село Знесінє під
Львовом, з якого побирає доходи. Це
село дарував монастиреві князь
Лев, та Ляхи поневоливши наш
край, село відобрали, монастиреві
ніякої нагороди не дали, та ще зди-
рали податок.

За цього короля, завдяки заходам
кн. Острожського який піддержував
православіє відновлено православ-
не єпископство у Львові і Галичи, я-
кого не було більше як сто літ.

Першим православним єпископом
по відновленню був у Львові Макар
Тучанський.

Тодішні львівські Русини мали
брацтво і свою брацьку православ-
ну церкву, яку нарід по нині нази-
ває Волоскою, бо до її другої будо-
ви після пожежі найбільше причини-
нилися молдавські володарі яких
звали Волохами.

Який тоді був дух часу, найлучше
доказують шісма молдавського воло-
даря Александра писані т. з. Єфірilli-
цею і більше менше церквициною,
а які до ниніших часів зберояться
у архівах. Інтересно як цей володар
у однім зі своїх писем посилаючи
від себе дарунки на якесь “торже-
ство” писав під датою 24 липня,
1565 року з Яс: “а Ляхів до нашої
церкви не виускайте, бо це не го-
диться.”

Які не видавали грамоти поль-
ські королі, в обороні тодішніх осо-
бливо львівських Русинів, та вони

нічогісінько не помагали, бо розсів-
ші у львівському магістраті Ляхи,
короля не слухали і львівських Ру-
синів дальше переслідували. В часі
одної ярмарки, веліли Ляхи пони-
щти усі торговлі Русинів, а найпо-
важнішого тодішнього купця Дмитра
Красовського посадили в тюрму і
грошеву кару наложили.

Тодішні Русини вносили жалоби
до королівських суддів, та вони там
гнили літами, хоть Русини піддер-
жуvali їх дарунками, однак Ляхи
дарунки брали, не погорджували да-
рунками і польські королі, однак по-
лекші для поневолених не було.

У 1582 році црньяла Польща гри-
горіянський календар, а так як на-
ші предки цього календаря не при-
няли, то звірства Ляхів над право-
славними оказались ще більше жор-
стокими.

У 1587 р. мали львівські право-
славні Русини тяжкий процес з ри-
мо-кат. монахами Домініканцями. Ці
Домініканці завидували православ-
ним величавої дзвіниці біля Воло-
скої церкви, яка і нині вважається
одною з гарніших старовинних памят-
ників Львова, та гарних дзвонів. Во-
ни внесли скаргу, що православні
переподжують їм у їх набожен-
ствах, із тай ляцький магістрат за-
боронив православним дзвонити, по-
ки у Домініканців не скінчиться ві-
д права.

Гніт Ляхів був жорстокий тому,
що наші предки твердо придержува-
лись батьківської православної ві-
ри і за нічо в світі не хотіли пере-
ходити у латинство, ані в унію, для
якої Єзуїти приготовляли проекти.

В роках 1577 і 1578 польський
король Стефан Баторій спромігся
на таку грамоту православним льво-
вянам, що дозволено було їм прода-
вати свої товари тільки у ярмароч-
ні дні.

Сильно дивним видається, що деякі давніші історики України зазначували будьто Баторий був прихильний нашему народові, а слідів цюо мнимої прихильності годі віднайти, бо сли Баторий організував управу козаків, то тільки на це, щоб у потребі міг покористуватись найдобірніщим військом.

Баторий будучи у Львові, велів без причини вбити молдавського володаря Івана Підкову, тільки з ненастіти, що молдавські володарі піддержували православного духа в Галичині.

Коли львівським латинським епископом став Ян Суліковський, для православних настала чорна година.

Цей Лях хотів епископ на коронаційнім соймі 1578 р., коли у Сенаті йшли переговори, що і другим віроісновіданням належалоби призвати де які права, встав, подер на собі одіж, обнажив груди, та верещав мов божевільний: тут мене пробийте, тільки ніякій вірі крім нашої латинської не дайте ніякого признання!

Цей Суліковський, спровадив до Львова Єзуїтів, які скоро зробили Ляхів та підляшків гіршими диких звірюк.

Православні вічно вносили скарги і процес, як тоді називали "Русько-польський," тягнувся 150 літ і ледви закінчився у 1746 році.

Єзуїти видумавши унію з Римом, веліли Ляхам цей проект перевести насильством, від чого Ляхи не відмовились.

Тепер почався такий гніт православних, на який ледви спромоглибися Турки і Татаре.

Перекви православні на посміховище і ганьбу арендували Жидам і Жиди держали у себе ключі. Священиків православних наставлювало людей без вищої освіти, щоб у них не було сил і спромоги боронити

свою віру, доправаджено їх до крайної нужди і приневолено обшарпікам відробляти панщину.

Коли з початку двох владик прияли унію тайно, а потому один за другим і підготовляли уніяцьких ксьондзів, то знаючи, що за ними Ляхи і король, посылали такого ке, окруженої бандою ляцьких розбішаків і такий ксьондз силою забивав православну церкву.

По постановам соймових ухвал з 1641 року православна громада мала право скаржити такого ксьондза до Суду. Тай скаржили православні. но ~~що~~ з того? — Ксьондз уніят, а суд ~~є~~ латинник-Лях, та судив так довго, поки уніяцький епископ не переніс будись цього ксьондза, а у це ~~є~~ аме місце прислав другого уніяцького. Потому суд вимовлявся, що тамтого першого не може віднайти, а цього другого нема за що судити, бо то тамтой поповнив насильство, не цей.

А там, де православні громади боронили свою церкву православну від уніяцького насильства, то їх пакували Ляхи до криміналів, за це, що вони донустилися самосуду, а не пізвали насильників перед встановлений суд.

Богато було таких міст і місточок, де процеси православних з насильницями уніятами, знищили православних так, що їх маєтки перейшли у жidівські руки, бо ніхто з православних у польському суді справедливості не знайшов.

По селах, де були дідичами Ляхи латинники, там по просто ймов та-кий дідич зі своїм слугами, викидав на вулицю православного священика, а виробаджував уніяцького ке, віддавав йому церкву і весь в "правне" посадіння.

У селі Боківцях, двірські слуги винесли жену православного свяще-

ника з постелею на вулицю в часі, коли вона приводила на світ дитину, а гарно виголений уніяцький кс. затирає руки з вдоволення.

Коли Шумлянський, о якім нема навіть доказів чи взагалі був посвящений, при помочі латинників розбійничим нападом заволодів львівською катедрою і митрополичною палатою, оголосивши себе з початку православним єпископом, (пізніше став явно уніјтом, як любимець польського короля Яна III Собеського, виміг на короля, що король на соймі 1681 р. призначив комісію, до уложення заманчivoї декларації в цілі перехода на унію, а яка була розіслана усім православним брацтвам, священикам та православній шляхті.

До цьої комісії король призначив: Київського латинського єпископа Станіслава Вітвицького, краківського воєводу Андрія Потоцького, Степана Німержіца, Станіслава Яблонського і Францішка Галецького.

Ці королівські відпоручники вложили ось таку декларацію:

“Грецька віра, як встановлена з давен давна на Всеценських Соборах і затвердження папою, (?) буде вважатися святою, на рівні з римською. Рускі бенефіції, т. є єпископства і архимандрії будуть надаватися тільки Русинам зі шляхти, а менші і нищі бенефіції і другим поважаним Русинам; духовенство руське буде так само поважане як і латинське і буде підлягати судови своїх єпископів; попана єпископів грецької віри, буде рівнятись пошані єпископів латинських. (За засідання у Сенаті спомину нема!).

Брацтва і монастирі, які мають права патріярхії, зістануть при своїх статутах; тільки властив нагляду за порядком, ревізією, цензурою друковання книг та назначення духовен-

ства, буде належати до єпископів.

Руське духовенство буде мало свого представника у Трибуналах. (Та його там ніколи не було!). Руські єпископи на сойміках (чому не в соймі?) будуть мали місце і голос зараз по сенаторах, а також позволиться їм асистувати королеві. Шляхта і міщене руські одержать рівні права з латинниками. Руські міщене будуть могли засідати у міських радах, вести всяку торговлю, купувати доми навіть у самім ринку і проч., і проч.

Митрополита буде вибирати духовенство а король буде представляти до затвердження святійшому папі.

Хоть у Литві є уніяцький митрополит Жоховський, но віддана королем Шумлянському адміністрація Київської Митрополії позістане при Шумлянськім.

Перемиський єпископ Винницький, який ще є православним, буде управляти цим духовенством, яке йому досі підчиняється, а уніяцький єпископ Малаховський поки живе, буде управляти цим духовенством, яке признало його власті.

Шість осіб Русинів на шляхтичів, між ними двох львівських визначних членів Ставропігії Василя Кореновича і Александра Журавковського, король зарекомендував соймови наділити їх шляхотством.

Король буде старатися, щоби святійший папа заборонив перехід з однієї віри у другу, а як би де коли царгородський патріярх призвав верховну властив папи римського, то руським єпископам буде позволено залежати бути тільки від папи.”

Ось така декларація була королівськими відпоручниками видана дня 18 березня 1681 року, та розіслана як вище спімнено.

Православна шляхта, особливо

богатіща, бачучи езуїтсько-польське безголове, не будучи в силі опертись ляцьким переслідуванням і гнітови, тай щоб захоронити свої розлогі маєтності, не перейшла в унію, яку називала ні пес, ні баран, а перейшла просто в латинство.

Православними зісталися селянство і т. зв. дрібна шляхта.

Стративши своїх магнатів, з якими все таки Польща трохи числилася, у дрібної православної шляхти і селян не стало відпорної сили, а Ляхи з Єзутами не дрімали, і так наші православні предки поневолені, прийті звірськими знущаннями Ляхів, у мовчанці сумно гляділи, як на їхній з покоління рідній православній землиці, росте засаджений ворогами наїздниками і при-

блудами қолючий, поганий і вонючий бодак, римська унія.

Задержанне уніяцькими ксьондзами назви "греко-католицька" віра і довший час відправлювання усіх богослужень по православному обряду (на приказ пашів римських) були цим помічником, який задержав між нашим народом злопамяту унію до ниніших днів.

Нині, коли Рим зі своїми ксьондзами і безлично вкрає уніятам і це "греко" а перелицовав їх на католікі ~~хрест~~, свідоміща частина нашого народа від цьої шідлої римської роботи відвертається і цілими громадами повертає на історичний Володимирський шлях.

Честь цим, які глядають правди у рідній історії!

Шпачок.

ВИФЛЕЄМ

Родинне місто Христа колись і тепер.

Девять кільометрів на півден від гордого Єрусалimu, столиці Палестини, лежить мале містечко Бет-Ляхем. По старо-гебрайському значить воно: "Дім Хліба." Бет-Ляхем — це той самий Вифлеєм, в якому 1926 літ тому прийшов на світ Ісус Христос, а ще тисяча літ раніше — славетний цар юдейський — Давид. Не диво, що шлях, який веде з Єрусалиму до того малого містечка, є завсіди, в кожній порі року, повний паломників і туристів (прогулковців) з усього світу.

Правда, — нині відвідувачі святого місця народин Христа не потрібують відбувати цілі дороги пішки, на мулах ані теж на верблюдах і на власній шкіурі переконуватись про труднощі мандрівки на камяністо-пісковатому шляху під палючим сонцем Юдеї.

Ще десять літ тому треба було цілого дня подорожі на верболюді, щоби дістатися з Єрусалиму до Вифлеєму. Нині десятки автомобілів їдуть при південний рогачці Єрусалиму, щоби в 20-ти хвилинах завести охочих до Вифлеєму. Так, нинішній Вифлеєм це не той із перед двох тисяч літ, коли весь край був пустинею, серед якої лише тут і там були людські оселі! Цивілізація зайшла вже навіть до далеких закутин Сходу, куди зайдти їй було найважче. Бомешканці Сходу цілою душою тримаються прастарих звичаїв і обичаїв і ніяк не можуть наломитися до нових форм життя. Тому їй уроженцям Палестини не було легко замінити мула й верблода на автомобіль! Але їй вже вже переконалися, яке добро несе з собою культура й цивілізація: колишній пустарі є нині урожайними

полями, запашними винницями й квітучими оливними гаями! А проте зміни, заведені поступом техніки, не усунули і з Палестини тищчих познак кожної східної країни. Посеред роскішної природи, яка манить людське око жагучим життям — багацтвом, знімаються раптово гострі скалисті шхи; зелені гаї порізані непроглядними прірвами; а по урожайному краю розсіяні тут і там клапоті піскі.

Природа Палестини однаково богата на образи, життя що й смерти,— то й не дивниця, що тамошні уроженці палко кохають життя, але змалку привикли до думки про смерть!...

Серед такої то околиці лежить Вифлеєм, бідне містечко з вузькими крутыми вуличками й задріпаними муріваними домами. У тих вуличках ще живуть **перекази давніх — предавних часів**. Розвалені руїни наче до нині снять про Вавилонську неволю, з якої вернуло до Вифлеєму лише 123 Жидів! Кілька разів було зруйноване місто до нащаду, та найгірше в 1000 році після Різдва Христового — Турками. Бачив Вифлеєм вуличні бої поміж Жидами, Арабами, Турками й Християнами, бачив шатра німецьких та франконських хрестоносців, — але крізь усі ті переживання зберіг Вифлеєм славу вибраного міста, до якого з поклоном прийшли три царі, приведені Провідною Зорею!...

Ледве яких п'ять тисяч мешканців живе нині у Вифлеємі. Їх головний варстат праці — **дрібний ручний промисл**. З перлової маси, добуваної з Червоного Моря, з чорного каміння із Мертвого Моря і з кедрового дерева з Лівану по мистецьки виробляють Вифлеємці ланцюшки, хрести й хрестики, медальі, вази й всілякі інші дрібні

памятки зі святого міста. У Вифлеємі повно таких майстерень.

Вифлеємці самі мандрують зі своїм крамом на плечах по далеких краях і не один із них вернув до дому богатирем та почав поширювати свій варстат на європейський зразок.

Цей промисловий рух почався у Вифлеємі в XIX. столітті. З вибухом великої війни прийшов йому край. Не стало паломників і прогульковців, місто геть збідніло а до того ще й **страшна пошестъ** забрала майже половину всіх мешканців! Наслідком безробіття — сила Вифлеємців вимандрувала до Америки...

Безумовно, що найбільшою особливістю Вифлеєму є мала церковця, побудована у формі хреста в 33 році після Різдва Хр. на місці, де колись народився Христос. Цю прастару церкву, посвячену “**Марії при Яслах**,” пошанувала руїнська рука Магометан і залишила не торкненою. Церква збудована на дуже сильно, її склепіння оперте на двох могутніх стовпах. В 1101 році в Різдвяну ніч коронувався у тій церкві вожд Хрестоносців Бодуїн на Срусалимського короля. Нутро церкви носить памятки з ріжних віків і слідів пістизму ріжних народів і племен. Мозаїки на стінах, образи, дорогі дивани й завіси та сила золотих прикрас, є дарами ріжних багатих паломників, та передусім Греків і Вірмен.

У таємному півсумерку, в якому день і гігантські блимають світла зі золотих лямпочек, потапає підземельна печера, — **колишнє місце народини Христа**. Печера є викладана мармором і дорогими диванами. Сходиться до неї кількома ступнями з посередині церкви. На одній стіні, під великим стрібним хрестом,

сріблом вириті слова: "Hic de virgine Maria Jesus Christus natus est" ("Тут з Діви Марії народився Ісус Христос"). Перед цим місцем на коліна падали князі й жебраки, вірні й невірні, паломники з усіх п'яти частин світа.

Довкола церковці є три монастирі—латинський, грецький і вірмен-

ський. З кожного з них веде підземельний хідник до Святої Печери при Яслах (так зветься описане вище місце народини Христа). Крім того у Вифлеємі є ще два католицькі монастирі і чимало церков.

Вифлеєм належить до тих місцевостей, яких по вік не забуває той, хто колинебудь завітав туди!

РІЗДВЯНА НІЧ

Народні вірування, обряди та звичаї.

Різдвяна ніч — свята ніч, дивна ніч. Вона, що є памяткою найбільшої тайни, яка сталася у світі, тайни воплощення Сина Божого, набрала у народніх віруваннях також великої таємничості і незвичайності. В ту Різдвяну Ніч діється все те, що не діється не тільки в звичайні дні чи ночі, але не діється ніколи. В ту ніч клякають в своїх стаяннях воли і коні і клоняться до землі, віддають честь новонародженному Христови, дерева і ростини. В ту ніч итиці і звіріята говорять людським голосом, ічоли будуться у своїх вуликах із зимового сну, ростини і дерева розцвітають вдруге під снігом, ба навіть приносить плоди, земля відкриває свої преображені скарби.

В ту ніч все має дивну силу, із усього можна вичитати свою долю, свою будуччину. З чого ж то в нас ще хочеш тепер не ворожитися? І засіяні зорями небо має свою значіння, і з почислених колів вплоті можна узнати те, що станеться як теж і з задуманої тиши ніч і її дивних відголосів можна не однодовідатися.

Але не тільки можна в ту ніч довідатися дещо про свою будуччину, а можна тоді ще й накликати собі ріжними засобами долю, яку хочеться.

Всякий людський вчинок, хочаб на віть — найблагіший, але зроблений в ту Різдвяну ніч, потягає за собою значенія наслідки, залежно від вчинку, добрі чи злі. І не тільки тоді, коли той вчинок виконаємо умисно на те, щоб осягнути такий то а такий то, бажаний нам наслідок. Наприклад: коли учасники святої вечері кинуть кутю до стелі, то вже неодмінно у господаря ройтимуть ічоли. І багато такого іншого.

Звідкіля взялися всі ті вірування та звичаї?

Не мають воїні нічого спільногого із християнством, а треба дошукуватися їхніх початків у давніх поганських часах. Професор Клінгер каже, що дуже велика частина різдвяних, народніх вірувань та звичаїв походить від старинних Римлян, що у свій час були панами відомого тоді світу і мали під свою владою міжниними навіть і наші землі. У той самий час, коли ми святкуємо тепер Різдво, Римляни святкували свято в честь їхнього бога Сатурна, зване Сатурнalia. Був це день ворожб, що заповідали майбутній урожай, достаток і щастя, день бажань і взаїмних подарків. Цему поганському святу пропонувала християнська церква у той же самий час свята:

Різдво, Новий Рік і Богоявлення, бо Сатурналії тягнулися також через більш-менш стільки днів. Церква ввела у свято новий зміст, зробила його вповні християнським, але з ним звязалися тісно вірування, звичаї і навіть обряди давнього поганського свята. Ще сьогодня, коли ті вірування і звичаї по трохи переводяться, забуваються, ще сьогодня звичай складання бажань (віншування) і взаємне обділювання себе подарками нагадують старинне римське свято. Звичайно, складання бажань і взаємне обдаровування себе могло не будти подиву, бож через уесь рік люди при ріжних нагодах бажають собі всяких речей і дають дарунки. Та річ в тім, що в той день зложені бажання повинні — так принайменше віриться — обов'язково сповнитися, а дані дарунки опріч звичайної матеріальної вартості мають ще й символічне значення.

Різдвяна ніч має ще одну цікаву сторону, бо під час неї дістають спеціальне право всі ті, що померли. В ту ніч вони виходять із своїх могилок і запрошенні тухою своїх рідних заходять до них в гости. Хто не знає у нає звичаю поліннання на свя-

точному столі страв для душ, що в ту ніч приходять, а разом з тим ще багато інших звичаїв звязаних саме із присутністю тих душ.

У звязку з тим каже професор Клінгер, що він у своїх наукових дослідах дійшов до переконання, що майже у всіх європейських народів різдвяні свята вяжуться тісно із святом умерших, із задушними днями.

Умерші, ті, що скинули з себе тягар тіла, свободні душі, є в народній уяві істотами мудрими і віщими. Вони, особливо нації близькі, свояки і рідні, знають докладно нашу майбутність, бо вони все наперед бачуть і все знають, отже можуть нам не в одному помочи, перед багато нещастями охоронити. Тільки треба їх ублагати до такої допомоги, бо вони звичайно ворожо до жпючих настроєні. Тому треба поводитися з ними як найкраще і у всьому їм годити. А тоді при їхній допомозі можна багато добути.

Із допомогою померлих тісно звязані різдвяночні ворожби та замовлювання. І один і другі можуть бути успішні тільки тоді, коли присутні, прихильні нам душі подадуть нам свою помічну руку.

РІЗДВО

Свят-Вечір... Смерк. Сніги біляють
У срібній мілі, в мовчазнім ені.
В хатах далеко тихі світла.
І мріє ліє у далині.

Різдво... Десь звук коляд озветься.
Майже звізда сяйвом дуги,
І знов врочисто, біло, тихо.
Як чар, як тайна довкруги.

Різдвяна ніч... І зорі, зорі,
Аж золотий шлях від них веде,
А ним з небес Дитятко боже
Тихесенько на землю йде...

Остап Грицай.

РАХИЛЬ

(Історичне оповідання).

На гетьманстві Гриць Лобода значно помарнів і схуд; проте його гострі, бистрі і холодні очі говорили про невичерпані ще душевні сили, про залізну, нічим не зломану волю.

— Гей-гей! Прийшов час, пора нам пімститися на луцькому старості! — закликав він на Січовому майдані, пристукуючи по закаблучках камішовою палицею.

Високого росту, стрункий, з блідим обличем і орлиним на ньому носом, одягнутий в темно-синій жупан, що перехвачувався в поясі татарським вузеньким ремінцем, у високій чорній смушевій шапці з блакитним шиликом — він усмиряв свавільне низове товариство одним виглядом своєї нервової величавої постаті.

На цей раз заклик його на луцького старосту повиснув у повітря, бо прибув на Січ від німецького цісаря посол Лясота, звичайно не з норожними кишениями: 8000 золотих дукатів і клейноди мали намір піднести у товариства охоту до війни з Туреччиною.

— 8 тисяч? — іронічно відгукнувся майдан; — торік ми з одного Києва взяли 12 тисяч окупу, коли писали з замковим урядом перемирє.

Всеж-таки на весні 1505 року низове товариство втішило німецького цісаря; спряглося з наливайківцями і спільними силами кинулося на Волощину, що належала Туркам. Сналили Ясси і примусили молдавського господара відступити від султана та пристати до цісаря.

Повертаючи ~~дом~~ з великою добичею через Галичину, довідалися Лобода і Наливайко, що на Волині Поляки переводять упію. Занало козаче лицарство пімстою. Кинувся

Наливайко на маєтки й добра епископа Терлецького, а Лобода з низовими полками під Луцьк.

— Час, час шідсмажити вуса старості Семашкови, — тішився Лобода, облягаючи мури Луцька.

* * *

Було це в літі ясної зоряній ночі.

Полева варта з табору Лободи помітила в крутому яру, що виходив з під муру, похилу постать із клунком у руках. Гострозора сторожа зміркувала, що постать не козача.

— Стій! — гукнула вона, розбігаючись напересіч невідомої постаті.

В яру хтось пронизливо заверещав та відразу і замовк.

— Жид! — здивувалася варта.— Ах ти гамине ухо, ти що? Шпигуєш?

І голосний удар важкої похви залиував на спині отетерілого Жида.

— Еге, то він не один, — обізвався хтось із варти.

І дійсно, на одній стояла похнююча струпка постать молодої дівчини 11—13 років.

— До табору обоїх! — скомандував старший з вартових. Поява в таборі та ще в ночі дивного кортежу в авангарді зі сторожі, зімлілого Жида і його доні́йки, розбурхала козацтво. Чутке у ~~х~~о Жида спіймало такі жахливі обіцянки, погрози і вироки, що ноги ~~ор~~ і міли самі собою і відмовилися нести Жида на осередок табору.

— Налигай на нього, — радили з заду, коли Жид розпластався по землі, інешче збиралочись перепливавти ставок.

— Нашу гетьману дорогу! — загуділо десь ноза ~~в~~озами. В юрбі заметуцилися гетьманські джури, що в та-

ких випадках працювали вербовими кіями.

— Що за пригода сталася? — суворо запитав Лобода, підступивши до Жида. В одну мить Жид виріс на ногах та не на довго; страх переміг і він знову, як сніп, покотився під ноги козаків. Наперед гетьмана забігла жідова донька. Струнка, бліда, з чорними блискучими, як вугольки, очима, і у своїй постаті з тією рішучістю, з тим завзяттєм, які так шанувало козацтво. Піднесла до гори долоньку правої руки, як це робили в Римі сенатори перед цісарями, або в польському соймі послі перед королями, і дзвінким чарівним голосом промовила:

— Ясновельможний лицарю! Прощу дозволити промовити мені замість тата. Великий Бог своїми милостями і ласками, і не мало подарав він слави чесному лицарству козацькому. Твоя облога застала нас у Луцьку під той час, коли ми завитали до синагоги. Проживаємо ми недалеко від табору, на Великому шляху, і коршма наша знана на широкі околиці не тільки посільству, алеж і гербовій шляхті. Нас спіймали, коли ми повертали до коршми, а тепер вояцтво закидає нам шпигунство.

— На ішль Жида! Ойже, як пити дати, вибалахаються перед гетьманом, — загудів хтось за спиною Лободи.

— Почеши спину кісм нетерплячому, — повернувся гетьман до джурі.

Дівчина спокійно продовжувала:

— Яка користь моїму татови шпигувати? Хіба гроші? Ой ні, панове... місцева шляхта давно знесла до скриньки моого тата свої цекини і дукати. Хіба небезпека від твого вояцтва? Ой ні... Гербована шляхта, що проциндріла свої маєтки і тиня-

ється попід вікнами, небезпечнійша навіть від Татарви. Все це дурниця... Вельможний лицарю! Чи мало льохів заховується на нашему подвірю. З часів Казимира Великого чекають у сих льохах ясних і любих гостей і потрійна старка, і угорське і сантуринське і чиста, як кристаль, козацька горілка. Прошу лицарство не погордувати нами і завитати до коршми на хліб, сіль і чарку.

Згадка про угорське, сантуринське і горілку звеселила козаче серце.

— Чи чуєш? — гомоніли в юрбі — отаке мале, а балакуче... неначе б то по писаному...

— Великого розуму будеш ти, дівчино, — відповів здивовано гетьман.

— Як тебе звати?

— Рахиль, — відповіла зі сльозами на очах дівчина.

— Слухай, Рахиле. Тато твій за надто дурний: не зміг, як слід, оборонити себе. Дурнів, по запоріжсько му звичаю, ми волимо навчити. Охріме! Дай Жидови два кії! А хлібом і сілю ми не погордусмо. Сідлайте, хлопці, коний!

Далеко за ранок гостив Лобода з козаками в коршмі старого Боруха. Два кії скосили Боруху неначе 20 років; частуючи гостій, не жалував ні ніг, ні плечій: басував і гарцовав, мов степовий кінь. Закидав до стелі хвостами лапсердака, чухрав голову і ломлючи руки, викликував:

— Боже! За що мені таке щастє! Частую найяснійшого гетьмана!

Прощаючись, поцілував Лобода Рахілю, положив у срібний полумісок 50 золотих дукатів — віно для Рахілі промовив до Боруха:

— Хоча ти і собачої віри, а підросте Рахіль, висватаю її за гарного козака!

(В Житомирі у родині купця Боруха Айзенштайнера переховується це оповідання).

Михайло Середа.

БОГДАН ХМІЗ.

ОЙ ЗІЙШЛА ЗОРЯ...

Ой, зійшла зоря,
Гей, не смутіться сковані люде:
Над білі поля:
Над сині моря
Через темряву ясно вам буде!
Ой, бож то зоря
Усеєвітная:
Червона полумінь грає,
Чорну пітьму крає,
Вражу силу стинає...
Та не смутіться сковані люде!...
На вражу зиму,
На люту чуму
Кров най гріє вам груди,
Гей заспівайте сковані люде!...
Христос родився серед нив.
Христос ожив...
Христос на горах... на — Руйні...

Шумлять вітрове по Вкраїні...
Розкидав хмари Буревій,
Зоря піднялась над обрій:
Ой, диво, диво буде.
Ой, не смутіться сковані люде!...
Ой, не смутіться:
Різдвяній дзвін...
Землі клоніться,
Різдво веселе буде.
Радійте, люде!... Люде!...
Ой, зійшла зоря
Над білі поля:
Та не смутіться сковані люде —
Світла не гасіть.
Чола щінесіть!...
Зраду задусіть!!!
За зорею — Сонічко, буде —
Ой, не смутіться сковані люде!...

М. ХАНДОГА.

“ТАЛЛАТЬ-ТАЛЛАТЬ”

(Малюнок з життя Чехів в Америці).

“О, стара моя, дорога моя...” говорив серцем, та так, що кожде слово страшним болем на верх виходило і кривавилось, як рана.

Він спивий, як голуб, воркотів до сивої голубині: чоловік до жінки, Чех горячий, нетерпливий до терпеливої і задуманої Чешки.

“А коли, гей, та коли повернемо там, де “дом муй,” у нашу вітчину — Чехію?!”

Говорив і дивився у вікно, чи не видно, чи не летить на крилах сокіл бистролетний, чи не пеце йому зазігр, зза рік, з рідної землі радісної вістки.

“Ta коли цей Німак — Австрія з нашої землі уступить?”

“Коли я побачу золоту Прагу? Та

чи побачу?” і старий заплакав, як плаче дитина.

“Коли я побачу мос рідне село, бузьки на хаті, та почую ще раз їх “талаать-талаать!”?

Його жінка мовчала, зітхнула і ані слова, ані сльоза.

Дві чеські душі, одна, як вулькан, що вибухає, розшукою небо крає, а друга замкнена, та одно відчуваючі, один їх тяжкий біль: то воля рідній землі, жили разом.

Йосиф Галло і Анна Галло, ім'я їх і павлико, обробляли фарму, їх власність, безцінні, в стейті Норт Каролайні. Тут живли вже двайцятий рік.

Сбос виходці з Чехії. Та рідної землі не забули, хоч нову посели, та любови до неї — ні. Бо любови ні-

хто не продає і не купує.

“Земля наша і не наша. На неї не дивиться наша золота Прага. По ній не ходив наш святий Іван Гус і наші святі вояки Гусити. Над нею не розпростерлось наше чеське небо!”

Говорив, як би вбивав в Аннин мозок цвяхи.

“А диви, стара!” А було це у вечір, ясний, коли зорі в синім небі купаються. — “Чи бачиш тут на небі чеського зорянного воза?” і показав в гору рукою.

Стара задрожала. — “Та тихо, старий!” легко погрозила. “Не цігерої, що плачуть, а ці, що мовчать. А час принесе, принесе. Чеська кров заговорить.”

Сказала йому і знову мовчала, як зачарований камінь.

Було це в часі світової війни, коли президент Америки, Вілсон, проголосив право самоозначення народам, та коли чеські легіони воювали з Австрією і Німеччиною за волю і за самостійність Чехії.

Збудилися усі народи. Як буря зашуміло: воля! Усі народи живучі в Америці, інтересувалися справами Європи; не без інтересу гуділи і американські Чехи. Америка стала зеркалом для європейських справ.

Одного осіннього вечера лив дощ, як з цебра. Вітер шумів, трясе шибами вікон, жартував з деревами, то гнув їх вдолину, то виривав і кидав, бавився ними, як малими патичками. Греміло і лискало.

Цього вечера листонош не приніс ані листів ні часописів старому Йосифові Галло; приніс їх аж другого дня — раненько, коли прояснилося, небо було чисте, та застав старого у вікні, як усміхався до підбігаючого в гору сонця, вінкуючи чогось.

“Добре рано!” листонош привітав його і, відгадуючи цікавість старого, вказав пальцем на чорні і ве-

ликі букви на часопису, що двома рядами голосили:

Чехія вільна!

Масарик президентом!

Старий читає раз, другий, очам не вірить, оглядає, себе питает: — “Чи сон це, чи дійсність?” Та чорне на білім голосить:

Чехія вільна!

Масарик президентом!

“Стара!” видобув зі себе так сильно, як сильні були його старечі груди. “Воля! Читай!” і упав зі звірушення.

“Старий, старий!” раділа вона. “Чи я не говорила: “що чеська кров заговорить”?! ”

“Вставай, бо треба тепер жити. Ми вільні! — I взяла його за руку, як мама бере малу дитину, вивела з хати на подвір'я, стала лицем до сходу і урочисто промовила:

“Дивись, старий! Минула буря! Втихи вітри. Ані хмарки на небі. Білий, ясний день. В гору взноситься сонце.”

* * *

Тихіше поплило життя Йосифа і Анни Галло, старий прийшов до рівноваги, та з приходом весни, коли місяць март поблагословив першим сонішиним промінням сонця землю, а коли вже прийшов місяць квітень, землі чорні груди почали зеленію заростати, дереву листки виростати, старий не стерпів:

“О, стара, стара! Поїдемо золоту Прагу побачити, рідне село. Умру за ними!” просив.

Продали фарму і місця мая вибралися в дорогу, в далекі від них, та в рідні сторони.

Прибули до Нью Йорку, тут недалечко, в Гобокен, Н. Дж. і порт, там корабель, сядуть, попливуть, махнувши на прощання хусточкою: “Гуд бай, Америко!”

Солодкі надії, солодкі мрії...

* * *

Ню Йорк місто многолюдне. Вавилон! Тут збір усіх націй, тут хмародери, тут дива за дивами, тут на кождім кроці життя аскоріще ще смерть. А ще чоловікови з поля, з майни! Губиться він.

Тут залізниці понад трамваями, у воздухі і під трамваями, в землі, підземні. Чи у воздушних чи у підземних двірцях глітно, стиск; кожний себе стереже, бо ні — пропадеш; бо ні, то син чи доня жовтого черта тебе обробують.

В підземелля війшли Йосиф і Анна Галло. Їм ще з очей не щезли образці з поверхні землі, а тут блискають їм в очі нові — свіжі, приковують їх до місця, не пускають. Люди з села згубилися в товпі, як сині блавати в жовтій пшениці.

Біжать поїзди, та поспішні, експреси, та скоро, як лисаки з хмар на землю.

Стовплися люди, як в бочці риби, з десяток людей став один чоловік, і по волі чи ні, вхопив в обійми стару Анну і вінє її до до вагону.

“Таррах!” замкнулися двері і поїзд рушив, розлучуючи Анну від Йосифа. Він лише побачив її капелюх, бо стояла сперта коло вікна.

“Стара, стара!” крикнув, заголосив і, як божевільний скочив в ширину дорогу, збудовану на взір широкого корита, куди, аж зашипіло, побіг поїзд — а він біжить, поїзд доганяє.

“Кеч гім, кеч гім!” сміються люди.

Біжать за ним полісмени, та старий біжить скоро, як вітром гнали хмара. Владе, ветане, біжить за експресом.

“Уважай на середню рельсу!” перестерігають його. “Уважай!” Та

Їому байдуже. Він не знає, що лишень її діткнеться — смерть від електричної струї. Він доганяє поїзд-експрес, бо цей поніс його любу Анну; адже з нею він має їхати там, за що тільки було терпінь — за вільні рідні сторони. В любу Чехію.

Та не дігнав він поїзду, не зловив його, та не побачив він більше жи-вої своєї жінки. Другого дня вона померла в шпиталі а третього дня побачив її, та мертву. З переляку, а ще більше з туги за ним скінчила-ся.

Описувати його ридання?

Розкривати це квіття, що росте та м глибоко, в болях серця?

Рвати це квіття і просити: “беріть, беріть його!” — ?

Годі! Годі!

Фармер, як фармер! Не зрозумів міста, не зрозуміла його і його жінка; в чужім місті, де все було для него нове, побачене, нечуване, в розпуці, коли його серце за жінкою заболіло, на його мозок зайшла хмора.

Та все таки і в цім фаталізмі показав він, що є у фармерськім серці: любов, котра ніякої межі не має і не знає, на нічо не зважає, навіть на смерть.

* * *

Велике серце!

Та пішов він за ним, туди куди воно йти приказало, виконав свій і покійної жінки задуманий, сердечний обов'язок.

Поховав свою стару на цминтарі в Ню Йорку, заопікувались ним, не-порадним, ньюйорські Чехи, а за кілька днів, то вже був на кораблі і плив туди, де ще від него була дуже далеко, та йому так близька золота Прага, та йому так любе, його родинне село.

“О стара моя, о, дорога моя!” говорив він, вийшовши з каюти кораб-

ля на його поверхню. Говорив до себе самого, говорив до морських хвиль, що цілували корабель а цей їх немилосердно від себе відтручуває.

“Стара, стара! Тобі не судилося. Та я живу за тебе і за себе. Я йсем вільний Чех, я, хоч старий, та ще прославлю чеський рід.”

Стояв на поверхні корабля дов-

го-довго. І своєю думкою, цілім своїм духом, усею свою енергією, як би тиснув цей корабель, щоби чимборжій плив, щоби чимборжій його ніс, де кликало його серце: в золоту Прагу, в рідне село; де то в його селі — на селянських хатах стоять до-вгоногі бузьки, та взніши дзюби в гору — — —

“Таллаать-таллатъ.”

ІВАН ФРАНКО.

ПРИТЧА ПРО ПРИЯЗНЬ

Вмираючи покликав батько сина,
Що був його єдиная дитина,

І мовив звівши голову стару:
“Мій синку, швидко я мабуть умру.

“Дав Бог мені прожити много літ,
Добра надбати і пізнати світ.

“Добро тобі лишаю.. Не марнуй
Його, тай понад міру не щинуй.

“Не думай в нім мету життя знайти, —
Це сходи лиш до вищої мети.

“Та крім добра ти маєш, синку, те,
Що найважніше — серце золоте,

“Досить науки і здоровий ум,
І вже пройшов ти молодості шум.

“Одного лиш бажаю ще тобі,
Шоб мав ти друга широго собі.”

Син мовив: “Татку, дяка вам і честь!
Та в мене другів широких много єсть.”

“О синку, много при їді й вині,
Та в горю помогти — напевно ні!

“Я, сімдесят п'ять літ проживши, вспів
Знайти одного лиш — тай то на пів.”

“Ні, татку, — мовив син, — з моїх друзяк
Піде за мене кождий, хоч на гак!”

Всміхнувсь отець. “Щасливий, синку, ти,
Та я би радив пробу навести.

“Заріж теля і запакуй у міх,
А ніччу йди з тим до друзяк своїх.

“Скажи: біда! Я чоловіка вбив!
Проси, щоб захистив тебе і скрив.

“Своїх так перепробуй, а потім
Застукай і в моого друга дім.”

Послухав син. Як смерклося цілком.
Пішов важким навюченій мішком.

До друга найлюбійшого воріт
Застукав: “Живо, живо, отворіть!”

Явився друг. “Це що тебе жене?”
“Я чоловіка вбив! Сховай мене!”

Та цей не відчиняючи воріт
Сказав: “Тікай! Чи ще мене й мій рід

“Ти хочеш у тяжку біду вплескатъ?
Адже ж коли почнуть тебе шукатъ,

“То деж підуть на сам перед? Сюди!
Бо знають, що я друг твій! Геть іди!”

Пішов по інших своїх другах син, —
Не скрив його, не втішив ні один.

А дехто мовив: “Забирайся ти!
Я зараз мушу властям донести.”

“Адже ж всі знають, як дружили ми, —
Ще скажуть, що до спілки вбили ми.”

Оттак всю ніч продвигав свій міх,
До батькового друга він прибіг.

“Ратуйте, дядьку! Я людину вбив,
Та вже й у місті шуму наробив!”

“Ось труп! Там десь погоня вже жене!
Ой, пробі, скрійте трупа і мене!”

Старий живенько замки відкрутив
І з міхом парубка в свій двір пустив.

“Ну, ну, небоже, скрийся тут!
А трупа десь я впру в безпечний кут.”

Замкнув ворота, взяв на плечі міх —
Та парубок упав йому до ніг.

“Спасибі, дядьку! Не турбуйтесь, ні!
Ніяке зло не сталося мені.”

І він сказав йому батьківську річ
І все, що діялося з ним цю ніч.

І як подвійно тут він скористав:
Фальшивих другів збувсь, а вірного пізнав.

СІЛЬВЕСТЕР КАЛИНЕЦЬ.

ХИТРИЙ ЦИГАН

Циган раз украл конину
Тай тікав що сили,
Пастухів кілька забігло,
Цигана зловили.

Як зловили та повели
Цигана до віта,
Щоб вкарати за злодійство
Того пройдисвіта.

— “А ти, Цигане ледацо!
Віт начав картати;
Ти йдеш красти, а не хочеш
Чесно працювати?”

Циган зложився невинно:
— Я ніщо не знаю,
Вігме, коня не украв я, —
Бачте — присягаю.

Лби дух в мінні заперся,
Щоб клевець зломався,
Та щоби я вчораний
Динні не діждався!”

— “Но, а якже-ж — віт питас —
В тебе кінь узявся?”

— “Як то я на нім узявся,
Я сам здивувався.

Іду, бачите, до міста
На ярмарок нині
Через поле, а там коні
Паслися в конюшині.

І тут як не сподуштується,
Тай всі до дороги,
Сей кінь пустився за мною,
А я далій в ноги.

Як дігнав, мені між ноги
Вихав голову свою,
І так викинув на себе
І тікав зі мною.

Л ті парічки спинили,
Дай їм царство, Боже!
Як би не воши, пожив би
Я і смерти може!”

Віт був навіть вже повірив,
Присяжний Теречка
Каже: — “Добре! ну а звідкель
Взялася уздечка?”

— “Мені звідки тут уздеchка,
Дивно і самому,
Вже з уздеchкою кінь мусів
Вийти в поле з дому.”

— “Ага, ти туди заходиш,
Круглиш, бісів сину!”
Положили Циганська
І дали десять в спину.

ШПАЧОК.

УНІВСЬКА ЯРМАРКА

Унів, повіт Переяславський, нині невеличке сільце прилучене до парохії в Яхторові.

Положене воно в чудово гарній долині посеред пасма гір Вороняків.

В Уневі є старинна камінна церква, а при ній монастирські келії, так як у давнину не було тут села, тільки монастир, православних монахів, які на монастирі вибрали затишні місця, віддалені від життєвого руху всяких поселенців.

Тодішні православні монахи були то люди праці, глибокої віри і високих чеснот.

Прийти і нині незнакомому до Унева, не легко віднайти церкву, бо вона з усіх сторін заслонена. Зі сходу висока гора покрита лісом, з під котрої зі скал бе гарне джерело кристальної води, з півдня і заходу ліс, а від півночі від сторони нинішнього села, вся монастирська обитель обсаджена густо високо ростучими деревами.

Церков видно аж тоді, як увійдешся в монастирську загороду.

За православних монахів, була в Уневі і монастирська друкарня. В богатих церквах в Галичині можна найти церковні книги, особливо “Трефольгіони” з 16 століття, друковані в Уневі, які відзначаються великим трудом православних монахів. Були ці книги найбільші з усіх церковних книг, бо крім богослужб усіх празників та святців у році, містили у

собі обширні т. зв. “Синаксарі,” то є описи кожного празнику як він був встановлений, та описи цих святців, як вроцисто святкує православна Христова церква.

Церква унівська побудована в честь Успення Пресвятої Богородиці. У першій наїзді Ляхів на Галичину, перебував в Уневі і один з православних митрополитів.

Увійшовши до Унева, входиться на велику чотироугольну площу, подібну до т. зв. міських ринків.

На цій площі відбувається рік-річно тижнева ярмарка, яка починається від дня Успення Пр. Богородиці і триває без перерви цілий тиждень.

Тільки дві таких тижневих ярмарки звісні у цілій Галичині. Одна в Уланівцівцях, яка починається 7 липня, в день уродин св. Івана Хрестителя і триває цілий тиждень, а друга в Уневі.

Давніше, коли політичні кордони не були так погано загороджені, то донські і кубанські козаки приганяли табуни диких степових коней на улашковецьку ярмарку.

Коли Ляшня вогнем і мечем при помочі і за намовою Єзуїтів витіснила православіс, та завела звісну унію, монастир унівський опустів. Православні монахи порозходились туди де не було переслідування за віру, а церква монастирська була призначена як філіяльна, дочерна, до парохії у Яхторові. Додати нале-

жити, що так Унів як і Яхторів належать до дібр львівського митрополита.

З ласки теперішнього митрополита львівського, графа Шептицького, унівський колишній православний монастир присіла новокурсна саранча т. зв. Редемптористами. Редемптористи, як і нового курсу Базиляне, це вихованки Езуїтів. Це дві галузі, наймерзеннішого під сонцем езуїцького пня.

До цієї секти крутів та брехунів не вдалось графови наклонити Українців, бо кожний Українець знає чи свою історію, бридинвся такого "джабу," то граф назбирав відпадків французьких, бельгійських і перевів свої забаганки.

Ви, шановні читачі, готові подумати, що старий Шпачок блекоту наївся, почав за ярмарку, а історію пише! — Вибачте! Рад був хотіть коротенько пригадати який був Унів колись, а який він нині. — А ось Вам і ярмарка. Кожний хто зрослим виїхав до Америки, добре памятає, як виглядає старокрайська армарка.

Це-ж одинокі публичні збори бувших австрійських горожан під голим небом.

Шум, крик, натовп, тут Їди, цигани, пани, злодії, жандарми, свині, худоба, все помішане. А по частинам, то ось у одному місці розташувались рогатинські кущіні з кожухами з великими аж по крижі ярчуковими ковнірами, захвалиють свій товар, а кожухи біселецькі аж спильтуться з них крейда. У другому місці роздільські шевці з юхтовими чобітьми валкованими, там Їди з крамиціною всілякою, подальше гологирецькі гончарі з горниками, мисками, збанками поливаними і не поливаними, там знов боднарі з Перешильям з цебриками, коновками, зільницями та діжами і іншою дерев-

ляною посудою.

Під шатром коральник навіshaw коралий і правдивих і глиняних і грубих і дрібних.

Під іншим шатром образники по-навішували образів і святих, і смішних свіцьких.

Там знов шатро, під назвою "комедія." Виставлені на переді зубаті та кострубаті воскові фігури, грає хрипліво розстроена катаринка, а як тільки на хвилюнну притихне, то виходить обдертий, "пан," звичайно прищоватий та з синим носом, та кричить переразливо:

— До середини людоњки! до середини! За шустку побачите цілий світ: гори, море, вулькани і всіх цісарів, за шустку! — І йдуть юрбою учасники ярмарки, бо як же не йти? Цілий світ і всіх цісарів покаже пан за шустку!... Боками майдану уставилися вози наших українських селян, а на них наші газдині сидять зі звоями льняного полотна, тоненько-го, гарного, біленького мов сніг. Тяжка праценька власних рук.

Поміж возів швиднається на вид підланки, це такі "ремісники," що не торгають і не платять, а також беруть як тільки вдається, а звичайно говорять польською мовою.

А біля кринички під скалою, ціле монастирське подвіря тай на майдан попід мур, тьма "старців Божих." З лірами і без лір, є сліпі, криві, горбаті, є ту з мілятинського табору, кохавинського, кальварійського, зарванецького і Господь знає з відки. Усі дуже крикливо моляться, бо-ж о це ходить, щоб не Бог, а людоњки чули; співають диким ревом пісні о муках інерних християн власної комісії.

Найбільший гурт обстунив кругом одного слінця, який грав на лірі і співав о муках св. Теклі, що:

“Кости її крути...и...и...ли...
“Кости лома...а...а...ли...
“І рвали жи...и...и...ли...”

Жінки одні плакали, другі глибоко зітхали, а усі кидали старцю Божому то колачики, то медівники, то грошика. Біля сліпця сидів здоровезній його провідник, який інформував сліпця які люди їх окружують.

— Гарасиме! шептом питав сліпець — а хир стовпчить? (хто стоїть?).

Як стояли селяне, то Гарасим одвічав: — Соломеники, а як пани, то “мугири.”

Як приступали “мугири,” то сліпець затягнув:

— О Єзу укшижований,
За гжехі наше, прибітій
Гвоздя...я...мі...”

Тай “мугирам” мякло серце і подавали милостиню божому співакові і музикантові.

Богатіші з учасників ярмарки заповнили шатро з коралями, вибирають примірюють на грудях, торгують; появився і якийсь босий чоловічина, приглядаючися коралям, але “пан купець” не ласково озвався:

— Ти босе гіснодар! Цюєш, тобі коралі не треба! і випровадив з шатра.

У другому шатрі у образників також глота. Хто купує то розпяття, то Матінку Божу, то Миколая, інший св. Варвару, то св. Юра, бо коняка дуже гарно намальована, то знов св. Михайл, який як шпігнув чортяку, то спіса аж на другий бік вилізла.

Де які видно з свідоміших Українців купують історичні образи, як: “Візд Богдана Хмельницького до Київа,” то князя Романа галицького, який показує папським делегатам свій меч і т. д.

А якийсь три молодички стали перед образом, на якім були намальо-

вані якісь римо-католицькі монахи червоні, грубезні з картами до грannia в руках.

— Не знати, кумонько, ци осьті черевачі, прости Боже гріха, також святі? — говорить одна.

— Йой, кумцю, — одвічає друга — що вам Біг дав, таж святі в карти не грають.

— А може то вони які воображені в руках тримають тай паціри до них мовлять? — вмішалась третя.

— Та циж я сліпа? — обиджено відзывається середна і показуючи пальцем каже: — Таж дивіться добре, ось той найгрубіший з великим носом, тримає в руках чирвоного туза, а ось цей, що йому підбородє аж на груди звисло, тримає крайцову дісsetку, а той третій п'яній, має дзвункового тупака.

Молодиці упевнились і поступились дальше оглядати.

Великий натовп і біля століків з крамщиною. Одні жінки та дівчата торгують матерії на спідниці, на запаски, другі купують шалянові хустки, парічки знов матерії на камізельки, то ремінці купують, одні гладкі, де які повпійовані мосяжними гузиками, як де яка ноша.

Велика гурма і коло цих століків, де гармонійки, когутинки, свистала, тарахкальця, ножинки та всяка інша дрібнота. Всюди шум, крик, тільки “старці Божі” своїми побожними голосами, перекричуєть всю ярмарку.

Подальше під тином сидить каправа, засмаркана жідівка, яку як би поставити у просо, то горобці хоті би поздихали з голоду, то до проса не підходили. Коло неї кілька копивок з напітком, який має назву яблочник.

І шютъ жаждущі, бо напіток не дорогий, цента шкляючка.

Одного року коли і я був учасни-

ком унівської ярмарки, була ось така штука:

Чотири яких то драбугів, уплативши як тут називають "перміт," прийшли на торговицю, та просто до кущнірів між кожухи. Вибрали один гарний кожух, за трийцять ринських, заплатили, тоді один з них привязав цей кожух до дручка, пішов з ним до недалекої калабані у який вода перемішана з болотом була чорна як мазь, та давай білесенький мов сніг кожух занурювати у цій калабані на всі боки. Іюноньки зглядались, ахкали, заломлювали руки, жалували новенького кожуха, та усі на це явище витрішили очі, а драбуга витягнувши кожух з калабані, ще й викрикав з усієї спли:

— Не пильнуй мого, а пильнуй свого!

Однак і така голосна пересторога не помогла, бо кожний глядів з зачудованням як з новенького білесенького кожуха стікало рідке чорне болото. Усіх очі туди звернулись, а товарині драбуги крали за той чає, аж гуділо.

Донерва пізіще спостереглась не одна газдинка, що щезли з воза звої полотна, тай купці по шатрах спостерегли, що не одного їм бракує. А по драбугах і слід скоро пропав. Як ненадійно з'явились, так ненадійно пропали.

Під вечір від'їздали вози, розходились пізні ярмарочинки, де хто домів, де хто на нічліг у село.

Піднімались з наладованими саквами і старці Божі, та змучені молитвами та набожними піснями, постогнувчи, йшли під гору, аж до яхторівської корини, де гостеприємний Файбіш, вже приладив просторе під-

сіння, вистелене мервою, на нічліг пожаданим гостям.

Тут випорожнювались сакви, а помучені набожним трудом старці відсвіжуvalи себе "яртихою."

Яртиха, це у спеціальній дідівській мові — горівка.

Коли старці Божі хлепнули "яртихи" в порядку, тоді гомоніли такі жарти і такі пісоньки, яких пашір не приймає, та яких годі повторити.

Мов з під землі виростали "мімри", щеб-то коханки дідів, які потягали "яртиху" також зі смаком.

Такий празник тревав звичайно поза цівніч і якщо не було бійки, то старці Божі починали "хархолити" — значить спати з "мімрами," якими ділилися після умови.

"Хархолити" щеб-то спати, треба було, щоб відпочати, та на другий день знов в Уневі удавати набожних через цілу днину, та наповнювати сакви милосердних людей датками, що б увечір у Файбіша можна було закрити своїм життям.

Ось так повторювалось через цілий тиждень, поки не кінчилася ярмарка, по якій старці Божі розходились одні до Міллятина, другі до Кочавини, треті до Кальварії, знов де які до Гончара і Підгірець, а де які до своїх демівок, особливо такі як дідівський начальник, який мав гарну господарку у Соболівці біля Білого Каміння у золочівському повіті.

Ось так давніще виглядала унівська ярмарка, яка ріжилася від інших ярмарок по містах тільки щим, що в Уневі Йндків було не богато, та воїни там були більш покірні, не будючи до хлона так з горда, як це робили по містах.

Хто знає, а не знає, що знає, цей синть — обуди його.

Хто не знає і знає, що не знає, це то можна вести — вчи його.

ЖИДІВСЬКА ПАДИКОЛСГІЯ

(З Лескова переклав М. Дніпровенко).

РОЗДІЛ ПЕРШІЙ

Річ діялась під час свят після великих жицівських погромів. Ці події були всюди темою оживлених, іноді незвичайно дивацьких балачок, що зводились все на одне й те саме: що нам почати з жидами? Куди їх вивести, кому подарувати, чи самим переробити їх на свій лад? Траплялось охочі дарувати і вивозити, але найбільш практичні з бесідників бачили в обох цих випадках невигоду і схилялись більш до третього способу приноровити жидів краще до своїх домашніх потреб, переважно виснажаючих, які завели їх рід до загибелі.

— Однак ви задумуєте це, панове, щось в роді “єгипетської роботи,” сказав котрийсь з бесідників... — Чи буде же воно на часі?

— На теперішність нам нічо оглянатися, — говорив другий: — ми живемо поза теперішністю, а з жидів погані будівничі, тай без того наші інженери кенські будуть. А ось віна... воєнна річ — також страта, і вмісто проливати на полі бою свою руську кров, багато краще було б плівати землю жидівською кровю.

Багато на це згодилося, тільки почулись завваги, що жиди, як жовніри нічого не варті, що вони — боягузи, відвага і хоробрість у них зовсім не водиться. А тут сидів один заслужений вояк, який звернув на те увагу, що і відвагу і хоробрість можна влити в серця жидів.

Всі засміялися і котрийсь докинув, що цого ще нікому дотенер не вдалося. Військовий відповів:

— І овишім, удавалося, щей до то-

го з блескучим результатом.

— Коли ж це іде?

— А тут ціла історія, яку оновідав мені оден достовірний чоловік. Ми попрохали оповісти і він почав.

— В сорокових роках жив в Кліві оден полковник, якийсь Стадников. Його знали в місцевому вищому товаристві, що складалось з урядовців і в київській правдивій аристократії, якій без сумніву годилося знати “стародавніх київських міщан.” У цих ховались ще спомини про їх магдебурські права та про своїх предків, які на підставі тих прав виїзджали на днішровий Йордан верхом з рушницями, що їх воювали на команду то опускали “тостим кінцем до чобота,” то закидали на плече! Збіднілі потомки тої правдивої київської пляхти називали Стадникова “Штаніковим”; певно після їх смаку виходило це краще по московськи, або було вигідніше для їхнього мягкого виговору. — Стадников тішився в місті доброю репутацією і прихильністю; з нього був знаменитий стрілець і він, як справжній мисливець, сам не їв дичини а все роздавав її. Тому якась частина сусільності була навіть заінтересована його ловецькими успіхами. Крім цього полковник був, що називався, “ирнемний на бесіду.” Він вже доволі пожив на своєму віку; чесно служив і хоробро боровся; видів багато мудрого і дурного і принагідно знов розповісти цікаву історійку. В оповіданнях придержувається Стадников заведі короткого, сказатиб, ляпідарного стилю, яким прославився баварський король, але найбільшої досконалости досягнув, на

мою думку, Степан Олександрович Хрулев. Зрештою, Стадніков був з лиця подібний до Хрулєва, а мав ще й другі подібні до його черти: Ось, приміром, він міг — подібно як Хрулев, грati в карти без спання і без перериву цілими тижнями. В цій витревалості не мав він в цілому Київі суперника, а було лише двох партнерів, що ледве дорівнювали його силі. Оден з них, це був, просто єрей, а другий протоєрей. Одного звали Євфімієм а другого Василем. Оба були добряги і в місті дуже популярні а при цьому розпоряджали так силами фізичними, як і дарами духовними. Мимо всього полковник перевищав їх у витревалості і одного разу запутав їх до того степеня, що отець протоєрей перейшовши від ігорного столика до утреннього престола не в пору забувся і вмісто приписаного заспіву: “яко твоє єсть царство,” — гукнув дякові: “пас!”

Зрештою в добрій компанії, що складалась з цих трьох любих людей, не тільки те робили, що все грали: траплялось, що вони відривалися від карт ради других занять, на приклад, закусували та говорили про де-що. Зрештою бесідував головно сам Стадніков, і як деякі завважували, він в ролі оповідання, неначеб не дуже придержувавався сухої правди, а трохи “фарбував” свої оповідання, як то по ловецькому говориться: побріхував трішки, але без цього й не годен. Досить того, що полковник робив це так “екладно і ладно,” що вмішану неправду годі було відріжинити справжньої основи. До того Стадніков був завзятий і сперечатись з ним не було сили. Оповідали, начеб полковник виходив побідно з усіх можливих труднощів того рода, так що його ніхто ніколи не задержував і не перечили

йому; це, зрештою, нічого і не помогло. Одного разу, через помилку чи загальопувавшиесь, сказав полковник, що він мав в стежах овець, у яких було по пудові на кордюці, а котрийсь що тут нагодивсь, перехопив ще більше, що в його овець трохи більше ніж пуд... Полковник глянув лише на зухвалу і запитав зі співчуттям:

— Ну, гаразд, а що було в задачах у ваших овець?

— Розуміється, що сало, — відповів компанійон.

— Ага, ось і ріжниця! У моїх був віск!

Цим закінчив. Розуміється, що з таким чоловіком годі було сперечатись, але слухати було приемно.

У нас любили балакати і поважниж річах, і раз при мені розговорились про міністрів і царедворців і при тім всіх гостро критикували; нараз однак назвав, з великим трудом, оден єрей ім'я Николая Семено-вича Мордвінова, який “оден одніський” не взяв від жидів грошей і радив брати жидів до війська, як і всіх інших оподаткованих людей русского государства.

Це оповідано, о скільки собі пригадую, таким робом.

Коли государ Николай Павлович звернув увагу на те, що жиди не підчиняються рекрутському обовязку і хотів порадитись із за цього зі своїми радниками, тоді жиди малі підкупити усіх важких вельможів, які згодились порадити государеві, що жидів не можна брати в рекруті, бо “вони попсують цілу армію.” Однак не вдалось жидам обдарувати одного графа Мордвінова, що був — хоч ні багатий, але чесний, а про жидів думав, що коли вони живуть на русской землі то повинні на рівні з другими двигати на собі всі тягарі і повинні військову службу. А що

торкалось попсування армії, то він в це не вірив. Однак жиди не покидали свого і не тратили надії як-небудь з Мордвіном зладити: підкушти його, або погубити клеветою. Вони найшли якогось бідного графового кревняка і за не малі дарунки спонукали його випросити у Мордвінова авдієнцію для них, всього лише на “два слова”; а він свого слова міг їм не сказати ані одного. А як ні, то натякнули, що вони все-одно так, чи сяк графа уговоряють. Бідний кревняк попав у спокусу, приймив жидівські дарунки і каже графові:

— Так і так, ви можете мене ощесливити в моїй бідності.

Граф питав:

— Щож тут треба зробити, яку неправду?

А бідний кревняк відповідав:

— Не треба ніякої неправди, а треба лише, щоб ви, ради мене, вислухали два жидівські слова і ні одного свого не сказали. І так—каже — і ненарушите свого спокою і інтерес буде.

Граф подумав, усміхнувся, а що мав дуже добре серце — то і каже:

— Добре, нехай буде, для тебе це зроблю: вислухаю двох жидівських слів а свого ні одного не скажу.

Кревняк побіг до жидів, щоби їх постіпити, а вони зараз видали йому обіцянний дарунок справдішними золотими лобанчиками — по два рублі і 70 копійок за штуку, однак не дали купою просто з рук в руки, лише порозкладали їх по столі, що був накритий сукном, потрясли ними, так що з кожньої штуки на 25 копійок золотого порошку їм лишилося. Бідний кревняк нічого не розумів і зараз побіг купити собі домок, щоб мав де приміститись з рідною. А жиди на другий день ранком принесли до графа три бочки від оселедців.

Графів камердинер здивувався, з

якої це речі принесли графові оселедців, та не було що робити; позволив поставити бочки в салі а сам пішов зголосити. А жиди тимчасом, заки вийшов до них граф, відкрили свої бочки, а у них вверх повно золота. Монети всі новісенькі, горять мов вогонь і всі одного калібру: по п'ять рублів і п'ятнацять копійок.

Мордвінов вийшов і зупинився мовчи, а жиди вказали руками на золото і виговорили тільки два слова:

“Возьміть — мовчіть,” тай з цим обернулись і не чекаючи ніякої відповіді, вийшли.

Мордвінов велів золото спрятати, а сам поїхав в столицю на раду, і як ягився, так неначе води в рот набрав. — нічого не говорить... Так промовчав він весь час, поки другі говорили і доказували государеві всікими доказами, що жиди не можуть служити при війську. Цар заважав, що Мордвінов мовчить, і пітас його:

— Чого ви, графе Ніколаю Семеновичу, мовчите? З якої причини? Я дуже бажаю знати вашу думку.

А Мордвінов мав відповісти:

— Простіть, ваша милість, я не можу нічого говорити, бо я жидам продався.

Цар витаращив очі і каже:

— Цього не може бути.

— Ні, справді так — відповідає Мордвінов: — я взяв три бочки від оселедців золота, на те щоб ні одного слова правди не говорити. Цар усміхнувся і сказав:

— Коли вам три бочки золота дали, лише на те, щоб ви мовчали, то скільки треба було дати тим, що взялися доказувати?... Але ми рішили це тепер без дальших доказів.

І після цього взяв зі стола проскат, де було написано, щоб жидів брати в рекруті, як всіх інших і напи-

сав: "бути по сему." В додаток звелів ще брати за кару за тих, що схотять відпекуватись, трьох вмісто одного.

Це зліплоно, здається, після австрійської анекдоти, відомої під заголовком: "одно слово міністрові"... З цього зроблено давно маленьку п'есу, яку рівнож давно вже відграють по театрах; однак тоді ходила ця чутка по усім-усюдам і в неї всі кріпко вірили та хвалили чесність Мордвінова, крім жіздів, що його проклинали.

Цю анекдоту згадано в цілості в тому мілому товаристві полковника Стаднікова з ереями Василем і Євфімієм — і тут зачинається наше оповідання, бо товариство потягнуло річ далі.

Полковник, що не любив ніде і в нічім уступити не витримав і сказав: — Та ця пісенька всім відома, й давно ви її трубите, але того ніхто не знає, що всео до нічого було довело, колиб в отте діло не вмішався був ще один чоловік. — І взятий полковник зараз пояснив, що Мордвінов улаштував цілу річ ліше в теорії, а при виконанні могло всео знівечитись. І з цього другого боку виратувала діло друга особа, з якою Мордвінов по справедливості повинен би поділитися почестю. Але тому, що справедливости на світі немає, так той достойний чоловік не то, що не одержав нагороди, а остав для всіх вионі невідомим.

— Хтож це такий? — поспітали оба ереї.

— Це один простодушний чоловіга, незначного роду, на ім'я Семен Мацкін, або Мамакін, — судючи по прізвищі — видно — син палкої та незаконної любові, якому я дав за цілу патріотичну услугу трицять конірок, та й і ці йому на добро не вийшли.

Отці ереї згадали, як полковник сперечався про баранячі кордулюки і сказали:

— Ну, це ви певно, знову щось такого (втеріщте), з чого віск вплізе. Однак полковник відповів, що це не віск, а історія, і до того найправдивіша яка лише може бути і про яку ніяк не повинно забути невдаче покоління, бо вона свідчить про ясний розум і глибоку фантазію чоловіка-простолюдина.

— Ну, так давайте вашу історію, і коли вона цікава, ми її радо послухаємо.

— О, вона дуже цікава, — сказав Стадніков і, покинувши мішати карти, почав оповідати слідуоче.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Вістка, що просьба оувільненні жіздів від рекрутства не виграла, стрілою перелетіла пантофельною поштою всі місцевости та осілості. І зараз піднявся по містам і містечкам гвалт і зойк. Жіди репетували, жіздівки верещали. Всі сполошилися і завовтузились наче загорілі. Зблілись з панталіку і не знали що робити. Не знали навіть до котрого Бога молитися і перед котрим жалуватися. Дійшло до того, що до небіщика царя Олександра Павловича підйомали руки вгору і кричали до неба:

— Ой, Олександр, Олександр, глянь що знами твій Ніколайчик робить! Певно гадали, що Олександр Павлович з великої делікатності спуститься до них на колісниці Іллі в долину і викреслить назад слово: "бути по сему."

Довго вони метунились з цим, як заджумлені по николах, бігали по базарах, однак з неба нікого не викликали. Тоді всі отте покинули і почали ховати, куди хто міг, своїх

дітей. Знаменито злодюги ховали, так що ніхто не міг найти. А котрих не з'уміли сховати, тих калічили, — плакали, а калічили, щоб зробити нездалими. За кілька днів пропало ціле молоде покоління, як сніг на весні, а другі терпіли тяжкі болі. Такого плюгавства, яке вони з тобою виробляли, здається ще ніколи не бачила наша сармацька сторона. Вони покривалися до саміської шині вонючими пархами, яких не стрічав ніхто досі ні на одній руській собаці; другі приспособились до ешлещії, треті окривали, оселіпили, ходили з відохлими руками. Бретонські комірачікоси певно навіть не знали того, що тут уміли робити. В Бердичеві ходила чутка, на чеб там зявився такий лікар, що брав сто рублів “за проценту,” від якої “кишки на верх вилазили а душа в тілі сиділа.” В багатьох польських антиках продавали якесь прикре лікарство під невинною і перекрученюю назвою “кроплів з дацького корабля.” Від тих крапель тратив чоловік надовго, трохи не на цілого шів-року, володіння своїми членами і видержував найстараниніші оглядини по шпиталях. Вони купували це і уживали, воліючи радше всім найстрашніші каліцтва, як військову неволю. Лише вмірати не хотіли, щоби цим не скорочувати ізраїльського роду.

А сenterунки, що слідували зараз після рішеного питання, пішли від самого початку дуже трудно і скоро треба було вживати найгостріших засобів, щоб на чів-біді впівонити закон. Було приказано брати за кару, одного пропавшого, трьох інших. Тут вже не було жартів. Комісія брала які-небудь, головно, розуміється, бідних, що за їх не було кому заступитися. Між цими траплялись і здорові, бо у них видко, не

було за-що купити собі спасаючих кронель “з дацького корабля.” Деякий, бувало, намаже ніжки буряком, або причіпить (з переду) обідранний козачий хвостик, начеб у нього кишки вилазили, однак це у нього зараз витягнуть і браво — остріжуть лоба, тай служи “Богу і царю” вірою і правдою.

Оттими всіма насильними засобами приневолили вкінці і деяких напів-калік до рекрутського стану і зараз почалась свіжа мука приспособлювання їх до діла. Нараз несподівано почало показуватися, що жиди ніяк не можуть воювати. І тут вже ванн Николай Семенович Мордвінов не міг дати ніякої помочі, а військові голови злякались, щоб не “попсувалась ціла армія.” Жидки, розуміється, цього дуже бажали і попробували пустити в рух невисказані хитроощі.

РОЗДІЛ ТРЕТИЙ

Набрано було жидів до війська і дорослих і малолітніх, яким буцім то минуло вже дванацять літ. Дорослих було в порівненні з малолітніми, небагато, але за те з ними було сто-раз більше короводів, ніж з малолітніми. Малих розміщувано по баталіонах воєнних кантоністів, де нації духовні отці на приказ отців-командантів, мигом вщіплювали оттим дітям пізнання правд православної вірі і хрестили їх на славу імені Господа Ісуса, що з дорослими було трудніше (зробити). Їх полниали при їх старозавітньому блуді і розміщували зрідка по командам. А все це були, як я вам сказав, погані каліки, що могли лише пригноблююче виливати на цілій фронт. І жаль і смішно було на них дивитися і мимоволі приходило на думку:

“Зза чого тут була суперечка? Чи варта було брати на службу таких козорогів, щоб **ними** лише фронт запаскуджувати?”

Сама річ показувала, що їх треба було кудись дівати по-далі з віч. В більшості вишадків вони й самі цього бажали, і від разу зрозумівши своє положення, старались дістатися в музикантські школи або до краївства, де нема діла з крісом. А від кріса відпекувались гірше, ніж чорт від попового кропила і відразу обявili тверду постанову зовсім відсахнутись від правдивого військового ремесла.

В цьому роді почалась у нас мугча гра природи, яка ледве-чи була виграна, коли не прийшов на поміч государству гострій геній Семена Мамашкіна. Річ взято було дуже поважно — і на нещастя як-раз почалось практикувати в тій малій частині, в якій я був командантом і мав під собою трьох жидіків.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Тоді я був ще в невисокій ранзі і квартирував зі сотнею в Білій Церкві. (Рангу полковника вважав Стalinіков вже за високу. Тоді з рангами було скучіше, як тепер). Біла Церква — це, як вам відомо, жидівське царство: ціле містечко вздовж і поперек жидівське. Вони тут мають свою другу столицю. Перша в них — Бердичів, а друга — старіця і більш запаскуджена, — Біла Церква. В них відповідає це свого рода Петербургові і Москві; так розказують в жидівських анекдотах.

Життя в Білій Церкві було — можна сказати, — і гарне і ногане. На видному місці палац Браницьких і їх роскішний парк — Александрія. Ріка також гарна і чиста, це Рось що освіжася ще своєю присмокою на-

звою, не згадуючи вже про її прозорі води. Води ці течуть між берегами, що **ними** не годен налюбуватися вволю, а в містечку таке жидівське нехлюйство, що неможливо жити. Бувало кожного дня вимивається від ніг до голови дегтяним мильом, щоб незахопити пархів або корости. Найбільша паскуда — кватиравати в жидівських містечках; а друге це і є, що — як не-крутися — а без жидів прийшлося би пропасти, для того що: жид шиє чоботи, жид зацинює риночки, жид булки пече, — все жид, а без нього ні “іру,” ні “нү.” Огідне положення!

У мене було трьох офіцірів, а всі — як-то-кажуть: з бичками. Один з них, найстарший називався Рослов, вийшов з простого жовніра тай тепер вічно молився, а кожного першого (числа місяця) справляв в себе “водосвятіє.” Жид він не вважав за людей. — Другий був німець, Фінгершілер, що страшно любив чистоту: з-надвору вічно вимивався, а в середині — як це він сам говорив, “консервував себе у спіріті,” то значить — був все пиячий. В рідких мінудах прояснення, коли Фінгершілерявливався незаконсервований алькоголем, був він проворний і добрий служака. А третій в ранзі хорунжого прийшов від фендриків, до яких віддали були його тіточки, невдоволені з його родинних прикмет. І він і його тіточки були москалями, та чи за якусь гару, чи може для поваги наділила їх долі чужими прізвищами щей в додатку доволі смішними. Його власне ім'я перекрутини жовніри на “Полуфер,” а тіточки його називались — одна, здається, мадам Сиджу, а друга мадам Лежу. Ізо всіх цих наїв — я не мав ні одного правдивого помічника до ожидуючого

мене трудного діла, а хорунжий був для мене найбільш шкідливий. Полуферт відзначався часкудними прикметами. Це був аристократично-дурноватий буян і бридкий резонер і рівночасно любив гроши і не грішив вибірчістю в засобах добувати їх. Він позичав їх навіть у фельфебля і не віддавав йому на час, але любив робити дамам презенти, з якими йшли в парі вірші його власної роботи. А що було для мене найнезносніше в цьому чоловіці, — це його страшна привичка говорити по французьки, мимо того, що він — поминувши його полуфрancузьке ім'я — не знав ні слова цієї мови. День, два — воно комічно, однак на протязі часу така штука може загнати в гріб нервового чоловіка. Службою займався Полуферт мало, а все рисував свій родословний пень з довгими шляками, на котрих розміщував в горнятках якихось перепеліць з коронами на маківках. Це все були його предки, за помічю яких він твердо рішився доказати своє безпосереднє споріднення з якоюсь княжою лінією Бурбонських горшколізів; і тут були, розуміється, т-те Сиджу і т-те Лежу. Полуферт бажав дуже бути князем і то з користою ціллю, щоб оженитися в Москві з якою небудь багатою кунічихою. Поки-що він шукав позички трицять тисяч, щоб зацілатити комусь в гербовому уряді за підтвердження його князівського роду; тільки у нас ніхто не мав стільки грошей і він повторяв собі на вітер:

— Муа же сві! ін преис!

Оtte “пренс” — було й найголовнішою річчю в його життю, однак поминувши це і маючи на увазі хмурний характер першого офіцера і пянство другого, Полуферт був моїм найбільшим надійним помічником в

той час, коли до моєї сотні прислали троїх новобранців-жидів, від яких можна було впасті в розшуку. Спробую описати вам їх.

РОЗДІЛ ПЯТИЙ

Оден з трьох “первозваних” жидів, яких я дістав, був червоноволосий, другий — чорний або вороний (карій), а третій — пестрий або сорокатий. По останньому перейхалась якась чудернацька гра природи: на його голові було волосся трьох кольорів, і розміщувалось воно не так, щоб переходити помалу з одної краски в другу, а просто лягало сорокатими жмутками, оден біля одного. Щіла його голова виглядала наче прохолоджуюча банька із шотландської наклійки. Особливо чудацький був чуб, цілий сивий, від чого подабав цей жидок подекуди на дідька, яких мають наші побожні ізографи на деревляних образах.

Словом, всі три, що не портрет — то морда, але кожний антик в своєму роді; так, наприклад, рудий мав хитру і злобну фізіомордю, а до того він загикувався. Карій представлявся дурнем, і в самій річі (він) не був розумний, або принайменче ми все так про нього думали аж до одного випадку, коли мудрець Мамашкін і в нього розуму дошукався. Цей брунет мав незвичайно грубі губи і такий ситий язик, що він в роті мав за мало місця і все вилазив на двір. Вже отте одно, приучити цього франта ховати язик за зуби, кешитувало Бог-зна скільки труду, а до вивчення його говорити по-руссеки, ми й приступати не сміли, дялого що цьому противилася уся його природа, і він при найбільших зусиллях виговорити дещо, міг лише порекати еспreso. А в третього,

сорокатого, була така нещаслива морда, що викликала мое співчуття. Це був чоловік незвичайно плоскоротий з запалими очима і лише порядній жидівський ніс виставав на верх; вираз лиця, як у мученика, але при цім усім він умів краще від своїх компаніонів по руски. І літами був сорокатий старший від своїх товаришів: отті два мали менш-більш по двадцять літ, а сорокатий — хоч зачинав двадцять четвертий, однак — говорив, що йому вже трицять. В такому віці не вільно було брати в рекруті, але його відко взяли на основі присяжного підтвердження дванацятьох сумлінних жидів, які присягли на ім'я все-можучого Єгови, що сорокатому тільки двадцять чотири роки. Криво-присяга була тоді дуже поширенна, а навіть являлась неминучою конечністю, тому що жиди не вели метрик, а згідно хитро попали їх, як лише зачули. “що з ними Николайчик зробить.” Без метрик почали установляти їх вік т. зв. присяжним способом. Зберуть, бувало, дванацять франтів, приведуть до присяги так що її незамітно нарушення форми обрядку, — і ці брешуть як на обсталюнок. Скілько кому років треба, стільки вони йому й дадуть, а власті мусіла їм повірити... Сміх і гріх!

Так, бувало, й мандрують оттакі банди присяжних розбійників, а все по дванацять, як це вимагає закон для сконстатування і правди, а з ними ходить воджій, як у якій артильній компанії, — і лише поштує в урядовців:

— Чи нема чого присягати?

Це була наймерзливіша корупція до якої ледве чи хто другий доходив, і всю це, кажу, прикрито іменем всемогучого Єгови проймалось у властей за достовірний доказ і на-

віть протегувалося...

Оттак і взято (нашого) сорокатого вояка, що називався Лейзер або по нашому: Лазар. І це ім'я незвичайно йому лицювало, бо він цілій був, як я вам говорив, гідний по-жалування і викликав велике співчуття до себе.

Той Лазар був все тихий і Богу духа винен; все дивився просто ввічі, немов тільки-що виперещений різками пудель, що стараєсь вичипати у вашому ногляді: чи скінчена вже його екзекуція, чи тільки рука у вас збрілла і по короткому відщочинку почнеться нове продовження.

РОЗДІЛ ШЕСТЬНИЙ

Сорокатий був жіночим кравцем і починуючись своїй натурі приніс з собою (зі світа до команди) свою кравецьку голку з навоскованою ниткою і ножиці і вкоротці втворив варстат та й давай цілий оттим інструментом оперувати.

Він виконував — по більшій часті — якісь “фантазії.” — зі старого робив нове, тому що на провінції пішла тоді мода на якісь особливі мантилі, що їх називали “паянтинами.” Кумедна була штука: фасон — чоловічих штанів; і так його носили: ззаду на спині дами тріпались наче матня, а наперед спущені через плечі обі штанки. Незвичайно смішно; неначеб жовнір віпраяв штани і несючи до дому перекинув через плечі, щоб тимчасом просихали. І жовніри завважали цю подійність і доводило до деяких неприємностей, яким я мусів запобігти енергічною рукою. Вшпере, бувало, жовнір на ріці своїй білі штани, закине їх через плечі, наче паянтину. тай йде. А оден до тої міри роззухвалився, що стрінувши становиху, присів по дамськи і сказав:

— Кланяйтесь бабці і поцілуйте ручку.

— Становий поскаржився на це і я велів жовніра винороти різками.

Лазар ішив знаменито отті палянтини зі старих убраних і убрає ними усіх білоцерківських пань і панянок. Зрештою казали, що він і нові убрання не зле готовив. Я, розуміється, на тім не знаюсь, однак я дивувався, як він находив час добувати для себе роботу і де мав місце виконувати її? Дивувала мене й ціна, яку він брав за своє артистичне мистецтво: за ціле убрання брав по чотирі — до п'ятьох — золотих, т. є шісдесять або сімдесять пять копійок. А палянтини доставляв по два золоті від штуки, і при цьому половину з того віддавав ще фельдфеблеві, чи то по їхньому: “підфеблеві,” щоб той не забороняв йому робити. — а другу половину посыпав кудись до Ніжина чи до Камянця родині “на прокормлення дітей і решти сім’ї.”

“Діток” було у нього — як сам казав — щось-то вже надтобагато, щось чи не “сім штуків,” які “всі собі мають підуночки (животики) що просять попоїсти.”

І як не поважати чоловіка з такою семіенною благодатлю, мені — кажу вам — було дуже жаль того Лазаря, тим більш, що обіджений своїми земляками, він на ніяку жидівську поміч не надіявся і навіть ігнорував їх, а це даром не проходить, особливо в жидівському роді.

Я запитав його одного разу:

— Якоже це ти, Лазаре, не любиш своєго роду?

А він відповів, що ніякого добра від них ніколи не бачив.

— І в самій річи, кажу, як вони не пожаліли, що в тебе семеро діток і в рекруті тебе віддали? Несумлінно.

— Та яке — відповідає він — у наших жидів сумління?

— А я гадав, що бодай зглядом своїх вони совісні, виж усі одної віри.

Однак Лазар махнув лише рукою.

— Та невже, питано, вони і Бога не бояться?

— Вони, каже, його в школі замикають.

— Бач, які хитруни!

— Та хитріше їх, відповідає, нема на світі.

Таким робом, як бачите, ми з цим сорокатим рекрутам, наче були одних гадок і годились в дусі і я його дуже полюбив і почав роздумувати якби йому облекшити долю, щоб він міг більше заробляти для своїх дітей.

Я навіть ставив його другим за взірець тверезого і працьового чоловіка, який не то-що сам все працює, а щей обох своїх товаришів примостили до діла: рудий підципав йому дечо, а карій нагрівав і носив за лізко до прасування. На вправах вони училися гарно; фігури виходили у них не зовсім поправні, однак привикли стояти просто та викидати, як належить, при марні ціціцами чобіт після приписів Мелхіседека. Незабаром почали і крісом орудувати, словом — весь, як годилося; та тут нараз — коли до них зовсім вже була склонилася моя прихильність — вони оттакої наковерзувади, що мене трохи — з розуму не звели. Вигадали вони таку штучку, що цілий мудрий плян Мордвінова мало під піт не викинули, якби справу не виратував був Мамашкін.

Усі три мої жидки почали нараз “падати”!

Весь виповнюють як треба: і машерують і крісом орудують, а дай команду: “вогню!” — то вони ви-

стрілять і перевернуться, кріси покидають і самі ногами дригають...

І завважте, що це не один котрий небудь з них, а всі три: і карий і рудий і сорокатий... А тут, як на нещастя, як-раз тоді дістаємо вістку, що генерал Рот, який жив в своїому селі Звенигородці, збирається об'їхати усі частини військ там де вони розложилися і буде оглядати, як випущено нових рекрутів.

РОЗДІЛ СЕМІЙ

Рот—це тепер для всіх лише слово, але тоді воно на нас усіх страх і трепет наводило. Рот був з тих загонистих командантів, яких не доводи Господи зустрічати: чоловік сухий, формаліст, їдкий і недобрий і до того така страшна зачепа, що вгодити йому було просто неможливо. Він всіх виводив з терпеливості і в підчиненіх йому частинах того все й сподівались, що його хтось чеберкне, так як колись графа Каменського або Аракчіївську Настку. Був, наприклад, такий випадок, що один ремонтнер, багатий собі чоловік, заложився, що йому Рот не зможе нічого закинути і взявши за діло стратив ремонтнер при закупні коней багато своїх власних грошей, але за те пришровадив таких знаменитих коней, що на першого-лінійного і цареві сісти не буде стідно. Особливо один з них красувався, бо під кожним зглядом — був досконалій. Однак Рот, коли почав переглядати, так і всіх перебрачував, а як дійшла справа до того найкращого, то й вийшла історія.

Виправдані того кошника, а він такий веселий, наче панна що хоче сама себе показати; хвіст і гриву розкинув і заіржав. А Рот і до цього вчінився:

— Кінь, каже, гарний, але голос унього поганий.

А ремонтнер вже тут не витримав:

— Це, говорить, ваше високопре-восходітельство, від того, що “рот” поганий.

Ця анекдота розплілась тоді по цілій армії.

Генерал зрозумів, розгніався і вигнав ремонтнера з частини. З таким-то чортом, прости Господи, мав я зустрінуться і представити йому падаючих жіздів. А вони, бачте, успіли вже зробити такий скандал, що жовніри назвали їх окремою командою “жіздівською падиколеєю.” Можете собі уявити в якому я був положенні! Але тепер будьте ласка вислухати, як я з цього випустиався.

РОЗДІЛ ОСЬМИЙ

Розумієш, що ми старались всіми способами від'учити наших жіздків від “падання,” і ці труди творять незвичайно характеристичну історію.

Першим і загально принятим способом в стрію тодішнього часу був добрий матеріальний крик і двадцять стусани шато-скуловоротом. Це не числилось за абонамент (пренумерацію), по цьому слідувало підношення скарбових хвостиків мундуру поза фронтом, і вкінці справжні різки в обширній пропорції. Всього того виробувано, як належиться, та воно нічого не помогло: знову — лише закомандують “вогню” — всі три жіздки валяться з ніг. Я велів їх дещо покроїти, і скроили їх так сильно, що вони перестали шити па-сидички, а почали ишти лежучи на червах, а все-одно за кожним вистрілом надуть.

Думаю: а ну, спробую я їх нарозуміти якими-небудь зворутилими резонансами.

Велів прийти всім-трьом до мене

і звертаю до них своє слово команда:

— Щож це ви таке вигадали падати? — говорю.

— Сохрани Боже, ваше благородіє, відповідає сорокатий: — ми нічого не вигадуємо, а це вже ваша натура, яка не позволяє нам стріляти з кріса.

— Ну, це що ще за нісенітніця!

— А таки справді так, відповідає: — для того Бог створив жида, щоб не стріляти з кріса, а ми повинні торгувати і всяким майстерством здатися. Ми можемо оружжям, що стріляє, махати, а стріляти, котре стріляє, цього ми не можемо.

— Як це так “котре стріляє”? Всяке оружжя стріляє, крісп на те і зроблені.

— Так точно, відповідає, оружжя, що стріляє, воно і для того зроблено.

— Ну, то і стріляйте.

Післав стріляти, а вони знову попадали.

РОЗДІЛ ДЕВЯТИЙ

Дідько знає, що воно таке! Хоч бери, тай посытай рапорт, що жиди по своїй натурі не можуть служити при війську. Ось тобі і Мордвінов і ціла його побіда над супостатом! Сором і досада! мені почало відватися, що надомною мої власні люди насміхаються і дають мені смішні поради. Поручник Рослов радиив все “перенороти їх гарненько.”

— Їх “пороли” — кажу — вже доволі.

— Випороти, каже, їх ще “на-біло” і охрестити. Тоді вступить в них другий дух.

Однак отець-батюшка, що там був, сумнівався і казав, що хрещення ледве чи поможе, а радиив що-иншого.

— Треба, говорити, — закликати з Петербурга протоєрейського сина, який перейшов з духовного стану до техно-ложців.

— Щож, кажу, може зробити тут техноложець?

— А він, каже, як приїздяв минулого року до батька в гості, то для своєї маленької кузинки, що не вміла ходити, зробив такі похідні кріселя, що вона не падала.

— Так ви хочете, щоб і жовніри ходили в похідних крісельцях? І лише ради звання не спаскудив його матеріально, а піslav його в думках до дідьків.

А тут приходить Полуферт, і каже, що така сама надиколегія почалась вже і в других частинах, які стояли у Василькові, Сквірі і Таращі.

— Я, каже, — “пар сет оказіен” і вірші написав вже: ось “екуте” будьте ласка. І починає читати мені якийсь обломок зі слів жидівських, польських і русеских. В цілому вірші, який я ще трохи пам'ятаю, доказував, що жидам не слідує і ніяк не можна служити при війську, для того що:

“Жид, который привик торговать
Люком і гужальком,
Лансардак класть на спину
І подніраць ся с нальком:
Жид, ктурій, як се уродзіл
Нігде по воде без мосту не ходзіл.”

І так далі, все “которий” та “ктурий” — і в результаті, що жиди ніяк не можуть служити при війську.

— Так, щож на вашу думку, з ними робити?

— “Перегас” льї дан отрі режіман.”

— Ага? “перепас...” А ви чого замовляєте у них патинки для ваших “танте.”

Полуферт сконфузився і забжився.

— “Ни, Дью ман гард,” говорить, — я це просто так, а “ву ком вулє ву і же ву зангаже в цукерню, випємо по чарочці.

Я, розумієсь, не пішов.

Лише досадно, що дідько його знає, що в мене за-помічники, навіть нема з ким порадитися: один дурний, другий пяній безперестанку, а третій лише віршує та коверзует. Але у мене був джура-“хахол,” з породи отих Шельменків; він бачить мій клопіт і каже:

— Ваше благородіє, смію вашому благородію зголосити, що ваше благородіє з жидами нічого не зробите, бо ваше благородіє з Росії, а москалі до жидів не привикли.

— А ти звік, і щож ти мені порадиш?

— А я, каже, таке вам пораджу, що тут треба поляка приставити; у нас є капраль-поляк, віддайте їх тому полякові, — поляк до жида майстерніший, ніж другі.

Я подумав.

— А і справді спробувати! поляки їх добре екзамінують. Поляк той був зручний парень і навіть дуже образований; він походив зі шляхти, знов історію і раз пояснював мені, що є правління, яке називається республіка, а є друге — республіканція. Республіка — це те, де є король і публіка, а республіканція — де нема для короля вакансій.

Я велів приклікати того ображованого шляхтича і кажу до його:

— Ти, браток, поляк, правда?

— Так дійсно, відповідає. — римо-католіцького віроісповідання, вірионіданий його “імператорського величества.”

— Кажуть, що ти добре зінаєш жидів?

— Як був ще маленьким, то для постраху стріляв в них горохом.

— Ти знаєш, що в нас жиди виробляють, — падуть. Чи не годен ти їх від’учити?

— З великою моєю приємністю.

— Ну, так я віддаю їх під твою опіку. Роби з ними, що знаєш, тільки памятай, що вони вже дотепер і “на чорно” і “на біло” вишорені, так що їх сидіти не годні, а працюють лежучи на животах.

— Це — відповідає — нічого, не важне: жид поляка не вshaхрує.

— Ну йди тай роби.

— Оставайтесь щасливо, говорить, — а завтра довідатесь, що Господь Бог і поляка не дурно сотворив.

— Гаразд, кажу, доказуй.

На другий день іду подивитися, що поробляють мої жидики і бачу, що вони вже не сидять і не лежать на черевах, а стоячи шиють.

— Для чого, питало, ви на-стоячки шиєте? Хіба вам так вигідно?

— Зовсім ні, невигідно, — відповідають.

— Так, чого ж ви не сідаєте?

— Неможливо, відповідають, бо ми з цього боку... потерпіли.

— Ну, так бодай на черевах лежучи, шийте!

— Тепер і так, говорять, неможливо, бо ми і з цього боку потерпіли.

Поляк, бачите, перенерішив їх по другім боці (по черевах). На цьому й полягав його умний доказ, на вішо Бог поляка сотворив; а жидівське падання і після цього продовжувалося далі.

Я довідався, що мій Шельменко умисне підсунув поляка; ось і замкнув я їх обоїх до арешту, а сам пішов за поручником Фінгерштілером і дуже здивувався, коли він зараз у мене зявився і зовсім в тверезому стані.

“Чайже, думаю, німець їх збагне.

РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ

— Я дуже рад вас бачити, кажу, такого свіжого.

— Щож, капітане, відповідає, — я вже давно, ще від вчорашнього дня зовсім нічогісінько не пю.

— Ну, ось і бачите, говорю, — це для мене велика радість, тому, що я буюся зі смішною, але непоборною досадою: ви знаєте, що у нас в строю троє покірних жидів, вічно падає. Ви — німець, чоловік твердої волі, возьміться ви до них, та поконайте отту їх прокляту привичку.

— Гаразд, говорить, я їх відовчу.

Учив він їх цілій день, а на другий ранок знову та-сама історія: вистрілили і попадали.

Повів їх німець доучувати, а вечером я питало вістового:

— Якже наши жиди?

— Живі, каже, ваше благородіє, лише на ніщо не подібні.

— Шо це значить?

— Не можу знати, ваше благородіє, длячого, але не можна нічого розпізнати.

Занепокоїло мене, чи не сталося що дурного понад міру, длятого, що з одної сторони: вони могли кожного з територію вивести, а з другої: вони довели мене до мелянхолічного настрою і мені так і мерещилося, що попаду з ними в біду. Я одівся і йду до них; не доходючи зустрічаю рядового, що саме від них іде, тай питают:

— Жиють жиди?

— Живі, так і є, ваше благородіє.

— Працюють.

— Ні, ваше благородіє.

— Щож вони роблять?

— Морди в гору позадирали.

— Що ти брешеш, чого їм морди до гори задирати?

— Бо дуже, ваше благородіє, морди у їх понухли, начеб пчоли

покусали, і очей не видко; працювати ніяк неможливо, лише пити просять.

— Господи! — крикнув я в дусі, — та за що така кара на мене впала з тими трьома жидиками; не береєсь їх ні проосьба, ні грозьба, а тимчасом гляди — переломити їх не переломиш — тільки оден або другий доїде їм кінця. І в цій хвилі я був сам вже проти Мордвінова: — Багато краще, думаю, якби їх в рекруті не брали.

Оттак схвильований входжу до жидів і бачу — справді всі-три клячати вони і руками підцираються об землю, а лиця вверх позадирали.

Но, Боже мій, що-то були залиця! Ні очей, ні рота, нічого не розглянеш, навіть носи жидівські і ці стратили всяку форму, весь в одному місці скипілося і злилося в якесь безобразну синьо-багряну наліпку. Я прямо зжахнувся і про ніщо не питуючи, пішов — похнювши голову. — до дому.

І тут, в хвилю, коли я був свідомий свого найбільшого безсиля, насіла мені поміч зовсім несподівано і незвичайно велика.

РОЗДІЛ ОДИНАЦЯТИЙ

Ходжу я до своєї квартири, яка була замкнена від часу, як я велів арештувати Шельменка і бачу — на підлозі лежить доволі погана коверта, заадресована до моєго благороддя з допискою “секрет.”

Ціле писмо виконане (було) невмілим почерком, щоється в роді того, як у нас пишуть крамничні бахурі. Спосіб доставлення мені рівнож побажався, — підкінено, значить чисто по московськи. — Писмо, видко, кінено мені через вікно, оттим звичайним шляхом, яким в старину підкидали звіти “о слові і ділі” і до

нині оповіщається оттак про червоного когута і його дітей.

Отворяю коверту і витягаю замазаний листок, на якому починається з початку довге титулування моого благородія, відтак просьби о вибаченні за обезпокоєння, а за цим оттаке: "осміляюся вам донести, що коли після різок за дамську ніксеу (кніксен), лежав я цілий час хворий на жivot в київському шпиталі, а там дають "нашому брату" лише одну булочку і нещасливу зупу, то дуже захотівши чорного християнського хліба задовжився я у фельдшера на 30 копійок і лишив там, в заставі свої чоботи, які я дістав через богомольців з моєї сторони, з Кром, замість батьківського благословення. І для того прибігаю до вашого благородія, як до команданта, за помічю; чи не найдеться в царстві ващого благородія стільки милосердих грошей, щоб викупити мое благословення для обуття ніг, за що ващому благородію нагородить Бог в день страшного свого приходу, а я, дожидаючи ващої до мене прихильності, остаюсь до гробової дошки рядовий ващої сотні Семен Мамашкін." Цим і кінчилася сторінка "секрету," однак я, не звертаючи уваги на підпис, обернув напір і на другій стороні найшов справдішний "секрет." Пан Мамашкін писле далі оттаке:

"А що в нас від жінок на службі — через їх падання, почалася абергота і ваше благородіє побоюєсь, що через це може попсуватися ціла армія, то я можу веі ті кляверзи усунути."

Я прочитав ще раз це писмо, і сам не знає, для чого, воно видалось мені поважнім.

Тільки не мало здивувало мене, що я усіх своїх жовнірів знаю з лиця і поіменно, а того Семена Мама-

шкіна, наче не чував і про яку це він дамську ніксеу пише, також не памятаю. Та як-раз в ту хвилю входить до мене Полуферт і пригадує мені, що це той самий жовнярина, який виправив на ріці свої штани, повісив їх через плечі і стрінувшись зі становихою вигнув перед нею реверанс і сказав "поклоніться бабці і поцілуйте ручку." За це ми для успокоення державних властій, дали йому березової каші, а відтак він з якоєсь причини заслав і лежав в лазареті.

Зрештою Полуферт представив мені Мамашкіна, як чоловіка крайне легкодушного.

— Муа же ле коні бен, — говорив Полуферт; — сеет бет Мамашкін: він у моїй четі і, — ву саве. — іль мель боку, і все просить "хліба проти людського положення."

— Прищілтіть його, будь ласка, до мене: я хочу його бачити.

— Не раджу, — говорить Полуферт.

— А то чому?

— Нар се ке же ву ді — іль мель боку.

— Ну, "мель" чи не "мель," а я хочу його вислухати. І після цього покликав вістового і кажу:

— Біжи, але скоро, до сотні і залиш до мене з другої чети рядового Мамашкіна.

А вістовий відновідає:

— Він тут, ваше благородіє.

— Де тут?

— В сінях, коло кухні, чекає.

— Хтож його кликав?

— Не знаю, ваше благородіє, сам прийшов. — каже, начеб довідався, що скоро його покличуть.

— Гач, який покваний, кажу, часу даром не тратити.

— Так точно, — каже, — він песька ващого благородія чистим дъгтьом вимазав і золою вимив.

— Знаменито, думаю — я все забував того песюка вимити, а пан Мамашкін сам здогадався, значить — практик а не “іль мель боку” і велів зараз впровадити Мамашкіна.

РОЗДІЛ ДВАНАЦЯТИЙ

Входить такий собі чистенький жовняріна, літ двадцять три-чотири, з маленькими вусиками, трохи блідий, як звичайно після довгої хвороби, але карі оченята дивляться сміло і розумно, а в поведіння не то що не відко ніякого страху, а навідвород: показується навіть простодушна розвязаність.

— Ти, кажу, Мамашкін, їсти дуже хочеш?

— Так точно, відповідає, дуже хочу.

— А все-таки негарно, що ти батьківське благословення проїв.

— Завинів, ваше благородіє, не міг витримати, бо дають ваше благородіє, лише одну булочку і ногану зупу.

— Все одно, кажу, батько не похвалить тебе за те.

Але він успокоїв мене; у нього немає ні батька, ні матері.

— Батенька, каже, у мене зовсім не було, а матуся померла, а чоботи прислав хресник з орловського шинку, у якого Мамашкін продавав булки, поки пішов в рекруті. Та чоботи були важні: з дубельтовими передами і з індішиттям.

— А що-за секрет, кажу, ти хотів мені сказати?

— Так точно, відповідає; — а сам дивиться на Полуферта. Я зрозумів, що на його думку, тут “є злинина пара вух,” і без церемоній післав Полуфера виконати якесь поручення, а його питало:

— Тепер можеш пояснити?

— Тепер можу, відповідає: — жди в дійсності падають не з на-

тури, а роблять лише обегдоту, щоби відпекатися від служби.

— Ну, це я і без тебе знаю, але який спосіб є в тебе на цю обегдоту?

— Ваше благородіє, в дві секунди цілу їх хитрість знівечу.

— Невно вигадав ще один спосіб бити їх?

— Боже сохрани, ваше благородіє! рішуче без ніякого биття; навіть раз в лиці не вдарю.,

— Це і є, вони і без тебе вже і в зад і в голову біті... мерзъко.

— Так точно, ваше благородіє,— треба памятати, що це людина; я розглянув їх і бачив, що цілий нащечний календар до того степеня списаний, що покриття не годен підоймити. Для того я хочу спасти їх відразу від усіх мук.

— Ну, коли ти такий добрий і сподіваєшся нарозуміти їх без усякого биття, так кажи на чому полягає твій секрет?

— На думці здорового розуму.

— Може хочеш їх голodom морити?

— Боже сохрани! каже; — нехай ідуть собі, що хотять: хоч свою рибачу зуцу, хоч телячий миштек.— що їм завгодно.

— Так, я цікавий, чим ти їм хочеш дошкілити?

Він просить не силувати його відкривати того, та що він наладив перевести діло в секреті. І кленеся і божиться, що обману тут нема і ошибки не може бути, що спосіб правдивий і безпечний. А щоб я не боявся, то він ставить умовину, що коли поконає нашу юдівську іадиколегію, то йому за це пічого більше (недати), як 30 кошілок на викуплення благословених чобіт. — “а коли повториться знову, що воїні нападають,” тоді йому, пану Мамашкіну віфасувати двісті буків. Заклад, бачите, для мене зовсім не ре-

зиковний, а він-то де-чим таки ризикував.

Я задумався, і як всякий москаль, почав підозрівати, що землячок хоче якоюсь хитрістю щось в мене витягнути.

РОЗДІЛ ТРИНАЦІЯТИЙ

Поглянув я вперто на Мамашкіна і читаю:

— Щож, тобі може треба на якийсь розхід?

— Так точно, каже, — на розхід треба конечно.

— І багато?

— Доволі багато, ваше благородіє.

— Ну, фаршествуй, думаю, — признається скоріш, — на скільки ти замахнувся батька-команданта об'єктів. — Добре, кажу, — я тобі дам скільки треба, і для іспиту досягнув рукою в кишеню, однак він завважав мій рух і перебиває:

— Не звольте трудитися, ваше благородіє, на це не треба нічого з військового скарбу тратити, ми добудемо і так чого треба. Мені дайте лише двох товаришів — Петрова та Іванова.

— Злодійства не задумуєте робити?

— Боже сохрани, позичимо чого треба, а як всею залагодимо так неподужані річи назад віддамо.

Переконуюсь, що чоловіка не бажає нічого у мене витягнути, а хоче виконати свою корисну для мене і жідів пробу власними средствами, і знову чую до нього довіря і позволивши йому взяти Петрова і Іванова відпускаю його з обіцянкою, що коли проба вдасться, винагородити його благословеній чоботи. Так як це всею було вечером, то я зарахував і заснув скоро кріпким сном.

Ага! ще забув вам сказати одну важливу річ: Мамашкін побажавши

мені “щасливо оставаться,” заявив, щоб жидів після фінгершлілерової куратії випущено на “волю повітря,” щоби в них морди постухали. Я згодився та щей засміявсь: відкіль він знає такі фрази як “воля повітря.” а він пояснив мені, що багато таких гарних слів навчився, продаючи переїздним панам булки.

— З тебе, братку, спосібний чоловік, похвалив я його і ліг спати. нічого — по правді сказавши — віднього не надіючись.

РОЗДІЛ ЧОТИРНАЦІЯТИЙ

Мені снився вночі Полуферт, який все випитував мене, що говорив Мамашкін і переконував мене, що що “іль мель боку,” а відтак кликав мене “жує о карт царського вихованчого дому,” а я його вигнав. Так минула українська ніч; а лише почало над Білою Церквою зоріти, я збудився від тихого заклику, що доходив до мене від відчиненого вікна спальні. Це будив мене Мамашкін.

Чую, в вікно завіває наче любовним шепотом:

— Вставайте, ваше благородіє.

— Всё готово.

— Щож треба робити?

— Приходіть на площа вирав, де ми збираємося.

А збралися ми над рікою Рось, за містечком, в гарному положенні. Тут і лісок і ріка і просторий загін.

Ще було трохи за-скоро, однак я встав і пішов подивитися, що мій Мамашкін там приготовив.

Приходжу — і бачу, впоперек ріки перетягнено шнур, а на ньому два човни, а на човнах зроблена кладка лінне з одної дошки. Третій човен схований в лозах.

— Щож це за-фльотиля? питают.

— А це, каже, — ваше благородіє, “снасть.” Як ваше благородіє

закомандуєте заладувати на березі кріси, так зараз додайте приказ: "в ліво, в бік," та щоб гусаком помашевували на кладку, а я щоб був на переді; і як жиди за мною підуть, тоді "лицем до ріки," а самі сядьте в човен серед ріки і скомандуйте: "вогню." Вони вистрілять і за ніяку ціну не поїдають.

Поглянув я на нього тай кажу:

— Та ти, братку, варта 30 копійок.

І коли надійшли люди на муштру, — я зробив всео так, як говорив Мамашкін, і... уявіть собі — в самій річі: ані оден жид не упав! Вистрілили і стоять на дощечці як журавлики.

Я говорю: — чого ж ви не падаєте?

А вони відповідають:

“А мозе ту глибоко.”

РОЗДІЛ ПЯТНАЦЯТИЙ

Ми не видержали і зачитали полковника:

— Та хіба цим і скінчилося?

— Ніколи більше не падали, — відповів Стадніков: — і всео як рукою відоймив. І зараз і у Василькові і в Сквірі і в Звенигородці падиколегія щезла. Тай не могло бути і-

накше: чайже жиди розумні люди; як вони побачили, що ми взялись до них розумом а не штуками, то і (вони) перестали строїти кумедії. Навіть дякували, мовляв: “тепер наші бачуть, що нам не можна було не служити.” Вониж своїх більше боятьсяся. — А незабаром приїхав “Рвот” і ревів і горлав: “загонююю, заїжджу!” а до чого це то він мабуть і сам не знав, — а за жидів дістали ми від нього батьківське “дякую!”, яке хотіли з’ужиткувати на поправку менажі, та тільки воно не дуже наварювалося.

— Ну, а щож за те було для Машкіна?

— Я видав йому 30 копійок на благословенні чоботи, а 10 копійок докинув на зібрання оттих “снастей.” Він же всео це позичив був у жидів: і човна і дошки і шнур, і це треба було відтак чесно віддати власникам, щоб нікого не обидили. Однак тих 10 копійок попсували всео: не уміли дурні поділити десять на три рівні часті без решти і веі разом у жида в шинку пронили.

— А благословенні чоботи?

— Мабуть так і процали. Та, зрештою, коли річ торкаєсь державних питаннів, тоді всі особисті інтереси не важні.

—————=0=————

ДОБРЕ СЕРЦЕ

Раз бабуся у ліску
Ягоди збирає,
Аж тут чорний комінляр
З корчів вилізає.

“Гей бабусю! — він кричить,—
Де тут є дорога?”
А бабуся зі страху
Аж тремтить небога.

Є чортуню! — каже та,
Тут одна, там друга,
Тілько тою не ідти
Аж в долину Буга!

Бо хоть чорт ви, то мені
Жаль старій небозі,
Небезпечно там для вас,
Там хрест при дорозі! —
M. Магир.

ПОЛЬСЬКІ “ЕКСТРА-НОВІ” РЕФОРМИ — ТА НА СТАРУ, ЄЗУЇТСЬКО-ШЛЯХЕТСЬКУ МОДУ

1. ЦЕЛІБАТ.

Подивіться, християне,
Що-за зміна в вас настане —
Як до стада в ваші луки
Внадуться цапи-козлочки —

А усякий з вас чей знає,
Що козел літа-брикає,
Любить штовхати, гонити
І овечок полошити — —

Їх число тепер велике
Пораподили владики.
Наші галицькі біскупи
З польським паном до куни!

З їх духовних семінарів —
Мов із фабрик та броварів
Сплються бички двоногі.
Бугайчики круторогі....

Сотворіння — це звичайні —
За оброком йдуть до стайні.
Щоб лине порумигати
Та парафійку дістати — —

“Архипастирі” завзяті
Святять їх у целібаті, —
А целебсам — обоятно!
Прилишають де поплатно;

“Архипастирі” без стриму
Стрімголов веі пруть до Риму,
А целебси-інженераті
Дурять народ: “накі й накі”...

Вміст здорової науки
Розсівають гниль і кукіль.
В церкві ніби... “присно й ніні” —
А за нею... гірш як свині — —

В них кухарочки пінкарні,

Покоївки фіглярні —
Тішуть в день і... по-омацьку
Смутну долю целібацьку!

Радуйтеся, уніяти.
Їдуть в гості целембати!
На органах будуть грати
Аж почнете танцювати!

Якож би їм установу
Не хвалити отсю нову
Що: за шлюбну однину
Пре несплюбних їм копію!

Й кухарок буде за-мало,
(Ім все пахне свіже сало...) —
Вдвійку справлять молодиці
Целібацькі вечерниці — —

І жінки веі і дівчата
Не втічуєті від супостата,
В реверенди довгі поли
Замотаються поволи...

А за те усі до неба
Так підуть, як цього треба,
Бо в целебсів перше жниво:
То жіноцтво особливо!

За жіноцтво перш їм дбати —
Рай ключем так отворяти, —
Щоб іправиця і не знала
Де лівниця... ночувала — —

Чоловіки — річ побічна,
Їх хоч в пекло ісліть щонічно.
Хоч до коринти, хоч до міста,
Щоб спаслась лине “невіста” —

А прибутку з цього много:
Не-одна прийде небога...
Й за хрестини в скомості
Лишить курку на помості.

Отже гляньте, христіяне,
Що-за благодать настане!
А всю з ласки єзуїтів
І рутенських пройдисвітів;

Та заслуга: польська мила —
Що нам очі отворила,
Що ключ раю в руки впхала ,
Честь їй! (заду), (збоку) хвала!

Тож радійте, уніяти!
Вам заграють целібати — —
Г'не смійте ви їх гнати
Від жінок із свої хати.

2. КОНКОРДАТ.

Другим здобутком культури
Чисто польської натури:
Друга знову ось котюга —
Лиш не цап — а: сам вовцюга.

Це правнук із кости, шпіку
Ще шіснацятого віку;
Родовід шляхецький має.
Що про нього так співає:

Панна унія родила
Хрунків, свинячі рила.
Рила вродили кнурище, —
Що ѹому на кочовище

Дав пан Поцей папську кучку;
Жий і рий, плодись — і ручку
Єзуїтську лиш полизуй,
Польські охлапи огрзуй.

А настали дні несвітські — —
Тром-тра-древскі. Тром-тра-дрі-
[цькі]
З Подсакевічами встали
Й панну Унію згадали...

Що, до біса! кнур цей сватом
Нашим Скарғам-антенатам?!
Так не може бути далі
В нашому націоналі!

Втяти хвіст ѹому і вуха!
Врати в сподні аж до бржуха!
В бути*) ратиці зашити!
І орла на лоб прибити!

Шию скремпувать в краватку,
Польську конфедератку
Гонталем примоцувати,
На лепеті апостати!

— — —
Перебралисъ уніяти
В польські шори і кабати —
І по норах богомольських
Вже захрюкали по польськи...

А панове Подригальські
Острограбські і Мацальські
З Риму принесли депешу —
Папа дав нову бекешу:

Поділився папським троном
З польським “рицарем-патроном”
Цілу церкву уніяцьку
Звірив під опіку ляцьку;

В Римі контракт підписали,
А відтак щей підливали —
І угоду цю враз з “татом”
О хрестили конкордатом.

Аж підскочили мазури!
Нуж Европі править бздури:
Після папської цензури
Уніяти — наші джури;

З їх церков будуть косціоли,
А по селах польські школи,
Бо так хоче ойцець свенти,
Пан Станіслав і Вінценти.

Люд почціви буде вчитись
На коруночках молитись —
На ойчистим всьо єнзику — —
Матко-боска... (скілько шпику!)

І з ружанців муть шептати:

*) buty — чоботи.

Дай Бог іанцту крулювати —
Нех ржеч же посоліта!
Тром-тра-дровескі й Тром-тра-дрі-
[тта!]

—
—
Стережіться, уніти,
Конкордати-варіти
Вас в ішлию хотять убрати
І уздою зануздати...

З вас пороблять Єзутів,
Половинчиків-каліків —

Запряжуть в вози-карити
Гній на поле їм возити...

—
—
Вам одно лише спасіння
Від загибелі, спольщіння:
Українська церква хвальна,
Народня, автокефальна.

Вам одна пряма дорога
До сдання і до Бога:
Православна чесна віра
Правіда Володимира!

М. КОЗОРІС.

РАХУНОК

Узяла мене мати на рахунок.
Інце її, як завше, суворе, спо-
кійне.
— Що ти зробив?... Говори, хай
знаю. Де твої літа?... Куди їх подів?
Блукавши світами, мов осінній туман
по полі. Вимагаю від тебе рахунку...
Чуєш?... Говори...

А мені ніби хто серце обірвав. Хо-
чу відповісти і не находжу слів, мов
сліпий пляху. Вони застригли гли-
боко у кровавій рані.

А мати дивиться грізно, вимагає.
Напружу всі сили, добуваю слово
мов підліти каміній з глибокої шах-
ти.

— Я тобі, мамо, рахунку дати не
можу. Не було часу, не було що за-
писувати. Я свій рахунок розгубив
по широкому світі, по безпуштях,
тюрмах, по сибірській тайзі. Розчи-
пав його мов зівяле, листя. Це там
рахунок — літа молоді розчиняв і
мрії юнацькі, палкі та високі.

Все пішло марно... Гаскава судь-
ба вправною рукою обскубала мене

так, докладно, мов шуліка зловлену
пташку. От що осталось, подивись!...

Глянула мати на пустий, шматок
паперу. Помнилий, без единого рядоч-
ка. Взяла його, ні — вирвала, і груд-
кою кинула його мені в лицце.

— Знаєш, на тебе я поклада все.
А ти обдурив мене, негідний!

Дивилася на мене, мов замерле о-
зеро на зимову днину.

Вона мене ще ніколи так болюче
не вдарила.

Нід цим ударом душа на сотні
верст занадала в низ.

Я стояв і дрожав мов цуценя, ви-
кинути зимию на двір.

Було болюче, без краю.

— Не вбивай мене, мамо, не ді-
вчись так на мене. Як ти привела на
світ, ти не знала, що до моїх ніг залі-
зним путом припинила горбата доля.
Вона кинула панеред мене безпуштя.
Вложила в мій талан жменю переко-
ниоля. Вони котить мене, котить і
розгублює всі мої сили. Геть роз-
тратило. Літа молоді — інерти внали

в болото і не побачути вже ясного сонця ніколи. Мені ніколи за ними заплакати. Кинули, забулькотіло, не оставили навіть такого сліду, як макове зерно. Кожда людина дістас свій патичок — свою долю. А патички бувають і прості й криві. Вони ростуть, грубіють, тяжіють разом з людиною, а криві щораз більше кривіють. Щід вагою кривих криві їй горбиться людина, поки не виаде ниць. Мені дістався кривий і життя пішло криво. І тоді, як я вперше червоною пучкою схопив сонячне проміння, ти не зауважила цього. А я не міг бачити. І так пішло... Я відбуваю те, що муси. А ти ласи мене. Це я міг вписати в свій рахунок та не хотів краяти твоєго серця. Жаль було тебе старенької, коханої. Мені від цьо-

го нелегче було б, а тобі... Ти не знала цього...

На маминім обличчю розсувалася холодна хмара. Ід очей таяв. Вони перемінялися на два джерела. На їхньому дні лежало по одній великій перлині...

А моя душа розхвилювалася до дна. Безмежний жаль гострим череслом налягав на неї всією силовою і впорював глибокі склиби, стелив їх рядком.

І не було сівача, щоб мозолистою рукою кинув зерно надії в новозарану ниву.

Було пусто, холодно...

Я зірвався, протер очі і зараз ще не знаю, чи це все сон, чи дійсність.

ГРІБ

Синку, не все одно
Де в гробі лежати:
Не давай же на цвинтарі
Себе поховати.

Не знайдеш там чести
Як бурян здоровий
Спасуть тебе кожде літо....
Понівецькі корови.

Краще в самотині
Дай себе зложити,
І вези на своєм гробі
Липку посадити.

Під липкою, синку.
Весело лежати:
З весни будуть на ній гарно
Іташечки співати.

Як зацвите в липні
Та липка креслата
То сідати муть під нею
Хлоці і дівчата.

Липка з тебе виссе
Соку медового,
Пильні пчілки зберуть меду
До вулия свого.

Тай по смерти, синку,
Будеш мати славу
Будуть лапиночки тобою
Солодити каву.

СУД І ВИРОК

Коли би Ви, шановні читачу і читачко, спітали кого там з мудрих людей: Яких людей найбільше на світі?, то, безуслівно би відповів: Суддів!

І цілком слушно! Чому? Ось розумійте:

Я — суддя і Ви. І таких тисячі, як я і Ви. Ми всі — судді.

Менше о це, що ми не сидимо за зеленими столами та в судових саллях. Але всі ми суддимо і видаємо вирок. Цей наш вирок — то опінія. Він сильніший чим які там вироки найвищих судів.

Пилат, засудивши Ісуса Христа, умив руки. Бо він боявся ще одного суду — громадянства і його вироку — опінії.

Як-же ми розсудимо і завирокуємо отцю справу?

Мабуть ще перед Мойсеєм було сказано:

“Плодіться і збільшуйтеся.

“Нехай вас буде тільки, як піску в морю.”

І, як бачимо, то з цого приказу, чи ні, але наплодилося людей на міліони міліонів.

Від часу перед Мойсеєм — до нині минула не одна копа літ. Настали великі зміни. Не було колись тільки людей на світі, що є їх нині. Колись богато землі лежало облогом, вона аж просилася обробляти, та не було на стільки рук. А нині люди покрали землю на кусні — та та к., що не йшло на акри, але й на стони їх прощають.

Нині море й воздух ділять.

Колись не було таких великих міст, як с воїні — нині. А як і були, то небогато. Люди жили більше жит-

тям природним і не мали таких вимог, як мають їх сегодні.

Безземельні йдуть в міста і тут шукають життя. Та бо і міста переповнені. Тиснуть одні одних люде і висувають з місць. Кожний хоче жити. І має право. А не може. І дудять одні одних та гинуть люде.

Не було би цего, могло би жити на землі людей ще раз стільки, коли був інший лад. Але його нема. Про него лишень балакають. І хто зна, коли цей лад буде. Людей наплодилося богато а розуму мало.

Як-жеж може, на примір, селянин на 5 моргах, або й на менше землі, вигодувати і виховати своїх пятеро або шестеро дітей?

Як-жеж може, це саме зробити робітник, заробляючи лишень стільки, що вижне?

Отже чи можна людям казати, як це їм казали в часах, ще перед Мойсеєм:

“Плодіться і збільшуйтеся.

“Нехай вас буде тільки, як піску в морю.”

А може людям треба так казати, як сказав антикар Гейзлер?

Це сталося в Німеччині 1924 року. Цей антикар сказав:

“Добрій господар має одну, але добру пару коней, а не чотири парі — коней здохляків.

“Добрій господар тримає три корові, та добрі — і від них є більше молока, сира і масла, як від коров сімох, та — злих.

“Не тоді буде добре на світі, коли людей буде, як піску в морю; але тоді, коли їх буде тільки, як зерен пшениці, а краще вихованих, розумних.

“Не ці родичі, що родять дітей, А

ці, що їх (дітей) виховують. Не ці родичі, що родять тіло а ці, що ви-плекують розум..

“Якість а не кількість!”

За це цей Німець, антикар Гейзлер, ставав перед лицем суддів в Берліні, за що науку, та ще за це:

Нарушив §218 німецької републіки. А цей §, як кропива пече — 10-літньою тюрмою.

Він давав ліки на нищення плоду цим жінкам, що були бідні, а діти для них — тягар і смерть.

В суді йому за це сказали:

“Ти огідний убивець!

“Ти убив 39 людей!”

Стільки виявилося, що убив він своїм ліком плоду. — Та він відповів:

“Я убив більше. Я убив 4,000 зародків. Значить: я убив 4,000 людей, коли ці зародки можна людьми звати.

“Та не забувайте, що я спас 4,000 людей з рук убивців.

“А цими убивцями є — ви!

“Чому не судите справедливо? Чому не судите нинішнього ладу, котрий з материнства робить гріб?

“Я зробив добро.

“Я 4,000 людям не позволив народитися, щоби — коли би жили — вас не проклинали, що мають право жити, а не живуть, йно мучаться.

“Судіть мене. Судіть і себе. Та справедливо!”

На цій розправі були і жінки, ці, що їм Гейзлер допоміг знищити плід і вони крізь слези сказали:

“Ми були би себе убили, коли б нам був не допоміг Гейзлер. Ми не просимо в Бога дитини, але — хліба.”

Гейзлера так тяжко не покарали, як домагався §218, та все таки — замість 10 літ, приєудили йому: 2 роки тюрми. Та все таки він караний. Він перед лицем суддів і після права — убивець!

Він злочинець!

Але ще є, як на початку цієї статті сказано, суд громадянства і його вирок — опінія; сильніший вирок, як суддів за зеленим столом в судовій салі. Цебто ще є судді — ми: цей і ця, таких тисячі, а між ними і Ви — шановні читачу і читачко.

Який-же ваш вирок? Чи Гейзлер убивець, злочинець? Годитеся чи ні з його ділом і словами? Осудіть!

ВОЛИ Й ТЕЛЯ (Байка).

Повагом рушили воли
Великі, круторогі
І сумно плуг свій потягли
Лінivo до дороги.

Аж тут телятко їм мале
Дорогу забігає,
То мах хвостом, то зирк. то
[фирк
І так їм промовляє:

Ах! як хотіло би і я
Таке щасливве бути,
Шо-б я могло також, як ви,
Ярмо таке тягнути!

Які щасливі ви, воли!
У вас ярмо новеньке.
До сонця гарно так блищить,
Таке все чепурненькое!

Ex, ти мале, дурне теля! —
Аж рикнув віл зі зlosti,
Не знаєш, як нас від ярма
Болять карки і кости!

І може бути це ярмо
Все золотом окуте,
Однакий з того нам хосен:
Ми мусимо тягнути!

M. Магир.

У СТРАСТНИЙ ЧЕТВЕР -

Зібралися в Каяфі
Судді й жидівський люд
Судити Сина Бога,
Творити грішний суд.

Зібралися і радять,
Ладу й кінця нема,
Не може погодити
Ненависть їх сама.

— “На хрест Його розняті!
Най Богом не буде!”
Рудий надутий книжник:
На голос весь гуде.

— “Подай Йому отруї,
Най випє новну вщерть! ”
Старенький хусит радить,
Щоб лекша була смерть.

— “Він нас з святого храма
Нераз гонив на сміх.
Спалім його на пошіл
В печі за тілький гріх!”

Хотять перекричати
Левіти збір весь цей,
Та понад них гукає
Грубенький фарисей:

— “Його вкаменувати —
Це вам найкращий суд
За ломане Завіта
Й ображений талмуд!”

А там ревуть знов шині
Кінця й ладу нема.

Хто не знає і не знає, що не знає,
є глупий — оминай його.

Не може погодити
Ненависть їх сама.

А на дворі земля вся,
З густих, кровавих хмар.
Тряслася і дрожала
А з нею всяка твар

Крилати, волосата
Весь воздух голосним
Квітіннем наповняла
Понурим і грізним .

— “Розбійника Вараву
Від кар й вини звільнай!
Ісуса Назарея
На ширбенницю дай!”

Реве товла і глушить
Проклятий суд суддів —
А на стільци кровавім
Ісус тоді спідів.

У багрянім жунані
В руках лозу держав,
Вінець терновий мозок
На голові вражав.

І кров з лиця спливала
І груди біль давив.
А Він, Ісус, молився
І муки ці хвалив.

І небо із землею
Приміловав тоді,
Коли товна ревіла
Й сварлива судді...

Хто знає і знає, що знає, є муд-
рій — йди за ним.

БІЛЯ ПЛАЩАНИЦІ

Вечірні тіни вдирилися вікнами в церкву й осотували пристіл і обрами.

По церкві снувався синявий димок, як павутиння.

На камінних плитах перед царськими вратами блімали масляні лямпки, як блудні вогники на цвінтарниці.

Між ними лежала плащениця.

Час притемнів її яркі краски, а люди сцідували коралі крові на пробитих руках і ногах Христа.

Був це образ не муки а злочину, страшного, сповненого колись давно.

До плащениці навколошках підеувалися постаті людські. Інць їх не видно було, лиши тихий шепот молитов розходився по церкві.

“Ісусе, Христе, претерпівший за нас страси, помилуй нас...”

Крізь відчинені двері забігав у церкву весняний вітер і кидав на плащеницю занах зораних нив й арому перших квітів.

* * *

Над плащеницею похилена жінка.

Набожно притулла уста до сцілованих ран Христових і зітхаючи кидає на цинову мишину мідянину гріш. Біля неї синок.

“Вважай дитино, щоби ти лямпки не розбив.”

Слова мішаються з дзвіньком грейцара, гноти ишиять. Христове лице темніє.

* * *

Виходять.

Від камінних хрестів на цвінтарі падуть поломані тіни і як каліки

лягають на стежку.

Хлопець перескакує через них. Кріслаті лиши зачіпають його своїми набренілими галузками. Хлопець чіпається маминой спідниці.

Зі стріх снуються дими. Десь далеко кигикає чайка...

“Мамо!”

“Що сину?”

“А коли воскресне Христос?”

“У неділю вранці.”

“А за що його замучили мамо?”

“Бо він людям добра хотів, розслаблених цілив, невидючих видючими робив.”

“За це? Які недобрі люде!”

“Бувають і добрі, сину. Всякі люди бувають на світі.”

“А Христос хотів, щоб усі добрими стали?”

“Хотів...”

* * *

На небо вибігають зорі. Туман лягає на село, як море, мокрий, зораною землею пахучий.

Довго не міг заснути хлончина.

Штався, за що замучили Христа не вмів відповісти.

За те, що добрий був?

Бачив його, як лежить на зимніх плитах у терновім вінку, сумний, сумний.

* * *

Ще не світало, як хлонець босоніж вибіг у лісок.

Будилася итахи, прозябала трава, пахли фіялки.

Як назбирав їх повний жмут, побіг до церкви.

Не було там нікого. Тільки на скрині в приводі спав паламар.

Плащениця лежала на плитах, як уchorа, тускло горіли лямпки і лиши вітами стукали до вікон.

Снувався синий дим і останні тіни ховалися по кутах.

Несміло перебіг хлопець коротку дорогу від дверей до царських воріт, кинув квітки на плащеницю і вибіг. Втікав, ніби щось злого зробив.

Але хрести не кидали вже йому поломаних тіний під ноги і лиши не торкали його галузками.

Кругом було тихо, як біля плащениці в церкві.

На соломяних стріжах блищає золото сходячого сонця.

Христос дожидав воскресення із мертвих.

* * *

Хлопець виріс і пережив чимало.

ІВАН ФРАНКО.

VIVERE MEMENTO!*)

Весно, що за чудо ти
Твориш в моїй груді?
Чи твій поклик з мертвоти
Ї серце к жизні будить?
Вчора тлів, мов Лазар, я
В горя домовині —
Щож це за нова зоря
Мені блисла нині?
Дивний глас мене кудись
Кличе — тут то, ген то:
“Встань, прокинься, пробудись!
Vivere memento”!

Віtre теплий, брате мій,
Чи твоя це мова?
Чи на гірці світляній,
Так шумить діброва?
Травко, чи це, може, ти
Втішно так шепталा,

Тепер він іде у велику пятницю до церкви і за руку веде свого сина.

Дивиться на село, заглядає далеко поза межі своїх піль і здається йому, що все те одна плащениця.

“За що тії муки, за що?”

І як тоді, дитиною малою, так і тепер відповісти не вміє.

Чує тільки жаль, великий жаль, у серцю.

І як тоді, назбиравши квіток, обсипав ними рані Христові, щоб не дивитися на них, так і тепер, радби назбирати що найкращого квіття у світі, білих лелій міра, і рожевих троянд любові і листків вічно зелено-го барвінку і кинути їх на тую нову плащеницю, щоб не видно було ні рани, ні каліцва, ні тих уст викривлених терпінням, а щоб осталося тільки одно, — надія воскресення!

Шо з під криги мертвоти
Знов на світло встала?
Чи це може шемріт твій
Річко, срібна ленто,
Змив мій смуток і застій?
Vivere memento!

Всюди чую любий глаc,
Клик життя могучий!..
Весно, віtre, люблю вас,
Гори, ріки тучі!
Люде, люде! Я ваш брат,
Я для вас рад жити.
Серця свого кровю рад
Ваше горе змити.
А що кров не зможе змити,
Спалимо вогнем то!
Лиш боротись—значить жити...
Vivere memento!

*) Памятай, що треба жити.

Проти рожна перти.

Проти хвиль плисти,
Сміло аж до смерти
Хрест важкий нести!

Правда проти сили!
Боєм проти зла!
Між народ похилий
Вольності слова!

З світочес наук
Проти брехні й тьми —

Гей, робучі руки,
Світлії уми!

Ще не те вродилося
Острес залиzo,
Щоб ним правду й волю
Самодур зарізав!

Ще той не вродився
Жар, щоб в нім згоріло
Вічне діло духа.
Не лиш утле тіло.

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

ВІРА, НАДІЯ, ЛЮБОВ

(3 гльосами Кирила Т.).

Зневажений наш храм.
Зруйнований наш дім,
Одно осталось нам.
Одно на світі всім —

ВІРА!

Якаж це віра? Річ проста і ясна: **віра в живучу, непереможну силу нашого народа та в його світлу будучість!** Одні учені числять що є нас 38 міліонів, другі, що 40, а треті — вчисляючи Зелений Клин над Тихим Океаном і другі кольонії — числять нас навіть на 46 міліонів. Очевидна річ — що чим нас більше, тим ми сильніші. Але будьмо скромні: річ певна, що навіть на Західній Україні, під Польщею є нас більше як 7 міліонів, отже менше більше тільки як Чехів в чеськословакській державі, а майже чотири рази більше — як Норвежців, що також мають свою самостійну, дуже гарно упорядковану державу. Отже — чи можливим є лиши хочби подумати, щоби такий великий народ як напі не мав, не здобув своєї **самостійної держави?** Чи ж це можливо, щоби —

як писав Франко — лиць нашему народові “не судилося діло, щоби виявило його сил безмірність”? Чи ж “задармо в його слові іскряться і сила і м'якість, дотеп і потуга, і все чим може в гору дух піднятися?” І каже далі Франко до свого народа: **“Вірю в силу духа і в день воскресний твоєго повстання!”**

Так! Отце і є наша віра, про котру говорить Лепкий, і лиш на це повинні ми намятати, що **“віра без діл мертвів єсть”!**

І тому кожна з Вас Сестер, і кожний з Вас Братів, що перечитаете ті слова — поставте перед собою цілком ясне і просте питання: **а чим же я причинилася чи причинився до того, щоби як найскоріше надійшов день воскресний нашого народу, нашої української держави?** І чим я думаю і в найблищім часі причинитися до того? Га! подумає собі бідна наша робітниця, або бідний наш майнер: я з Америки не пойду до Європи кидати бомби на наших тиранів або організувати повстання! Чим же я можу

причинитись до того?

Hi! Сестро і Брате! Можеш і то дуже можеш: скріпляй свої українські організації в Америці, підпомагай «Обєднання» і других до того намавляй, ширі між своїми земляками патріотичним духом переняті украйнські видання, купуй їх всіми дорогами і на всі способи до краю, підбадьорюй також листами своїх людей в краю і розбуджуй у них ненависть до ворогів і жадобу відплати, так щоби кожної хвилі вони готові були і жити своє посвячені за **свободу і злуну Рідного Народа!**

Але і в Америці — толкуй своїм сестрам і братам, що межнусобиці і сварки до нічого не доведуть, і що прямо смішним і заразом трагічним є, коли рabi без кута без хати, навіть без якогось окрайця свободідній Вітчизни — рвуться і кусаються між собою — місто всі сили злучити до боротьби о її візволення!

Так! «Віра» — повинна нам присвічувати при нації народній роботі, «Віра» — повинна нас вести до організації сил наших, — «Віра» повинна вести нас до бою!

А яка «Віра»? **Віра в непереможну силу нашого народа**, віра в остаточну **перемогу нашу**, віра в **самостійну та соборну Україну!**

Однакож і цого ще за мало — бо це всею може сновнитись — припустітім — аж за сто років!

Hi! Ми мусимо вірити, що це всею має бути і мусить бути осягнене **іще за час нашого короткого життя**, і тому тим більшу енергію мусимо вложить в нашу роботу. І незабуваймо що ще живе, працює і боресь президент нашої Західно Української Республіки **Петрушевич**, котрий також стойть на становищі соборної, неділимої та свободної України!

Вирочім ті мої слова дійдуть і до

Європи, до рук нашої молодежі. Найже вся її енергія, всю її завзяття молодече будуть звернені до тої лише одинокої цілі нашої, — а **віра** наїї կріпити у всіх її замислах і ділах!

Сторонені списи,
Пощерблені мечі,
Ішо серцю ти даси,
І що даси душі?

НАДІЮ!

Так! Надії нам треба і надія не заведе нас! Колиб не було в нас надії на побіду, то і боротьба наша була би безсильною. — Ми нові списи налагодимо, та нові мечі викуємо! І не маємо чого журитися, що ми дамо серцю, а що дамо нашій душі. Є твори наших великих пророків, твори Тараса, Франка, Лепкого, Карманського, Грицая, Пачовського і інших, що надію скріплять в нашім серци і не дадуть її завянути! Лише сміло вперед!

Обсипався наш квіт
В болото, в слязи, в кров.
Де є той лік, щоб світ
Уздоровити знов?

ЛЮБОВ!

Так Брате Богдане! Обсипався наш квіт — та наша Рідня Земля плідна і богата: вона видає нові засахущі квіти, що світ цілій своєю красою здивують! Але окрім віри і надії ми мусимо в наших серцях лягти і **любов** велику до нашої Рідної Землі, до нашого Рідного Народа. Та любов мусить бути палка і безмежна і лині така горяча і безграниця любов зможе вилічити рані нашої заплаканої **Неньки** і на її божеськім лиці викликати блаженний усміх — **щастия!**

ПАВЛО ТИЧИНА.

СКОРБНА МАТИ

Пам'яти моєї матері.

I.

Проходила по полю
Обніжками, межами.
Біль серце опромінив
Бліскучими ножами!

Поглянула — скрізь тихо.
Чийсь труп в житах чорніє...
Спросоння колосочки:
Ой, радуйся, Маріє!

Спросоння колосочки:
Побудь, побудь із нами!
Спинилася Божа Мати,
Заплакала сльозами.

Не місяць, і не зорі,
І дніти мов не дніло.
Як страшно!...—людське серце
Докраю обідніло.

II.

Проходила по полю
Зелене зеленіс...
Назустріч Учні Сина;
Возрадуйся, Маріє!

Возрадуйся, Маріє:
Шукаємо Іуса.
Скажи, як нам простіше
Пройти до Емауса?

Звеліла Марія руки,
Безкровні, як лілеї:
Не до Юдеї шлях вам,
Вертайте й з Галілеї.

Ідіте на Вкраїну,
Заходьте в кожну хату —
Ачей вам там цокажуть
Хоч тінь Його розпяту.

III.

Проходила по полю,
В могилах поле мріє —
Назустріч вітер віє —
Христос воскрес, Маріє!

Христос воскрес? — не чула,
Не відаю, не знаю,
Не бути ніколи раю
У цім кріавім краю.

Христос воскрес. Маріє!
Ми — квіти звіробою,
Із крові тут юрбою
Зросли на полі бою.

Мовчать далекі села.
В могилах поле мріє.
А квітка лебедіє:
О згляньсь хоч Ти, Маріє!

БОГДАН КРАВЦІВ.

ПІД ВЕЛИКДЕНЬ

Уночі на старім цвінтариці
Розкладем великоміні вогні,
Щоб полум'ям зайнялося ріще
І сторожили хлонці чуйні.

До світанку розбудим хатини,
Що в чеканні вкладались до сну.
Прийдуть всі: од старця до дитини
Вчути вістку воскресну ясну!

На Великдень ударимо в дзвони
Щоб дзвіниця стара затряслася,
Щоби гомін понісся на гони
На простори далекі з села.

І під церквою святу на хвалу
Ми гукнем з крицевих моздірів:
Що нас лихо важке не приспало,
Що у серці порив не згорів!...

ОСИП МАКОВЕЙ.

КОНІ І РЕВОЛЮЦІЯ

На лихім пасовиску паслися Коні, а що це були Коні з байки, то вони розмовляли з собою. Були то дуже бідні і заголоджені військові Коні у шостому році війни.

— Чваняться люди, — казав каторгий Кінь з великою ямою в клубі, — що так багато погинуло їх на війні, що стільки натерпілися для поступу світа. А скільки нашого брата згинуло, скільки між нами калік, скільки ми набіділися, скільки ми причинилися до будови нових держав, до щастя народів, цього ніхто не хоче оцінити. Вигибає наш рід. Навіть їсти не дають. Я вже зо три роки вівса не бачив.

— Ой, так-так! — промовив Сивий. — І служи людям дальше! Мені от недавно вояк око вибив батогом, а другим бачу мов через мряку. Дикун — тай годі!

Буланий Кінь з великим плішем на хребті додав: Сам не знаю, як я дожив до цього часу. Як згадаю наш відворот і похід через Карпати — яких тисячу хорих і ранених Коний з восьмої дивізії, з котрих що години якийсь падав і вмирав у рові, серце мені крається. Та краще було тоді вмерти, ніж дожити такої задухи в грудях, як я тепер маю. Ані жити ані згинути! Під гору ніяким способом воза не витягну, а тут бють і бють, не питаютъ, чи можеш, чи не можеш.

Інші Коні походилися з пасовиска до гурту, слухали розмови і кивали сумно головами з гори в низ, лише одни махав головою то на право то на ліво, — такої мотиліці набрався на війні.

— Ох, ох, ох! — застогнав ста-

рий Кінь, котрому всі ребра виставали зпід шкіри. Нема правди на світі. Цілий вік свій працюй і працюй на них, — і не дадуть тобі ні стайні, ні сіна, ні клантя соломи положитися, — ходи на морозі, на слоті, болотами, тягни і тягни, поки здохнеш у рові і пси тебе зідять.

— Не нарікайте, дядьку, — обізвався молодий Лошак — і ви розважте, старші товариші! Чи копитом в зуби не можна? Ше сили стане. Тепер на цілім світі революція, пролетаріят добивається свободи і хліба.

— Тихо! тихо! бійся Бога! — скричали декотрі Коні. — Бачиш там воїк стойть...

Але були й такі Коні, що обстали за Лошаком: — Ні, він правду каже! Чого ще мовчати? Копитами в зуби імперіалістам і капіталістам! Як довго ще панькатається з ними! Геть з мілітаризмом!

І пішла між Кіньми горяча суперечка про те, як поправити свою долю.

На те надійшов вояк з довгим батогом і вдарив кількох по гребтах.

— А вовки би вас, зіли, здохляки! Стане один з другим, не пасеться і тільки головою махає! Гей до дому!

І знову вдарив батогом по головах, по очах, — де попало.

Без найменшого супротивлення стали Коні йти гуртом до дому. Ніхто з них і словечка не сказав, а не то щоб зуби вибив. Декотрі підходили до вояка, щоби на них сів. А Лошак побіг нередом...

Бо вони були з діда-прадіда раби і на їх революцію досить було батога...

“ВЕСНЯНКИ”

Майже нема на світі такої країни, де-б не було таких, чи інших весняних звичаїв, що вяжуться з гуртовими піснями та розвагами. Однак, найбільш цікаві наші, українські, дівочі “Гагілки”, або, як кажуть на Кубані, — “Гайки,” що уявляють собою безконечну низку всяких “Довгих лоз”, “Черчиків-Горобчиків” та “Кривих танців.” —

“Гей, кривого танця,
Та не виведем кінця”...

Повстання цих ігрищ відносяться до тих часів, коли ще весь народ вірив у своїх богів і кожної весни врочисто обходив день повстання сонця (Дайбога), про що свідчить також ще й те, що всі ці забави йшли “колом,” або “хором” (“хоровод”) по сонцю, що означало напрям сонячного руху.

За часів сивої давнини ці пісні були хвальними гімнами Дайбога та його молодшого брата Ярила, який — “коли Дайбог, святкуючи свою перемогу над понурою Мареною (богинею зимової темряви), все вище й вище здіймав ясне чоло в блакиті,” — спішився наповнити людські серця “вогнем жадання і любові”...

Через це саме всякі ігрища завжди вважалися добрим звичаєм і в той час, як у Великий піст кожна пісня була “грішним ділом,” — веснянки переможно звучали на всіх

левадах. Звичайно починалися вони на Теплого Олекси, або на Благовіщення де будь на леваді, але “давали волю” щойно на Великдень, на церковному цвінтари. Три дні Великодня — три велиcodних ігрищ “колами,” після чого настунали ще забави клечальні, купальні та петрівчані. Коли-ж сонце сягало до найбільшого свого рівня, тоді завміралі всі весняночні звуки і, замість них, тужливою луною котилося полями те, що від праці:

“А вже Петрівочка та настає,
Половина літечка минає...”

Це значило, що весняна радість уступила місце напруженій праці, коли ще день-два і в широких просторіях полів заблещать срібні серпні і задзвонять стоголосі коси, а тоді кожний уже чекатиме таких осінніх днів, щоби погулять на гучному весіллю...

Гучне-ж весілля могло бути лише у тої дівки, що “перед веде.” Ще не так давно був на Волині такий звичай, що кожне село мусіло мати одну таку дівку, яка “перед вела” у всіх весняних забавах, через що саме вважалася “найкращою,” “наймудрішою” й “найспритнішою.”

Останнє найбільш справедливе, бо така дівчина рідко коли засиджувалася у “дівках” і все вчасно виходила заміж, чим давала змогу слідуючої весні другій перед вести.

Ой люлі, синку, люлі,
Серед шовкових трав!
Твій батько впав від кулі,
Що-б ти спокійно спав.
Ой люлі, хлопче, люлі,
Серед вечірних ріс!

Твій батько впав від кулі,
Що-б ти свободно зріс.
Люлі, мій скарбе, люлі,
Серед зелених нив!
Твій батько впав від кулі,
Що-б ти на волі жив...
Марійка Підгірянка.

УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ ПОМІЧ В АМЕРИЦІ

Українська Народня Поміч — це наймолодша з українських запоможних організацій в Америці — організація. Та мимо цого: вона голосна, про ню знають Українці в Америці і на Україні.

Бо вона (в скороченні: УНП.) не лишень, що спомагає своїх членів в часі їх недуги-каліцтва, їх (членів) родини на випадок їх смерти; ще й дбає про добро українських

слі ідеали бореться.

Оцінив її працю український народ в Америці, підпер її сильно, і назвав її "дорогою."

Такого прізвищання вона удостоїлась!

Перед своїм виступом проти ворогів українського народу (в році 1924) мала УНП. 3,000 членів; 1925 року, коли була вже в завзятій борні, мала 4,880 членів, а 1926 ро-

ВАСИЛЬ СОРОЧАК,
предсідатель УНПомочі.

ВАСИЛЬ ШАБАТУРА,
секретар фін. УНПомочі.

людей, членів її і не членів, зза їх життя.

Бо то вона своїм органом Народним Словом, станула на оборону українського народу, коли Польща і Рим конкордат на його згубу заключили. То вона візвала український народ до борні за його права: за злучену усіми землями українську державу; то вона не то, що до цієї борні народ візвала, але й сама за ці віз-

ку, місяця жовтня, мала вже 6,400 членів.

Її відділи є тепер не лишень в стейті Пенсільванія, як це було колись; але є і в стейтах Нью Йорк, Нью Іжерзі, Ілліноїс, Огайо, Вірджінії, Міннесоті, Вісконсін і в других стейтах; чим день, а більшіє вона; от це факт гарного її розвою.

За цей час вона зросла сильно фінансово; має відложену готівку в

ріжних банках в Пітсбургу, Па. і в інших містах.

Головний її офіс, в її власнім домі — вартості \$45.000, знаходиться під числом 527—2 евня, Пітсбург, Па. Усьоїї майно оцінене на 100,000 доларів.

Вона чартерована і є під контролем Інсюренс Департаменту з Гарісбургу, Па.

Минувна (6) її Конвенція дуже гарно відбулась місяця мая, 1926 року, в Джанстоні, Па. Тут і вибра-

ВАСИЛЬ КОТУЛА,
касієр УНПомочі.

Директорія:
ОЛЕНА ГВОЗДОВИЧ,
Ю. ВОЙТОВІЧ, І. МАХІБРОДА,
Д. ШОСТАК, Н. КІНАШ,
П. ПСУЙ. Н. СИКУТА.

Гарний і неспинений розвій УНП. треба завдячувати українському народові, а в другій черзі її Екзекутиві, редакторови Народного Слова, та дальшим головним і відділовим урядникам, та сливе усім її щи-

ІВАН ЗАЗВОРСЬКИЙ,
секретар фін. УНПомочі.

но новий уряд:

В. СОРОЧАК, предсідатель,
М. ПІТЕЛЬ, почетна пред.,
М. МАРКІВ, заст. предс.,
В. КОТУЛА, касієр,

Г. ШАБАТУРА, заст. касієра,
В. ШАБАТУРА, секр. фін.,
І. ЗАЗВОРСЬКИЙ, секр. рек.,

Контрольна Комісія:

С. ЯЛЧКО,

П. КОВАЛЬ.

М. ДУТКЕВИЧ.

МАТИЙ ХАНДОГА. редактор,

рим працівникам і членам.

УНП. вийшла з українського народу, з ним йде, вона його і для него. Нехай вона на многі літа живе!

Нехай на многі літа живуть: її Екзекутива, редактор, усі її головні і місцеві урядники, усі працівники і члени.

Нехай живе на многі літа український народ і його — усіми землями злучена українська держава!

КРІВАВИМ ШЛЯХОМ

(Спомин з боїв галицьких стрільців за визволення рідньої землі від ляцького наїзду 1918 р.).

Ми не мали змоги побороти ворога, який напосівсь загарбати нашу рідну країну і зробити з неї свою "кресову" провінцію, щоб висисати з неї усі соки, угнітати бідний народ і збогачувати цим свій скарб і кишенні своїх магнатів. Ми боролись, виснажували свої сили до останнього, гинули на полі, а відтак у його таборах і арештах, — — ми не подолали. Ворог був в десятеро дущий чинно, мав в що одягтись, мав що їсти, мав амуніцію, мав реальну поміч Французів і прихильність цілої Європи. А нам всього того бракувало і всі були проти нас.

І здавалося, що наша цілорічна боротьба надаремна і пішла на марне. Минула і слух по ній загинув...

Розложив ворог на галицьких нивах своїх колоністів, опутав наші села і міста жандармами, поліцією, шпіонами, військом, розташувався в урядах з білими орлами, розгаздувався-рознаношився, поперемінював наші школи на польські і думас... минуло, поросло буряном і кроновою, затихло, успокоїлося, швидко забуття, заснуло вічним сном...

Який же він наївний!

О, цьої боротьби ніхто з нас не забуде! Ніколи, ніколи! Наши народ бачив, як стрільці ішли походом оттим крівавим шляхом. Він бачив і знав чого вони йдуть; він був свідомий того, що тут не проливається кров за марні інтереси чи інтриги "коронованих держав," а що ходило о здійснення ідеї Визволення з під ярма; о Визволення, про яке ледіяв найкращі свої думки з діда і прадіда, до якого молився під панським на-

гаєм на панцизняному лані, до якого стремів і ждав його цілою своєю істотою. Ні, це не казка, це не відумка; я був свідком зворушаючих сцен під час обох воєн: світової і українсько-польської. Коли я вибірався з села з другими "рекрутами" до австрійської армії — тоді плакам і наріканням не було кінця. Плакали ті, що йшли, плакали й ті, що оставалися дома. Це зовсім зрозуміло — чоловік йде і не знає чи верне, а як верне, то може... калікою; а рідні плакали, бо оставались самі без помочі. Пам'ятаю як нині: дзвонять дзвони — — мобілізація — — плач і лемент.

А другий образок з падолиста 1918 року: Не голосять, не лементують... Правда, без сліз не можна — — серце стискається, вонож не з каменю; але отті слізи не розпучливі, вони котилися тихо по обличах і легко канали на землю. Однак у батькох я і сліз не бачив; це мене дивувало... я видів, як батьки і матері прощалися з синами... обіймали їх крішко, цілували в голову, благословили — — а їх лиця були поважні, маєстатичні, з віч світло губоке одушеvлення... Наче на велике свято, а не на війну, виряжали... Мені мимоволі пригадалася старинні Грецько-спартанці; матері подавали гордо синам, виправляючи їх в бій, щити, кажучи коротко: "з ними, або на них"; це означало: побідите і зі щитами вернете в славі до дому, або загинете в бою і вас на щитах принесуть; але коли струсите, кинете щити на полі боротьби і в утечі шукати мете ратуїку — тоді до до-

МАРІЯ ПІТЕЛЬ,
почетна предсідателька УНП.

МИХАЙЛО МАРКІВ,
заст. гол. предс. УНПомочі.

му не маєте чого вертати; ви не наші спні; трусів ми не знаємо; це найбільша ганьба і сором для нас. Такі були Греки! Такі були в них матері! І мене огортає якийсь стихійний запал, якийсь бессмертний во-гонь і завзяття, коли я і в нас щось подібного бачив.

Так, сини цих матерей не кинули збріу на полі, не ратувалися втечою, а більшість з них полягла головами, повмірала серед тяжких хворів і пощестей, або вийшла з польських таборів недужими, зломаними каліками. — Цього ніхто не може забути. Очевидці розказують другим, а учасники що остали в живих оповідають своїм дітям, а ці передаватимуть своїм дітям і внукам з покоління в покоління. Вони згадують геройські стрілецькі подвиги, коли лише зійдуться у гурток: зимовими вечерами, в свята та неділі по вечірній, на толоках і при інших нагодах. А вийде батько на свою нивку

працювати і його дитина вже питає:

Тату, тату! А що це за хрести по-полі? Що-за гроби, що-за могили?

Стрільці наші, дитино, спочивають. Їх Ляхи замордували. Як? Коли? За-що? цікавиться дитина.

Ось я тобі вечером багато-багато про це розкажу. І дитина ждатиме нетерпільно вечера, коли батько стане їй багато розказувати про велиki події.

Так, нам треба згадувати, треба оповідати про отту нерівну боротьбу; бо коли побідники згадують, то все на те щоб вкінці повеличатися побідою, перемогою — а ми мусимо переповідати сучасникам і потомкам героїчні історії незвичайних змагань і надлюдських з'усиль нашого стрілецтва, на те, щоб пам'ять ніколи не загинула по тих, що для нас свої буйні голови положили, щоб ідея і кров їх не пропала даремно і на те, щоб мати право називатися гідними братами та синами наших

невміріущих борців за волю. Щоб образ тої титанічної боротьби все жий стояв перед очима грядучих поколінь, щоб вони перенялись ним цілим своїм духом і серцем — — і тоді можна буде сміло вірити... укр. народі буде вже давно вільний і з'єднаний, а спомини ці все ще передаватимуться з уст до уст, з роду в рід.

— — — —

В другій половині місяця травня 1919 року посувалися частини четвертої бригади від Чорткова і Буча-ча знову на північний-захід. Добували скоро назад отте, що недавно стратили під важким напором ненаситного наїздника. Кожний шматок відбраної назад землі був нам ще дорошний як як передтим і рідніший. — Коли тепер кинути оком на ситуацію, в якій ми тоді находилися, то огортає жах і подив. Ми рвались вперед — а перед нами не було чайже найменших виглядів на побіду; стрільці на-половину босі, без воєнного матеріалу, — а перед ними залишний вал. Але ми бачили, що оттой залишний вал розбивали, в тому короткому часі, стрілецькі кулаки сотки раз. І ми не думали тоді зовсім о кінці, о остаточній побіді; ні, це було нас зневірюло і відібрало у нас останні сили; ми йшли нині, щоб нині перемогти, і це додавало охоти і бодрості, щоб завтра в завтрашній стрічі поконати. Кожний з нас відчував, що ворог, який тепер втікав перед нами в паниці і безнорядку — синеться десь незадовго, зbere більші сили війська, більше гармат, панцирок та пітаків і падавить скажено на перемучених і вичернаних. Але про це ніхто з нас не говорив, ми були готові на весь і невідрадні думки відгоняли геть від себе. Стрільці гуторили весело манеруючи, поправляли настрій жартами, сміховинками і піснями. А четові і сотен-

ні команданти, (звичайно студенти) випрацювали молодими мозками усікі пляни, провірювали в дусі можливі комбінації, а коли їх очайдущі міркування вдаряли головою об залину стіну — — вони не тратили енергії, не зневірювалися, а гордо повторяли в душі:

*Dulce et decorum est
Vmeriti za Vizzvolenia
Ponewolenego Narodu!*

Це зовсім не видумка пишучого ці стрічки; мені доводилось часто чути оттакі слова з уст моїх товаришів. Я і сам — признаюсь — хоч ніколи не вірив ніяким латинським пословицям, а про те в найбільш горячих хвилях, в моментах — коли здавалось, немає вже ніякого рятунку, — скандував завзято: *Fortes fortuna iuvat!* і в такому настрою не зважав на ніякі перепони та виконував свою службу як слід до найменших дрібниць. Справді дивно, що оттамачуха-*fortuna* була наче змушенена мені помагати проводити діло, та бути моєю послугачкою, обганяючи мою голову від роїв оловянних пчіл, щоб яка не посміла укусити.

— — — —

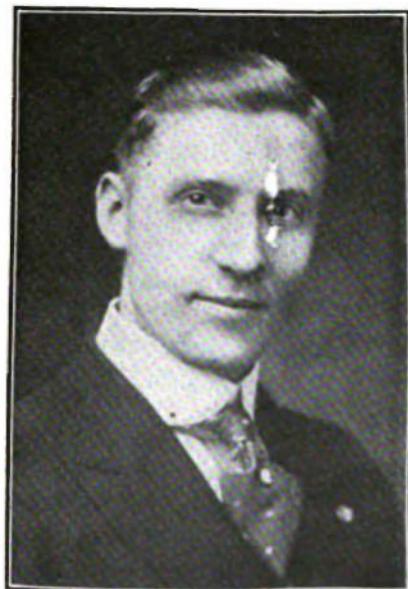
Два курені нашого полка машерували вузькою доріжкою, вздовж якої журчав невеличкий потічок, що котив свої води нам на стрічу. Місцями рвався він і шумів голосніше, наче хотів сказати: Стрільці, стрільці! оттак мушить ляшня, вона зібрається вже і чекає на вас... Стрільці ішли двійками, бо чвірками було невигідно) і зовсім не думали про те, що потічок хотів їм розказати. Йм було любо манірувати оттими зеленими долинами, чудовими околицями; кількасот кроків на право від потока розстигався пинний ліс, а на ліво від дороги підносилась що хвилья прекрасна поліна, одна за другою: між полинами малі перелі-

ГРИНЬКО ШАБАТУРА,
заступник касієра УНПомочі.

СТЕФАН ЯЛІЧКО,
предсідатель Контр. Ком. УНП.

ПЕТРО КОВАЛЬ,
член Контр. Комісії УНП.

МИХАЙЛО ДУТКЕВИЧ,
член Контрольної Комісії УНП.

ски, а вище них корчі ожини і терең. Дене-де, в кутку поляни видніла хатина під соломяною стріхою і часом можна було побачити біля неї стареньких людей з малими діточками, які махали стрільцям руками і хусточками.

А стрільці розбалакалися. Вони були раді, що одержали вчора доволі великі порцій тютюну і крутили тепер цілу дорогу папроси. Оден жартував з одного:

— Бач, які в нього делікатні нашірці! І де-то він дістав їх? Що це: ле-грі-фон, чи абаді, га?

— Говори здоров, та які там фле-грі в лободі! Це просто “газета по-ранна,” пояснював другий з боку.

— А, то він сякий-такий полонофіл в “поранну” закручує такі кабаноси, як в бідного дитина?

— То байка, що він полонофіл, як кабанос, чи-то: бідний як полонофіл... його треба запитати чи він має право курити “поранну” вечером?

— Він мусить мати на це позволінцтво від “Курера Варшавського”, ци як гадаєте?

— Зовсім ясно, як в його кабаносі!

Стрілець, що курив оттого кабаноса, який міг мати понад 15 центиметрів довжини, а загрубшки був як кавалок сільського коштура, — слухав поважно цього всього, деколи добродушно усміхався, неначебе це зовсім не до нього відносилось. Але коли порушили квестію, чи має він право — і до того ще: чорне на білім, тоді він відозвався:

— В мене право, пане-братьє, як макогін в твої тети! дома показував мені все право дипель від воза і гориць на воротах. — а тут видни: я дим все на право пускаю.

— Ну, і вийди з ним на штири кінці; він зачне тобі від Адама та Еви... ти йому за образи, а він за гар-

бузи...

— Та підожди, і за позволінцтво скажу; от як лише дійдемо до найближчої польської редакції, то я зараз за-три-телес-мелес-граммофоную і до варшавського і до краковського і посвідчене вам чорне на білім і біле на чорнім покажу, ще й з червоною печаткою.

Від него мусіли тепер відчіпітися, бо він вповні оправдався. За те тяще пішло з другими, які стали зараз відгризатися. Жарт почав їхати на жарті і жартом поганяти; роздався дзвінкий регіт по долині. Двох чи трьох в сотні, мали люльки — і до цих привязалися жартуни, як пявки, закидуючи поважним курцям, буцім то з їх люльок садить димище, як з Парашиної кагли, як вона розпалить в печі на паску. Інші порівнювали знову отті вельми шановні люльки з комінами тягарових поїздів — — але це вже були скрайні лайдаки і брехуни, бо очевидна річ, що правди тут не було ані “засиний ніхоть табаки.”

— — —

Та не лише взаїмним передразнюванням та кусливими жартами розвеселювалися стрільці і розсівали сумні гадки про критичне положення. Коли доводилося їм постояти хоч короткий час на місці (все одно: чи в запасі, чи в першій лінії на фронті), вони розказували собі фантастичні казки, небелиці, анекdotи, або й правдиві дивні події з ріжних своїх сторін. Таких річей було у них недостатком, мене нераз так і тягнуло присітись коло них і послухати; і мене приводили в зачудування їх оповідания. Я ледве міг вірити, що між стрільцями є такі знамениті повістярі; вони так образово і живо малювали картини, що своїм хистом могли перевизнити неодного славного писемника. А загадок

НИКОЛАЙ СИКУТА,
директор УНПомочі.

ДАМЯН ШОСТАК,
директор УНПомочі.

— усяких нечуваних, чудернацько-штудерних, у них цілі маси! гори! А тепер нажартувавшись вволю затягнули щодинокі сотні славних стрілецьких пісень. По черзі співали: "Ой у лузі червона калина," "Іхав стрілець на війноньку," "То не вітер цвітку клонить," "І зорі мерехтіли," "Машерують козаченъки" і інші. Могучі гармонійні голоси, мов хвили хрустальних потоків, мов веснята музика природи; розколисаним повітрям неслося чарівне благовіщення рідним полям, лугам і с'юзіям, гаям і лісам... благовіщення нового життя, вільного, свободного, повного невимовної радості і надій. Огортало душу почуття щастя і будучої творчості. Відчувалось, що наближається хвиля, коли весь український нарід обновиться і з'единиться в одній великій сем'ї — — —

Я йшов рядом зі співаючими стрі-

льцями, а мої думки уносились в гору на крилах їх пісні:

— Та хочби й так... ми поляжемо, щоб волю і славу і честь, рідний краю здобути тобі! Так, поляжемо... і що з того? хіба жаль? Ні! Радо, з охотою поляжемо усі до одного, сповінно наш святий обовязок, — а ті, що остали дома і ті, що виростуть за десять, двадцять літ помянуть нас — зійшовши у велику сем'ю — не злим, тихим словом... Вони не забудуть цього зробити, бо знають і повік памятати муть Великий Заповіт Пророка Тараса:

І мене в сем'ї великий
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте помянути
Не злим, тихим словом...

Так гарно і любо на душі — йти плече- вілече зі стрільцями, з тими простими і добродушними дітьми народу, слухати їх щиріх слів і відчувати, як у кожного з них беться пов-

не посвяти серце, яке любить тебе і вірить тобі — —

— Хорунжий, хорунжий! ви чому разом з нами не співаете? кликнуло кількох з чети, біля якої маневрував я.

— Те! мовчи... зачітькали їх другі, які йшли блище мене і завважали, що в мене з віч капали сльози. Мені було дуже соромно, я старався цілою силою опанувати зворушення... однак сльози не слухались... или і капали... Але це брехня, на чеб сльози розм'ягчували чоловіка та робили його неспособіним до бою: коли тоді трапився був ворог, я перший шолетівши в приступ без найменчого страху і вагання... вони давали духа, надлюдської відваги і погорди життя; вони скріпляли і побільшували енергію.

— Будьте спокійні... будьте спокійні... центали побіч ідучі стрільці; — ми з вами в вогонь і в воду! ви нащі, наші рідини... наші брати... ми від вас не відстуємо ніколи ані на крок!...

Тимчасом я вже сам успів заволодіти собою і прогнати геть від себе отті чорні думи, що тривожили мою душу, коли я інстинктивно відгадував будущину улюблених стрільців; я подякував їм спокійним поглядом і щирою усмішкою. Це незвичайно імпонувало, що вони маючи свої власні турботи, та може так-саме як і я, відчуваючи невеселі наслідки своїх змагань, — про те находили ще й для других слова підбадьорювання і розради.

— Хлоці! А засівайте-но що про кумового іцуничка, або про цинкову інкану! сказав я, щоб до речі розігнати зворушені потки. І хлоці гукнули разом аж по далеких лісах зашиблося. І одної і другої, та ще самі додали, як бабу чи діда ставили раком їсти кашу, а вкінці,

кепкуючи зі всього затягнули тої, що її всі називали “довга-і коротка, смутна- і весела”:

Бо війна війною, уха-ха!
В цім є божа сила, ром-та-дра!
Як не впадеш від сліпії кулі.
То копитом від каструлі
Все кобила!

А далі говорила безшабашна пісня про те, як стрільців приймали по селях молодиці сметаною і пирогами, та обгодовували їх до тої міри, що не могли вже собі:

І з бабами і дівками —
Ради дати!

— Ну, і хто цьому винен, що воно має ніби так бути?! викрикнув оден, як скінчили співати; в його голосі бреніла знову кепкуюча струна.

— А хтож, як не юдів син, лях! відповів на це другий ще більш насмішливим тоном.

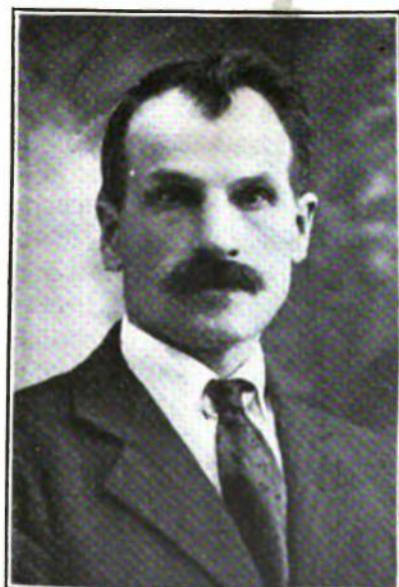
— От тобі знову лях! всю лях тай лях; всю він бідний на свої бідні плечі мусить збирати! ти — або великий шовініст, або полонофіл; вмішався третій, доливаючи і свою кватирку гумору.

— Так як не він!? запротестував той самий, до якого було це звернено; — бач, збіжжя дозріває, приходять жнива, а відтак і сіно треба буде косити і так далі. — а ти замість йти жати, косити, одним словом: газдувати, як Бог приказав, — мусиш тут бомки-збивати з вельможним паном поліком бо йому в самі жнива забаглося розтягати Польщу, як гуммисток, од Варшави по Збруч, чи поза Збруч!

— Ну, ось видни, який ти непрактичний! — боронив далі свою точку погляду понередній: — ти сам згадав, що маси до діла не з яким-небудь Подригальським або Подскаківічом, а з ясповельможним паном, — і не знаєш, здається, того, що власне ясповельможні люблять їсти

ЮЛІЯ ВОЙТОВИЧ,
директорка УНПомочі.

ПАВЛО ПСУЙ,
директор УНПомочі.

НИКОЛАЙ КІНАІШ,
директор УНПомочі.

біленький пшеничний хлібець (а не чорний насущний, який ти періщши); от вони й на жнива спішать, щоб часом хто інший не зібрал "їх" пшенички!

— А сто-дідків в цотилицю не хотілиб, замість "їх" пшенички?! вмішався ще оден, підкresлюючи особливо комічно слово "їх."

— Я їм і двіста можу повіншувасти! поправив якийсь щедріший.

— А я хоч триста! зі щирого серця, в комилеті і з документами, так-саме як вони люблять; і то не на вагу, і не на метри, а просто: за безцін, ну, за-бездурно!

Та на цьому ще не скінчилася ліцитація — Богу духа винних, дідків; найшлися ще охочі до накидування:

— Ну, луципер святий з ними! як вже до триста доїхало, то я від себе і від цілої своєї фамілії побажаю їм ще шісдесять пять! — процілив по-малу котрийсь з ліцитантів "en-gros," вдаючи що вважає справу за-дуже поважну.

— Огого! егеге! Гагага!... А це як як так?! поспішалось з ріжних боків; — як це він оттак і відміряв акурат шісдесять пять! ні більше, ні менше, — і то від цілої фамілії!?

— А от чому, — пояснив щедрій жертвовавець: — було вже рівних три сотки, а додати моїх шісдесять пять, то будуть мати як-раз на цілий божий рік; в випадку як настане переступний рік, то тоді ще додам одного, щоб вистало на кожний день по одному.

— Подивітві! та він знаменито вміє рахувати! — відозвалось кількох; — його треба відослати до рахункової канцелярії.

— Спасибіг за честь! — відповів пропонований рахунковий кандидат: — я краще остану тут з вами, та буду рахувати дідків піляхті оцим

пером, (і при цьому вказав на свого кріса) — щоб ніякого не скривити і щоб кожний одержав обіцяну йому порцію.

— Браво! сказав я; таких рахункових треба на фронті більше, ніж в запіллю.

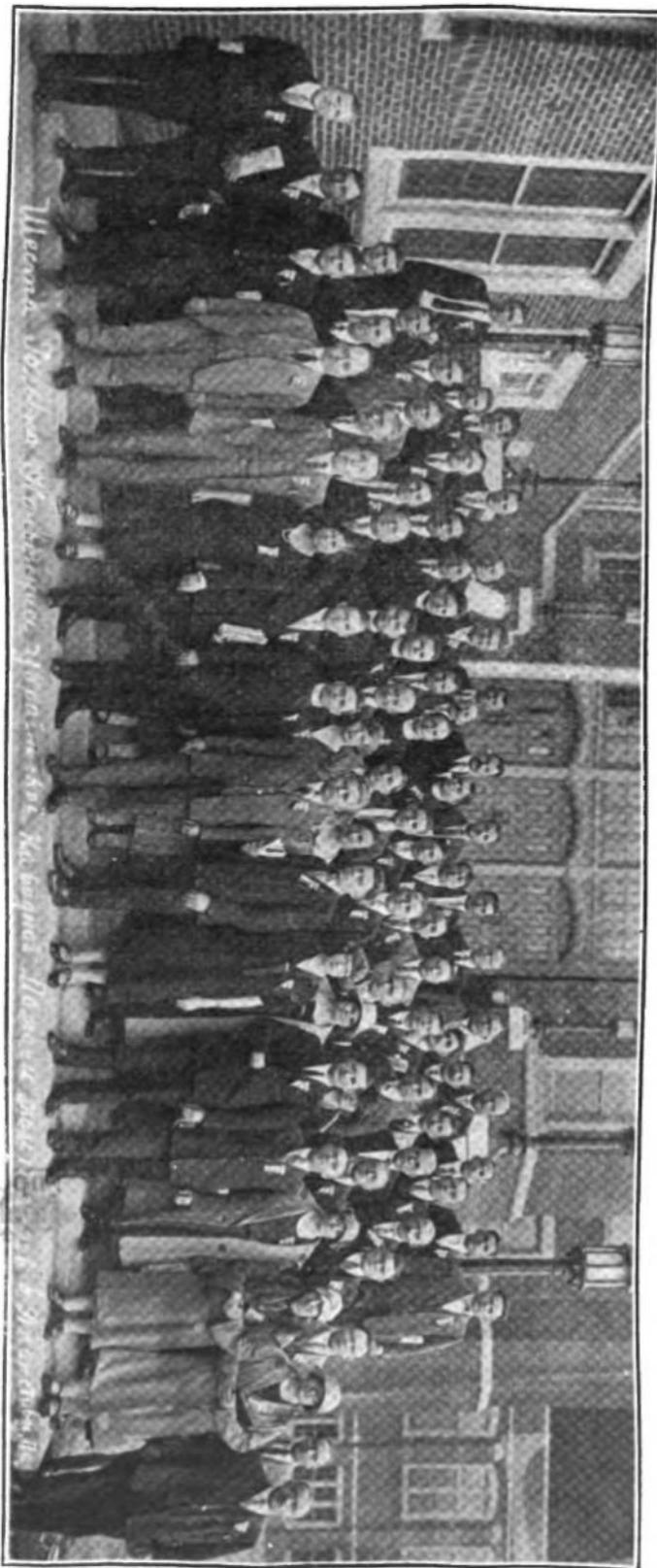
— Хай живе наш спеціаліст-рахунковий! крикнула в оден голос чета.

— — —

Оттак гуторючи машерували вперед. — і вже западала темна ніч, як курені почали підходити до невеликого ліса, з якого треба було повести крівавий настун.

— — —

Околиця виглядала так: по горбуватому полі, через яке вела тепер дорога, росли дерева, зрідка порозкидувані одно від одного; русло потічка робило тут луковий закрут і віддалилось геть від дороги. Перейшовши кілька горбків ввійшли ми до невеличкого місточка, яке властиво складалося з одного ряду жідівських домів, обтертих, нехлюйних, попереクリюваних на боки, місцями поїдніпіраних дрючками. Коли скінчилася вулиця, простяглась перед нами мале пасовиско, через яке плив знову потічок, трохи багністий в цьому місці і заосмотрений діравим деревляним мостом з поломаним поруччям. На ліво, у віддаленні 800—1000 кроків, ріс гущавинний, молодий, невисокий ліс, за пасовиском підносився в гору таож молодий ліс одинак рідкий і по-нерізуваний довгими, рівнобіжними леніями. Ми перейшли через міст і подались доріжкою на право. За чверть години зайшли в дуброву; високі, кремезні дуби і буки росли не густо, однак закривали своїми верхами цілий небозвід; з правого боку сягала дуброва до потока в долину.

ШЕСТЬ КОЛЯЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПОМОЧІ В ДІКАНСТОВІ, П.А.

ні і мочарів, з ліва лучилася (відділена лише невеличкою поляною) з лісом в горі, а з переду кінчилася і там зачинався малий присілок. За присілком тягнулось покрите збіжжям поле, яких два або три кільометри. А далі було видко сади, хати і доми; там розложився ворог, що мав в посіданні залишничу лінію, яку нам треба було заняти, бо вона відгравала велику роль в стратегічному положенню на тому відтинку фронту. Ворожі окопи були зараз з другого боку, розділюючого нас поля, на краю місточка. Вони були добре замасковані зеленими гляками, однак ми на другий день всю гарно розгляділи. Покищо ми остановилися в дуброві, бо треба було відпочити і покріпитися; кухня не могла за наами скоро надіхати, але стрільцям було видано передтим на два дні хліба і сала, що вони й почали тешер добувати зі своїх наплечників і споживати. В дуброві було зовсім темно, так що один одного й зблизька ледве міг бачити; чути було лише тихий розговір стрільців, які посідали четами на землю і заспокоювали голод скромною зимою вечерою. Від сотника П—на прийшов приказ, щоб наразі здергались від курення, бо можна часом зрадити вогнем свій прихід.

За кілька хвилин завізвав сотник усіх старшин до себе на нараду. Було саме пів-до першої ночі; старшини зібрались коло одного грубезного дуба, дехто сів на вистаюче понад землю коріння, дехто спирся на дуба а інший стояв. Сотник (він командував полком) стояв в середині; це був малий, присадкуваний чоловік якому могло бути 38—40 літ; рідом, здається, з Лемківщини, що було, зрештою, пізнати по його виговорі, бо він залишки говорив своїм простонародним говором. Про

нього пішла слава по цілій галицькій армії, як про незвичайно відважного, безшабашного і очайдушного чоловіка; він нераз рішався на такі карколомні маневри, перед якими кожний інший здрігнувся. При цьому однак завсіди людей щадив і не випихав самих на загибель, а наперед сам провірював цілу ситуацію і в бою літав на своєму коні в перших рядах, сплючи громовими прокляттями на всі боки. Це був його оригінальний спосіб підбадьорювання в критичних горячих моментах. В неодного епавді, вступала нова завзятість, коли бачив, що малого сотника зовсім не чіпляються кулі, а його грізні прокляття наводять переляк в ворожих рядах.

Сотник сказав нам коротко, як мається річ, та пояснив свій плян; він по дорозі усів вже довідатися від селян які сили в противника, та який настрій серед ворожого війська. З наступом треба було спішитись, бо ляхи громадили що-раз більше сил і готові були упередити нас та почувати усі наші пляні. Однак він розумів і те, що перемученими людьми не можна зараз зачинати діла; велів остати стрільцям на місці, лішивши при них свого адютанта, а сам, забравши всіх старшин, пішов на розвідку. Зрештою слово "розвідка" не мало в його устах ані дрібку приємнини чогось незвичайного, або страшного; це просто значило: ходім, подивимося як там напереді виглядає, а може стрінено по дорозі яке живе соторіння, що зможе нам дати блищи інформації. "Спітасмо долі, як Нітій дельфійської, — що нам відъма ворожить" — любив він додавати.

Ми вирушили гуртом в дорогу, наче пітабовці на прохід в заплілю. Переходочи дубрововою заховували всі мовчанку і брили вперед в ціл-

ковитій пітьмі; незабаром почали відріжнювати поодинокі дерева, — ми доходили до краю, де було трохи видніще. Вийшли на край. Яких сто кроків перед нами починались перші хатки присілка. Сотник пішов вперед, ми за ним...

Та ще й не порівнялись з першою хатою, як сотник вистрілив з револьверу і рівночасно почав вигукувати:

— Ах ви, сякі-такі сини! Якої бісової-матері товчетьесь по-ночі і не даєте людям спати!... і побіг вулицею; старшини метнулися за ним. Далі оклики нервили револьверові вистріли.

А ж тепер побачили ми, як з вулицю вилітали кіннотчики і відстрілюючись гнали назад. Це була польська кавалерійська розвідка. Яскіт вистрілів ставав що-раз частіший; старшини розбіглися і кожний розправився з непрошеними гостями на власну руку. На хвилю страстили ми сотника зі своїх віч, але по кількох мінатах почули знову його голос:

— Гей ви! біжіть мерщій онтам в другу вуличку на право, та рятуйте четаря Максима! Його раніла собача голота! От винестили нагоду з рук! Я хотів бодай одного живцем взяти, тай не вдалось, дідько мене візьми! Оден мало не внерезав мене прохлятою шаблею через шию!...

Сотник клив всіх і вся, а ми побігли на вказане місце до раненого. Та... ми не нашли його живим. Голова четара була розрубана на двосі він лежав окровавлений серед дороги. Ми підняли його і понесли; підійшли кілька кроків далі — і я завважав похиленого через пліт свого товариша, хорунжого К—ого; він не рушався з місця... я підійшов до нього: — Степане! що з тобою?.. — вхопив його за плечі, а він звалився цілий

на мене безвладно... З його грудей булькнула кров і полілась по моїх руках... він вже не дихав.

В очах житих засвіглася іскра гніву і помстти. — — —

В присілку було знову тихо; ляхи повтікали. Кількох товаришів понесло мертвих в дуброву на вічний відпочинок, а решта пішла з сотником селом на другий кінець його.

— Досадно — горячкувався сотник, — що даром набойв напусували! Скандал! ані одного не влучили! Я сам інколи не люблю стріляти Богояві в вікна, а тут винадив усі набой і чортові в зуби!

— Темно було, тай так несподівано. — говорили старшини.

— Дурні балачки! — кинув сотник, — маси зажмурили очі і відіди зволочі в лепету!

Замовкли. Незадовго вийшли на край присілку; за останньою хатою щось чорніло —

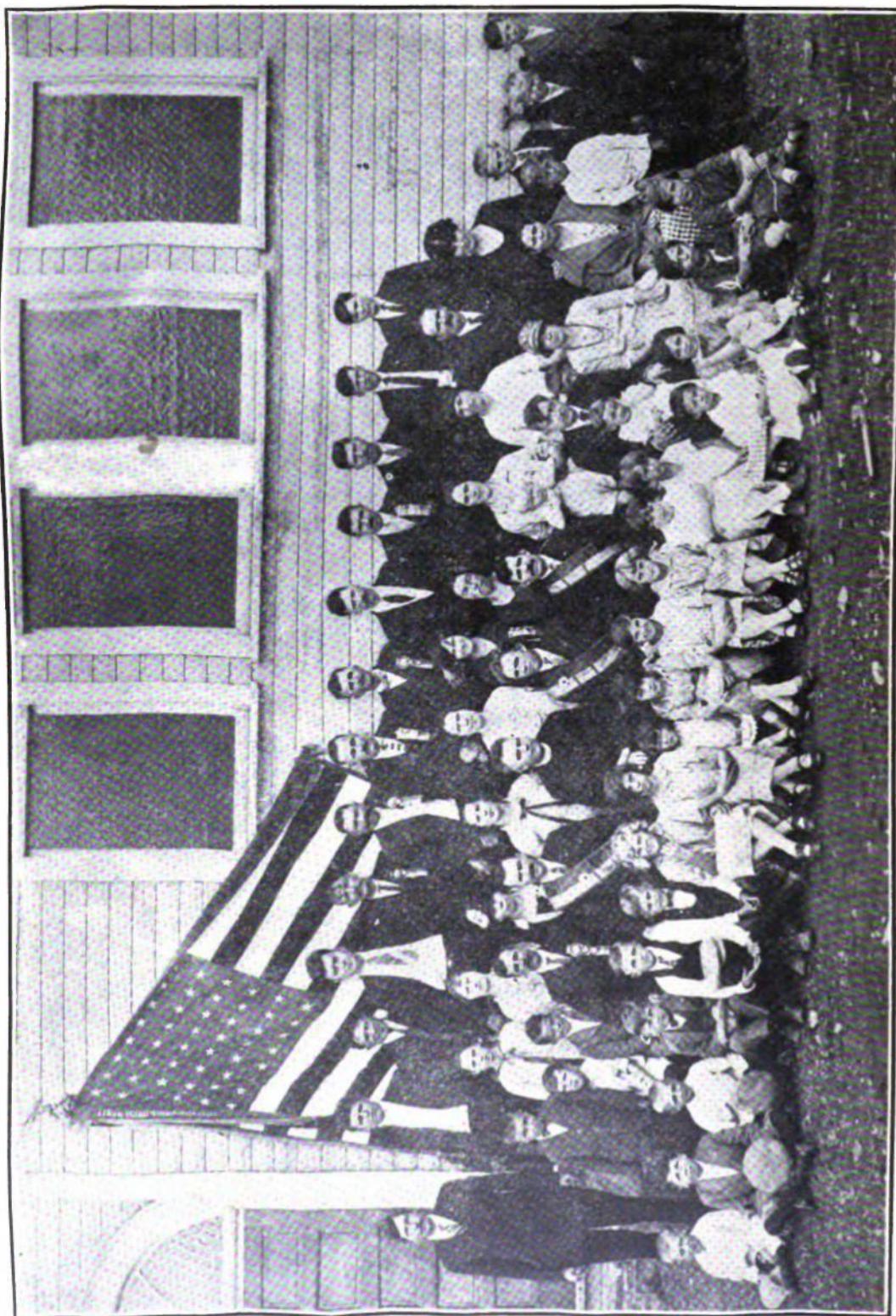
— А я вам казав, що дармо не люблю стріляти! — вказав сотник, підійшовши до вбитого кіннотчика.

— Ось він аж де злетів з коня, а кінь невно забіг в інценіцю; та їх ще кілька мусіло там далі звалитися на дорогу — підемо в наступ, побачите! Ну, тепер підемо трохи відпочити. Але мусимо поставити край села попереву сторожу; в день не будемо нічого зачиняти, бо на цьому полі видко як на долоні; приготовімось на другу ніч. Тимчасом під'їдуть наші гармати і побомбардують зза моста польські нори та залишні лінію. Отже тепер вертаємо; а котрий з вас такий витревалий, що може зараз оттут обняти з одною четою службу?

Я і ще двох — трьох хотіло вже зголоситись, як сотник сам вказав на мене:

— Ясна річ! я знаю, що в мене хорунжий Д—ко перший! Йому за те готов святий Петро першому

БРАМЦВО СВ. ВОЗНЕСЕННЯ ІСУСА ХРИСТА, ВІДЦЛ 57 УНПОМОЧІ В НАНТІ ГЛО, П.А.

втворити врата царства небесного! а вам, гайдамаки, хто зна чи й схоче відчинити; не додзвонитесь до ряу!

Сотників жарт мав два боки, однак ніхто зі старшин не спішив розвивати його далі, бо в пам'ять врізались невеселі думки про тих двох товаришів, які нашли так скоро і несподівано люту смерть.

Ми вернули назад до стрільців. Ще заки я дійшов до своєї чети, мене вхопило в п'ятімі нараз кілька дужих рук і піднесли вгору:

— Ви живі... Слава Богу! А ми як почули револверові стріли, так хотіли бігти до вас... побоялисься ад'ютанта, а також і сотника, що був з вами...

— І добре зробили! — сказав я до своїх стрільців, які аж тепер винустили мене з рук; — дисципліну треба строго заховувати, бо інакше нам всім біда! А тепер: Збірка! — закомандував я своїй четі. Ми підемо на полеву сторожу.

Миттє стояла чета на ногах, готова йти, куди, їй прикажуть.

— Двійками вправо вбік! За мною ходом руши! — і я пішов попереду, а чета за мною; переходючи біля сотника, я зголосив свій відхід.

— Гаразд! держіться кріпко! — сказав сотник; — інструкцій не даю тебе ніяких, — звернувся він до мене, — ти знаєш, що, коли треба робити.

Я відповів службовим способом і відманирував на призначене місце.

На самім кінці села вела одна вузнячка вуличка на ліво під горб. По обох боках стояли хати з садами, огороженими плотами. Я зайшов в цю вуличку, дійшов аж до крайніх двох хаток і тут зупинився. Для полової сторожі було це найвідповідніше місце: ціла вулиця лежала як-

раз фронтом до поля, за яким находився противник; і відсіля, з гори було в день далеко видно. Зараз були поставлені за двома стодолами від поля стійкові (двох стрільців), які мали уважати шильно на ціле поле і на дорогу з правого боку; решта чети пішла в сад з другого боку вулиці і полягала на траву. Стійки змінювались що дві години. Стрільці лежали, одні розмовляли, другі дримали; я хотів було заглянути до хати, однак двері були зачинені і ніде не було видно ні одної живої душі. Наче вимерли, або втікли кудись. Тоді сів я на одному пеньку біля стрільців і на переміну: то прислухувався їхнім розговорам, то надслухував, чи не долетить який підозрілий гомін з поля, то поринав в своїх думка, які знову уступали місця неспокійному очіданню дня, з чим дучились сподівання нових подій і незвичайних випадків.

І дійсно, як тільки настав день почали обспівати нас ворожі іраннелі. Стрільна розривалася високо в горі, а на дерева сіялись оловяні круглі кулі як з решета; аж жаль було дивитися, як вони обривали зелене листя, відчімхували мениці і більші галузки та калічили деревину. Раз-разом трапляли на сад, де були стрільці та на сусідні сади. Стрільці поставали під клуню, тай знову жартували, буцім-то вони ховаються від дощу, щоб не замокнути. Мене стало непокойти, що ворог взяв як-раз іриціл на нас; як він міг знати, що ми тут: хіба стійки стояли на надто видному місці і він заглянув їх... Я пішов поглянути. Обійшов одну і другу стодолу, але стійкових не побачив... другого, на моєму місці, збентежилоби це; однак я зінав добре своїх стрільців і не міг ані на хвилю сумніватися, що вони сповняють

ГРІНЬКО КОПАЧ.
організатор відд. 31 УНШомочі
в Кумбала, Ін.

ІВАН ЧМЕРИД.
організатор відділу 86-87 УНП.
в. Йорейн, Огайо.

свою службу завсіди точно і справно. Нараз почув я з двох боків, десь над собою, два голоси:

— Ми тут, пане хорунжий! — Я ще не видів нікого! аж згодом, коли мій зір спочив на кріслатій черепині, ледве розпізнав між листям і гіллям одного: він сидів собі вигідно на гілці і дивився на поль.

— А знасте,—відозвався він знову, не відриваючи очей від точки на яку скерував свою увагу. — я вже бачив кілька постатей коло ворожих окопів; вони замайли їх, як на зелені свята і мають за цим полем рівно ж таку сторожу, линє здається багато дущу. А гармати їх десь далі, позаду, мабуть на заливній дорозі. Линє не годен доміркуватись, де розмістився їх глядач, що нас відкрив і подав своїй артілерії такий добрий приціл. Там на ліво, на горбку є пару дерев, а за ними тягнуть-

ся корчі, я думаю, що він мусить там бути; от, якби так наша артілерія пішла туди на пробу пару "штахів," то може винесла його відти...

— Шіліть до сотника вістового, — радив з другого боку другий стрілець. Я обернувся, але його не було видко.

— Я через стріху віджу дуже добре; і дорогу до них віден краще видко.

Однак від поля не міг я ніякої діри в стрієї завважати; я пішов до стодоли; мій другий стійковий сидів під бантами онєрівськими ногами на верхній щабель довгої драбини; я підліз до нього; між старими прогнилими синіками світильські доволі широкі шинари, які з надвору були незамітні, бо над ними ріс бурян. Місце для обсервації було знамените. Я похвалив обох стійкових і пішов

до чети, щоб післати до сотника вістового зі звітом, а при тім довідатись, що є з нашою кухнею. Та ледве перейшов я через дорогу і пройшов у ворота на обітня, де помістилася була чета, як нараз засвистіло за мною здоровенне стрільно і генуло у ворітний стовп, розколою його і звалило на землю. Щоб так був вертав три-чотири секунди пізніше, то як-раз було поціллю мені в спину; я зупинився і поглянув на велику гільзу, що зарілась на половину в землю, однак не експлодувала; від мене до неї не було більш як п'ять-шість кроків. Це просто загадка! майнуло мені через голову; неначеб стріляли не з віддалі трьох кілометрів, а десь віден зза углу третьої хати! Зрештою можливо, що це стріляла французька артилерія, що має усякі телескопічні пристлади і знає добре математику. Але нехай но ми зайдемося з тими культурними нацями блище, тоді поміримо що дуще: чи математика, чи запал чуття самооборони і бажання волі. Оттак міркуючи, попрямував я в сад до стрільців і застав тут нову несподіванку.

Під клунею сиділи стрільці, а з ними кількох селян і селянок; останні були дуже нерелякані, але проте гостина була "в повному ходу"; стрільці заїдали смажено сир з хлібом і пили молоком, та успокоювали селян:

— Єй Богу, не маєте чого боятися — говорили їм, усміхаючись, — до самої смерті ні вам, ні нам нічого не станеться! — Коли я підійшов до них, привітали мене порядним збанком молока. — Я вже хотів питати, яким чудом воїни нараз тут з'явилися, але це зараз вияснилося само собою; в горі дався чути той плацивий свист — фії — уууу, якого останні звуки вказували на те, що

небесні насажирі дістали велику охоту "висісти на нашій стації." Та заки ще поспівався по саду горох, селяни оден за другим почали спішно щезати під землю... Показалося, що вони мали біля клуні глубоку пивницю, де пересиджували усі критичні хвили; а коли залишили за ними з верху дверця, то і пізнати було годі, що під ними може щось бути. На дверцях росла трава, зелена мурава. Як тільки перестав "дощ," стрільці розповіли мені, що селянин, почувши свою рідину бесіду самі вилізли з пивниці і принесли їм гарний сніданок. Тепер знову піднеслись двері і вони почали визирати на двір. За кожним вистрілом ховали голови в низ, а коли кілька мінút було спокійно, виходили на верх і балакали з нами. Я запевнив їх, що цьою ночі ми підемо вперед і вони зможуть спокійно піти до своїх занять. З їх віч було видко, що вони дуже хотіли вірити, щоб воно так сталося, як я говорив їм. На жаль, майому пророцтву не судилося було сповнитися, хоч тоді, коли "пророкував," сам в те свято вірив і іншої можливості нарочито не допускав.

Під полуднє вернув вістовий (якого я вислав був) і сказав, що кухонь наших ще нема, а сотник вислав кількох людей до найближчого села, щоб купили харчів і на вечер з ними вернули. Приказу, крім того, щоб лініїтись далі на тому самому місці і стерегти, — не було ніякого. Нам харчі були байдуже, бо селянин не дали нам голодувати. — І так пересиділи ми там цілий день, та не тратили, слава Богу, ні одного чоловіка. Шрапнелі діравили хати, калічили дерева, а нас оминали. Одно дивно, що гранати брали багато гірній приціл, як шрапнелі; ними сипали також не менше, як шрапнелі.

ТЕОДОР ГРИЦІК,
організатор відділу 108 УНПомочі.

ПЕТРО КУДЛ.
організатор 32 відділу УНПомочі.

лями, однак ні одна з них не впала між хатами. Всі перелітали нас і летіли в сторону ліса, або вибухали вище нас, на ліво, або не долітали навіть до стоділ, де стояли стійки. З цього заключив я, що гранатами стріляє батерія польських (а не французьких) артилеристів.

По-півдні мали ми ще одно незвичайне видовище:коло п'ятої години почали перелітати через нас гарматні стрільни зарадто густо; одно за другим, а то й по три-чотири нараз; повітря наповнилося свистом і звійком. Та пізнати було, що ми не становили тенер точки прицілу; кулі летіли в ліво на узгір'я під лісом і так скажено розривалися — аж дикий грохот роздавався по цілому лісі; здавалось, начебіт тоорощив немилосерно столітні дуби і розкидав ними на всі боки. Ціла околиця дрожала від гомону і гуку.

Чого доброго — думав я — вони готові не ждати на наш наступ, а р злочати свій... і тоді найшласьби моя чета в дуже невигідному положенні. Ця стрілянина подабала на "підготовлення"... А може щось іншого тут? Чи не захотілося сотникові зробити який карболовний маневр... Це було доволі безглаздо, нерозважно і занадто ризиково: винести курені в цю пору на поле — значило стратити марно людей. І я ц'ому не вірив. Однак щож воно таке? Я вибіг за клуню і почав дивитись на узгір'я, де тріскали гранати. Одна бахнула на землю, розірвалася з грохотом... а довкола того місця постелився чорно-сіро-синявий дим... відтак друга така, третя: це були гранати з трій півшими газами. Однак цей дим не підносився вище, як на три чверти метра по над землю; він лише поширявся в

низу і заточував що-раз більші круги. Аж тепер узрів я понад димом коня... на коні сидів їздець. Польський розвідчик?... Але що-за дурна думка стрілила в голову?! Якби це він, то чого йому одному заїхати в білий день аж під ліс, тай найтись посеред розриваючихся трійливих гранат! Зовсім несуразно. Тимчасом їздець не рушався з місця... Яка чудасія! Ніг в коня не видко, бо в низу закрив їх дим, лише верх, голова і малій їздець на ньому... наче архистратиг Михаїло з неба злетів... А тут знову гримнула граната, здавалось під самий живіт коня... покурився чорний дим, жбурнуло землю високо в гору — — їздця на хвилю стало не видко — — я подумав — з нього тепер і одного цілого кусочка не остане... Та привид, чи опир стояв знову перед моїми очами; кінь кинувся неспокійно в бік, але їздець замахнувся своїм нагаєм, потиснув шпорами, обернув ним два рази довкола і знову уставив на попередньому місці... я бачив тепер, що він держав в руках льорнету і обсервував неприятельські окопи... Це був наш сотник... На нього сипали цілі батерії. — а він сидів спокійно і приглядався... в ясний день, з видного місця... неначе ігнорував всю ворожу артілерію, немов хотів умисне спровокувати їх, щоб напусвали більше набоїв та показати, що кулі не сміють його чіпляти... Виглядало, як у справдінній казці і вірити просто не хотілось. А про те воно було дійсно так; коли, під час експлозії починав кінь скакати, він його успокоював і дивився далі. — Цілій цей час мала моя чета святий спокій; кулі летіли всі в сторону сотника. Селянє повиходили з півниці і я показав їм чудо... Вони дивилися — і шептали молитви. Нараз почули ми в повітрі зойк стріль-

на важкого қалібу; воно якось дивно клекотало вгорі та вило як голодний вовк. І знову диво! Сотник немов відгадував свою долю... він мигом повернув коня замахнувся нагаєм і стрілою полетів в діл полем в сторону дуброви; була чудова картина: саме на місці, де стояв передтим сотник, вдарила граната і з громовим гуком піднесла вверх куряву землі, величиною трьох-четирьох стоділ. — і рівночасно мчався конем сотник в долину... а коли ми побачили на полі чорне пятно, — челюсть виритої ями, тоді сотника вже не було видко. Він щез в дуброві.

Тепер звернулась ціла польська артілерія на ліс. Я не всілі описати, що тоді там діялося... Пекло, страшний суд! Ліс стогнав, хилився і валився покотом... в ньому певно не було стільки дерев, скільки на нього вищущено залишних більших і менших, запальних і трійливих стрілень. Здавалось — не то чоловікові, а стебелинці не можливо було там вдергатись — уціліти. Рев і гомін розлягався довкола, неначеб западалась земля, або валились облаки і хмари. — — Понад нашими головами тягнувся один безперестанний шум, свист, зойк і клекотіння, як штурм легіону нечистих духів. — Це тревало до пізнього вечера.

Як порадив собі сотник, я не годен сказати, лише знаю, що в перший годині ночі відозвалась наша артілерія з правого боку і обсипала ворожі окопи гураганним вогнем. Рівночасно посувались вже напів сотні селом і за хвилю зупинилися біля мене. Курені були цілі, не бра��увало ані одного стрільця. Я долучився зі своєю четою до частин і ми рушили дорогою через поле. Посувались, як можна було найтихіше, ні слова, ні шепоту. Так увійшли по-

над два кільометри. Збіжжя тут кінчилось, починались ниви сіножатей. Ми розвинулисятих в розстрільну: оден курінь на право від дороги, длом, а другий на ліво, косогором; я був з четою на самому лівому крилі і старався розтягнути лінію, як найдальше в гору.

Відтак подалась ціла лінія вперед. Ходило о те, щоб підійти незаміченим під самі окопи і тоді, крикнувши грімке "Слава!" взяти їх в оден момент.

Двигались помалу і обережно; наші гармати не обстрілювали вже передну лінію, а посилали гостинці далі в резерви противника. Дивувало нас одно, що на наш гарматний обстріл не відповіли ані разу. Впереді було тихо, наче всю притаїлось... це трохи непокоїло мене, бо мені все здавалось, що вони завважали нас і ждуть самі.. аж ми наблизимося.

Я йшов горою, самий крайній; передо мною зачорнілися отті корчі, які бачив стійковий з черешні. Нараз впав з корчів стріл... гостра куля просвистіла попри голову... я видів, як одна сіра фігура метнулася з корчів і побігла назад.

Треба було спішити; діло могло погрішитись; до корчів було від нас понад сто кроків, однак ціла наша розстрільна на право відстала трохи позаду і її відділяла ще за велика просторінь від окопів, щоб можна було почати приступ. Приказу на разі не було ніякого — і я не знав на що рішитись.

І нараз сталося те, чого я побоювався... ворог справді обсерував нас і по вистрілі стійкового в корчах, відкрив вогонь... Затарахкотіло нараз кільканайцять скорострілів — — з права, з ліва, з середини, з гори... Ми опинилися в перехрестиному вогні! Клекіт зростав, робився

все густіший і інтензивніший. Розстрільна проріджувалася, від часу до часу чулись крики ранених.. .

— Долів! вкопатися! — понеслась команда з права. Стрільці полягали і почали закопуватись; не у всіх були лопатки, але в кожній четі находилося по 10—15 штук, так що одні передавали другим.

— Богню! — пішла за кілька хвилин друга команда.

Почався крісовий і скоро стрільний лоскіт, який заглушив все, і більш нічого не можна було почути. В нашему положенні однак, не можливо було довго відергати. Провізоричні ями не помогали багато, бо кулі сипались не лише в прямій (горизонтальній) лінії, але також з гори... я завважав це зараз, як лише відозвались скоро стріли. Саме перед моєю четою клекотіло кілька таких апаратів, одні, здавалось, таки десь перед носом, а другі над головами. На щастя, вони не брали прицілу на мою чету, а сіяли кулями через нас, далі в долину. Чи робили це через опибку, чи бачили в долині більшу небеснеку, не відомо, ясно було тільки те, що коли дула скерувались на нас, з нас ні оден в живих не оставби...

Цьому треба було завчасу запобігти; я рішив скористати з догідної хвилі і зайти корчі та ґрунту дерев, які сіріли перед нами. Ледве успів я дати відповідний приказ, як рівночасно з права подали приказ сотника: бігом вперед! — —

Стрільці зривались одинцем і підбігали; на право від нас розгорівся ще дущий вогонь, там кинуло наче в горику. Я опинився з четою в корчах і кинувся на два ворожі скоро стріли, що почали навертати цівки на чету і усієні кількох стрільців ранити. Зі мною скочило ще кількох

людей і скоро стріли опинились в наших руках; одні ворожі кулеметчики лежали мертві, другі втікли назад. — Нараз посипались на нас кулі з гори...

— Розбігтись по корчах і обстріляти живо групу дерев! закомандував я.

Приказ був скоро виконаний і за пару секунд вогонь з того боку затих. Показалось, що на деревах находилось рівно дві кулемети. Стрільці привели п'ятьох польських жовнірів, які, не маючи змоги втеchi, піддалися. Я велів відштовхнути їх косогором до села; з ними пішли ранені стрільці: чотири були легко ранені і могли самі йти, а двох треба нести і цю службу мали сповнити полонені; до них додав я ще двох здорових.

Тимчасом в долині, на право лунали переривані оклики: “Слава...” вони затихали — і знов підйомались — не можна було догадатися, що саме там діється. Пальба не вгавала, а все змагалася-дущала і переходила в якусь стихійну оргію... Ми втворили вогонь з боку, однак мусіли від часу-до часу застаповляти його, щоб в своїх не стріляти.

А там справа хиталася...

Пізніше довідався я, що курінь, який пішов розстрільною на право від дороги, натрапив на багнiste місце і не міг перейти його; тоді почала розстрільна пересуватись в ліво, через що лінія щід гору згустіла. А ворог обстрілював власне середину найдуще. Тут було багато вбитих і ранених...

Сотник літав вздовж розстрільної, кричав, кляв, рвався вперед, — — — однак показалось, що добитися до окопів противника було просто неможливим... Ворог був закопаний, так добре, що йому напін кулі не робили майже ніякої шкоди; а коли

стрільці пускались біgom вперед, їх стрічав скажений перехрестний вогонь, під яким вони падали, як снопи...

Живі падали на землю і повзком відступали назад.

Незадовго мав настати ранок. Обставини приневолювали рішатись скоро, — перейти в беспечнощі місце, та ратувати останки сотень, бо колиб застав нас день на цьому нещасливому полі.—тоді ні один з нас з душою не вийшов би відсідля.

Стрілянина слабіла. З нашого боку стріляли зрідка, одинцем, а згодом зовсім перестали. Противна сторона почала рівно ж затихати; там могли думати, що наші притаїлись, щоб знову вдарити, або підійти їх яким хитрим способом. Тай ситуація була по обох боках не ясна: поминувши те, що наші мали доволі великі втрати (про що зрештою, ворог вночі не міг точно знати), сягало ворожі становища поза наше праве крило в долині, а за те наше ліве крило заходило в горі далеко в їх бік... витворився зломаний на кінцях фронт, так, що і наша і їхня середина (центр) находилась в невигіднім і незвичайно критичнім положенні.

Вкінці подали стрільці по-тихо приказ сотника:

— Одинцем помалу і осторожно назад! Загальна збірка в селі.

Ми повзли без шуму взад; віддалялися все дальніше і дальніше, а коли найшлися в яких п'ятьох кроках від місця бою — збралися в рої і чети і машерували в сторону села. Не знаю чому, а мені все здавалось, що ворог ось-ось завважить відступ і піде наздогін в протинаступ.

На дворі сіріло. Мое предчувствя —

хоч не ціле, а лише його перша половина, — сповнилось: відворот зауважено, а протиаступу хоч не зроблено, за те обстріляно нас гуртінним гарматним вогнем.

Це був найтрудніший відступ, який мав коли місце в галицькій армії; трійливі гранати розривались з усіх боків, а то й посередині наших рядів,... робили замішання,... сичіли в повітрі зловіщими відломками і забірали з собою жертви збожеволілої смерти.

Тут не помогли ніякі способи остережності; на полі не було де скритися, до того на-дворі світало... На лицах усіх було видно пятно погорди смерти — — ми йшли в село рівним маршом — і кожний був приготований на те, що слідуючий крок... може не доведеться зробити, а стати на місці, не попрощавшись з живими товаришами.

Так зайшли в село. Гранати замінили тепер шрапнелі, що сипались вздовж вулиці, яка вела в дуброву. Сотні пішли городами ліворуч від дороги і скоро зайдли у ліс. Однак ворог не спочивав; повторилось таке саме обстрілювання ліса, як вчорацьного вечера... нам приходилося передиратися через куши звалених та щоколених дерев, а місцями треба було обходити, бо перехід був загачений великими гиляками і цілими кріслатими верхами старих дубів і буків. — Перейшли ліс і вийшли на луг, яким пішли в сторону моста, щоб перейти на другий бік потока. Та тут ждала нас нова несподіванка. Гарматні стріли з заду не досягали вже сюди, але ряд сгинетських бід цієї нещастиової доби ще для нас не скінчився.

Заки скажу, що тут сталося, муши коротко описати порядок, в яко-

му йшли частини; хотя курені багато потерпіли в бою, про те, вийшовши з дуброви на луг, розтягнулись так, що від передньої сотні до задньої лежала доволі велика просторінь; сотні йшли в відступах стопонадесять кроків одна від одної, а в кожній сотні машерували чети (рівно ж кожна з'окрема) віддалені від себе на сімдесят-до вісімдесят кроків. — Перші відділи входили на міст, а заднім було до нього ще далеко; я зі своєю четою йшов останній. Вже перейшли усі передні відділи, лишалась тільки остання сотня... як нараз громнули на міст гранати і поторошили його так, що остались одні стовпи і перехилені на бік поперечниці.

Артілерія стріляла з правого боку, з ліса на горі; навіть не то, щоб нарівні з нами... а здавалось, трохи перед нами... очевидно,—нас окружали. — — —

До моста не було чого наблизитися; треба було зараз звернати на ліво і переходити в брід. Потік не був широкий, його можна було легко перескочити, однак, (як я вже казав) він був в цих місцях багнистий; стрільці грузли по-пояс в болоті і з трудом перебіралися на другий бік; до цього обкідало нас калюжою і куснями землі від гранатних експлозій.

Вимоклі і заболочені вийшли ми нарешті на беріг і рушили в порядку в дальну дорогу. Передніх наших відділів не було видно.

Щоб скоротити собі дорогу, ми перейшли вищерек вулицю жidівського містечка і вийшли на поле, що підносилось у гору і місцями лежало облогом, а місцями було покрите поодинокими березами і липами. Кількасот кроків на право від

нас виднівся той молодий гущавинний ліс, про який згадував я на початку, описуючи цю околицю. З нього впала тепер несподівано на нашу сотню сальва... одна, друга, третя...

Ми глянули в той бік — і бачили, що за першими корчами стояла неприятельська розстрільна; нас хотіли зовсім окружити.

Це збентежило деяких; одні хотіли приспішити кроку, щоб як-найскорше скритись за горою, другі знову були готові розвинути розстрільну і відстрілюючись помалу відступати. В нас не було сотенного команданта; він загинув першої ночі в зустрічі з кавалерійською розідкою; тимчасово заступав його я.

Рішатись треба було скоро; одні і другі заміри стрільців показались мені невідповідними: ратуватись бігом — вважав я ганьбою, та ще й питання, чи втеча удаласьби; вона могла лише помішати стрільців, а ворогові дати добру нагоду вистріляти нас до ноги. При тім зважив я зараз, що дущі побігли б скоріше, slabši' осталисьби позаду, а це вже зовсім не було по-стрілецькому. До того всього обтяженням водою і болотом було взагалі неможливо довго бігти. Друга можливість: втворити розстрільну і відстрілюватись, виглядала ще гірше від першої; в одних стрільців не було вже зовсім набоїв, а в других дуже мало. Це всю зважив я в кількох коротких секундах — і велів далі машерувати рівним кроком і в найбільшому порядку.

Четові витягнули свої револьвери і пішли, кожний перед своєю четою. Рівним, твердим кроком вперед.

Ось вам, дорогі читачі, величавий образок спокійно машеруючої сотні.

Він годен нагородити за всі попередні невдачі і нещастя і промовити до вас: В стрільцах дрімає непоборна сила, посвята і відвага! Кволому ворогові не побідити їх ніколи! — —

Сталось справді диво... ми вийшли на гору і сковались за нею — — і на нас за весь час походу не впав ані один стріл.

Про це ми пізніше між собою говорили і висказували ріжні догадки. Той спокійний марш міг ввести ворога в блуд: нас могли взяти за своїх, тим більше, що чайже мусіли бачити наші попередні відділи, яким вдалось скорше відступити. Інші пояснювали знову отту незвичайну пригоду тим, що холоднокровністю цих пару наших чет збудила в них подив, який велів їм зупинитися; на цьому відтинку були частини ген. Галлера, а цей привів свою армію з Франції, де її з'організовано по більшій частині з галицьких людей, які почали бути, з бувшої австрійської армії, у французький полон; між ними було (на жаль) і багато Українців; іх затуманили там, буцім-то в Галичині ґрасують банди розппак-гайдамаків та більшовиків, які нищать їх добуток і мordують невинне населення. І ось вони пішли... “боронити і очищувати свій край” — а самі сердеги не знали від кого. Як-що цей другий здогад мав бути слушний, то можна зовсім легко повіріти, що спокійно і здисципліновано машеруючі “банди” мусіли викликати в обурених душах галлерівців зачудування, подив, а може і симпатію.

Як воно було в дійсності — не знаю, бо я помандрував далі з добрими стрільцями крівавим шляхом галицьких піль, лісів і сіножатей.

(Відень, в червні 1926 р.).

КРАСА УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ

В українських піснях, не тільки старих, але часто і сучасних, багато влучних виразів і чарівних порівнань людини з ріжними річами природи, напримір дівчини з зірочкою, з квіточками, парубка з явором, слов'яком; є чарівні малюнки долі і недолі нещасного кохання, зради. Взяти, напримір, таку пісню про захованого парубка:

Ой зайди, зайди, ти зірочка та вечірняя,
Вийди до мене ти дівчино та безрідна:
Що зірочка зійшла — усе поле освітила,
Дівчина вийшла — козачен'ка звеселила.

Співець ще більше користується небесними зіроньками далі в описі своєї милої:

Ой, я знаю! ой, я знаю чого мила красна,
Перед нею й поза нею впала зоря ясна!
Ой упала зоря з неба тай розсипалася,
Мила зорю позбирала тай затикалася.

Коли дівчина уквітчала себе зіроньками, вона повинна бути гарною, — така головна думка.

Для нещасного кохання є чимало красних і мистецьких виразів, наприклад:

Як ми з тобою спізновалися.
Сухі дуби розвивалися.
А як кохаться перестали.
І однолітки повсюхали.

Така велика сила кохання, що навіть сухі дуби ожили — величезний поетичний образ.

Або одна пісня починається з того, що

Котилися вози з гори.
Та в долині стали.
Любилися, кохалися
Тепер перестали.

На що тут вози? А щож хліборобові більші відомо, як не вози і вся їхня справа? Перерва і знищення кохання порівнання і з винною і зин-

щенням біга.

Багато пісенних виразів дуже яскраво малюють людські почуття у рамці природи, напримір одна пісня починається так:

Світить місяць на полудні.
Який тепер світ облудний...

Надзвичайно влучно сказано, бо нашо тому місяцеві світити в південь, коли і без нього багато соняшного світла, і чи не краще булоб йому світити у ночі; так краще іншим людям робити своє діло в слунний час.

У пісні "Ой кудро, кудро кудровая" огryдна дівчина вийшла за пяниченька, і натерпівшись горя, каже:

Мені молодій одна шана :
З хати віконцем утікала ,
В вишневім саду очувала,
З слов'яком розмовляла:
Соловесчик як твох. так твох!
А я молода як ох, так ох!
А зазулен'ка — куку, куку!
За що ж я терплю таку муку?

Відповіді нема, бо часто нема її в самім житті, як про те свідчить інша українська пісня, теж незвичайно цікава: "Ой, нарву я хмелю," в котрій богата сестра каже біdnій:

Коли б ти, сестро, така, як я,
То ти сиділа б в кінці стола:
Коли б ти, сестро так робила
Ти б в таких латах не ходила.
Що я раненько вставаю,
По два починки напрядаю ,
Та свої скрині наповняю,
Та свої діти з'одягаю.

Сестра відповідає так:
Сестро моя, сестро богата!
Ще раніш тебе уставаю.
По три починки напрядаю,
Та чужі скрині наповняю,
Та чужі діти з'одягаю!

Особиста доля тут поставлена на великий світовий огляд, видно, що людина страждає, і не видно для чого або защо.

Іноді нарис пісні здається темним, але пильно придивившися, можна дійти до зрозуміння змісту і почути його незвичайну красу. Візьмемо напримір пісню:

Пшли корови із доброви, а овечки з поля,
Виплакала карі очі край милого стоя.

Перший рядок здається зайвим; навпаки придивившися і поміркувавши, зрозуміємо його красу, як надзвичайно влучного опису того часу, коли дівчина плакала, часу вечірнього, по заході сонця, коли же нуть до дому череду і вівці.

Подивимось тепер, як навпаки, дівчина гордує коханням, і як надзвичайно гарно та влучно висловлено в піснях її піху.

В одній пісні приводом являється біdnість парубка. Дівчина відмовляє йому на залияння:

Як заслужиш пару волів і пару жушанив,
Тоді сядеш коло моїх вишитих рукавів.

Візьмемо ще таку пісенну рисочку:

Яром, яром, долиною — яром
Переліто доріженьку чаром.

Сільська доріженька веться по яру — на Україні багато таких чудових заплутаних доріжок. Звернуть з неї нікуди, і ось на такій доріженьці ворожбіт налив чару — ні звернути, ні обіхати — образ дуже замисловий і цікавий.

Усі ці приклади узято здебільша з одного тільки пятого тому Чубинського, без довгих заходів, мімохіть, і їх можна далеко збільшити, бо чудових по красі малюночків в українських піснях розкинуто безліч.

Досить взяти хоч один розділ по-

еїї, напримір, думи, або краще аби яку з довгих дум про азовських братів, щоб назбирати купу прекрасних образів і малюнків природи і родинного життя. Напримір, коротенький, але дуже виразний малюночок, того степу, того страшного дикого поля, по котрому колись пробігала дівка Татарва:

Тільки поле леліє
На йому трава зелена зеленіє...

Є чимало надзвичайно гарних з естетичного боку поодиноких пісень, які роблять велике враження цілком. усім своїм змістом, от хочби ті дві колискові пісні, якими любувався ще Гоголь:

Ой смі, дитя, без повиття,
Поки принесе три квіточки,
Одна буде дрімливая,
Друга буде сонливая,
Третя буде щасливая.
Ой, щоб спало, щастя мало,
Та щоб росло, не боліло.
На серденько не скорбіло,
Ой рісточки у кісточки,
Здоровячку на серденько,
Розум добрий в головоньку
Соньки дрімки у віченськи.

Або:

Ой ходить сон по вулиці
В блесенькій кошулонці,
Слоняється, тиняється,
Господонька питається.
А де хата теплесенька,
А дитина малесенька,
Туди піду ночувати
І дитину колихати.
А в нас хата теплесенька ,
А дитина малесенька.
Ходи до нас ночувати
І дитину колихати.
Ходи, сонку, в колисочку,
Приспія нашу дитиночку.

М. Сумців.

ЗА ПУШКІНОМ

М. Д.

РОЗСИПАНІ ВІРШІ

1. Полякам.

Не те біда, що ти пан-лях;
Косцюшко—лях, Міцкевич — лях!
Про мене: будь собі й з татар —
І в цьому сорому нема;
Будь жидом — й це ще не біда, —
Біда, що Злодзей ти, Варвар...

Пан Злодзей — поляк вам примірний,
В нього Сарматів чиста кров!
В нім злоби гнів кипить підпірний
І хитра вся його любов.

З ненависті він до сусідів,
(Хоч сам природний боягуз)
Присяг в французів-голодригів
Порозбивати всіх на хамуз;

Патріотичний він продавець
І зрадник знаний від віків;
Він вже... "культурних справ" видавець
На ганьбу й сором наших днів!

*Двійними средствами лях грає —
І цим в подвійну ціль влучив:
Він Польщу день і ніч "спасає,"
І славян Братерство споганює!*

Характеристика:

Не вірю в честь я картярів,
Не вірю у французьку дружбу,
Ще менш; в славянство всіх ляхів —
І в безкорисну німців службу.

2. Жінці, що любить уменчувати літ.

Такої ще не бачив світ!
Усі так кажуть, я теж за всіма;
Нам всім — що рік, то більше літ,
А ти — що рік, молодша з ними...

3. Віршороби.

Незнанський — вже поет,
Незнаний поки-що —
Друкує свій куплет.
Не знати як, на-що...

4. Подорожні снарги.

Доки ще мені по світі
Волочитися: раз верхом,
Раз в коляці, раз в кареті,
Раз на возі, раз пішком?

Не на рідному порозі,
Не посеред рідних нив —
А в далекій, десь, дорозі
Мабуть вмерти Бог судив;

На камінню під копитом,
Чи під колесом рвучким.
Чи в рові дощем розмитім —
Чи під мостом варівким:

Чи чума лині десь притисне...
Чи мороз зітне на-лід.
Чи рогачкою в лоб трісне
Непроворний інвалід!

Або в лісі десь лиш охну,
Під злодійським кінжалом,
Або від нудьги подохну
В карантині під замком.

Доки ще в тузі голодній
Піст заховувати мені —
І столичні страви модні
Згадувати — хіба у сні?

То не то, що в гарну днину
В городі собі гулять —
Про село та про дівчину
Думу-думошку снувати!

То не то, що — чарка руму.
Ніччю сон, а рано чай;
То не то, що дома з кумом!...
Гей, візник, — гайда, рушай!

5. Десята заповідь.

Добра чужого не бажать
Приказуши мені, ти, Боже;
Та моїх сил замало може...
Щоб над чуттям запанувати.

Обидить друга не бажаю.
Не хочу я його села,
Ані вола, ані осла. —
На весь спокійно поглядаю:
Не хочу дому, ні раба, —
Не заманчива його скриня:

Колиж... привабна там рабиня..
Ох, Боже! я — душа слаба...

Колиж в приятеля дружина,
Мов ангел гарна... мов твій рай...
За гріх не ліч і не карай,
Що завидую, як дитина:

Хто може серцю приказати?
Хто годен надаремно битись?
Як можна в гарних не любитись?
Як райських благ не побажати?

Дивлюсь, хвилююсь... і зітхаю — —
Однак закон не му-ломить!
Боюся серденько зводить,
Мовчу... і німо я страдаю.

ЮРЗА-МУРЗА І СТРІЛЕЦЬ-МОЛОДЕЦЬ

УКРАЇНСЬКА КАЗКА*).

Був собі стрілець — гарний молодець. Пішов він раз на польовання. Дивиться, аж на тополі сидять три орлиці, три сестриці. Він зараз узяв та вимірив на найстаршу. А вона й каже: — “Ей стрільче — гарний молодче! Не бой мене, то я тобі в пригоді стану!”

Він знов вимірився у середущу. Та й та йому каже: “Не бой мене, — я тобі в пригоді стану.” Він вимірився на найменшу, а та й каже: “Ей, стрільче — гарний молодче! Не бой мене — я тобі за жінку стану!” Він і каже їй: “Ну, то злазь же!”

Вона злізла, та як стрененеться.

*) Отцей гарний зразець творчого хисту нашого народу — це виймок з дуже цінного твору проф. А. Крушельницького п. и. “казки всіх народів” (Т. I. і II.: “Українські казки”).

то стала така панна, що ні в казці сказати, ні пером написати. Пішли вони жити в печеру. Живуть вони та й живуть. У того стрільця-молодця борода виросла аж по пояс. Од раз він і каже: “Шіду я в місто, мене тепер ніхто й не пізнає. Пішов він у місто, а солдати пізнали його та й повели до царя. Цар і каже: “Йди та вбий шострикрилого, шостиголового, шестиназурного змія. Стрілець-молодець прийшов до жінки та й каже: “Загадав мені цар, щоб я вбив шострикрилого, шостигоолового й шестипазурного змія. Чи вбю я, чи ні?” А жінка дала йому срібного перстника і рушничка та й каже: “Удар перстником по скелі, то я тут замуруюся. А ти тоді кликни змія. Як він прилетить, то ти його рушничком убси. Він ударив перстником по скелі, а та печера, де сидить його жінка замурувалася. Він тоді як крикне: “Ех змію, виходь!” Той змій так і летить, тільки усі покручує.

Ледви він рот роззявив, щоб стрільця-молодця зісти, а стрілець як махне рушником, так усі шість голов одразу й злетіли. Він тоді повірізував усі шість язиців та й поніс до царя. Цар як побачив, дуже здивувався та й каже: "Ну, ще йди — вбий дванадцятикрилого, дванадцятиголового, дванадцятазурного змія." Стрілець-молодець прийшов до жінки та й каже: "Знов загадав цар, щоб я вбив дванадцятикрилого, дванадцятиголового, дванадцятазурного змія. Чи вбою я, чи ні?" — "Вбєш, тільки знов удар перстником по скелі, щоб я замурувалась." Він тоді й крикнув ще дужче: "Ей, змію, виходь!" Той змій так летить, тільки усі покручує та й каже: "То ти мо-го брата вбив, а мене не вбєш! Я тебе ізїм!" Та тільки-що роззявив рот, щоб його зісти, а стрілець-молодець як махнув рушником, так усі дванадцять голосів одразу й злетіли. Він тоді взяв та всі дванадцять язиців повідрізував та й поніс до царя. А цар каже: "Коли ти таких змій вубив, то йди туди, не знати куди, візьми та єре, не знати яке!"

Стрілець прийшов до жінки та й каже: "Загадав мені цар, щоб я йшов туди, не знати куди, узяв таке, не знати яке... Чи візьму?... А жінка дала йому клубочку та й каже: "Йди за цим клубочком, куди він тебе заведе... Він кинув того клубочка на землю. Покотився клубочек та покотивсь, а він усе йде та й іде за ним. Той клубочек прикотився в такий яр, що тільки небо та земля... та й там став... Коли дивиться стрілець — аж то пайстарна орлиця. Він хотів її застрілити, а вона стрепенулася, стала паниною та й каже: "Здоров був, стрільче-молодче! Куди задумав ти йти?" А він каже: "Йду туди, не знати куди, щоб узяти те, не знати яке!" — "Ну я тобі в при-

годі стану."

Та як свисне!... коли тут біжить усякий звір — і вовки і медвері... А та панна питаеться їх: "Не знаєте ви йти туди, не знати куди, та взяти те, не знати яке?" — "Ні, не знаємо." — "То біжіть собі по своїх місцях." А стрільцеві-молодцеві каже: "Я кликну сестру, то та може знає." Та як крикне: "Орличко, середня сестричко! Прибудь до мене!" Та орличка зараз і прилетіла. Стrepенулася та й стала паниною ще крашою за старшу.

От вона й каже: "Здоров був, стрільче-молодче! куди Бог несе?" А він каже: "Йду туди, не знати куди, щоб узяти таке, не знати яке." — "Ну, я тобі в пригоді стану.

Та як свисне!... То так гад усякий: і жаба і миші і щурі і верстільниці і гадюки й позлазились усі. Панна й питаеться їх: "Не знаєте ви йти туди, не знати куди, узяти те, не знати яке?" — "Не знаємо. Може та крива жаба знає, але ще її нема."

Коли трохи згодом, аж і та жаба пікатильчає. Питаеться панна їй: "Ні, не знаю, — каже жаба, — моя сестра скакунечка-лотушечка знає." "А дех вона?" — "У синім морі, під білим каменем ціну єсть." — "Скажи їй, щоб зараз тут була."

Та жаба зараз і пошкательчала. Коли трохи згодом та скакунечка-лотушечка й біжить, — така здорова, як хата, а хвіст такий, як найвища сосна. Панна й каже їй: "Заведи цього чоловіка туди, не знати куди, щоб він узяв те, не знати яке." Та скакунечка-лотушечка каже стрільцеві-молодцеві: — "Сідай на мене." Він сів. Та скакунечка-лотушечка як ступне, — то миля, а як пінгве, то дві. От біжить, а далі й каже: "Лиць віліз мені на хвіст, подивися, чи не видно?" Задерла хвіст, він і поліз, подивився: "Ні,—

каже — не чутно й не видно;” Вона знову біжить та й біжить та знову задерла хвіст та й каже: “Ану, знов виліз та подивися!” Він виліз, подивився та й каже: “Якась хатка на курячій ніжці вертиться.” — “Ну, то зліз та йди в ту хатку, то візьмеш те, не знати яке.” Він зліз та й пішов у ту хатку. Дивиться він — нема никого, тільки посеред хати лежить стерво. Коли трохи згодом прилітає змій з дванадцятьма головами. Стрілець-молодець склався під грубку.

— Ехе, ехе! — каже змій. Людська кров пахне! А те стерво перекинулося такою панною, що й у світі нема кращої, та й каже: “То ти, мій миленький, по світу налітався, людської крові напахався.” “А може й так!” — каже змій. — “Юрзо-мурзо!” — каже до тієї панни — щоб було мині їсти й пити!” Та Юрза-Мурза зробила так, що найдки й напитки стали перед тим змієм. Змій сів та й єсть, а Юрза-Мурза йому оделуговує. Нообідав змій. Поплатів. Юрза-Мурза поприбрала все те та й хотіла зробитися стервом. Та стрілець-молодець виліз і зпід груби та й каже: — “Юрзо-Мурзо, щоб було їсти й пити на двох!” Юрза-Мурза зробила так, що, чого тільки душа змагає все стало на столі.

В. М.

ГЕНЕРАЛ КУПАЄТЬСЯ

Найкраща купальня в нашім місті то є Болховітіна. Там купається чоловік ще по стародавньому, без якихсь реформ, а під час купелі можна відвіжитися знаменитим квасом. Слуги купальні знають кожного по назвику, а мають незвичайно добру

Стрілець-молодець сів та й каже: “Юрзо-Мурзо, сідай та обідай зо мною. Будеш мені за сестру.” Юрза-Мурза сіла з ним та пообідали. А стрілець-молодець і каже: “Зроби так, щоб для нас двох була карета та поїдемо зо мною.” Юрза-Мурза зробила так, що перед ними стала карета. Сіли вони та й поїхали.

Приїздять вони до моря. Юрза-Мурза зробила човен тай і пливуть вони собі. А той дванадцятиголовий змій як оглядівся, що нема Юрзи-Мурзи, то за ними в погоню. Як доднав їх та тільки розявив рота, щоб їх проглинути, а стрілець-молодець як махнув рушиком, так усі дванадцять голов злетіли! А вони обое й поплили собі далі. Перецілили вони море та зайшли до якогось діда на ніч. А в того діда був капітан, що як розшморгнеш, то які хочеш коні вискочати. Цід той і каже стрільцеві-молодцеві: “Дай мені Юрзу-Мурзу, а я тобі дам цього капітана. Стрілець-молодець не хоче. А Юрза-Мурза шепче йому нищечком: “Бери! Я од нього втічу до тебе, то в тебе і я буду і капітан.” Стрілець-молодець помінявся з дідом. Тільки що стрілець виїхав у поле. Мурза втікла до нього та й поїхала до царя. Мурза зараз побила царя і його слуг. А сами й живуть собі.

намять. Сностережуть на тілі якує бубку то ще й за тиждень винітується чи вона Вам дуже доскулювала, а при самій купелі осторожно обходять то місце, щоб лиш Вас, не дай Боже, не удразнити. Ті службі, які Вами під час купелі піклують-

ся, дуже говірливі і можуть з кожним, відповідно до його вдачі забавлятися. Згадану купальню відвідав одного разу ще там ніколи не видаєний гость: генерал. Що більше: то був губернатор, власне перед тижнем ново іменованій. Товаришив йому, молоденький офіцир, його асистент. А хто вони оба розповів здається візник, бо власне дорожкою заїхали перед купальню.

“Велика честь. Лиш коби вдоволити їх Превосходітельство! Сам директор купальні і п'ять помічників тиснуться за плечима генерала, зробили місце на лавці. Один бере шапку, другий плащ. Наче мухи кусок стерва обсідають його з усіх боків.

А генерал каже до офіцира так, що це другі чують: “Начальство мусить триматися завсіди близько своїх людей то тоді будуть мати до нього довіря. Ось тут — правдива московська купальння і кожний справдішний Москаль повинен тут купатися.”

“У нас в корпусі пажів”... — вірвався малій офіцерик.

“То власне є мильне, що нашу молодіж відховується після загорянічних мандр. Ми Москалі і все повинні лиши на московську моду. Чи не так?”

“Нічо не є слушніще як власне те, що сказали їх Превосходітельство — відповіли купелеві служачі надіючись на добрий напівок.

“Хто тут з вас потрафить мене найліпше викупати?”, — зашитав генерал, — “бо який то добре уміє.”

“Микита й Алексей. Ті два вже тут довго служать” — сказав директор і прикарав їх закликати.

“Думаси, що вони справді добре це потрафлять?” — винитувався генерал.

“Микита задоволивби павіть й царя. Микита! Їх Превосходітельство

хоче, щоби ти їх добре викупав.”

“Постараюсь як найкраще це зробити” — відповів спокійно і трохи гордо Микита.

Генерал сидів вже цілком роздягнений і вдоволено гладив себе по товстім животі. Але для Микити всі голі люди є однакові. Одначе — йому здається, що вже десь бачив цього генерала. Як всі купальняні служачі, так і він добре памятають тіла гостей з якими стрічаються при своїй роботі, але цого він ще ніколи не купав. А все ж таки лице виглядало йому звідкись знайоме.

Директор приніс вязанку липових прутів і кусок найліпшого мігдалового мила для генерала, а якесь гірше мило для офіцира і щоби показати ріжницю ранги.

Алексей купає офіцира, а Микита генерала. Микита намилює тіло свого гостя і все собі думає: де я його бачив? Миє вигодоване тіло їх Превосходітельства, але ніяк не годен собі пригадати де вже раз бачив то обличчя. А генерал вдоволений і все питав малого офіцира, якого побіч на лавці міс Алексей, як тут йому подобається?

“У нас в корпусі пажів”... — знов запікає своїм молодим голоском офіцер.

Генерал сміється й питав: “А маєте ви, ну як жеж то зветься — парню?”

“Алек прошу Вас — каже гейби ображений Микита — “це ж прецінь велика купальння, як же не було б тут і парні?”

“І можна там купатися? З тими прутами, ну як то називається?”

“Коли бажаєте собі, щоби Вас в парні бити прутами, прошу дуже.”

“Отже провадь мене туди. Я люблю московські звичаї. Бо я правдивий Москаль. І мої родичі були Москалями. Ти також Москаль?”

“З тамбольської губернії, козловського повіту.”

“Козловського повіту?”

Як це генерал запитав то Микита зараз собі пригадав де бачив це обличчя; генерал прийшов в 1905 році*) з козаками й гарматами, щоби “усмирити” населення. І тоді то приказав генерал перетріпати Микиту перед всіми людьми. Цілий тиждень потім не міг був Микита сидіти.

Ввійшли до парні. Микита випив як звичайно, чарку квасу на спрагнене горло так, що з рота вийшли грубі хмарі пари. Генерал виліз геть аж на горішину сходу, положився і приказав малому офіцерови зробити то саме.

“Отже, Микито, бий мене тепер тими галузками на московський спосіб, а ти Алексо свого гостя. Хочу бачити, молодче, хто з нас довше віддерхти. Ви маєте 23, а я 53 роки. Вчіться від нас старих. Микита, зачинай!”

Цей підніс галузки. Він нагадав собі свою публичну ганьбу. І почав плечі генерала і все що було інзче перещити.

Генерал завертає очима, стогне й штатає офіцера: “Ну, як там?”

“Горячо” — стогне тамтой — “у нас в корпусі пажів”...

“Хочемо бачити хто довине видер-

*) Тоді вибухла рос. революція, яку однаке здавали.

жить” — сопів генерал й тихо звертається до Микити: “Чи ти здурув? Що з тобою?”

“Ми завсіди так робимо, завсіди” — відповів Микита і періщить спокійно дальше.

Відірвані листки поприліплялись до генеральського тіла, а голі галузки лишають сині паси-сліди. Вкінці виривається малій офіцер з під ударів Олекси і стогнучи сідає. А генерал лиш чекав на то. Підноситься, червоний наче зварений рак.

“А що? Я не казав, молодче? Ми старі таки сильніші!”

Микита усіжно помагав генералови сходити зі сходів. Попровадив його до гардероби. Але генерал не зінав як сісти: так дуже некла його задна частина.

Коли Микита провадив генерала до вихідних дверей, діставши від нього цілого рубля напівку, сказав: “То одержали Ваше Превосходітельство за 1905 рік. Ваше Превосходітельство казали мене тоді, в селі Владикин, в козловськім повіті, перетріпати!” Генерал почервонів як бурак, але опанував себе і зарипів, звертаючись до адютанта:

“Які гарні наші московські звінчай! Чоловік мусить бути здоровий!” Та мимо того генерал не вставав з ліжка цілий тиждень. І вже ніколи не йшов до твої купальні.

З російського — Лесь Калиненко.

ЛАНЦЮГ СМЕРТИ

Один подорожник, якому прийшлося мандрувати по Флориді, в північній Америці, оповідає, що то він бачив одного разу. В його шатро вле-

тів якийсь гарний зелений хрущик, сів на пеньок тай став їсти личинку. Цю личинку приніс він зі собою, має бути що піймав її в недалечкім кор-

чику. Хрущик їв личинку з такою жадобою, що й не завважав великої жаби. А жаба тихенько все повзла й повзла блище нього. Хрущик і не стяմився, як жаба скопила і проковтиула його. Подорожний хотів викинути оту гідь із шатра; та в тім побачив велику, їдовиту змію. Вона приповзла без шелесту в шатро, потім пристанула, вигнулася і скочила просто на жабу, яка строго зіжилася. Змія отворила рот і вбila свої їдовиті зуби жабі в шию. Після цього змія відновзла в бік і стала ждати. Надармо пробувала жаба скочити і спастися утечею; на неї поділала дуже скоро отруя змії. В коротці почала жаба дрожати, потім упала і згинула. Подорожний чекав, що буде даліше. Змія знов підновзла. Поволи отворила свою пащу, скопила жабу за голову і старанно стала її поликати. Звісно, що змії не можуть жувати, лише поликають поволи цілу добичу нараз. Довго лікала змія жабу, в кінці пролінула і виновзла з шатра. Нараз налетів на неї з гори бузьок та ударив її своїм дзюбом. Надармо розкривала змія пащу та намагалася вкусити бузька. Вона вилася, підекакувала, била хвостом. Бузьок ударив її ще раз другий, поки зовсім не вбив. Коли змія простягнулася вже мертвa, тоді бузьок скопив її в дзюб і пробував летіти. Та це не пішло бо змія була така велика й тяжка, що итах не міг з нею піднятися в гору.

Тоді став бузьок над нею, немовби роздумував; потім скопив трупа змії і налетів низько-низько іонад землею так, що змія наців воліклася по землі.

Подорожний бачив, як бузьок пристанув на кілька кроків від шатра, коло пия величезного дерева, в

якім іздалека чорніло дупло. Коло цього дупла присів бузьок тай став зайдати змію.

Але в той сам час, під тим деревом, сиділи два пелікані. Це болотяні птиці, більші від гуски; дзюби в них довгі й широкі. Вони живляться рибами, жабами й гадюками. Поживу ховають на запас в осібні мішки, які є у них під дзюбом.

Коли подорожний завважав пеліканів, то побачив, що їх запасні мішки були порожні. Пелікані були мабуть голодні. Вони увиділи бузька і одні із них скопив змію за хвіст, щоби відобрati її від бузька. Прийшло до суперечки. Бузько замахав крилами, заклекотав. Пелікані також замахами крилами і закричали. Від крику прийшло до бійки. Затархкотіли дзюби. Серед бійки забули птиці і про змію, що підкотилася аж під дупло. Коли вони так билися, несподівано висунулася з дупла чиєсь лапа, вхопила змію і втягнула її до середини. Бузько й пелікані не венілися отямитися, як по змії і слід застиг. Надармо намагалася птиці добути змію з дупла: вход для них був тут зашкодо вузкий. Оттак остались вони без нічого.

Подорожний підійшов по цім до дупла і побачив там величезну сову. Вона то похадасувала убитою змією. Подорожний хотів сову убити. Та зараз зробилося йому стідно, що забажав безцільно проливати кров і даліше продовжати ланцюг смерті.

“Я бачив — піни подорожний — що одні звірят були ловцями, другі добичею, треті боролися з собою за добичу. Одні полювали і нападали, другі боронилися, а треті старалися підстерегти побідника і відняти у іншого добичу.”

Д-Р Б. КОБИЛЯНСЬКИЙ.

ТАК ЗВАНІ УКРАЇНСЬКІ ОПОВІДАННЯ МИКОЛИ ГОГОЛЯ: “ВЕЧЕРІ” ТА “МИРГОРОД”

(РЕФЕРАТ).

§ 1. Короткий огляд літератури про Гоголя та кілька біографічних чертож.

Критичні статті та рецензії на перші оповідання Гоголя з'явилися в журналах “Молва” і “Телескоп” в році 1835. Вони були написані прославленим свого часу (московським) критиком В. Бєлінським, який добачив у них справжній “реалізм” і цю свою думку укріпив своїм авторитетним впливом на довгі літа. Цікаво приглянутися деяким його осудам; в другому томі новного видання вище згаданих журналів (сторона 93-95) читаемо: “Прекрасний талан Гоголя; його “Вечері” викликали в публіки дуже гарні надії; однак більш вирозумілі читачі, навчені гірким досвідом, не посміли занадто віддаватися тим надіям.” Тут вже пітяткається на полеміку, яку піднесли зі свого боку — проти Бєлінського — Сенковський, Полтвий, Булгарін, Шевірійов і другі. Та Бєлінський боронив далі завзято й однобічно свою точку погляду: “Оригінальний характер повістей Гоголя творить: простота видумки, народність, повна істинна життя, самостійність і комічне одушевлення, яке заглушується завсіди чуттям смутку і туги; Гоголь — поет дійсного життя... Чи не змушує вас повість Гоголя сказати: яке воно всео просте, звичайне, і правдиве — а разом з цим — яке оригі-

нальне та нове!... Всё — дійсна правда без ніякої домішки видумки ст. 186-236)... тут немає ніякого уміння; уміння вказує на вирахування і роботу, а де вирахування і робота — там немає творчості, там всео фальшиве і невірне, хотібі це було найстаранніше копіювання дійсності... Такі його всі повісті: зразу смішино, а відтак смутно! і таке наше життя...

Кличем його повістей може бути: почав, ‘на здоров'я’ а скінчив на ‘вічній памяті.’ — Бєлінський впадає сам мимоволі в тон (стиль) Гоголя: “Читайте ви його Маєву ніч, читайте її зимовим вечором біля налаючої в печі ватри, — і ви забудете про зиму з її морозами і метелицями; вам пропадуться отта ясна, прозора ніч благословленого півдня, повна чудес і тайн... отте запустіле озеро, де на тихих водах грас проміння місяця, де на зелених берегах танцюють хороводи неземних дівиць!”... — Ясно, що Бєлінський стоїть під сильним враженням прочитаних речей: він і признається: “Який я злий на цього за те, що він (Гоголь) мало-що не приреволював мене плакати над ними.”

І ось в цьому напрямку повстало про Гоголя-писменника величезна література; праці: Лавровского, А. Н. Пипіна, А. І. Кірпічнікова, А. Веселовского, П. В. Владімірова (“Очерк розвитку творчества Н. В. Гоголя,” Київ 1891), Заболотского

(“Обзор матеріалов для біографії Гоголя,” 1902; “Гоголь — і Славянство” 1911; “О вліннях под которими слагалась лічность і творчество Гоголя” 1902; “Гоголь в русской літературе”). Тіхонравова (критичне видання творів Гоголя в п'ятьох томах, — яким я саме користувався при цьому рефераті), В. І. Шенрока (“Матеріали для біографії Гоголя,” 4 томи), П. Куліша (“Пісема Гоголя,” 72 листи, видано 1896 р. “Записки о жізні Гоголя”), відтак спомини шкільних товаришів Гоголя: Данілевського. Стороженка; його учителів: Куліжінського. Кукольніка; його приятелів: Вісоцкого, Прокоповича; Венгерова (“Писатель-гражданін”).

Чеські критики характеризували Гоголя як романтика, то знову як реаліста, а по найбільшій частині, як гумориста; Верхніцкі цініли його високо, і в доказ признання присвятив йому похвальний вірш.—Монографію писменницької праці Гоголя написала болгарка Райна Тирнева (1901). Твори Гоголя вже дуже скоро перекладено на другі слов'янські мови; на чеську мову переклав дещо Гавлічек (1839—43). відтак Гопшек; Глинек переробив на драму “Тараса Бульбу.” Гуттар переклав “Ревізора”: Прусік Ганка і другі — були дальшими посуларізаторами гоголівських творів. У Сербів начисло багато перекладів, як на пр.: Глініча, Лазаревіча, Новаковіча, Поповіча, Мільковіча і т. д. “Тараса Бульбу” переклав на українську мову Садовський.

По давньому поділу, рознадається літературна діяльність Гоголя на три періоди: 1) коротні і довгі новелі, т. зв. укр. оповідання, у виданні Тіхонравова зібрали у два відділи: а) “Вечері на хуторі”... (перша група: “Сорочинська ярмарка.” “Ніч перед Різдвом.” “Странна пімета.” “Іван

Хведорович Шпонька”... “Зачароване місце”) та б) “Миргород” (перша група: “Старосвітські поміщики,” “Тарас Бульба”; друга група: “Вій,” “Як посварився Іван Іванович з Іваном Никифоровичем”); 2) до другого періоду зачислюють “Ревізора” та петербурські новелі, 3) а до третього “Походження Чічікова, або Мертві душі.” Та це поділ є чисто-поверховий; він не основується на дослідах внутрішньої форми творчості та її мотивах, а полягає з добільшого на зовнішніх проявах їх. — і хіба о стільки є оправданий. О скільки вяжеться з хронологічним перебігом життя писменника: цей поділ являється отже висловом чисто-хронол. чергування; так ось, 1831—21—32 рр. почавши перші літературні речі Гоголя: “Сорочинська ярмарка,” “Масва ніч,” “Вечір перед Іваном,” “Страшний кабан,” “Странна пімета”; в два роки пізніше (1834) слідував “Миргород.” 1836 р. “Ревізор”; а в р. 1842 випадено новою збіркою його твори (в типографії А. Бородіна в Петербурзі) в чотирох томах: 1) “Вечері,” 2) “Миргород,” 3) “Невський Проспект,” “Ніч,” “Портрет,” “Шинелі,” “Коляска. Записки божевільного,” “Рим”; 4) “Ревізор,” “Свата Нія,” “Грачі,” “Ранок діловитого чоловіка,” “Процес,” “Уривок,” “Театральна поїздка.” В тому самому році вийшла перша частина “Мертвих Душ,” які продовжав він за-кордоном, поправляючи їх за-що-раз та перероблюючи напово. Таких переробок дізнали майже всі його твори: Гоголь поправляв часто те, що вже було написано, а нераз і вже друковане та видане; як показується з його зинтків, ходило тут не стільки о поправки самого змісту, теми або композиції, як більші о внесенні виникнених ефектових висловів, зворот-

тів, поодиноких імен і т. д.

Теми для своїх "повістей" черпав Гоголь з оповіданнів, з обсервації житевих прояв, а часто з того, що чув від других, нераз у формі коротких анекdotів. З листів Гоголя видно, що він сам просив знайомих, щоб при- силали анекdotи, жарти, сміхованки і т. д. В листі з р. 1829 просить він у матері, щоб написала йому багато про життя-буття, звичаї і обичаї українського люду; Гоголь цікавився рівною немало комедіями свого батька Василя; в цих останніх позичив він багато епіграфів, які впровадив відтак до своїх "Вечерів," а також деякі епізоди з комедії свого батька ввійшли в склад його оновідань у зміненій формі. Заки почав Гоголь писати "Тараса Бульбу," пробував він дати кілька історичних романів (на пр. про гетьмана Остряничу і п.), однак йому не щастило, бо вони або кінчилися тільки на самому пляні, або застригали зараз в своїх початках. В тій цілі займався Гоголь історією, однак знову обіцював (собі) завсіди більше, ніж успів зробити; відоме є його невдаче посягнення на катедру історії: ледве почав він викладати (читати університетські лекції), як вже зараз показалося, що строга критично-аналітична метода, якої вимогала ця галузь науки, не відповідає зовсім його вдачі та переходить його сили (здібності). Наче щось трагічного лежить в гоголівському хитанні то в оден, то в другий бік, в його бурливому шуканні за стадим званиям, якого він сам не був в стані ані вибрati, ані задержати на довго; він міняє і перекидає постами, так само, як своїми плянами; раз хоче стати урядовцем, раз театральним артистом (актором), то знову малюрем-живописцем, то педагогом. При цьому не покидає думки забратись високо на Пар-

нас — прославитися першорядним писменником. Він пише раз до свого стрия: "Єще*) с самих лет прошли, с самых лет почти непонимания я кипел неугасимою ревностью сделать хизнь свою полезною для блага государства"; мимоволі приходять на гадку слова Некрасова: "По-етом можеш ти и не быть, но гражданином быть обязан" — алеж Гоголь, розуміється, хотів бути чимсь більшим, ніж пересічним горожанином. — Гімназистом ще в Ніжині) писав він вже вірші (Данілевський згадує на пр. про один такий під заголовком "Росія под илом татар"), однак вони пропали (Гоголь їх мабуть сам знищив); оновідають, що отті вірші він старанно переписував до книжечки, яку украшував зі всіх боків орнаментами. Це перше віршування Гоголя нагадує молодого Шевченка, що рівною скрито (заховавши в саді перед ненависним дядком) віршував, і краї своїх заповнював гарними рисунками. В життю Гоголя можна ще деци паралельного найти до життя Шевченка. В брошуру "О влияниях"... каже Заболотський: "С возвышенными и гордыми мечтами полетел юный малорос в северную столицу" — — так, і якож було його розчарування і яке велике огорчення після промаху з його поемою "Ганс Кихельгартен"; Гоголь жалуєсь-нарікає: "Может быть, мне доведется погибнуть в пыли... быть в міре — и не означить своего существования"... Подібно говорив і Шевченко: "Страшно жити... і сліду по собі не кинути ніякого," тільки, що при відмінних обставинах і в глубокому розумінні. Зрештою поді-

*) Ці слова, як і пізніше цитати з новель я писатиму теперішньою російською транскрипцією (новозведеним правописом). — Б. К.

ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ В 988 РОЦІ.

бні вискази находимо у багатьох поетів: ось на пр. у Пушкіна (Евгеній Онегін II. XXXIX.):

“Без неприметного следа
Мне былоб грустно мір оставить,
Живу, пишу не для похвал —
Но, я бы, кажется, желал
Печальный жребий свой прославить,
Чтоб або мне как верный друг
Напомнил хоть единый звук.”

Гоголь любив Україну — однак тут зовсім не паралельно до Шевченка; ріжниця очевідна: Шевченко любив не лише український краєвид, живописні околиці, а любив широю любовю свій безталанний народ, і не “вищі” верстви, упривілейовані кляси, а саме найнищих, “найменчого брата”; Шевченко жив цілий своїм народом і для свого народа, терпів з ним і для нього, боровсь за його долю-краще будуще, пятнував горю-

чим словом царизм і кріпацтво, він звертав завсіди свої вічі на дійсність, на конкретне; Гоголь любив абстрактно і фантастично: Україна для нього — повна дивовижних річей; Дніпро, степи, козацтво і хахли пішали в його уяві, як якісь чари, химери, ідеальні образи не з цього світа; дарма, що виріс на Україні, — він її інакшою не бачив, бо його середовищем були отті “старосвітські шоміщики” та “тьютункі,” а вчений кружок, в якому він з молоду обертається, вказував йому силу і маєстат царської імперії. Анекдот каже в своїх споминах, що Гоголь старався нераз розсіяти свої смутні думки та туту і пригноблення серед земляків-українців, гуторючи з ними та співавчи українські пісні. Коли це правда, то можна з цього зробити оправданий висновок, що всюо українське

було йому блище і рідніше (хочай він не розумів його як слід), під час коли його писменницька кар'єра в російській літературі — як це констатує Розанов (в “Опавші лістя”) — являється зовсім чужою. Це і видно по гоголівському словнику та його складні (будові речень), що ми розглянемо в слідуючому §. — В біографії Гоголя цікавий ось (ще) такий епізод з його життя: коли засновано в Київі університет (1834), радив йому його земляк Максимович попробувати заняти там катедру; що ідею приняв Гоголь з одушевленням, однак не для того, щоб він так дуже перенявшись був самою науковою, а тільки... він мріяв вже: “як-то уладить він собі в Київі домочок... з садочком... і обовязково де-небудь на гірочці, щоб хотяй скравочок Дніпра було видко відтіля.” Це незвичайно характеристичне; ми знаємо, що і в Шевченка було бажання: поставити хатину над Дніпром, та з дружиною (він думав оженитися) доживати літ на Україні. Однак бажання не сповнилось — і Шевченко просить в “Заповіті” бодай по смерти поховати його над Дніпром:

“Як умру, то поховайте
Мене на могилі —
Серед степу широкого,
На Україні милій:
Щоб лані широкополі
І Дніпро і кручі:
Було видно, було чути
Як реве ревучий”

І так сталося. — Бажання Гоголя рівно ж не сповнилось; Гоголь вийхав за кордон, — але і під італійським небом не найти він внутрішнього заспокоєння; з літами зростало щораз більше невдоволення, душевний неспокій; його моральне почування хиталися і хвилювали, як хвилі непевного моря, шукали ясного і тихо-

го пристановища — — і не можучи найти його перекинулись в релігійно-містичне божевіля, в хаос суперечностей; його останні літа і дні подабають подекуди на часи Міцкевичівського месіянізму.

Безперечно — Гоголь був високо-поетичною натурою; черти його життя і творчості можна близко оттак схарактеризувати: 1) у нього був природний (ідеально-поетичний) талан, 2) дар і здібність обсервації найменших дрібничок, 3) добра пам'ять, жива фантазія (сильна і незвичайно рухлива уява). 4) свідомість власних творчих сил, 5) знання людського серця, а згідно: відгадування його бажань і почувань; вдача Гоголя — не революційна, не новаторська і не пророча; за те: проповідника, моралізуюча (може бути для того, що сам в своєму життю не міг найти моральної гармонії); чим старший — тим більше брав собі Гоголь до серця, що його одноким завданням: виказувати суспільності (російській) її блуди і гріхи, та бичувати їх своїм “сміхом.” Цей моралізуючий елемент опановує його згодом цілковито; все ж таки головний тон і загальна краска його творів — це ліричні і комічні маніри, гумор, жарти і сміх. Російські критики назвали його сміх “сміхом крізь сльози”; знаючи гоголеве життя можна собі це пояснити, бо на підставі самих його творів було це трудніше зробити; з психологічного боку можна річ оттак розуміти: шумний натос викликує напруження і повізшення (піднесення) почуваннів; при помочі елементів комізу доходиться помалу до розлюзнюючої розвязки, до закінчення (finale), де опадаюча фантазія поліщає в дусі читачів (або краще: в душі самого автора) свого рода порожнечу; “finita la commedia” — можна сказати з Пе-

чоріном*) — і родиться якесь невдоволення: яке воно в собі замкнене отте життя... як гротесково і дивно може зложитися деяке людське істнування; і здається, в цьому змислі робить речення: "скучно на етом свете, господа" поважне вражіння. — Чи читач, прочитавши таку лектуру, діде до висновку цього речення, чи буває взагалі щось подібне, і чи фантазуючий Гоголь не довів сам знову інше питання.

Нові досліди представили твори Гоголя в другому світлі; до цього причинилася багато школа символізму. Мушу жалувати, що такі річки, як: "О художественной прозе" А. Белого (Горн.-здат. Моск. пролеткульт. 1919 кн. II.-III.), — "аналіз ритма в прозе Гоголя и Пушкина," відтак: "О характере гоголевского стиля" І. Е. Мандельштама (С. ПГ.-Гельсінгфорс 1902), "Техника комического у Гоголя" А. Л. Слонімського (изд. "академия" II. 1923), та "Достоевский и Гоголь" Ю. Н. Тинякова (изд. "оюз." СПГ. 1921). — які могли бути багато помогти в пізнішньому рефераті, не були мені доступні (не міг їх дістати) і знаю їх лише з заголовків.

§ 2. Тема і способи її опрацювання.

Теоретики літературних дослідів (між ними рос., як: Томашевский, Жирмунский і ін.) прийшли схему праці, яка розпадається на три частини: на 1) стилістику, 2) тематику і 3) композицію; я зводжу цей поділ до двох питань: 1) яким матеріалом користувався Гоголь в своїх оповіданнях "Вечері" та "Міргород" і 2) як опрацював він ці оповідання?

В першому питанні приходить під розгляд те, що розуміємо під наз-

вою: "fabula," "sujet," теми і мотиви; і тут дається вже дещо сконстатувати про ріжницю між реалізмом а романтизмом: виразніше дається це доказати доперва при розвязці другого питання, в якому треба буде розслідити мову писемника, стиль її, і всео, що до нього належить.

Скелетом Гоголівських новелъ являються по найбільшій частині народні казки: фантастичного, забобонного, комічного та балладного змісту. Під рукою Гоголя ростуть вони, розширюються і переповнюються детайлами; він вкладає їх в рамці — в уста старого насічника Рудого Наїнка. Найбільш замітною прикметою являється детайлізування (скропулятне описування подробиць) поодиноких епізодів та осіб; часто виступачий малюнок чорта виконаний завсіди по мистецьки до найменчих подробиць, (так) неначеб тут ходило о найбільш поважну, реальну річ; ось на пр. в "Ночі перед Різдвом": "Спереди совершенно немец; узенькая, безпрестанно вертевшаяся илюхавиша все, что ни попадалось, мордочка оканчивалась, как и у наших свиней, кругленьким пятачком; ноги были так тонки, что еслиби такая емел ярсковский голова, то он передломал бы в первом ко:зачке. Но за то сзади он был настоящий губернский стряпчий в мундире, потому что у него висел хвост, такой острый и длинный, как тендересиня мундирная фалда; только заве по козлиной бороде под мордой, по небольшим рожком, торчавшим на голове, и что весь был не белее трубочиста, можно было догадаться, что он не немец и не губернский стряпчий, а просто чорт, которому последний ночь осталась шататься по белому свету и выучивать грехам добрых людей. Завтра же, с первыми колоколами к заутрене, побежит

*) "Герой нашого часу" Лермонтова.

о. ІВАН ПАШІЙ.
організатор при відділі 57 УНІ.

о. МИХАЙЛО ЗАПАРИНЮК,
основатель 115 відд. і секретар
в Міннеаполіс, Мінн.

он без оглядки, поджавши хвост в свою берлогу. Между тем чорт крался потихоньку к месяцу и уже протягнул было руку схватить его; но вдруг отдернул ее назад, какбы обжегшись, пососал пальцы, заболтал ногою и забежал с другой стороны, и снова отскочил и отдернул руку. Однакож не смотря на все неудачи, хитрый чорт не оставил своих проказ. Подбежавши, вдруг схватил он обеими руками месяц; кривляясь и дуя, перекидывал его из одной руки в другую, как мужик доставший голыми руками огонь для своей люльки; на конец поспешно спрятал в карман и, как будто ни в чем не бывало, побежал далее." Подобні образи стрічалимо в "сорочинській ярмарці" (червона свита, свиняча морда), в "Страшній пімсті," "Пропавшій грамоті," "Зачарованому місці" і т. д. Деякі місця нагадують виразно на оповідання Стороженка та на деякі з

баллад і романців А. Міцкевича (на пр. "To lubię" або "Pan Twardowski").

Поміж укр. народом розповсюджено безліч страховинок, дивовижних історій та анекdotів. Такі оповідання, як на пр. про "Вія" — приземистого, залишного демона, який навіть там сягає, де вже і власть декільких сил кінчиться, отже на посвяченіх місцях, в церквах і т. д., або про таємничого чарівника, що переслідує звірячими пристрастями свою власну дочку, що убив її матір а відтак чоловіка і дитину ("Страшна пімста"), про закошані в землі скарби, яких сторожать нечисті духи, а юсісти їх можна тільки в даних випадках під означеними услівіями, про їзду відьмів на конюбі або мітл через комин і т. д. — міг Гоголь часто чути на Україні; він переняв їх, опрацював і доповнив свою фантазією так, що вони вийшли у нього комічнішими і більш ґротесковими,

ніж в народних переказах. Це відноситься до всіх його т.зв. укр. оповіданнів, з виїмком “Тараса Бульби.” Щоб написати Тараса Бульбу, мусів Гоголь (як згадано) заняться трохи укр. історією; в іляні Гоголя було: дати читачам історичний роман з часів козаччини. Комічні та фантастичні елементи відходять тут на дальній ілян, а місцями зовсім щезають. За те лірично-емоціональні елементи виступають вперед, осягають свій кульмінаційний пункт (найвищу точку), святочно-поважний стиль — який виступав в попередніх оповіданнях головно при малюнках образів з природи. — видержується тут менче-більше конsekventno цілий час. Назви козаків не впадають так легко в карикатури (що саме в других оповіданнях граво дуже велику роль), а в геройів роману (Тарас, Андрій, Остап) немає зовсім відуманих та перекрученіх імен. Про що говорить Гоголь в Тарасі Бульбі? — Це похід запорожців-козаків на ляхів; мотивування — історичне: “за віру і святу православну і батьківщину.” Польські воєводи, магнати і поміщики зняли були і сколочонізували майже цілу область на правому березі Дніпра; вони давили народ і обертали його в кріпаків. З “напором і напливом” шляхти “на схід” нахлинула повінь закону ізутів, які заляяли українські міста, монастирі та школи. Це була отже соціальна і релігійна боротьба. Пітвердження цього дають численні бой, як на пр. між іншими: Косінського, Лободи, Павлюка, Наливайка, Остряниці, Гуні, а відтак Хмельницького. В Гоголівськім романі не згадується історичних осіб, але сам похід, облога кріпости на Волині, а особливо перебіг бою, сутинок та приступів дуже характеризичний і подібний до багатьох дру-

гих (історичних) козацьких воєн.

Всё що могло послужити до сформування гарного взірця для Тараса Бульби міг найти Гоголь в “Історії Русів” (Коніського, а згідно Полетики), а далі в хроніках та діяріях Величка, Самовідця, Грабянки і др.; але отту традицію можна було найти і блище: народний епос (козацький епос) був ще живий, та такий улюблений і популярний, що про геройські подвиги запорожців можна було почути пісні лірників та коозарів на роздоріжжах. Інше одна біда — і цього можна було сподіватись — Гоголь не умів як-слід відрізнити пісні (яка багато дечого передмінє або додає) — від історичних подій і фактів, які будь-щобудь і в романі (до того: історичнім) не повинні занадто відбігати від правди. Зрештою ця ошибка пошкодила не так ідеї роману, як самому Гоголю в його університетській кар'єрі. Коли зберемо разом всео дотепер сказане, то можемо про тематичний добір елементів в згаданих оповіданнях слідуєше сконстатувати: тема позичена по більшій часті з народної казки (Гоголь мусів в молодому віці сам багато чути; відтак даеться виказати посередництво рідні, матері та знайомих); в початках вилівали на конструкцію предмету комедії його батька; поодинокі народні пословиці і приповідки, цілі строфі з переліцьованої Енеїди Котляревського відіграли рівнож не малу роль. Гоголь користувався також рукописними текстами укр. пісень: значне число таких текстів було в нього ще перед випущенням в світ “Укр. пісень” Максимовича (Тіхонравов І. 539). Вкінці — і численні реєстри вигаданих та попере-кручуваючих назвниць, які в дальнішому опрацюванні викликали ефект, а часто давали йому зовсім свіжу тему.

— треба зачислити до тематичного матеріялу. Як відомо, Гоголь випи-сував нераз цілі листи оттаких назвищ, щоби відтак дібрати найбільш комічного та звучного складу і ужити для своїх цілей.

Тепер поглянемо (коротко) на методу і засоби Гоголя, якими послу-гуюється він, щоб поділати на читача, щоб звернути його увагу і розбуди-ти зацікавлення; отже: структурне відношення між обома. Воно незви-чайно цікаве, яким робом підходить Гоголь блище до читача: він про-спить вибачення (за що-небудь, ча-сом дуже маловажне), або деколи і обурюється (звичайно устами другої особи): надойло вже (мовляв) мені розказувати вічно отті історій... але, як-що ви так настірливо о те про-сите, то я приневолений оповідати далі та вдоволити вас; або: ви нічо-гісенько про те не чували? шкода... Якто! ви ніколи не бачили щось по-дібного? дивно... прийдіть до нас— ви почуете і побачите, як воно бу-ває на світі. На пр.: "Ей Богу, уже надоело рассказывать! Да что вы ду-маете? право скучно: рассказываи да и рассказывай, и отвязаться нельзя! Ну извольте, я расскажу, только, ей-ей в последний раз. Да вот, вы гово-рили на счет того, что"... і починає оповідати про "Зачароване місце." Або ось в передмові до "Ночі перед Різдвом": "Вот вам и другая книж-ка, а лучше сказать последняя! Не хотелось, кріпко не хотелось выда-вать и етой. Право, пора знать честь. Я вам скажу, что уже начинают смеяться надо мною... Так вот вам онять книжка! Не бранитесь толь-ко!... Я вам не рассказывал этого слу-чая? Послушайте, тут прекомедия была" ... і т. д. Більш підбадьорюю-че і визиваюче від'зывається він в "Пропавшій грамоті": "Так вы хо-тите чтобы я вам еще рассказал про

деда? — Пожалуй, почему же не по-шетить прибауткой? Ех, старина, старина! Что за радость, что за раз-гулье падет на сердце, когда услы-шишь про то, что давно-давно, и года ему е месяца нет, деялось на свете! А как еще виутается какой небудь родич, дед или прадед, — ну, тогда и рукой махни: чтобы мне по-перхнулося за акафистом великому-ченице Варваре, если не чудится, что вот-вот сам все это делаеть, как будто залез в прадедовскую душу, и-ли прадедовская душа шалит в тебе... Нет, мне пуще всего наши дев-чата и молодицы; покажись только на глаза им: Тома Григорьевич! То-ма Григорьевич! а нуте, якунибудь страховинну казочку! а нуте, нуте!... тара,-та-та, та-та-та, и пойдут и пой-дут... Рассказать-то, конечно, не жаль, да заглянитека, что делается с ними в постели. Ведь я знаю, что каждая дрожить под одеялом как будто бьет ее лихорадка, и радабы с головою влезть в ту.луп свой. Ца-ранни горшком крыса, сама какий-будь задень ногою кочергу — и Бо-же упаси! и душа в пятках. А на дру-гой день ничего не бывало; навязы-вается съзнова: расскажи ей страш-ную сказку, да и только? — Це і є звичайна форма і метода, якими ко-ристуєсь Гоголь починаючи свої оповідання. На чому полягає ця осо-бливва форма і що осягається нею? Це — в перший мірі, бесіда, якою послу-гуються між собою добре знайомі в діяльогах; оповідач звертається без-посередно до другої особи; тут не-має нічого об'єктивно-спокійного та рівномірно-зрівноваженого.—ту пан-нue оживлене темпо, довірчива, пе-дискретна бесіда без обіняків, яка саме через оці свої прикмети будить зацікавлення. Такий спосіб опові-дання мотивований: всі це "історії" оповідаються в хаті (на хуторі) ста-

рого пасічника; одні розказує він сам, а другі дячок ікс—інсільон; слухаюча цублика —це сільські дівчата, парубки та мужики, які старого (пасічника) добре знають і прибігають до нього у вільні хвили, щоб послухатись вволю дивовижних казок. Все ж таки Гоголь не завсіди хоче уважати їх (казки) за казочко-чудернацькі історії; словами: “ех, старина, старина”... хоче він впіти слухачам переконання, що воно (і те і це) колись справді мало місце. До якогось часу оповідається радо, з охотою і без силування, — але коли настирливі домагання слухачів здегустують оповідача, тоді він вдає, що робить це проти власної волі; остатільно вже йому, однак... він оповідає далі без сліду перемучення, чи знеохочення. Неохота — сімульвана. В дійсності — це був заєб самого писемника, щоб звернути увагу читача на оповідання, до того щей під покришкою невинної погрози, що (мовляв) це вже буде останнє, а про щоється подібне ніде більше не почусте. Тим самим засобом — однак у формі питання, на яке з гори сподівається одержати позитивну відповідь, — користується Гоголь часто в середині свого оповідання; в другому розділі “Сорочинської ярмарки” читаємо: “Вам, верно, случалось слышать где-то валившийся отдаленный водопад, когда встревоженная окрестность полна гула, и хаос чудных, неясных звуков вихрем носится перед вами. Не правда ли, не те ли самые чувства мгновенно обхватят вас в выхре сельской ярмарки, когда весь народ сростается в одно огромное чудовище и ищетется всем своим тудовищем на площади и по тесным улицам кричит, гогочет, гремит?” — На другому місці стрічкою знову подібне питання, але по іншому слідує зараз (у

формі окликавого речення) відповідь, в якій висказується поблажливий сумнів що до знання даної речі з боку читача: “Знаети ли вы украинскую ночь? О, вы не знаете украинской ночи! Всемотрите в нее:”... І по цих словах дає Гоголь картину української ночі (Маєва ніч II.). Як побудовані отакі картини, та з чого вони складаються, — побачимо пізніше.

Вже з дотепер наведених прикладів вирінає питання про напрямний фактор композиції. Та тут попадаємо ми в прикрай затруднення, коли схочемо — як звичайно буває — вказати на *sujet*, як на репрезентативний знаменник Гоголівських оповідань. В багатьох випадках можна дуже мало сказати про *sujet* в його оповіданнях. Абертактні ідеї уносяться на крилах гоголівської фантазії і не мають стального реально з осібна не привязуються; *sujet* у нього дуже більший, можна сказати: немає ніякого *sujet'yu*; він вибирає звичайно якунебудь комічну ситуацію, яка дає імпульс (с мотором) до обрібки комічних манір. Гоголівську композицію не можна значити *sujet'om*. Підвалиною і змістом його текстів являється сам виклад, само оповідання і форма його. Текст складається з оживлених уяв бесіди та її емоцій. Такий спосіб оповідання має тенденцію продукувати слова мімічно та артикуляційно, по прінципу унагляднення при помочі самої мови. Справжня динаміка його творів (а з цим і його композиція) полягає на конструкції форми оповідання, яка, в свою чергу, опирається на грі слів. Його слова все виникуані та поставлені в означеному порядку; але не на те, щоб — по прінципу — виражати характерні черти даної речі, або означувати влучно нормальне чи природне відношення; ні, вони підля-

М. ХАНДОГА,
редактор *Народивого Слова* і управитель друкарні.

гають цілковито прінціпам евфонії та звукової семантики. Залюбки віддається Гоголь видумуванню карикатурних імен і комічних прізвищ. І майже всі ці назвища черпає він з українського словника (розумісся перероблює їх значно). Коли (хоч би побіжно) зіставити їх та порівнати між собою після функцій, яку вони сповняють, то можна відріжнити 4-до 5 груп: 1) назви місцевостей, як: Диканька, Витребочинки, Хортине і т. д. перемінюють легко в уяві читача своє значення (назв для місцевостей) і нагадують щось одичалого, вишуканого, дивовижного і т. д. 2) імена осіб, як: Солоцій, Харлампій, Вакула, Бурульба, Шионька, Ничипір, Голодуха, Смачненький, — вносять з собою щось незру-

чного, вульгарного або наївного; 3) то знову ціла група імен асоціяцюється зараз з іменами річей, звірів, птиць, ростин (вони ж просто від них запозичені, — ріжниця ліше в цім, що тут пишеться їх великою буквою) на пр.: Черевик, Цибуля, Чуб, Зузуля, Пузатий, Пацюк, Горобець, Шило, Хліб, Покришка, Гуска, Курочка, Товкач, Халіва і т. д.); 4) особливу клясу треба творити для Гоголівських зложених імен; тут можна навіть відріжнити два підвідділи а) в одних виражают обі складові частини щось комічного, а саме в той спосіб, що вони взаємно дозволяються і в цьому зложенні викликають комічне враження; це такі назвища, як: Товстогуб, Свербицький, Закрутгуба, Довгочхун, і інші; б)

другі мають крім цих двох складових частей, ще закінчення — енко: Голоупенко, Чухоупенко, Голокопітенко, Крутотрищенко, Нерепенко, або: Кукубенко, Бульбенко і т. д.; 5) часто подибуємо патроніміка (імя по батькові), які творить Гоголь просто через повторення (хрестного) імені, на пр.: Іван Іванович, Тарас Тарасович, Григорій Григоревич, Евтихій Евтихієвич, Єлевферій Єлевферієвич, Акакій Акакієвич і т. д. Гоголь дуже любить оттакі назвища; він може завсіди причіпiti до такого (видуманого) імені анекдоту і з неї розвинутi цiле оповiдання; з цього повстають гумористичнi новелi, яких пiдставою є власне комiчнi анекдоти такi гротески. Вiдомою є рiччю, що Гоголь (по) мистецьки вмiв читати свої твори; характерними чертами цьої штуки являються двi прикмети: 1) його незвичайна здiбнiсть iнеремiнювати — пiсля потреби — iнтонацiю в речennях. 2) та (його) iнатетична, мiмiчно-декламаторська реiпредукцiя читаних rечей. Цi двi черти свiдчать виразно про лiтерацiйний характер (його основи) у Гоголя; вiн мусiв власне класти найбiльшу wagу на способ (манiру) оповiдання; його композицiя являється вязанкою поодиноких манiр, якi найкращe показуються в гротесках (чудернацько-фантastичних оповiданнях). Гоголь вставляє нераз свidomo якенебудь звучне слово, лише з тою метою, щоб osягнути гармонiйний ефект. В статтi “як пошита шинель Гоголя” (в брошурi “через лiтературу”) каже Айхенбавм: “Головну комiчну ролю вiддається каламбурам, якi ограничуються то простою грою слiв, то розвиваються в короткi анекдоти. Комiчних ефектiв добувається манiрою оповiдання... вистадоб вiдкинути “дрiбницi” на бiк, — і будова новелi розвалить-

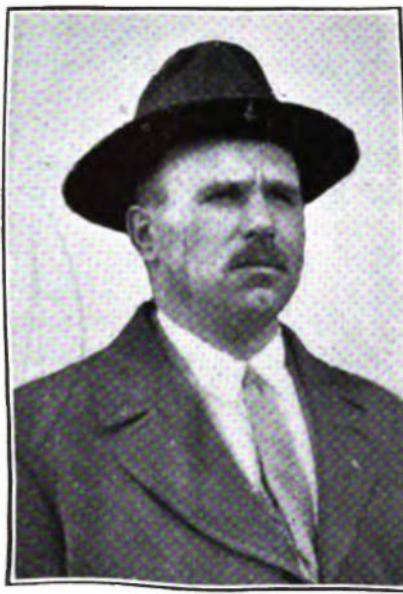
ся. (Тут) можна вiдрiжнити двояке комiчне оповiдання: 1) казочне (як жарти, змiловi каламбури), та 2) репродуктивне (манiри мiмiчної бесiди i жестiв, комiчна артикуляцiя, звуковi каламбури, вибагливо-самовiльнi синтактичнi положення i т. д.).” Обговорюючи критичнi дослiди Гоголiвської лiтературиi дiяльностi, згадується в журналi для славянської фiльольгiї (*Zeitschrift fur slavische Philologie*, Band 11, Seite 533, hgg. von Vasmir, Leipzig 1925) i про прaцю Айхенбавма: “Пiсля спостереження Б. Айхенбавма, основується композицiя у Гоголя не на матерiялi (який здебiльшого грає другорядну роль), лише на викладi. Пiд ним розумiється систему мiмiчно-артикуляцiйних жестiв. (Вiдтак) слiдує аналiза Гоголiвських звукових (фонiчних) ефектiв. Б. Айхенбавм каже, що “звукова обгортка” iстnue (тут) сама для себе, незалежно вiд її льогiчного значення. Цей погляд переносять вiн з комiчних мiсць новелi (“Шинель”) на iнатетичнi, при чому з iронiєю згадує поважний респект перед її значенням (в) понедiльникiв. На його думку вiдзеркалення (вiдбитка) душевного життя автора в його мистецькому творi являється для дослiдника не лише обоятною, але i обективно неможливою. Мистецький твiр є завсiди чимсь зробленим, зформованим, вигаданим, — і то не лише по-мистецьки, але також штучно (в добром розумiннi цього слова); для того не вiдзеркалюється в ньому душевна емiрика i цього взагалi не може бути. — Номiнуvши цi естетичнi прiнциpi, — якi, як i всяki iншi вiд протiподiложних, — прaця Б. Айхенбавма мiстить в собi багато тонких помiчень, якi безперечно посuvаютv вперед (дотеперiшнi) дослiди Гоголiвського стiлю.”

Вже було вище згадано, що ґрунт, на якому Гоголь найкраще себе почуває, — це вузький, замкнений кружок, де можна після уподобання розводитися над дрібницями; цілий ряд старанно детайлізованих образів получує він звичайно не зовсім міцною ниткою. — ніби псевдо-герем, якого роля однак не є головною, бо поодинокі постаті, або епізоди затемнюють його своїми кольосальними розмірами і самі виступають на перший плян. Таку конструкцію бачимо і в його "Мертвих душах." Коли приглянутися блиże його "Миргородові" (т. с. "старосвітським іноміщикам," Війові" та оповіданню "як посварився Іван Іванович з Іваном Никифоровичем"), то можна зараз завважати, що він представляє фантастично-гrotескове місто, яке цілковито ізольоване від решти світу. А гrotеска вимагає власне, 1) щоб ситуація, чи подія (яку описується) була замкнена в мікро-економічному світові штучних переживань, щоб її відграничене від більшої реальності і дійсної повноти душевного життя, і 2) щоб цього не вжито для дидактичних цілей, тільки (на те), щоб зробити місце грі з дійсністю, щоб мати повну змогу розкладати елементи дійсності, та їх свободно переставляти. — і психоло-гічні полегшення являються — в цьому ново-створеному світі — неправдивими. — а зате незначні дрібниці можуть приймати титанічні розміри. Очевидно, що це не реалізм (дає приклад Ахенбахм), коли про ніхоту та про табакерку дуже багато сказано, а про її власника лише, що він пив кокного свята і про його жінку, що вона була (істнувала) і навіть носила чешець. Оттут саме й висуваються маловажні дрібниці на перший плян, а річи які, здається, заслугують на більшу увагу

уступають геть назад.

Як вже сказано, грає у Гоголя головну роль комічна маніра. Вона частодвигає у нього цілу акцію і надає оповіданню що-раз нові відтінки. На чим же полягає комізм взагалі? — Погляньмо на суть комізму з естетичної точки погляду:

Комізм повстас (об'єктивно) через те, що 1) враження, яке викликується або при помочі слів (жарти, комічні вірші), або через ситуацію, чи акцію в безпосередньому і найближчому розумінні. — розбуджує в нас звичайне розуміння (звичайну інтерпретацію), що вижеться крішко зі словами, або асоціюється зі змисловим враженням акції; жарт розбуджує на ір. всамперед поняття звичайного наблищеного значення жартобливих слів, комічна акція, чи ситуація викликає в нас безпосередно звичайне розуміння цеї акції. Але відтак (в наслідок особливої комбінації слів, або через зовсім несподівані обставини в даній акції) долучиться з цим друге значення, яке з ними не є звязане і яке противорічить першому звичайному розумінню, або його в якомунебудь зміслі усуває. Оттє друге значення приносить зі собою 3) — саме для того, що воно незвичайне — свого рода несподіваний ефект. До цього приходить ще 4) найважніша присмита комізу, а саме, що в доборі слів, або в акції натякається на те, що усунення звичайного розуміння оттим другим незвичайним не треба брати поважно. Через це одержує комізм характер чогось незрівноваженого, лоскітливого та ігорного (забавного): оба значення слова, чи акції, що стоять тут напроти себе, взаємно собі заперечуючи (або усуваючи одного) в дійсності чейже себе не усувають (вони можуть це робити, але не потребують), це є противоріччя, що рівночасно і не є ним,

ДМИТРО БАЙДА,
орг. і секретар 107 відд. УНП.

ВАСИЛЬ КОГУТ,
секр. і основатель 101 відд.
УНП. в Вільні, В. Ва.

тому що оба заперечуючі себе значіння можуть і далі оставати побіч. Для розуміння комізму з психічного боку слідує з цього, що приймаючий його (комізм) чоловік хитається між обома значіннями, рішення, так сказати, висить в повітрі і саме через це тратить отте противоріччя свій поважний характер. — а за те повстає другий, характер. — характер розвязності, лоскітливості і веселості...

Усунення першого значіння другим індує враження комічного, може наступити; або нарочито (як це діється завсіди у жарті), або без наміру; тоді маємо недобровільний комізм; цей, знову, можна: або принять за поважний — (як це буває у звичайному комізмі), або він може ліше таким видаватися; далі, може видатись, начеб звичайне значіння було усунене незвичайним, під час коли воно скрито (затасно) осталося на мі-

сці. Тоді повстає рід злобного (ущіпливого) комізму, який становить суть сатири. А коли комізм набирає більш характеру безпричинового усування звичайного (значіння), — тоді повстас характер гумористики. (Гл. "система естетики" Маймана).

§3. Мова. Стиль. Поняття романтизму і реалізму.

"Знаменита" Гоголівська мова, що славилася довгі часи в рос. школах взірцевою, мала деколи (давніше рідше, а тепер, чимраз більше) критиків, які не так ентузіястично висловлювались про неї, як Белінський. Вже Пушкін на пів жартом сказав раз: "Протягом шіснадцятьох літ найшли критики в моїх віршах тільки п'ят опшибок; але прозою пишу я багато гірше, — а говорю ще гірше, — майже так, як Гоголь пише" (5-ий том творів Пушкіна у ви-

данні Морозова). Це міг бути сатиричний натяк, що був звернений в бік нестрої лекціокольгії Гоголя. Але й другі ділянки російської літературної мови не були у Гоголя зовсім безгрішні. Виходить, що Гоголь, наче сплюю сам накинув собі рос. літературну мову. Однак не будемо традиційно забобонні і не станемо судити *a priori*, а розглянемо річ обективно. Прочитаймо, що інніє Заболотський ("Гоголь і славянство"), великий оборонець Гоголя на рос. літер. полі: "Він (т. є Гоголь) не став писати своєю рідною мовою, хотів ця мова надавалася для літератури не менше, як на пр. сербська при Караджичу, і хотів знання цієї мови було в Гоголя викові відповідне, як для писемника в добі Відродження; в самій річи, він часто думає по українськи і приневолений старанно вчитися російської літер. мови, як це показав на пр. в своїму відомому досліді Мандельштам." — Заболотський шукав далі аргументів, якими мігби оправдати Гоголівське явище; він вказує на Росію, як на блескучу спасительку-зорю, на яку були тоді звернені вічі цілого славянського світу. На такий аргумент нема що Заболотському відповісти в науковому рефераті (це може мати місце найвище в сварливо-політичних трактатах і т. д.). Так саме, на жаль, приходиться тут злегковажити собі його покликування на Гоголеві почування. Чим себе Гоголь почував і для чого саме тим, а не інним почував він себе — це квестія, якої не розвязує достаточно горилетна ідея славянства під опікунчими крилами Москви, ані рівно ж однобічне зіслання на особисті амбіції чи карієру. Зрештою ми торкаємось тут не особи Гоголя, не його особистого життя зі всіми несуразностями та противіччями, — а ма-

ємо перед нами його твори, з яких одну цікаву для нас частину хочемо розглянути.

Я подам лише (коротко) погляд професора Трубецького, для того, що по прочитанню реферату (12. V. 1926) забрав він голос і зробив кілька завваг. На думку згаданого професора на Україні не було тоді підготовленої та виробленої прози. Були всякі роди віршів (комічні, народні, гумористичні і т. д.), була простонародна мова, якої тоді ніхто в літературі не вживав, — а настро-сво-нататичного, святочного жанру не було; Гоголь не був новотвором, він не міг і не вмів творити літературної прози, він брав що було вже вироблене, — (київська літерат. традиція пересена на північ і там вже вироблена та пересунена на нові тори; Гоголь не приняв і північного нового напрямку. — для того називає його Трубецької анахронізмом на рос. літ. полі), тому порівнання з довою Вука Караджича (цей був новатором та реформатором сербської мови) не є влучне. Далі вказує ще проф. Трубецької на виховання та оточення Гоголя, його зносини з московським літер. кружком, ід час коли його контакт з укр. молодою музою був дуже слабий, або й зовсім його не було. Ці всі виводи проф. Трубецького були ще країці, коли до них додати, що нова доба рос. літератури почалась скоріше, ніж українська (завдяки протегуванню російської російським правлінням, та придешуванню ним української); в Московщині плекалась література відкрито і офіціально, а на Україні спорадично по закуткам, все під загрозою конфіскат і заслання. — Кінець кінців національне питання не грає тут ролі. Гоголь фігурує в рос. літературі і як-такого будемо його трактувати, а що покаже ре-

зультат досліду, це буде свідчити само за себе.

Заболотський каже скромно: "він часто думає по українськи"; однак читаючи Гоголеві оповідання, приходиться не "часто" і дуже "часто" — але майже завсіди до того переконання; таке є загальне враження. "Опіозовці" ("общество изучения поэтического языка") сконстатували, що Гоголева граматика — українська; його хід думок двигався в рямях укр. мови і коли він писав по російськи, то мусів рівночасно передходити процес перекладу. В Літературно-Науковому Вістнику (Львів 1926, зміток за лютий) було (причагідно) вказано на те, що Садовського переклад "Тараса Бульби" на українську мову являється реставрацією твору: це реконструкція того тексту, що формувався в думках Гоголя, які він ще написав його по російськи. Без сумніву, стоїть така річ (як Тарас Бульба) блиże до укр. читача і вона йому більш зрозуміла, ніж Москалеві. Гоголь думав в своїх Вечерах та Миргороді по українськи, це пізнали з цілої структури тих оповідань, яка стоїть доволі далека від чисто-російської.

Насамперед бачимо велику силу чисто-укр. слів (українізмів); та ми подибуємо не лише поодинокі слова, але й цілі звороти, речення, що переплітаються з російськими і які відділюються від останніх. Невинно, отті що зараз на перший погляд впадають в очі, внесені Гоголем навмисне, однак коли читати його речі уважніше (тоді) можна найти оттакі збочення (від рос. літер. мови) та не послідовності, які — дуже правдоюдібо — забрили сюди зовсім несвідомо, недобровільно, ненавмисне. Гоголь давав їх в найкраїнії вірі московському читачеві, не передбачуючи ані дрібку, що його пі-

зніщи відання будуть приневолені **за осмотритися** багато більшими реєстрами "малоросійських слов," ніж отте, з року 1842; у всякому разі і досі ще не дало ні одно видання (Гоголівських творів) новного витягу українізмів, та належних їх пояснень. Це вимагає особливих дослідів і знання історичного розвитку східнослов. мов. Ми знаємо, що багато українських слів, які в російськ. так саме (або дуже подібно) звучать, має дуже часто відмінне значіння, як в рос. мові. Це може довести до незрозуміння, або фальшивої інтерпретації та абсурду. І в нинішньому рефераті не місце заняться спеціальним дослідом укр. словника в Гоголівих Вечерах та Миргороді; на сорвіне опрацювання цієї теми треба багато більше місця, як це обіймає розвідочна і коротка форма реферату. Я наведу лише декілька прикладів, які кожний читач легко (в згаданих оповіданнях) може натрапити; ось на пр. звороти: "брешуть сучі баби!"... (ніч перед Різдвом), або: "Бреше сучий москаль!..." Щото вже, як у кого чорт-ма кленки в голові!" (Вечір перед Іваном Купалом), або: "Тетушка подумала: куди ж! ще зовсім молода дитина" (Ів. Хвед. Шионька), або: "...набиты гречаниками да коржами — і то добре: хотіби тут були одне палінці — і то в пімак" (Ніч перед Різдвом), або: "Дивись, дивись, мати мов дурина скаче" (Пропавша грамота); в листі до свого стряя П. П. Козяровського (1827) пише Гоголь: "Мне дуже не добре вас не видеть" і т. д. В останньому реченні ударяє нас дивовижний (українсько-російський) макаронізм; можна лише дивуватися, як вражала Гоголя-пісменника мішанина капі з горохом; це щось подібне до другого макаронізму, який ще перед Гоголем тов-

УКР. БР. СВ. ВЛМЧ. ЮРІЯ, ЗІ СВОЇМ СВЯЩ. О. ІВ. СЕНЬЧУКОМ
В МАЙНЕРСВІЛ. ИЛ.

кся по Україні (українсько-польсько-латинський макаронізм). Було б незвичайно цікавою, річчю переглянути уважно Гоголеву кореспонденцію (з його земляками), та всюди розслідити на скільки укр. елементи беруть там верх.

Поодинокі укр. слова виступають

в багатій скількості особливо в Сорочинській ярмарці, в Ночі перед Різдвом, в Странній пімсті і ін. Кілька прикладів: вечеря, вечерять (по російськи: ужин, ужинать), дурень (дурак), бублик (крендель), пекло (ад), вояка (войн), гуляка (кутила), шинок, кабак), нуждочка (горе

[Deminutivum]), серденько (сердце [Deminut.]), голубка (голубушка), дівчина девушка), люлька (трубка), парубок (нарень), перепеличка (перепелка), перекупка (торговка), очерет (тростник), оселедець (сельдь, селедка), сволок (перекладина под потолком), ясочка (светик мой), хлонець (мальчик) і т. д. Таке вичисловання можна продовжати дуже довго. — Крім поодиноких слів та зворотів дається багато дечого укр. добавити в особливостях Гоголівської мови. Нерідко стрічаємо у Гоголя уживання приіменника *с* (з), замість (російського) *из*, на пр.: “*О с* меня бы был славный романрист” (V. том, видання Тіхонравова, стор. 152), або: “С *ваc* никогда не будет проку” (V. 231), так саме в першому томі на ст. 62. [537]. 422 [704] і т. д. Частоходимо унього: “в силу,” “в сплах,” замість рос. *насили*, на пр.: “Гузен был полковник *всех* выше и толще, и широкий дорогой каftan в силу обдевкал его” (Тарас Бульба, 313[686]). Хитання завважується в уживанні діслівного “*ся*”: раз причіплює він його до діслова, яке цього зовсім не вимагає (I. 312[686]), то знову забувас його додавати там, де належить іде його не можна опускати (298[684]), на пр.: “У тех сабли и оружья в дорогих оправах, за которые дорого приплачивались паны”... або: “Они *иначе* не согрешились” (467[706]). “Еще не успевшаяся срезаться” (457), “Ну, ногулялся и проходился; пора и домой” (401, 700 Вій); “Возде *ней* лежал ребенок судорожно схвативший рукою за тощую грудь ея и скрутивший ее пальцами от невольной злости”... і т. д. — Гоголь мінає звичайно слова “самий” і “сам,” та замінює одно другим, не відріжночи їх як слід, на пр.: “Я пробежал к **самим** (Тіхонрав-

зов поправляє: *самым...*) городским воротам в то время, когда”... (Тарас Бульба 470, 707); в рукописі Гоголя стоїть іноді “что” замість “чтобы” (очевидно опибка) на пр.: “Остап, казалось был создан для битвенной жизни что разрешать ратные дела”... (456, 705). Замість щ находимо денеде букву ч: “как голова... обязаный приберегать его и печись о военном скарбе” (Тарас Бульба, 322, 687).

В зложених реченнях кладе Гоголь присудок звичайно в одинокому числі (Singular), відносячи його до одного з підметів, на пр.: “каждый гвоздик и железная скобка звенела так, что возле самых мельниц было слышно, как они выезжала со двора, хотя”... (Старосвітські поміщики 229, 567), або: “Произвели беспорядок на славу: все ряды и дисциплина пронала” (Тарас Бульба, 477, 707) і т. д. — Деякі з подібних прикладів вказують на те, що синтаксичні особливості Гоголівської мови наближаються до укр., або, що вони стоять під впливом хитання (непевності) самого автора. Тому й не диво, що мимо всіх стараних коректур, які робив заведи Гоголь, ще багато остало до поправлення, та сирі чишило відповідям доволі трудів.

Розглядаючи лексикальний бік оповіданнів Гоголя, звернемо ще увагу на: варваризми, нельгізми та архаїзми. — розуміється, о скільки вони приходять, або на цю назву заслугують. У Гоголя можна відрізняти властиво (лінне) дві категорії; до одній належатимуть церковно-слов'янські слова, яких не можна назвати (в рос. літературі) просто архаїзмами; ці слова увійшли в російську літерат. (а по часті і в народі) мову, прийнялись і вкорінились там, так, що вислови для означення абстрактних речей відчуваються, як

свої рідні і зовсім не як перестарілі останки чужої мови. Розділення російського і церковно-славянського словника остає у Гоголя сливе те саме, яке було вперед (з часів Ломоносова); стиль принародяється до літературного жанру; горилетні описи природи, святочні і настроєво-патетичні бесіди (промови), малюнки геройських подвигів (як на пр. деякі місця в Тарасі Бульбі) — мають в собі ще найбільші церковно-славянського елементу. З між церковно-славянських стрічаємо тут багато таких, як: хладний, краткий, прохладний, разум(еть), поздравить, здравіє, храність, охрана, прекратіть, наградіть, награждать, срам, посрамлені, пламень, відтак оклики, як: сину, синку, Боже, враже (ци могли з'явитися і під укр. впливом); далі: юноша, младенець, дитя, враг, небеса, чудеса, судилище, братия і т. д. (I. 250, 251, 467 і т. д.). Другу — менчу — групу творять чужі слова, романського та германського походження, на пр.: пиластр (296 pilaster), шемизетка (587 chemizette), ридикюль (ridicule; це французьке слово, побіч других подібних в Росії значно поширилося), міліція, гарнізон, домінус; відтак слова німецького походження: обшлаг, ландшафт, ґрунт, циферблят, кухмістр, та назви красок: блейває (Bleiweis), вохра (Ocker, Ocher); [бакан] і інчі. Тут треба ще додати, що в Гоголя находитися багато простонародних висловів, головно слів сварливих відтінків, іронічних прізвищ, та таких, що виражають відємні прикмети і віддають буквальне значіння поняття просто і яскраво. Саме оттакі слова не допускалися переднє (перед Пушкінською добою) до літературної мови; навіть в комедіях та народних ігрищах вживано їх, по більшій часті, здержливо та в мір-

них дозах. А. що в Гоголя виступають вони доволі свободно, — тому і роблять враження реалістичної (часом навіть експресіоністичної) закраски.

Перейдемо до розглянення стилістичних елементів, під ними розуміємо різні переміни значіння слова, епітети, метафори, алегорії, періфрази і т. д. Для кращого зрозуміння речі і унагляднення наведемо уривок з “Маєвої ночі” (ст. 58), на якому будемо мати змогу пригляднутися по-одиноким елементам з окрема :

“Знаете ли вы украинскую ночь? О, вы не знаете украинской ночи! Всмотритесь в нее; с середины неба глядит месяц; необ'ятный небесный свод раздался, раздвинулся еще необ'ятнее; горит и дышет он. Земля вся в серебряном свете; и чудный воздух и прохладно-душен, и полон неги, и движет океан благоуханий. Божественная ночь! Очаровательная ночь! Недвижно, вдохновенно стали леса полные мрака, и кинули огромную тень от себя. Тихи и покойны ети пруды; холод и мрак вод их угрюмо заключен в темно-зеленые стены садов. Девственные чащи черемух и черешень пугливо протянули свои корни в ключевой холод и изредка лепечут листьями будто сердясь и негодуя, когда прекрасный ветреник-ночной ветер, подкравшись мгновенно, целует их. Весь ландшафт спит. А в верху все дышет: все дивно, все торжественно. А на душе и необ'ятно и чудно, и толпы серебряных видений стройно возвидают в ея глубине. Божественная ночь! Очаровательная ночь! И вдруг все ожило: и леса и пруды и степи. Сияет величественный гром украинского соловья, и чудится, что и месяц заслушался его посреди неба... Как очарованное дремлет на возвышении село. Еще белее, еще лучше блестят при месяце толпы хат; еще ослипительнее вырезываются из мрака низ-

кия их стежи. Песни умолкли. Все тихо. Благочестивые люди уже сняты. Где-где только светятся узенькие окна. Перед порогами иных только хат запоздалая семя совершаєт свой поздний ужин."

На цьому описі можна бачити єдність Гоголевого стилю, т. є природно даний мент з телесольгічною прикметою в творі; заховуючи головні риси емоціонально-синтетичних елементів, Гоголь поглублює деякі з них; ліричні питання і оклики повторюються кілька разів, творючи в цей спосіб свого рода композиційний кістяк опису. Елемент емоціональної оцінки, який виринає в тих окликах, тягнеться здовж цілого уривку у формі оцінюючих епітетів: серебряный свет, чудный воздух, прохладно-душен, полон неги; божественный, очаровательный, вдохновенный, благочестивый і т. д. — Побіч цих епітетів стоїть у Гоголя гіперболя та одушевляюча метафора, на пр.: глядит месяц.... недвижно, вдохновенно стали леса.... небесный свод раздался, раздвинулся.... пугливо протянули свои корни.... чащи лепечут листьями сердясь и негодуя.... ветер целует их.... ландшафт синт..., сыплется величественный гром украинского соловья... и чудится что и месяц зослунался посреди неба.... дремлет село... і т. д. Це і є чисто-романтична переміна краєвиду. Щож означає слово "романтичний"? Що містить в собі поняття романтики (романтизму), на чим воно почиває?

Дуже великую вагу для характеру мистецької творчості та для напрямку мистецтва, який з неї повстас, — має питання, чи мистець відноситься до життя (до дійсності) позитивно (з призначенням, аффірмативно), чи негативно (занеречуюче). У першому випадкові твориться реалі-

стичне та оптимістичне мистецтво, яке залюби бере свої мотиви і теми з дійсности (теперішності) та ставить начастіше також і мистеця в оживленій контакт з прогресом культури і соціальним життям того часу. В другому випадкові твориться романтичне мистецтво, яке втікає від теперішності і радо шукає своїх тем в минувшині, або в недійсному світі фантазії, в казках, переданнях, ленденах; а часом прибігає також фантазія мистеця цього напрямку до певних родів релігійного матеріялу, до містичних та аскетичних тем. — Часто є можливі випадки, що обі черти змінюються в один і тій самій особі. — А саме мистецтво грає для мистця в обох випадках зовсім відмінну роль. В першому разі являєсь воно для мистця засобом для енергійного опрацювання дійсности, щоб опанувати її думками і почуваннями, або навіть засобом: насолоджуватися життям і оживляти життя в мистецтві у підвищений формі (для других). — В другому разі стає мистецтво для мистця догідним засобом, щоб втісти з цього, йому ворожого, світа, до другого, кращого вимріяного, щоб поринути в світі фантазії, — як це бачимо в багатьох романтиків. Всіяке творення носить двійний характер: воно відтягає мистеця від дійсности і кладе перед нього другу, вищу, ідеальну дійсність, яка в такій формі ліпше в фантазії істнє; а рівночасно служить мистецька творчість до того, щоб опрацьовувати дійсні переживання, щоб вищино їх опанувати, винайти позитивну вартість життя і представити її в кращій формі. Отже залежно від того, чи індивідуальність мистеця до життя позитивно, або негативно відноситься, — виступає на перший план оден, або другий бік мистецтва: втеча від дійсности (це буде романтич-

не мистецтво), або активне опрацювання і позитивне оцінення дійсності в мистецтві (це буде реальне мистецтво). [гл. "Система естетики" Маймана]. І так заключася Люттер ("Історія російської літератури" 1924): "Гоголь не є реалістом, тільки романтиком; називаючи Гоголя романтиком, все-таки не треба все думати про синю квітку і зачаровану місячну ніч, хотяй навіть і цей рід романтики зовсім не чужий для Гоголя, протищно в перших його укр. новеллях дуже ярко виступає. Та властива головна черта романтики — це (мимо всього) таки невдоволення дійсністю, стремлення вилетіти понад дійсність, що остаточно мусить довести до повного заперечення дійсності. Земний побут (існування на землі) являється для романтика кінець-кінцем лише, як злуда (мана, неправдивий образ), як гра самоволі та скоморохівство, де він може, вправді забавитися, але він завсіди остає і свідомий того, що вистає сказати слово — — а всі чарі (так описрі), які грають ролю дійсності і правдивості, розлетяться на чотири вітри." — Те що нам подобається у гарній формі, це — після теорії романтиків — вінине життя, яке ми саме вкладаємо в ту форму. Естетична насолода красними і чарівними вражіннями природи полягає на тому, що ми природу одушевлюємо (одухотворємо). Ми вкладаємо наші власні настрої, нашу тугу, наши сподівання і стремлення в річні природи. Але при цьому розуміємо природу безносередньо, без ніякої посередної рефлексії так, начебто отте душевне життя обективно в природі існувало. Власне поняття того (нашого) відчування хоче сказати, що одухотворення природи в естетичній насолоді не полягає на ро-

зумовій рефлексії, лише має в собі безносередність і рід захоплення в чуттєвих функціях.

Погляд проф. Трубецького на Гоголя (як: романтика, чи реаліста) доволі нерішучий; він не бачить в Гоголя чистого, справжнього і виключного романтизму; однак і не реалізму. Трубецької констатує у Гоголя "атоми реалізму," які розсіялися по полі романтизму, і самі не з'уміли збитися у масу та утворити цілість.

Характерною для романтичного стилю являється причина гіперболія в уживанні слова "весь," "все" (окрім, або в злукі з іншими прикметниками), що в Гоголя дуже часто натрапляємо. Отте "весь" "не вживається в тому значенні, щоб відріжнати логічно цілість від частин, лише воно стоять і робить враження, як емоціональний вислів (це емоціональні епітети, які підносять тон, настрій). В наведеному цитаті виступають виразно емоціональні повторення, синтаксичні паралелізми, та ритмічна бесіда; з'являються навіть ономатоєтично-евфонічні еклектицизми, які звичайно характеризують мову поетів, на пр.: "чащи черемух и черешень" (повторення та чергування інелестівок ч, ш, щ). За те тематичний матеріал (головно описовий) майже не узгяднений.

Зовсім анальгічний образ подибусмо в описі літнього дня (в описанні Сорочинська ярмарка, стор. 9):

"Как упоительен, как роскошен легкий день в Малороссии! Как томительно жарки те часы, когда полдень блещет в типине и зипе, и голубой неизмеримый океан сладострастным куполом нагнувшись над землею, кажется заснул, весь потонувши в него обнимая и сжимая прекрасную в воздушных об'ятиях своих!"...

‘Знову отті самі повторення і оклики, ті самі емоціонально-оцінюючі епітети і одушевляючі метафори. При цьому осягає патос — в його довгих реченнях, скомбінованих при помочі дієприкметників теперішнього і минулого часу, — свою кульмінаційну точку. До цьої точки доходить Гоголь через повільне степенування (даного образу), а відтак сходить знову сировола ступнями на діл, — до закінчення опису, яке кінчує звиғайно рефреном: “Как полно сладострастия малороссийское лето!” Романтичну алегорію і періфразу бачимо на пр. в такому образі:

“...И река-красавица блестательно обнажила серебряную грудь свою; на которую роскошно ладали зеленая кудри дерев... , ея полное гордости и ослепительного блеска чело, лилейный плечи и мраморную щею осененную темною, упавшую с русой головы волною”...

Тут являється ріка в постаті чарівної жінки; поверхня річної води, береги з їх закрутами, хвилі і поснускане віття дерев творять складові часті тіла нової персоніфікації... не наче бачиться рух (однак трудно сказати, чи раптовий, чи повільний — і це рівно ж одна з чертоок романтизму) — ріка-красавиця відкриває свої срібні груди, а на них падуть зелені кучері дерев (аллегорія до закоханої пари), — а далі показуються лелійові плечі, мраморна шия, горде-ясне чоло; краски тут наче помішані, але коли приглянутися блище, то кожна з них має своє специфічне завдання: епітети “срібний” “мраморний” означають і краску і заразом масу, масивність, важливу новагу; одні прикмети взяті дійсно з річей (“лелійовий,” “зелений”), а другі з людей (горде-ясне чоло) і

сплетені разом тісно в чудовий вінок: ми маєм щось перед собою. що нам незвичайно подобається — ріка-не-ріка, жінка-не-жінка, ні-одно-ні-друге, або краще сказати: однo (явище в природі) одухотворене людським життям, наділене його прикметами, і в уяві стає само чоловікоподібним... живе, дихає, ворується, бажає. Хіба це не мистецтво романтизму? — Або, на пр.. образок в “Странній пімсті,” стор. 146):

“Любо глянуть с середины Днепра на высокия горы, на широкие луга, на зеленые леса! Горы те — не горы: подошвы у них нет, внизу их как и вверху острая вершина и под ними и над ними высоке небо. Те леса, что стоят на холмах — не леса: то волосы поросшие на косматой голове лесного деда. Под нею в воде моется борода, и под бородою и над волосами высокое небо. Те луга — не луга: то зеленый пояс, перепоясавший по середине круглое небо: и в верхней половине и в нижней половине прогуливается месяц.”

Мистецькі порівнання гір, лугів, лісів замінюють цілий краєвид у фантастично-зачарований край, про який хіба в одній казці можна почути. Очерки річей одержують інші форми; вони живі, вони “купуються,” “переноясуються.” місяць проходжується, наче перш-ліній панок на променаді. На цьому полі — Гоголь незрівнаний майстер, він тут являється мистцем в новому значенні цього слова. “Коли Гоголь казав, що писав ці історії тільки для забавки, — то говорив не широко, або дурив сам себе... Він малоє тут Україну, як ідеальний образ, що його носив в своїму серці. Отті славетні ониси природи треба вважати не реальними, тільки тужливою та нестримною новиною сердечного ви-

слову...; вони не дають реального образу українського краєвиду, вони говорять лише устами одушевленого поета про чарівну красу тієї околиці, так як їх поєт в своїх мріях бачить. І так саме, як край, — змальованій і нарід. Рівно ж романтично з'ідеалізований... Та і фантастичне і неприродне часто ділає переконуюче, бо автор навяzuє всюди до народного передання (Лютер "Іст. рос. літ.").

Поетичний образ ріки Дніпра находимо в X. розділі оповідання "Страшна пімста" (стор. 169-170): цілій малюнок переспішаний повтореннями та окликами, які — руководючись завсіди змістовим напрямком даного епізоду — прибірають ще-раз відмінні епітети; починається: "чуден Днепр при тихой погоде, когда вольно и плавно"... і цей відтинок кінчиться словами: "Пышный Днепр! ему нет равной реки в мире"... І зараз другий відтинок: "Чуден Днепре при теплой, летней ночи, когда"... тут дає опис ріки в ночі, який знову закінчується словами: "Нет ничего в мире, что бы могло прикрыть Днепр; чуден и тогда Днепр и нет реки равной ему в мире!" Відтак описує ріку під час бурі: "Когда же пойдут горам по небу спния тучи... страшен тогда Днепр!".. і т. д. Можна сказати, що прикметники: "чудний," "чуден," — якими Гоголь обовязково зачинає описувати природу та її явища, грають у нього рішуче найголовнішу роль: находимо їх, очевидно, в описі Миргорода, — де вже комічні елементи виступають — (стор. 234):

"Чудный город Миргород! Каких в нем нет строений! И под соломencoю и под очеретяною, даже под деревяною крышею. Направо улица, налево улица, везде прекрасный плетень: по нем вьется хмель, на нем висят горшки, изза него

подсонешник выказывает свою солнцеобразную голову, краснеет мак, мелькают толстые тыквы... Роскошь! Плетень всегда убран предметами, которые делают его еще более живописным: или апяленною плахтою, или сорочкою, или шароварами В Миргороде нет ни воровства ни мошенничества и потому каждый вешает на плетень, что ему вздумается..."

Крім поетично-емоціяльних повторень завважуємо тут ще і ритміку, як на пр. в реченні: "на право улица — налево улица — везде прекрасный плетень."

Гоголь — геніяльний карикатурист. Його горилетну фантазію і гумор вважає Лютер за спадщину (унаслідження) українського племени, — в протиставленні до суверої, більш поважної і насущеної натури північних Москалів. Гумористичний тон, що часто кінчиться комічними манірами, який вистуває звичайно в описах осіб або акцій, подибуємо деколи і в його описах природи, на пр. в малюнкові Миргородської ночі (422-23); поет говорити просто від себе і уживає кондіціональної форми; в висказаних ним поодиноких бажаннях — готовиться непомітно цілій малюнок — і ось виринає перед нами образ:

"О если я был живописец, я бы чудно изобразил всю прелест ночь! Я бы изобразил, как спит весь Миргород, какглядят на него звезды... как тишина оглашается.. лаем собак.. как мимо их несется влюбленный пономарь и перелевает через плетень... как белая степь домов... становится.. Я бы изобразил, как в одном... из низеньких домиков.. разметавшейся на одинокой потели чернобровой горожанке с дрожащими молодыми грудьми — синится гусаркий ус и широры... Я бы изобразил, как по белой дорге мелькает черная тель... Но вряд ли бы я мог изобразить Ивана Ивановича

СЕСТРИЦТВО "ЛОВОИ," ВІДЛГ 95 УПЛОМОЧ В ПОНІСТОВНІ, ОГЛЮ.

ча"...

Наприкінці одержуємо комічне враження: всео, назване вище, мігбі він — коли́ був малярем — гарно і легко представити, тільки отте останнє (длятого, що воно простіше від попереднього?) було б йому трудно змалювати... так він каже; однак ми бачимо, що згодом він малює і цю "трудну" ситуацію, до того щей багато докладніше і виразніше, як вище вичислені річи (які він остаточно тільки вичислив, а далі не розвивавши широко над ними). Це було нарочите впровадження в блуд, це було підготовлення, на те, щоб потім осiąгнути тим-більший успіх.

Гоголь послугується радо метафорами; найчастіше подибуємо у нього метафори того рода, що виражуються (коротко) в діссловах, на пр.: светяться очі (І. 159), гляза горели (423), душа горела (69), мак горить (40), годят звезды (158), гля-
волосы его хотели улететь на небо (71); далі находимо описуючі форми, що стоять вместо звичайного слова, т. звані періфрази, головно метафоричного або метонімічного типу: сонце убралось на отдых (83), Днепр несет жалобу в Черное Море (156), слышно стенания чайки (156), і т. д.: дуже часто стрічаємо конвенціональні назви річей, або з'явиш, що їх висловлено другими поняттями; це — алєгорії, або (краще сказати) алєгоричні метафори (розвинені метафори) на пр.: брови — чорные шнурочки І. 40), волосы — как крыла ворона (40), волосы — как лен (40), волосы вютятся — будто светло серый туман (159), облако-не облако — стоит женщина (158), цветок развернулся — словно пламя (44), Днепр не бунтует; он — как старик ворчит и ропщет (156) і т. д. — Крім, вище названих, емоціонально-оцінюючих епітетів, на-

ходимо в Гоголя ще багато других, між якими можна відрізнити дві особливі групи: 1) першу творять так звані казочні епітети, як на пр.: таинственный, очарованный, дивный, странный, пугливый, страшный, заколдованный; 2) до другої групи можна зачислити такі, з яких повстають, через перетворення, звичайні метафори; це будуть, отже, метафоричні епітети; між іншими вживав тут Гоголь залюбки прикметників: золотой, серебряный; на пр.: золотое дитя, золотая Катерина, серебряный туман, серебряные ивы і т. д.

Вкінці поглянемо (коротко) на "високий" стиль Гоголя; це є той стиль, що являється характерним для Гоголівських творів, хотяй — можна сказати — він не оригінальний, а традиційний: церковно-славянський або схолястичний. Ось, приміром боєвий епізод з "Тараса Бульби" (стор. 478):

"Но уж давно завидел и наметил его издали бравый куренный атаман Кукубенко... припустил коня и нагнал ему прямо в тыл и голосно, сильно закричал ему, так что вздрогнули близь стоявшие от нечеловеческого крика. Хотел наворить скоро коня и стать в лицо ему удалый лях: но не послушался конь: испуганый страшным криком, метнулся на сторону — и достал его ружейною пулею Кукубенко. Вонзла в спину лопатки горячая пуля: свалился с коня бравый лях, схватил в руки саблю, но ослабели руки, — и не мог ничего он сделать саблей. А Кукубенко взял в обе руки свой тяжелый налази, вонзил ему в самыя побледневшие уста: вышиб два сахарные зуба налази, разsec на двое языка, разбил горловой позвонок и вошел далеко в землю, пригвоздивши на веки его к сырой земле. Ключем хлынула вверх алая, как надречная калина, высокая дворянская кровь и покрасила весь желтый с золотыми шнурками каф-

тан его"...

Оттут бачимо передовсім не звичайну, буденну будову річи; синтакс, отже: словоположення і чергування зворотів не такі, яких уживаємо в щоденній бесіді. Присудок, а згідно більше, паралельно побіч себе поставлених, присудків, кладеться на початку речення; підмет пересувається, по найбільшій часті, на кінець речення; вместо: — атаман завидел — завидел атаман, вместо стоявши відрогнули — відрогнули стоявші; хотел поворотить лях..., не послушался конь..., виниб два зуба палаш... ключем хлынула кровь... і т. д.

Межи цими двома складовими частинами речення — находяться другі (часто і більше складових частин), або навіть цілі речення, так що такі побудови (конструктивні

комплікації) не все відразу можуть бути зрозумілі. Така будова речень нагадує в багатьох випадках, біблійний стиль і надає оповіданню святочного тону і повільно-масстатичного темпа; вона викликає поважний настрій і держить читача в напружені ожидання. В "Тарасі Бульбі" находимо багато подібних геройських інатичних картин; бо цілій "Тарас Бульба" — це (як каже Лютер) "багатий красками образ колишнього козацтва, повен диких пригод і палаючих пристрастей, повен громового сміху і ніжного життя почувань. Суть Гоголя-поета коріниться в перебільшуванні (усіх речей), однак тільки цей одинокий раз удається йому осягнути (оттим перебільшуванням) велич і героство, бо йому помогла епоха і верства (суспільності), які він взявся тут з малювати."

ГУМОР

(ЗА ПУШКІНОМ М. Д.).

1. БІДА СТАРОГО ПАРУБКА.

Ось й мені прийшлося пізнати
Що-за штащечка любов;
Серце стало — так сказати —
Щось не тес... ніби...

Гов!

Вже минув той час щасливий.
Як жартун собі зрадливий
Поживав я та співав;
Як в театрах, на вечірках,
На прогулках, по комірках
Мотильком літав-летів!
Як сміючись сотки разів
Малював я богомазів
На коханих наць, панив — —
Та даремно я сміявся...
В лапку (ах!) вкінці попався,
Сам від... неї одурів.

2. БЛАЖЕН МУЖ.

Щаслив, хто веселиться
В спокою і без бід,
З ким тайно єдиниться
Любов і славний рід;
Щаслив, хто на просторі,
В маленькому кутку
Не думає про горе.
Походжу в вінку;
Це, ють, коли захоче —
І гостя не морочить!
Йому ніхто, ніхто
Лежати лілюніком
У ліжку не боронить;
Захоче — то у-мить
Сміхом дівочим дзвонить...
А схоче — —
Синть-храпитъ,

Про ранну і не мріє
Й від нагнітків не мліє.

3. ПРАВДА.

Із-давен-давна вже шукали
Премудрі правдоночі слідів,
І довго-довго повторяли
Пусті передання дідів;
Казали: "Правду нашу голу
В криниці спрятали в воді!"
Гей, вишиваюмо воду з долу —
В криниці найдемо її!

Аж тут котрийсь (людства добро-
[дій])

Здається дядько Кріпкодух,
Що свідком був їх короводів
Й води та крику мав до вух.
Покинув їхню господарку.
Подумав перший день — два дні —
І вишивши горівки чарку
Нобачив... правду там на дні.

4. ДОБРЯГА.

Ти добре кажеш: пан учений,
Такий надутий, підстриженний:
Про всею говорить гордовито!
Він всюди пхав свій ніс і ногу!

А я: Тебе люблю, Микито,
Бо ти дурний, і слава-Богу!

5. ЛИСТОК ДО ПРИЯТЕЛЯ.

Сьогодні рано буду дома.

Учиться, брати мої рідні.
Наукою духа скрішть.
І струєю світла-науки
Грудь вашу юну корміть.

Наука покорить неволю.
Ворожі кайдани пірве,
.Лини поступу ради й науки,
Народ наш життям заживе.

Я жду на тебе, любий мій.
Прийди, та вип'єм чарку руму,
Зайди — згадаєм давні дні.

6. ІНТЕЛІГЕНТНІЙ ПАННІ.

Ти розумна, бесідлива
З даром не-абияким,
Сита, біла, жартоблива —
Словом: бездоганна всім .

Похвалитъби тя, небого...
Та не рвесь до тебе грудь,
Лини послухай, бійся Бога:
Будь дурна, та: гарна будь.

7. ВІЗОК ЖИТТЯ.

Хоч іноді не легко дихать.
Та легкий ходом наш візок:
Візник шпаркий: сам час-потіха
Не випускає з рук важок.

Сідаєм з ранку на візочок
І поганяєм з візником!
Ріка — нам не ріка — поточок!
Ми кричимо: Гей, батогом!

Та на полуднє — справа друга —
Нас згуркало — і нам странний:
Усякий пень, горбок, яруга — —
Ми кричимо: Помалу, гей...

А віз летить однако далі;
Під вечір: вже не-першина —
Ми на-ніч їдемо заспалі,
А час нам коней поганя."

— 0 —
Грудь вашу і серце і духа
Наукою, братя, сталіть;
Це світло у поті здобуде
Вкраїні у жертву несіть.

ЗУСТРІЧ

Жила вдова на Подолі,
Та не мала собі долі.

— *Народня пісня.*

I.

На центрі Поділля, над Богомиркою, біля споконвічного бору чимале село розляглося. Із краю села, аж до самого ліса тулась, немовби захисту в його шукала, Дубини-хата. Дубина був добрий господар, — на ґрунті новому, близенько до ліса поклав він велику й простору хату; та жити в оселі новій не йому довелося, а жінці — вдовиці та сиротам діткам. Працює-горює вдова бідолашна, по людях на хліб заробляє для діток. А діти малі — все дома самі, не знають од матери ласки й науки.

Так милує очі удовина хата, маючись в шатах роскішних зеленого гаю; за нею він тягся далеко-далеко, неначе і краю-кінця не було йому в світі.

От скіне, бувало, зима оцицькований сріблом свій кілтим холодний — і ліс починає вдягатись в нову, ще кращу зелену шату. Так мляво-ліниво тоді подихає повітре, упившися соком пахучим із свіжого листя, так ніжно освічує сонечко землю крізь лист молодий та прозорий, немовби нестить він її та голубить; так тихо, так мило на лоні природи, так усе подихає щасливим спокосм.

Радіють вдовині діти. Із ранку доночі, немов ті метелики в лісі, не знаючи втоми, літають; як срібні дзвіночки, лунають по лісі їх пісні, і реріт, і крики.

Повернуть, бувало, штаники із півдня і місця шукають кубелечко

звити. А діти вже стежать, слідкують за ними і тільки йно вглянути кубельце — даремна тоді вся штанина праця; іздіймуть, зруйнують гніздо, заберуть, помордують маліх шташеняточек. Кигичуть, мов плачуть, безщастній шахи, літаючи понад руїнами свого щастя. Та жаль не проймає дітей пустотливих.

Настане і літо. В полуночі, коли од палючої спеки сховатися місця не знайдеш, — так легітно-мило лежати у тінявім затишку ліса, під гіллям буйним, соковитим, дивитись у ясно-блакітну, безмежну стелю небесну, на біло-прозорій хмарі летючі. Ущухло все, тільки в горі верховіття шумливе веде між собою поважну розмову.

Не стихнуть лиш тій вигадливі діти, — у річці пустують, з високої кручі у воду кидаються на сторч. Заніниться Бог скаладумчений, тихеє доно роскриє, обійме він обережно тіло дитяче і легко та ніжно і знову здіймася на-верхи, немовби никодуючи вроду дитячу губити; так довго, чомалу розходяться піняві хвилі, немов діуган то докірливо дітям кидає, трясе кучерявим та сивим волоссям.

А як в осені хорошо тут! Весь ліс закраситься у піниній шати із цірого золота; поважно спадає на землю поковкале листя, неначе сумливо прощаючись з світом, немовби жалюючи хорес листя губити, пестриво й ніжно в задумі розлуки воно осигас повітря прозоре, — і сумом та жалем душа перейметься.

Та жалю не знає дитяче серце малес, — мале, та запекле. Як листе опаде і нікуди стане сховатись соторінню живому у лісі. — мов хижі звірята, шугають усюди вдовині діти, мордуючи все, що лиши їм доведеться спіймати. Коли замордований звір на очах їх доходив, в останнє на своїх мучителів кидав жалкий, передсмертний свій погляд, — вони лиши раділи із забавки свої, їх регіт веселій луною розходився по лісі.

І холод зимовий, і лютая метелиця не в силі були тих дітей приспинити. Так страшно зимою у лісі, коли заверюха лютує, столітні велетні гненагинає та спіде все борошном білим, холодним, і чути, як вис голода на звірюка! Тоді мимоволі обхоплює душу одно поривання — до захисту хати, до світла-вогню, товариства-розмови.

Страху лиши не знали здичавілі діти, не вабило їх і до рідної хати. Бувало, у злу хуртовину їх темная ніч заставала де-небудь на вітках обмерзлих, в гущавині темній, далекій, де притулку дикий звір шукає.

І мати сидить одинока у своїй хатині та журиться і тужить за дітьми своїми...

Росли так удовині діти, і втіхи з них мати не знала, і люде не мали користі.

Сини зросли — в розбій пішли,
Дочки зросли — у ліс пішли:
Сама старша уточилася,
Середущу звірі зїли.
А найменша, Катерина
В темнім лісі заблуцила.

II.

Іде Катерина не час не годину, все пущено-лісом. Місця їй все незнайомі, не видно ніде ні тропу, ані людського сліду. Кругом липень ліс

все щумить-гомонить щось суворе та грізне до неї. Вже й ніч розгорнула серпанок свій темний і ліс вже густою пітьмою укрила. Іде Катерина все далі й далі та вже не так сміливо й певно, як перше бувало. Що ступить, то бачиться їй страховиння усяке. То он — увиджається їй — звір під корчем притаївся: горять його очі і він наготовився плигнути на неї, — і скрикнути хотіла, та голос застиг їй від ляку й скленились уста її від тині німої. То знов увиджається — з гилля дубового дивиться темне якесь страховище й махає до неї рукою; воно усміхається, й білі зуби великі так страшно блищають серед темряви ночі. Отот щось иначе руками її обхопило, й дівча похолосло од ляку, — та ні ж бо: то віття її зачепило. Та дівчина, ледве жива, подається все далі в глуб пущі.

Аж ось несподівано промінь ясний в долині усю темряву ночі густою прорізав. Як вкопана. Катрія стояла, із радощів ціла аж тремтіла, що близько вона вже від людського житла. Як блискавка, перша думка майнула у неї — полинуть туди і забути весь страх і жахання. Та вміть проіняла її пинча думка: “А що, як там люде недобрі, ще більш небезпечні, ніж хижий звір? Хиба ж то тут може у пущі та інший хто бути?”

Не чутно — все блище та блище до вогню подавалася Катрія, — і дух захопило у неї: на галіві рівній —

У тім гаю вогонь горить,

Коло вогню розбій сидить,

Й осяяна світлом блищиць розбініцацькая зброя.

І Катрія назад назад подалася, щоб зараз утікати, та стала на листе сухе, і в тині почулося його шамотіння.

— Гей, хто там? — гукнули

роздійники, враз ізхопившись на ноги.

А Катря припала до дерева, з ляку не в силі була й ворухнутись.

Розбійник підняв самопал — і голосно гуркіт луною розтявся по лісі; почулося Катрі, що наче б то чміль продичав біля неї, і виала вона у нестягі на землю.

Розбійники кинулись миттю до неї, до світла на галіву винесли з ліса і стали всі три над нею. Багаття освітило їх темні обличчя; їх очі блищаали якось не по людськи, а хижо та люто, неначе у звірів, що із ними жили вони в лісі.

І стали розбійники раду про Катрю держати.

Один каже: зарубаймо!

Другий каже: розстріляймо!

Третій каже: розшпитаймо!

От стали розбійники Катрю питати — хто вона, й звідки, і роду якого.

Ой дівчино-дівчинонько,

Скажи ти нам всю правдоночку:

Чи ти з краю далекого,

Чи ти з роду богатого?

І каже їм Катря всю правду про себе:

Та я з села Подольського,

А роду я Дубинського.

Жила вдова на Подолі.

Та не мала собі долі.

Мала вона та й три сини.

Та й три сини і три дочки.

Сини зросли — в розбій пішли.

Дочки зросли — у лісі пішли.

Сама старша утонціла.

Середницу звірі злі,

Яж — найменша, Катерина.

— В темнім лісі заблудила.

III.

Як громом прибиті, стояли роз-

Бійники в тяжкім зворушеню мовчаки. Їх душі запеклі, що жаль загубили до людської страти і горя, — й вони іздрігнулися від того, що мало було не счинилось:

Сказав тоді старший між ними:

Слава Богу, що спитали,

Були б сестру зарубали!

Помолімся, брати Богу

І ведім сестру на дорогу.

Ураз розбишаки шапки поздіймали і вперше за довгі часи розбишактува всі хреста поклали на собі. В обличчях їх знову світилося щось людське, приємне та тепле, — то спогади милі, то сум був та жаль за життєм, що загублене з власної волі.

Не мовлячи й слова, один взяв сестрицю за руку й повів потайною тропою, а другі теж мовчки подалися за ними.

І вийшли вони на шлях битий.

— Брати мої милі! — так мовила Катря з риданням. — вернімось всі разом до дому!

І брата так міцно до себе горнула, неначе його на віки удержати хотіла.

Та брат обережно розвів її руки:

— Йди сестро! А нам вже не можна...

— Ні, можна! — ридаючи Катря благала. — Простить вам Господь милосердний, а люде забудуть, і знов все буде, як перше!

— Та ми вже не тій, що перше!

Йди, сестро, ти до дому

Та не кажи ти ні кому,

Що ти братчиків видала.

Що ти в лісі почувала.

Пішла сестра, ридаючи.

Із братами прощаючись.

Розбійники ж довго стояли і довго у слід за нею дивилися, аж поки не зникла вона із їх очей, немов би остання ясна надія.

Д-Р К. ТРИЛЬОВСЬКИЙ.

ЯК БРЕХАЧ І ПОБРЕХАЧ ПАНА ОБІКРАЛИ А ПОПА ЖИВОГО ВКРАЛИ

(З народних уст).

Був оден Брехач і Побрехач, тай вони оба зійшлися до куши тай розповідають, що де видів котрий. Брехач каже: я сьогодні видів одного птаха, що як яйце зніс, то 12 людей підіймали і з місця ни могли рушити.”

А Побрехач каже: То єст правда, бо я, каже, на власні очі того птаха видів, же як сів на оден будинок, то цалком той будинок під ним си зашпав, що ліни трохі верха було видно.”

— Більше каже, нічо-с не видів?

“Видівем, каже. Видівем єдного чоловіка, що зрубав головку капусти. Було 100 кроків до хати, то він мусів 12 нар волів запрігти жеби ту голову капусти привезли. То воли 10 разів відпочивали, нім до хати затігнули!”

Побрехач каже: То єст правда і я тобі вірю. Я видів самий сьогодні на свої власні очі, як тот газда привіз totу головку капусти до міста на продаж. Але зачyniv дощ накрапати, а він ни мав під шо си сковати від дощу. Як урвав листок з тої капусти і підйомив до гори, то ціле місто скрилоси від дощу під листком.”

Кажуть они оден до одного:

“Ми є оба мудрі; ходім но ми оба красти і нам буди добре іти обом.” Кажуть они: “А де би ми шішли? Ходім до міста; я там — каже Брехач — знаю єдного пана і ми его обкрадемо.” Каже Побрехач: “Добре ходім!”

Приході вни до того пана, а тот пан був опарканений парканом на

округ і мав 12 псів, же не мож си було до него ніяким способом дістати. Пішов Брехач до міста і закупив тріла для тих псів. Приносит тріло, кинув на другий бік паркан, де tot пан сидів, і псі з'їли totо тріло, і всі 12 потроїлися. Тоді tot Брехач з Побрехачем перелазили tot паркан і з'єзуют всіх 12 псів до куши і пересажують чирез паркан б на єден бік а б на другий бік паркана. Тепер йдуть уни до пана, пана обкрадати. А той пан кілько був самий, лищ тримав собі єдного льокая. Той льокай завжде говорив панови байкі кожного вечера, бо tot пан любив слухати. Льокая того вечера десь не було, пішов собі на місто, на спацір. Але tot пан кричит на льокая, щоби ішов ему байки озовідати. Тепер каже Брехач Побрехачеви: “Ти стій тут під вікном, а я иду до покою і буду красти і буду тобі чирез вікно подавати.” Всунувши Брехач до покою, а пан питаети: “Хто там єст? Може ти Ясю?”

А Брехач каже: “Я проине пана!” (Бо то тому льокаєви було ім'я Ясько).

А пан каже до того Ясі: “Поведз но Ясю яке байкі.” А Ясько каже: “Проине пана, та якої шанови буду оновідати?” — “Кажи якої вміеш.”

Каже Брехач: “Було проине пана так: був то єден Брехач і Побрехач і прийшли вни до пана, каже, на приклад так як би до вас, тай tot Брехач з стіни люстро тай каже Побрехачеви кріз вікно: Нал а той си не обзыває.” Потому узьвив образ,

здоймив з стіни і каже: На! і вже образ на дворі. Каже тот Брехач до пана: "Проше пана, ци пан сховали ключик від каси, же мають там у куті у покою?" А пан каже: "Ідь ю там опач, ци я замкнол, ци ні?" Пішов Брехач до кута, надібас касу і каже: "На!" і каса вже на дворі. Доста того, що вікрав усьо, лишень лишив пана в лужку самого, а в покою хоч свищи. Каже пан до того Яся: "Ти інчої ні вмієш, лише за Брехача і Побрехача казати?" Каже: "А якої буду проше пана оповідати?" Каже пан до Яся: "Як ти ні знаєш, циаций оповідати, то іди собі спати!"

Віходить Брехач з покою, іде до того Побрехача, свого камрати, же ему всьо подавав кріз вікно і забирають то всьо, що накрали і ідуть в огrod тим ділити на половині. Переділили всьо — вийшло добре, але як прийшло о бунди, то ні могли си бундовши ділити, бо бунда була лини одна. Каже Брехач:

"То моя бунда!" А Побрехач каже: "То моя бунда!" Брехач каже: "То міні си належит!" А Побрехач каже: "То міні си належит!" І не можут си бундовши ділити. Каже Брехач:

"Слухай камрате! Ходім до пана; я си зашитаю, ци тобі си належит, ци міні си належит." Каже Побрехач: "Бій си Бога! Як си пана питати, та же нас пан зловит зараз!"

"Най ловит, най ні ловит, але я хочу твої правди дійти, кому си бунда належит, ци міні ци тобі? Як пан скажи, же міні, то єст моя — а як скажи же тобі, то буде твоя."

Веувасен Брехач до покою а пан питає си: "Хто там єст? То ти Ясю?

"Я проше пана!"

"Цо ти хцеши?"

"Я хізу доказати байки за того Брехача і Побрехача." Пан каже:

"О що ходзі?" Каже:

"Проше пана так: уни оба ишли дорогов і найшли бунду; кому проше пана належити бунда, ци Брехачеви ци Побрехачеви?"

А пан каже: "Таже знаєш, же Побрехачеви си належит, бо то може хто нибудь збрехати, але побрехати то головніше, ніж то, що збрехати!" — Но! ідь спати!" каже пан. Віходить Брехач з покою до того Побрехача і каже до него:

"Масн рихт! То єст твоя бунда!"

Але они шіль тенер робити — вни хотіли того пана обікрасти, лишень хотіли з пана збиткі зробити, аби пан трохи си зжурив.

Де вни йдуть доспіяти тої ночі до дня? Йдуть уни оба до кухні, до того пана, надібають корито в кухні і лізут оба під корито і накриваються оба і там почують. Пан досвіта пробудився, дивиться в покою же єго обікраю і він ні знає що то такого сталося, же він не чув як обікрали.

Устає з лужка, збирася і ходить по покою і дуже сумує. Нарешті уходить до кухні і також сумус. Але тот пан мав брата кельондзом у тім місті: як учув тот кельондз, же його брата обікрали — зачынен дуже сміяти з того, же він у покою був і єго обікрали. Каже тот пан сам до себе: "Боже, Боже, ні доста сего же мене обікрали, але сіде і мій брат си з мене сміє!"

Нараз чус, що під коритом заїжало, а то той Брехач і Побрехач. Пан си зльник, але Брехач і Побрехач кажуть до пана:

"Ни бійтє си, проше пана, нає: ми вас обікрали, але то всьо стоїт у вашому огrodі і можете всьо собі забрати, вам інчого непропало з того. Але ви кажете, же ваш брат кельондз смієси з вас і кажете, же хто би єго обікрав так як вас, то даруєте половину мастку. Ми ні то що вашого

брата обкрадемо, але ми его до вас живцем принесемо, же він вже не буди з вас більше сміятиси.”

І пішли вони оба в місто. Пішов Брехач до ставу з міхом і наловив повен раків, а Побрехач купив за три ринські воску і чикают они до вечира. Насукали вони з того воску може так зі 600 свічок. Приходить вечір, чикают уні до 12-ої години. Приходить до церкви, розбили двері, входи до середини засвітили свічку, потому вісніают усі раки на серед церкви, і кожному ракові свічку межи щинці, і кожда засвічена. Як си раки розлізли по всій церкві — стало си видко в церкві, хоть мак збирай. Позасвічуваши світло і перед всіми святыми і на престолі: тоді бере Брехач убрасси так як ксьондз на службу божу, вилазить на престів, і галасує що сили має на цілу церкву. Побрехач став за двері собі і чикає кінцы, що з того має бути. Входить той ксьондз з покою на двір, для себе і уздрів світло у церкві, подумав: що то си значит такого, що таке світло в церкві? Входить до покою, збраси і летить до церкви, що має сили й линець отворив двері, а тут рак з свічков. Ксьондз си хрестит (бо то давно і ксьондзи не знали, що то раки значить). Скочит раз — а там рак, скочит другий а там рак, — доста того, ще власне ни було де стати на землю, бо раків повно. Приходить ксьондз до престола, хрестит си, а Брехач каже: “Я яко архангел Гавриїл зісланий від Господа Бога з святыми ангелами за вами, же ви яко добрий пастир, добре народ научалисті і вас Господь Бог полюбив і мене зіслав, жеби вас живцем до Бога занести. Ідіт і збирайте си борзенько, бо я тут чыкаю на вас з золотим ворком і будемо відходити у дуже-дуже далеку дорогу.” Приход-

дит ксьондз до дому і каже своїй жінці і дітем, же “я вас мусю тепер лицьти, же мене Господь Бог полюбив за то, штом добре народ научав. Зіслав св. архангела Гавриїла з святыми ангелами і прислав Господь Бог за мнов золотий ворок, жеби мене живцем до неба на ложе Авраама занести.”

Попрощаючи ксьондз зи своєю жінкою і дітьми і убрали в усьо, як си до ксьондза патрит і каже жінці: “Ни журітси, я за пару днів буду Господа Бога умолявати, же і вас живцем до неба занесуть так як мене.”

Прибігає ксьондз до церкви. Тоді злазить св. архангел Гавриїл з престола та землю і поставить золотий ворок від раків, жеби ксьондз там залазив. Ксьондз залазит у ворок. Тоді тот св. арх. Гавриїл за вийздав тай каже до ксьондза: “Жебисте були вібачні бо ми маєм ити через 12 мостів до неба — може де через котрий міст і гуркне, то мусите вібачыти.”

Тоді Брехач розібрался з того, у що був убраний на службу божу і віходить Побрехач зза дверей, змітають всі раки до купи, задушили світло всю і то ю в церкві було, потасили і бере Брехач за голову, а Побрехач за ноги і віносі на двір. Ішень вінесли, розмахнули тай громнули раз у церкву, другий раз чириз пліт кинули й доста там, же но сили через кілька ілотів аж до того пана, інім дійшли.

Приході до того наркану пана, кинули на другий бік, і вони оба перелазили на другий бік. Берут того ксьондза і несут нидалеко двора, а перед тим двором віросла липа тонка а висока. Віліз Побрехач на гору той липи на самий верх і якен ймив верха — пригнув сго аж до самого спода. Тоді узяли того ксьондза, привізали до гори ногами а в доли-

ну головов до того верха — як пустили, як той верх фівкнув тим ксьондзом, а ксьондз каже: “Ух!” Гадав — уже уже в небі.

А липа то до гори, то в долину.
Гадає собі той ксьондз:

“Мусівем бути грішний, же гадают надомнов що робити: ци пустити до неба ци не пустити?” Тот Брехач з Побрехачем сідають оба під липу і чикають на того пана, нім tot пан устане.

Як tot пан устав, віходить на двір, дивиться — сидят вони оба під липов а ксьондза німа. Нитаєси tot пан їх, же “ви мині казали, же моєго брата принесете живцем до мене, а ви его нін принесли.” А вони кажут: “Дивіт пане, ваш брат ксьондз єст на вашій лиці.” Пан дивитеи в гору, а брат єго в мішку на ліні.

“А ти брате де?” каже пан.

Каже tot ксьондз: “Тажеж я в небі.”

“Ta деж ти в небі” — каже пан, “коли ти на моїй лиці.”

“Ей, брате, бей си Бога, спусти мене з сеї лиці!”

“А видни брате, як мене обікрали, а ти си сміяв з мене, же аж по підлозі качив ее си; а найшли си такі, же тебе ни то, аби обікрали, але тебе живцем до мене занесли.”

Тоді вилазить Побрехач на липу, пригинає верх до землі з тим міхом, же той ксьондз у нім був і розйизує від липи міх, а потому і міх розйизує і брата, того ксьондза вінускає. Каже пан:

“Видни, брате, ни смій си з мене, бо то сміх чоловіка побиває.”

Тепер каже tot ксьондз до того свого брата пана: “Жеби тобі яка пригода си стала, то я си з тебе ни буду сміяти а ти аби мої пригоді та-

кож си не тішив, бо колис будемо рахунок с того здавати.”

Отце оповідання записав покійний наш письменник і один з перших “камінярів” **Михайло Павлик** від Антося Швостена, підячного в Стецеві, снятинського повіту.

Було це в р. 1889 коли Павлик на запрошення соймового посла о. Кирила Гаморака приїхав був до нього на відпочинок. Він тоді дуже сильно записував ріжні оповідання з народних уст, а найліпше захарактеризував його той Антось Швостен кажучи: “Це такий добрий пан, що як би його салом помастити, то кіт за одну ніч його би з'їв.”

Незадовго почалися були у Львові і на провінції арештовання молодих Наддніпрянців, що приїхали були до Галичини для пізнання українського національного руху, а іменно: дві сестри і одного брата Дегенів, Богдана Кистяковського, та Маринівського. Рівночасно арештували і Франка і тоді то він написав ті славні свої “тюремні сонети.”

Павлик почував про ті арештовання — не міг прямо вісідти на місці і за всяку ціну — помимо відряджувань — інерся і собі їхати до Львова. Поїхав — і зараз на двірци прийняла його в свої обійми поспіші.

Слідство — ведене дуже обмеженою методою, радником Маевським — протягнулось пару неділі і скінчилося застосуванням цілої справи.

Молодий Деген вернувшись до Київа опісав свої і сестер своїх пригоди (межи цими, як ці молоді, дуже пізні дівчата мусіли сидіти разом з проститутками) в одній з київських часописів. Зауважу, що Деген були дітьми російського гене-

рала але помимо того були свідомими Українцями.

Іще про одну інтересну пригоду хочу тут оповісти, що стояла в звязку з тою справою.

Коли арештовано Дегенів і товаришів — було певним, що і в помешканні Павлика зробить поліція ревізію.

Ішло отже о це, щоби конче забрати з хати Павлика всю кореспонденцію, яка би могла йому або кому другому пошкодити. Ключ до його помешкання був у сторожа дотичної камениці — однак сторож не позволив би що не будь з хати виносити.

Добре люде взялися отже на такий спосіб:

Служив при львівськім намісництві в рахунковім відділі Альфред Будзиновський брат звісного письменника і пізнішого посла Вячеслава Будзиновського. — Альфред Будзиновський мав такий самий мундур який мали поліційні комісарі.

Одного разу приходить отже до камениці при вулиці Личаківській, де мешкав М. Павлик комісія зложена з комісаря поліційного та трех агентів, жадає ключів від помешкання Павлика, переводить ґрунтовну ревізію та забирає зі собою все, що уважала за потрібне забрати.

Але за який тиждень приходить знову поліційна комісія на ревізію зложена однак вже з іншого комісара і з інших агентів та жадає рівно ж ключів до помешкання Павлика. Однакож сторож каже її: "Таж тут вже була одна комісія поліційна і навіть цілу купу паперів позабирала!"

Комісар лине очі витріщив! Перевів він виправді іще раз ревізію, але ані одного листа ні одного пшаргалу не найшов. Весь забрано при першій ревізії поліційній переведений... Альфредом Будзиновським і

ДОКТОР М. МЛЮЕВИЧ.
Головний лікар Укр. Нар. Помочі.

трьома студентами-Українцями.

Чи весьо то правда — не знаю, але так тоді загально описано. П. Альфред Будзиновський був пізніше дуже завзятым діячем у львівськім українськім "Соколі", доки його не виїхав один звісний інтригант.

Оповідання записане М. Павликом прямо з народних уст, а нами повищено наведене — є повне так званого "українського гумору" а про відною думкою його є: не насмітайся з чужої пригоди, бо не знаєш, що ще тобі самому може лутишись.

Вони с також важне яко живий документ народньої мови з перед майже сорок років і було би дуже пожаданим порівнати ту мову з теперішньою в Стецевій снятинського повіту. Кілька кілометрів від Стецеви лежить село Руссів, в котрім живе наш славний письменник В. Стефанік. Мова його описів — подібна до мови отців казки.

МИКОЛА ДНІПРОВЕНКО.

КОРОТЕНЬКІ НАРИСИ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Про літературу взагалі і про історію її з'окрема, говорено і писано доволі багато. Майже в кожному альманасі, майже в кожному із щорічних календарів згадується про це популярно, щоб в коротких та ясних словах зробити річ доступною для широкого загалу української суспільності. На-віщо це робиться? Певно, що на те, щоб література не була лише виключною власністю інтелігенції, як це, на жаль у нас і досі є, а щоб нею заінтересувався цілий народ, як воно мається у других культурних народів. Правда, не кожну літературну річ зрозуміє простий робітник, чи селянин, але коли вона написана справді по-мистецьки, то безсумнівно усікий відчує красу, навіть не образований і неграмотний матиме гарні сердечні переживання і задумається в дусі над даним змістом твору. Ми знаємо, що Шевченко вими творами одушевлюється так інтелігент, як і необразований, старий і молодий і кожному вони припадають до серця.

Щож воно таке, література? Я хочу коротко пояснити річ, тим більше, що її навіть інтелігенти та історики літератури часто кепсько пояснюють. Звичайні зачинають від походження значення самого слова (від латинського litera=буква) і гуртують відтак усі написані речі до книжі, та називають це літературою. Це зовсім фальшиво. Походження назви іде в цьому винадку нам нічого не каже. Ми знаємо, що контракти, векселі, судові, та банкові акти, крамниц-

чині книги, посвідки, всякі свідоцтва та дипломи і т. д. — це зовсім не література. А до неї зачислюють власне історики літератури оттакі річи, головно в старинній добі; беруть всякий писаний документ і гайду з ним в літературу! Вибачте, такі річи (старинній добі) — це памятки історії розвитку мови, але не літератури. Цих двох річей мішати з собою не можна. Подібна справа і зі старинними літописами; є між ними багато простих, сухих, календарних, сказати по-нинішньому: бюрово-канцелярійних, і цих в ніякому разі до літератури зачисляти не вільно. Так саме і з листами; звичайні, буденні, приватні чи офіціяльні листи — це не література. Ми знаємо, що навіть листів великих писемників не зачислюється до творів — а подається їх як, додаток, з якого можна багато довідатися про життя даного писемника, його душевні настрої, його духовий розвиток і т. д. Але листи, то є: форма листів, може стати родом літературного твору, коли сам писемник умисно свій твір, свою думку, свою ідею в таку форму убере; але тоді зараз ріжниця очевидна: літературні листи ріжняться від звичайніх, нелітературних, передовсім перебудованою формою, мистецьким-наївищим наслідуванням стилю — і це вже робить їх оригінальними і не-звичайними. Найкращі їх зразки бачимо у Достоєвського. Далі: не література також — віршики на іменини та уродини з під пера маліх віриоробів, як-рівнож попере-каличувані макаронічні нісенітниці

та безцільна, беззмістовна балаканина. Література—не золювання чобіт, не латання штанів, це взагалі не фахове ремесло, а: мистецтво, так саме як гарне мальярство, чарівна музика. І ми не маємо чого боятись, коли нам скажуть: ну, як ви станете оттак вибірати, то в нас пропаде хіба ціла старина доба укр. літератури, а то і середня (добра) з нею, до самого Івана Котляревського.—Зовсім не правда; нічого не пропаде. Ми лише мусимо поставити себе на точку погляду того часу і судити після розвитку мистецтва та його стану, в якому воно тоді находилося; в наших старинних проповідях, поученнях, хроніках, описах і т. д. найдемо перлинину справдінної поезії яка підносить духа в гору, викликає ширі почування — і роблючи все крок вперед, відновідає вионі завданням розвитку літератури своєї доби.

Зробимо короткий історичний пе-
регляд нашої літератури. Служно ді-
лять нації історики літ., історичний її
розвиток на три доби: I. від введен-
ня християнства на Україні (Х. століття) — до кінця XV. віку. Що пред-
ставляє собою ця старинна доба? Як
вона виглядає? Отже насамперед, то
не була ні тенеріння укр. мова, ані
тенерінне писмо. Це була старосла-
вянська кирилиця, яку разом з хри-
стиянством пришесено до нас з Виз-
антії; мова була рівно ж староцер-
ковна, лише де-не-де переміщана у-
країнськими елементами. Але з по-
чатку було таких елементів дуже ма-
ло, а в деяких пам'ятниках зовсім не
було. В самих отже початках писали
так українці, як і москалі староцер-
ковною мовою — і тому трудно від-
ріжнити які до яких належать. Це го-
ловно в релігійній літературі, бо ко-
ли почали писати, або перекладати

світські твори, тоді по характері сти-
лю можна було вже пізнати, що пи-
сав москаль, а що українець. Моска-
лі відзначались більш сухим, пох-
мурним і важким стилем, а українці
живим, образованим, повним чуття і
бесідницького натоску. А далі — рі-
жниці ставали що раз більше очи-
дними, коли почали одні і другі домі-
шувати до своїх староцерковних
творів: штотих чертож московської і
української мови. І по цих чертожах
пізнаємо тепер, що належить до пів-
дня, а що до півночі. До війни
(1914) зачислювали всі московські
вчені цілу київську добу до москов-
ської; і досі трапляються ще такі пі-
внічні “обєднюючі духи.” Однак но-
вітні дослідники (навіть самі моско-
вські) переконалися, що це пуста
небелиця і не заслугує назви науко-
вого твердження, бо південні (укр.)
пам'ятники і духом і своїм стилем (а
відтак виразно і мовою) ріжняться
від північних та зовсім чужі москов-
ському характеру.

Але вернімо до початків; як сказ-
ано: писали тоді церковциною. Її
не писали зразу оригінальних речей,
а в першій мірі перекладали з грець-
ко-візантійської мови. А переклада-
ли, розуміється, релігійні книжки, бо
цих було зараз треба для ужитку.
Відтак аж починали перекладати
світські твори, а наконець писали
самі, та все таки ще під вlivом і на
взірець візантійців. Цілу оцю пе-
стру масу давніх наших пам'ятників
не гаразд поділити і упорядкували
історики літератури: помішали бага-
то речей, які не належать до одної
групи, не видвигнули замітніших і
втягнули дещо з матеріялу, який з
літературою не має нічого спільно-
го. Тут також не місце розбирати з'о-
крема поодинокі твори (для цього
треба посвятити цілі томи) — але я
хочу дати, на підставі найновіших

дослідів, — плянове угруппування і упорядкування творів старої доби, бо з хаосу в дотеперішніх підручниках ніхто не годен вибрести і наприклад студентству кощутє це великих трудів засвоїти собі яко-тако образ цьої доби, не говорючи вже про багатьох, яких просто відштовхає оттой безпорядок і брак консеквентної класифікації. З другого боку—і менше образована суспільність, маючи перед собою ясний поділ усіх розділів літературних творів, зможе легче познайомитись з ними і здати собі справу до якої категорії дана річ належить.

Отже схематичний образ виглядав би менш-більш оттак:

**А. групи перекладної літератури—
1. Релігійні твори:**

- а) святе писмо: нечовне і повне чотироєвангелія, діяння і послання апостолів, псалтиря, парімийник, пятикнижіє (відтак осьмикнижіє) Мойсея, біблія;
- б) літургічні тексти: служебні мінієї і служебники (упорядкування богослужіння після календаря), требник (про рітуальні обряди, напр. хрещення, вінчання, похорони), тріод на великий піст і цвітну неділю;
- в) церковне право (канон): коричная, або нормоканон в двох редакціях, руська правда, пандекти Антіоха, монастирський устав;
- г) агиографія (життя святих): четьмінієї (біографії святих по календарному порядку), Прольог (про мучеників, перекладено з великого твору, що називався по грецьки Кеінаксаріон, по латині *Martyrologium*), синайський Патерик (про місцевих угодників, аскетів і

святців);

- г) теольгічні писема византійських отців: І. Золотоустого, Василя Великого, Григорія Богослова, Ефрема Сиріна — цього останнього “Паренезіс” — по-латині: *Solatium*, а Золотоустого “Златострій” і інше; відтак: “Златая цепь” т. є золотий ланцюг,” “златоустник,” “Ізмарагд.”

2. світська література:

- а) “Шестоднів” Василя Великого, а спонуляризовано І. Екзархом (про шість днів створення світа); географія Козми Індикоплова; “фізіолог” (описи звірят, ростин, дорогих мінералів, доволі фантастичне а все з моральними поученнями); в теольгічному і реторичному тоні видержані “Зоіники Святослава”; в Хронографі: хроніка І. Малали і Г. Г. Гамартола (після біблійної ор'єнтації).
- б) Апокрифічні легенди діляться на: старозвавітні, напр. про Адама і Єву, про 12 патріархів, книга Еноха, об'явлення пророків, про премудрого Соломона, про королеву Сабу, Палея історична і пояснююча); новозавітні, напр. “Повість Якова,” “Євангеліє Томи,” “Євангеліє Никодима,” про поодиноких апостолів і мучеників; есхатальгічні (про життя по смерті): “Хождення Богородиці по муках,” “Апокаліпсіє” (про початки вселенської); “Бесіда трьох святителів”; церквою заборонені: чарівниці книжки болгарського піона Сремії, ворожбицькі книжки, сонники і т. д.
- в) Читання на вільні хвилі: Соломон і Китовраз, Александрей-

да, Синагріша і Акір, Варлам і Йоасаф, Стефаніт і Іхнілат, Цяння Девгенія Акрита, гномічні листки, Пчоли (збірники приповідок), Молення Данила Заточника і інше. —

Б. Групи оригінального писменства (в тому розумінні, що не перекладувано, а творено у себе, однак на византійський взірець); тут знову візьмемо поділ на релігійне і світське писменство;

1. Релігійне:

- а) "Слово" — т. є проповідь, напр. Іларіон (1055). Кирила Туровського (1182). Іуки Йндяти (1059), Серапіона (1275), Теодозія Печерського; їх епігонами являються (в 17 віці) Стефан Яворський і Теофан Прокопович та Могилянська Академія;
- б) агіографія у формі "Житій," в яких дучено три моменти: біографічний, дидактичний (повчаючий) і канегірічний (проставлення); житія: Нестора (про Бориса і Гліба), св. Теодозія, Симеона і інших; канон, акафіст; зібраний чтецьминей під редакцією Д. Тунталенка (нізніще);

2. Світське писменство:

- а) описи подорожі до святої землі, напр. Данила Паломника (в 12 віці) і інших;
- б) історичні памятники: літописні зводи, літописи, хроніки, напр. київський звід 1039, 1073, 1093, Несторова літопись 1095, Повість временних літ Видубицького ігумена Сильвестра 1116, (в Лаврентійському і Гнатському списку), Галицька хроніка (з 13 віку) і т. д.

Самостійним і вновні оригінальним твором 12 віку являється "Сло-

во о полку Ігоря" — дружинний епос про похід укр. князів на половців. Цей памятник свідчить про незвичайний поетичний талан невідомого автора; над ним зроблено дотепер дуже багато дослідів, перекладено на всій славянські і деякі чужі мови.

Цим можна б закінчити першу добу; всеого тут, розуміється, не згадано, а лише що важніше, а головно ходило о упорядкування матеріалу, щоб одержати точний перегляд. Оригінального писменства в цій добі ще дуже мало, а і те, що творилось самостійно на українському ґрунті під впливом церковщини. Ізьому нема чого дивуватися, бо літературою займались тоді лише духовні круги, та хіба деякі княжі роди і вона служила по більшій частині релігійним цілям і потребам. Все одно, ми находимо тут багато такого, що справді заслугує на ім'я літератури, судячи не лише після стану мистецтва тодішнього часу, але і з теперинкою точки погляду.

ІІ. середня доба — від XVI. — до кінця XVII. віку. Час трьох віків, які обіймає ця доба, можна назвати перехідним; політично піднадала Україна з чергі під володінням Північної Польщі і Москви. Писменство розвивалося з одного боку на тлі релігійної і соціально-політичної боротьби, а з другого боку виринали вже добіч староцерковщини на перший план елементи живої народної мови, які під кінець цьої доби зазначились так виразно, що підготовили собою ґрунт, на який вступила наша література нової доби, почавши твором І. Котляревського: переліцьованою Енеїдою. Отже Енеїда Котляревського не являється епохальним з'явницем, в тому значенні, що з��ває нараз з усім минулим і творить щось оригінального, що досі було

чимсь зовсім нечуваним, — лише: вона є мистецьким твором великої вартості, для якого власне ґрунт був вповні підготований середньою (поперехідною) добою.

В початках цьої доби продовжується далі церковно-слов'янська робота: видаються псалтири, часослови, євангелія, біблії і т. д. Великим поступом являється заснування печатень — типографій: в Заблудові (1568—69), Вільні, Острозі, Львові (а також в Кракові і Празі). Після Люблинської унії (1569) починаються польсько-латинські видавництва, а після Берестейської (1596) розгоряється широка релігійно-полемічна література. Доля укр. типографій в'язеться тісно з львівським брацтвом та діяльністю Острожського (ставропигіальне брацтво датується вже з р. 1463, а більш відоме стає в літах 1586 та 1593). Перші заслуги біля заснування типографій належать І. Федоровичу та П. Мстиславцеві. — Більшу частину цьої доби винновник полемічне писемство т. с.: брошури, статті, розвідки і т. д., що писались з цілю поборювати греко-католицизм, який почав захоплювати Україну після унії. З другого боку доказувалося в полемічних писемах, що православна віра є добра, правдиво-християнська і відстути від неї не годиться і не можна. Таких творів є велика сила, розуміється, що не всі можна уважати за літературні твори, однак багато з них написано талановито і з неабияким хистом. Визначними авторами їх являються: Василь Суражевський, Степан Визаній, Філадел, Клирик Острожецький, Мелетій Смотрицький, Захарій Константинський, Лазар Баранович, Голітовський, Антін Радивилівський, Петро Могила і багато інших. Більшість цих людей мала західно-європейську освіту, а

деякі з них відбули великі подорожі по цілій Європі — і їх твори мали значний вплив на літературу других слов'ян, Сербів, Болгарів, і Москолів (напр. граматики Смотрицького вживали Москолі до Ломоносова та Державіна, так саме Серби і Болгари). Одна хіба творів згаданих авторів — це міщанина мови: церковно-слов'янинца з українським виговором, а до того пересипана безконечною ма-сою именізмів і латинізмів. Але це був наслідок їх тодішнього сколятично образовання. В тім часі бачимо три головні культурні центри на Україні (з яких власне вийшла більшість тих людей, що відтак дали там працювали): острожська школа, львівський культурний центр і київський культ. центр (могилянська академія). Зокрема треба згадати послання галичанина Івана Вишенського з Атонської гори. Він обороняв завзято православну віру, пятинував наших владик-хрунів, що перейшли на католицизм і виступав гостро проти магнатів і шляхти, що угнітали бідний народ. Його писема відзначаються в порівненні з другими, ще найкращою і найчистішою українською мовою.

В рр. 1722—1791 жив укр. філософ Скворода, людина незвичайно правого характеру і глибокої думки; його називають укр. Сократом, його ідеал, на полі виховання, наближався до природного ідеалу педагога Русса. Ось його думки: “Людину той досконало бачить і серце її любить, хто любить думки її,” або: “Людина — це серце,” “Втасминчена безоднія наших думок і глибоке серце — це одно і те саме,” або: “Дух у людини веселий, думки спокійні, серце мирне — тоді: все є ясне, щасливе, блажене.”

1775 року зруйнувала цариця Катерина Запорожську Січ, а 1785 р.

встановлено російськими законами кріпацтво (панщину). Духове життя почало під'упадати.

В цій добі маемо рівнож початки шкільної драми (інтермедії, інтерлюдії, міраклі, діяльоги і т. д.); всю це під західними впливами. З драматичних авторів визначні: Прокопович, Довгалевський, Іащевський, Козачинський, Кониський, Несин і інші. Почин комедії і сатири дають: Гаватович, І. Некрашевич та О. Любісевич. Побіч них виступають ліричні твори, однак дуже слабенькі. За те багато дає ця доба літошинець і хронік, напр.: Сарановича (1672), Гізеля (1674), Боболинського (1699), Самовидця (1672), Грабянки (1710), Величка (1720), Ханенка (1722), далі літошинець з пр.: 1734, 1506-1737, 1587-1750, 1657-1750, Діловича (1762), Лукомського (1770), Рігельмана (1778 і 1786), відтак "Історія Русів" Полетики з другої половини XVIII. віку.—Найзначнішим фактором у розвитку літератури середньої доби є історичні думи і козацький епос. Так як "Слово о полку Ігоря" творить вершок розвитку старинної доби, подібно роблять козацькі думи великий крок вперед, вінчають середню добу і лучать її безпосередно з новою добою. Думи розпадаються на кілька груп (про геройські походи на Турків і Татар, про турецьку неволю і визволення козаків з катогрі, про боротьбу Хмельницького з Ляхами і т. д.) — відтак: про зруйнування Січи, про Залізняка і Гонту (Гайдамаччина, Коліївщина), про Довбуша (оприштина) і вкінці про націонізацію і кріпацтво. В устах народу, на струнах лірників та кобзарів відбилася ціла історія цієї неспокійної і нещасливої доби і полинила звучний відгомін по нинішній день.

III. доба, новітня, доба відродження починається з початком XIX. століття, а згідно з появлением Енєїди Котляревського 1798 р. Вона ріжиться від обох попередніх передовсім живою народною мовою, яку занедбувано передше і вважано за неспосібну і негідну для ужитку в літературі. І ось перші смілі виступи показали, що жива укр. мова годиться для цеї цілі, а навіть вона в стіраз краща, приступніща і більш зrozуміла для цілого загалу, ніж церковна мертвеччина.

Цілий дев'ятнадцятий вік (1800—1900) — це незвичайно відрадне і потішаюче явище в укр. літературі; це вік, що збогатив наше іменінство такими творами, які стоять на рівні не лише з іншими слов'янськими, але і в багатьох випадках не уступають місця творам великих письменників західно-європейських літератур. В цьому віці зробила укр. література великий поступ і стараючись не остati позаду європейської, творила (і творить) то самостійно, то на взірець цьої останньої в різних напрямках. Почавши від думок, збірок народних пісень, ліричних творів, співомовок і дрібних оповіданнів та казок перейшла до епіки, роману, сатири, драми, комедії і т. д. Ми маемо представників романтизму, реалізму, а в найновіших часах: натурализму, експресіонізму, символізму. Багато укр. творів перекладено вже на другі слов'янські мови, а дещо на німецьку, італійську, французьку та шведську.

Літературне відродження почалось на цілій укр. території майже рівночасно: в першій половині XIX. в. Але перед вела Наддніпрянщини, і можна сміло сказати, що свіжий, животворчий дух повіяв на Галичині і Буковину з Київа, Харкова і Ніколаєві. Погляньмо — в хронольо-

гічному порядку — які писменники виступають в цім віці і що вони нашій літературі дали.

Іван Котляревський (1769-1838) переплющував Вергелієву "Енеїду," де відзеркалюються тодішні соціальні відносини на Україні; писана в живім, подекуди сатиричнім,тоні і пересипана здоровим гумором. Крім цього написав: "Наталя-Полтавку," яку ще і досі відграють в театрі, та п'есу "Москаль—Чарівник." Котляревський створив біля себе цілу школу і багато його наслідувало.

Література 20—40 років іде в романтичному напрямку.

Петро Артемович-Гулак (1790—1866) дає в славну байку: "Пан та собака"; його філософічні гадки клоняться в сторону скептицизму та епікурізму: він перекладав Горациів оди, деякі писалими ін.

Григорій Квітка - Основяненко (1778—1843) написав цілий ряд гарних оповідань (одні у формі новель, другі доходять до роману): "Ширя любов," "Маруся," "Сердечина Оксана," "Божі діти," Конотонська відьма," "От тобі й скарб," "Шедевренко-дружка," "Перекотиноле" і т. д.

Лев Боровиковський (1811—1889) перекладав баллади Міцкевича, Чуникіна і писав в романтичному напрямку.

Євген Гребінка (1812—1848) написав ряд байок; "Ячмінь," "Рожа та хміль," "Ведмежий суд," "Сонце та хмарі," "Злий кінь," "Будяк та конопляночка," "Грішиник," "Муропиник," "Вовк і вогонь" і т. д.

Амвросій Метлинський (1814—1870): "Думи і пісні," "Гетьман," "Стен," "Козача смерть," "До гостей," "Зрадник" і пісні.

Микола Костомарів (1817-1885) писав вірші, оповідання і дві драми

на соціальні теми; він був і славним істориком.

З менших годиться згадати Петренка, Забілу, Чужбинського та Михайла Макаровського.

Найбільшим і геніальним поетом, борцем і пророком являється **Тарас Шевченко** (1814—1861). Він поставив укр. поезію на той уровень, якого ніхто перед ним не осягнув — досі ніхто не перевиншив. Син бідного кріпака, боровся ціле своє життя за кращу долю свого народу, пятував неправду на кожному кроці; його вогнєве велике слово не побоялось ні царя, ні "сильних світа сего." Покривджені маті находити в ньому свого оборонця, сумна дівоча доля — чутливого, ніжного співця. Шевченко зачинає романтичними балладами і переходить відтак до ясного реалізму; але оба ці напрямки в його незрівнані і мистецькі. Про творчість Тараса Шевченка написано доволі багато, ще досі роблять спеціальні досліди, але й на даних останеться ще багато недослідженого. Дуже гарну критичну розвідку про Шевченка написав шведський учений Альфред Ейзен (1914 р.). Шевченко з Пушкіном і Міцкевичем творять трійцю найбільших славянських поетів. Збірку його творів "Кобзар" невно читав кожний Українець.

В 60-тих роках виступають слідуючі писменники:

Пантелеймон Куліш (1819—1797); писав ліричні вірші, епічні думи, повісті, романні драми, перекладав Шекспіра і пп. Головніці його творів: "Чорна Рада," "Маруся Богуслаївка," "Куліш в пеклі," "Дзвін," "Великі Проводи," "Січові гості," "Мартин Гак," Ориця," "Дівоче серце."

Олекса Стороженко (1805-1874); писав гумористично-фантастичні

повідання: "Закоханий чорт," "Голка," "Вуси," "Скарб" і т. д.

Марко Вовчок (Марія Маркевичева 1834—1907): "Народні оповідання," "Інститутка," "Комачка," "Ієдащиця" і інші.

До школи М. Вовчка зачисляють: Ганну Барвінок, Петра Кузьменка, Митрофана Александровича, М. Но-миса, В. Кулика, О. Навроцького, Олександрова та Василя Мову.

Яків Щоголів (1824—1898) дав збірки віршів: "Воркело," "Слобожанщина"; історичні твори: "Хортиця," "Неволя," "Опізнився" і т. д.

Леонід Глібов (1827—1893) писав популярні байки та гумор. твори.

Степан Руданський (1830—1873) переклав Гомерову Іліаду; "Слівомовки," переспівав вдатно "Слово о Полку Ігоря" і написав кілька істор. поем: "Мазепа," "Іван Скоропада," "Павло Полуботок," "Віщий Олег"; "Цар-Соловей"; це незвичайно талановитий поет; його твори писані такою легкою формою, що їх залюбки читають діти і загал. Ціле своє життя він дуже бідував і номер в нужді.

Анатоль Свидницький (1834—1871), беллетрист, написав кілька віршів ("Вже більше літ двісті, як козак в неволі") і роман ".Іюборацькі."

Данило Мордовець (1830—1905) писав поеми і повісті.

Олек. Кониський (1836—1890). патріот, організатор, критик, публіцист — писав віршами і прозою ("Юрій Горовенко," "Грішиники," "Порвані струни," "Наймічка," "Мое бажання," "Грошолюбка," "Утісної баби," "Народня педагогія," "Перед світом" і т. д.).

З відродженням в Галичині луча-ться (від 30-тих років) імена сліду-

ючих писменників:

Маркіян Шашкевич (1811—1843); збірка поезій: "Русалка Дністрова."

Іван Вагилевич (1811—1866); **Яків Головацький** (1814—1888) — оба писали доволі слабі ліричні вірші, а з Шашкевичем творили зразу т. зв. "Руську трійцю." однак потім перейшов Вагилевич в польський, а Головацький в російський табор, зрадивши своїм молодечим стремлінням ідеям.

Микола Устиянович (1811—1885) — поет і повістяр-ентузіаст.

Антін Могильницький (1811—1883). ("Скит Манявський"). До другорядних талантів зачисляються: Вол. Шашкевич, Климкович, І. Воробкевич, Згарський, Свенціцький (Павло Буковину будить до літературного життя (в 50 - і 60-их рр.).

Осип-Юрій Федъкович (1834—1888); його жовнярські вірші: "Дезертир," "Рекрут," "Святій вечер," "В ареніті," "Товарині," "Трунарня" — мягкі, ліричні, повні чуття і гуманності. Дуже гарні його новелі: "Безталання закохання," "Три як рідні брати," ".Люба-згуба" і т. д. — [1868 засновано товариство "Іросвіту," а 1873 "Товариство ім. Шевченка"]. До другорядних писменників належать: Григорій Воробкевич (1838—1884), Корнило Устиянович (1839—1903), Василь Ільницький, Федір Заревич ("Хлопська дитина," "Син опришки," "Бондарівна"), Анатоль Вахняний (1811—1907).

Євген Желехівський (1844—1885) зладив укр.-німецький словник; Омелян Партицький писав критичні статті; Ом. Огоновський (1833—94) — лінгвіст і історик літерат.. Юліян Романчук. — редактор, голова товариства і політ. провідник, Ол. Барвінський — історик літер..

Волод. Навроцький — публіцист і економіст].

Володимир Барвінський (1850—1883), — публіцист, заснував “Діло” (1880), і дав почин народним вічам в Галичині; головніші з його беллетристичних творів: “Скощений цвіт,” “Сонні мари молодого шитомця,” “Безталанне сватання.”

1876 року заборонило московське правління писати та видавати укр. книжки; деякі з укр. діячів вийшли за кордон, а твори їх почали друкуватися у Львові. Від 70-тих років гуртуються укр. літ. сили і працюють у спільніх видавництвах. Появляються що-раз нові першорядні публіцисти, драматурги, повістярі-романісти і поети. І мимо утруднень, заборон та інших перепідод, розвивається наша література і обіймає що-раз ширший горизонт. Її збогачують могутні таланти, люди творчого духа, як:

Михайло Драгоманів (1841—1895) — остроумний критик і публіцист (з соціальної точки погляду), що впливав на розвиток реалістичного напрямку в літературі.

Михайло Старицький (1840—1901). Пірник, а головно драматург (багато віршів і близько 30 драм): “Чорні морі,” “Ой не ходи Грицю,” “Круті за де перекручуй,” “В темряві,” “Не судилось,” “Богдан Хмельницький,” “Маруся Богуславка” і пінні.

Марко Кропивницький (1841—1910), драматург: “Дай серцю волю...”, “Понинішев в дурні,” “Одеся,” “Дві семі,” “По ревізії,” “Розгардіяні” і т. д.

Іван Тобілевич (Карпенік) (1845—1907), драматург, письменник, письменниця, “Розумний і дурній дачник,” “Хазій,” “Степаняч,” “Чумаки,” “Суста,” “Безталанна,” “Наймичка,” “Мартин Боруля.”

“Сава Чалий,” “Гандзя,” “Бондарівна” і т. д.

Іван Левицький-Нечуй (1838—), повістяр-романіст: “Причепа,” “Рибалка Пана Круть,” “Микола Джеря,” “Бурлачка,” “Дві Московки,” “Кайдашева семя,” “Пропащі,” “Живцем поховані,” “Запорожці,” “Хмарі” і т. д. — всюди виразно змітні натуралистичні черти.

Панас Мирний, повістяр (освітлює з пеіхользігічного боку): “В дорогу,” “Лихий попутав,” “Пяниця,” “Лихі люди,” “Хіба ревуть воли як ясла новні,” “Пропаща сила,” “Повія,” “Серед степів,” “Польова царівна”; побіч з ним працює Іван Білик (Рудченко).

Іван Франко (1856—1916), всесторонній писемник, поет і учений, незвичайно продуктивна людина: дав дуже багато усікого рода; головніші і найбільш відомі були: “В поті чола” (збірка новел), “Малий Мирон” (збірка), “Бориславські оповідання” (збірка), “Боа констріктор,” “Перехресті стежки,” “Наймит,” “Нове життя,” “Каменярі,” “Украдене щастя” (драма), “Учитель” (драма), “Чума,” “Для домашнього огнища,” “До світла,” “Захар Беркут” (роман), “Думи про листаря,” “На дні,” “По людському,” “Скорбні пісні,” “Віяле листя” (поезія), “З вершин і низин” “Іса Микита” і т. д.; крім цього багато перекладів, критичних статей, дослідів наукових праць. Монументальним і найкращим твором глубокого змісту є його “Мойсей.” — На другому місці стоять в цьому часі: Остап Терещук, Михайло Навлик, Михайло Комар, Біліловський, Масляк, Бораковський, Петро Ніщинський (переклав Одиссею), Іван Майджура, Ольга Косачева (Олена Ніцілка).

Борис Грінченко (1863—1910),

повістяр і драматург: "Смутні картини," "До праці," "У недузі," "Навіщо," "Вагання, "Соняшний промінь," "На розшутті," "Серед темної нечі," "Шід тихими вербами," "Ясні зорі," "Серед бурі," "Свято" і т. д.; у нього находимо іправдиві, реальні тини. Він зредагував укр.-російський словник (4 томи). —

Важними постатями являються: Трохим Зінковський (сатирично-публіцистичні нариси), Ім. Маркович (белетрист), **Наталія Кобрина**, **Степан Ковалів**, **Андрій Чарнівський** (романи), **Г. Цеглинський**, **О-сип Маковей** (1867—1925), поет і критик в сатирично-гумористичнім тоні, **Т. Бордуляк**, поет селянської недолі ("Перший раз", "Цай Боже здоров'я корові", "Самтня нивка" і т. д.), Вячеслав Потапенко, Ім. Яворницький, **Володимир Самійленко** (1864—1925), лірик і сатирик та перекладчик з чужих мов. **Павло Грабовський**, оригінальний поет і перекладчик.

Лярісса Коссачева (Леся Українка) 1872—1912), незвичайно талановита поетеса: "Contra spem spreto," Fiat poх," "Камяний Господар," "Кассандра," "Одержима," "Лісова пісня" і інші.

Агатангел Крямський (1871) вчений, професор-оренталіст, живе тепер в Київі; талановитий романіст і лірик: "Містичне," "Пальмове гілля," "Передсмертні мельодії," "В горах Ліванських," "Самотою на чужині," "Нечестиве кохання," "Сам своє щастя розбив," "Батьківське право," "Сирота Захарко," "В народ," "Psychopatia nationalis," "Андрій Лаговський" і інші.

Дніпрова Чайка, поетеса природи, малює символічні образи: "Шпаки," "Миша," "Плавні горять," "Морські малюнки" і т. д.

[В 90-их роках виринають пова-

жні наукові сили: Михайло Грушевський, Федір Вовк, Верхратський, Шухевич, Франко, Колесса, Студинський, Гнатюк, Томашівський і другі. Від 1898 р. видається у Львові "Літературно-Науковий Вістник"; в Київі "Записки академії Наук," у Львові "Записки Наукового Товариства ім. Шевченка"].

Михайло Коцюбинський (1864—1913) — незрівнаний мистець слова, чутлива душа, обсерваторський хист: "Пятизолотник," "На віру," "Цішовяз," "Для загального добра," "Цвіт яблуні," "Intermezzo," "Fata morgana," "Під мінаретами," "Невідомий," "Він іде," "Сміх," "Persona grata," "В путах шайтана," "Поєдинок," "Тіни забутих предків" і т. д.

Микола Чорнявський, лірик-мрійник, поет любови: "До пісні," "Сон," "Шляхи," "Сніка," "Степові огні," "Журавлі," "Кайдани," "Смерть Зораба," "Хліб наш насыпний," "Vae victis," "Варвари" і т. д.

Любов Яновська (оповідання на іспан. та іспаністичні мотиви). Г. Григоренко (реалістично-об'єктивні оповідання).

Модест Левицький (мотиви співчуття, щирості і лагідності). Волод. Леонтович: "Самовбивець," "Пани і люди," "Per pedes apostolorum," "Старе й нове" і т. д.

Василь Щурат (1872), талановитий поет і перекладчик.

Богдан Лепкий, поет зневір, стиль елегійний.

Микола Вороний (1871) — поет-естет (мистецтво для мистецтва).

Ольга Кобилянська (1865), — поетесярка-романістка, зближується до символістичного напрямку: ".Юдина," "Царівна," "Мати божа," "Під голим небом," "Покора," "Жебрачка," "Некультурна," "Битва," "На полях," "Земля" і інші. Багато містичних елементів. — Своїм висту-

шом викликала Кобилянська модерний напрямок, яким пішли (з ріжними відтінками): Мих. Яцків, Гнат **Хоткевич**, Іван **Липа**, Катерина **Гриневичева**, Ант. **Крушельницький** і багато других. — При кінці 90-тих рр. з'являється талановитий новеліст-мініятурист, **Василь Стефаник** (1871), що дає наче живо сформовані образки селянського життя з його горем та нудою. Шляхом Стефаника пішли другі писемники: **Лесь Мартович** (Мужицька смерть, "Нечитальник" і т. д.), **Іван Семанюк** ("Св. Микола у гарпі," "Хіба даруймо воду" і інші). З гурту другорядних вибиваються на перше місце: **Вяч. Будзиновський**, Катренко, **Коваленко**, Іукіянович, Кравченко, **Стешенко**, Черемшина.

[Від 1905—1907 настушили на Наддніпрянщині деякі цензурні положення і там почало знову горячково друкуватися укр. слово; в цьому часі начислюють там (в Полтаві, Київі) близько 35 періодичних журналів і газет; відтак прийшла нова заборона; 1910 скасував московський уряд кінську Просвіту, а перед самою світовою війною почав знову строго переслідувати українську книжку].

На початку цього (XX.) століття почався на літературному полі **Володимир Винниченко** (1880 — живе і діє пору у Празі) найбільший сучасний писемник-прозаїк, представник нових напрямків, якого захоплюють мотиви психологічних контрастів та соціальні проблеми: незвичайно плодовитий романіст-белетрист, — до тепер випускіть збірка його творів: понад п'ятнадцять томів: "Контрасти," "Краса і сила," "Заручини," "Боротьба," "Родота," "Хто ворог," "Раб краси," "Темна сила," "Честь," "Шаблі життя," "Мemento," "Базар," "Брехня," "Закон," "Гріх," "Відродження" ... і ба-

гато других. З між поетів являються важіщими постаттями:

О. Олесь, переважно лірик суб'єктивних переживанів, поет Відродження, нових надій, повен біблійного патосу і пророцького одушевлення: "З журбою радість обнялася," "По дорозі в казку"; незрівнаний майстер коротких драматичних етюдів ("При світлі ватри" і ін.).

С. Черкасенко, поет демократизму і символіст ("Ізвій," "Хуртовина," "В старім гнізді," "Казка старого млина," "Про що тирса шелестіла" і багато других).

Г. Чупринка (номер перед кількома роками), талановитий поет ("Огнєцвіт," "Метеор," "Гураган," "Сон-трава," "Останній звук моєї ліри," "Неремога" і ін.).

П. Капельгорський, Ю. Будяк, І. Пахаревський, **Н. Кибалчич**, Г. Комарєва, А. Тесленко, **П. Карманський**, **В. Пачовський** — дали рівнож укр. літературі багато цінних творів.

Найбільшим сучасним поетом можна сміло назвати: **П. Тичину** (живе в Київі); його збірки: "Золотий гомін," "Соняшні квірнети" — це справжні перли поезії у новій звуковій формі.

В новосиних і пореволюційних часах почалися нові напрямки і нові літер. школи. Одні виринають на сторінках львівських видавництв (однак ці доволі слабі), а другі гуртується на Наддніпрянщині (коло журналу "Червоний Шлях" в Харкові); виступають талановиті пролітарські писемники — і крок-за кроком двигають розвиток літератури вперед.

Це не наче коротенький реєстр укр. літератури; він поданий з по-двидною цілью: по перше, щоб показати широким кругам нашого гро-

мадянства з чого складається і що містить в собі наша література, та щоб заохотити до читання гарних творів, на які тут здебільшого вказано; по-друге, щоб бодай трохи втворити очі оттим нашим землякам, які не знаючи гаразд, або знаючи лише з пліткіх поверхових

слухів про свою рідну літературу — бачать в своїому засліпленні лише велич московської або польської літератури а свою легковажать і нехтують нею. Без сумніву: і чуже гарне, але свое треба виперед добре знасти, а відтак аж осуджувати!

М. ХАНДОГА.

ЯК ЄЗУЇТИ ВИПРОСИЛИ В БОГА ЦАРЯ

Досить клопоту були наробили Богові Єзуїти... Г то — неаби якого клопоту...

Це вже було по сотворенню всього земного: живого і неживого, людей і не-людей, та ще чого там, коли людський рід чисельно розвівся а, як Єзуїти доказували, — не було кому ним рядити. І нарід, та що там нарід! Це Грицьки, Іванці, Олекси, Гануськи; одні до градей а другі до гусей.

А до влади, рядити, то вже кого іншого треба. Не Івана, ані Ксеньки, ні Горинини, ані Олекси. Вони — нарід! — мають мовчати і слухати.

Л без влади, та це річ звісна: не обайдеться!

Цього часу Бог зійшов з неба на землю, приняв людську подобу, і разом зі своїм окруженим — ангелами, архангелами і ще якими там угодниками, заняв місце свого тимчасового побуту, в шатрі на одній височій горі, звідки міг бачити далеко навколо діла своєї творчості.

І от сюди прибули Єзуїти, і Богові, вдоволеному своїми ділами, придивляючися кругом цего розложенним лісам, рікам, левадам, житлу людей, прислухуючися співу птиць, наробили колотиці, чи то — непотрібного неспокою.

А Єзуїтів так скоро не збудешся.

Знаємо які вони вибагливі, напасні і неуступчиві!

Про прихід Єзуїтів повідомив Бог сам архангел Михаїло. — Боже! — промовив. — Нічо тут не поможе. Ці Єзуїти, не вступляться. Змилосердіся і вислухай їх та нехай йдуть там звідки прийшли: на долину!

Не було ради. Бог приказав пустити Єзуїтів, а вони кланяючись низенько, таки зараз виняли, як зпід реверанди своє прохання.

— Всемогучий Боже! — перший промовив не дуже то череватий Єзуїт, вилізши, як вуж, із гурта своїх побратимів.

— Ти сотворив такий гарний світ, видимі і невидимі а жиочі в нім істоти: і гори, і ліси, ріки, моря, місяць, зорі і сонце. Ти сотворив життя на землі, під землею і у воздусі, на воді і під водою; ти на свій вигляд сотворив людей... Але Ти ще у своїй безкінечній мудrosti призабув одну дуже важку річ.

— Ая! Ая! докинув молодий Єзуїт. — Цієї річі дуже треба.

— Не перебивай! гримнув на него перший і витягав із себе слово за словом:

— І ми, всі тут, прийшли Тобі і цю річ пригадати! докінчив.

Бог слухав слів Єзуїти, перечи-

слював в своїй памяті все ним сотворене, а ангели, архангели і другі угодники, гляділи то на Бога, то на Єзутів, не могучи відгадати, що це за річ. Архангел Михайло аж крилами махнув. — Та скорше говори, чоловіче! не тягни, кажи скоро, що за річ?! крикнув люто.

— Ти в своїм безконечно яснім розумі — говорив дальше Єзут — сотворив людей, але Ти забув для них сотворити когось такого, щоби **ним** рядив на землі.

— А то кого? спітав живо, мучений цікавістю Бог.

— Царя, царя! гукнули Єзуті, як на команду.

— Дай нам, Боже, царя! говорив дальше Іерінний — бо люди не маючи власти на землі, скажуть, що нема її і на небі.

— А на що ж людям якоєсь там власти на землі? трохи гнівино спітав Бог.

— Адже ж я сотворив людей з розумом; і заповіди дав; хіба ж це не виста **р**час?!

— Таки ні! потвердив Єзут. — Шо до заповідей, то вони досить добре; їх ще більше було треба, і до них ми додали своїх заповідей цілу купу; цим вже, Боже, не журнея!

Але до Твоїх і до наших заповідей конечно треба людям царя на землі, а тому, щоби **мали** виконуючу владу в себе, в дома, та не турбували Твоїї милости своїми дурницями; як ось: сунеречкою за кури, або за межу; або не хотіли виконати такої повинності, як податок, шарварок, тюремна кара і такі другі дрібниці. А то, як не дасши людям царя на землі, то знай, що піколи на землю не покажеся. О, Ти ще не знаєш людей!

— То вже аж таке на землі?! спітав здивовано Бог.

Єзуті **найшлися** в скрутнім положенню; їм почали забігати язики в непотрібні для них місця; і хто зна, як би було скінчилось їх прохання, як би не архангел Михайло. Приступивши близше до Бога, шептав йому до уха:

— Боже святий! Позбудься чим скорше цієї погані, та нехай на малім скінчиться. Та один з них, довгоносих, підмовляє архангела Гаврила, щоби йому відкрив тайну вічного життя і — тайну володіння невидимими істотами.

Не було вже Богови що робити з наспінками, Бог подумавши хвилю, відай обчисливши наслідки довшої гостини Єзутів в його шатрі, сказав рішучо:

— Створю і дам вам царя! — Ти Михайлі! звернувся Бог до него — прикажи наспінати на землю піску. А Ти, Гавриле! махнув на него рукою — прикажи замінити глини.

Архангели, Михайло і Гаврило, божий приказ виконали.

— Аа... аа, а то буде добре! тішилися Єзуті.

На землі поєштій піском з'явилася жовта глина, розмісена не так дуже твердо, а з неї рядівці ангели викачували: одни голову, другий живіт, третій ноги, четвертий руки, а ще який — і другі потрібні кусники — аж доки таким робом не змайстрували, як слід чоловіка.

Врешті архангел Михайло озовітив голосно, аж в лісах та дебрах відбилося:

— Готовий!

Піднесли цю глиняну фігуру до Бога; Бог дунув в ню свого духа і силу і зараз же став чоловік — цар.

Єзуті побачивши таке чудо заінтриговані з радості. — “Є цар, то і є лісне для них панування,” тішилися. Але від чого їх хитрість?! Па-

нування, а ну ж цар справді буде добрий для народу, то що тоді буде? І один з них таки зараз до Бога:

— Боже! повідає. — Ти дав цареви очі, а він буде бачити людські слези, то який з него буде цар?!

— Михайлі! вилуни цареви очі — приказав архангелові Бог.

Так і сталося. Михайлі так відчутно справився, що за секунду царський лоб остався з ямами, а очі скотилися з гори на долину.

І думав Бог, що на цім вже скінчиться, а то — ні:

— Боже! як переліканій крикнув з кута якийсь Єзуйт — та цей цар ще має вуха!

— То що?! То ти хочеш, щоби цар був безухий?! дивувався Бог.

— Та ж так! твердив Єзуйт.

— Безухого, безухого нам царя треба! кричали ріжними голосами Єзуїти.

— Чому? питав виведений з рівноваги Бог.

— Бо коли буде мати уха, то буде міг чути жалі і нарікання народу, а нам такого царя не треба! відповідали Єзуїти.

Тепер Бог покликав архангела Гаврила. — Гавриле! промовив — ось ще є трохи глини, хлячин йому в ці діри, та нехай і сліду по ухах не буде!

Гаврило справився зі своєю роботою не гірше архангела Михайла, та Єзуїтам ще недогода. — Боже! лементіли вони. — Цареви липилися ще серце і розум, а вони не надаються до твердого правління народом!

Бог приказав винити цареви серце і розум. — А що чого хочете? синтав умученим голосом.

— Нічо більше! в один голос відповіли Єзуїти і, прощаючи Бога, відходили. — Хилили голови до самої землі, цілували божі ясні шати і про-

сили — і на дальнє про них памятати.

Дуже вдоволені були Єзуїти, та лихо як би з армати між них стрілило:

— Будь здоров, Боже! крикнув відходячи на прощання Богови молодий ще Єзуйт. З цого повстало метушня, декотрі Єзуїти з обурення аж ішіскочили, а один з них не стерпів і давай нерозважного молодика ляти:

— А будь тихо, ти йолуне! ричав, як медвідь і шимигнув його в потилицю кулаком. — Хіба ти не знаєш, що Бог є духом і не потребує здоровля?!

— Так вам треба! додав до цієї лайки старий Єзуйт. — А я казав не брати цего дурня. А ви всі: Нехай іде! Нехай іде! — Тешер маєте!

З такого прощання повсташ квас. Архангели і ангели поспускали носи, самі не знаючи що робити; Гаврило тупав раз у раз ногою а Михайлі вививав мечем. Бог дивувався на доли, де люде, то на Єзуїтів.

Але від чого єзуїтська хитрість. Моргнули один на одного і почали забивати Богови баки.

— Боже! промовив один найеміливіший. — Відверни свій гнів і не дивуйся, та за зло не бери, цему нерозважному літвакови. — От молоде, дурне! Він іще ймо одну Службу Божу нравив, то не дуже знає говорити з Тобою. А до цого ще на такій парадії, між такими простими хлонами-дикунами, що аж страх! Геть змінівся хлопець.

— Шо це значить: Прості хлони? Хто поділив так людей?! питав Бог.

Це все був неаби який клопіт. Треба було знову Богови толкувати земелькі справи, і то обережно, чого Єзуїти не хотіли а навіть і боялися.

Вони лишеень, щоби Бога відвернути від цієї немилії справи, хрестилися і били поклони.

Хто зна, що би з цого було, та стався вишадок, що їх вибавив з цего нещастя. — До божого шатра влетів ангел сторож зі страшним криком:

— Боже! Боже! Двох Єзутів влезли до Твосій книгозбірні і беруть книги тайних наук!

— Вигнати їх на чотири вітри! гівно приказав Бог.

Нова метушня. І знову хто зна, як би була скінчилася, як би не лагідність архангела Михайла. — Йдіть, йдіть, отці! А то вже й час! — приговорював він ченінсько і викидував одного за одним, як снопів, то грубих то тощих Єзутів із шатра.

Цих, що брали книги тайних наук, таки добре побили ангели сторожі, викинули — і вони лежали постогнуючи. Їх підняли з землі вертаючи від Бога Єзуті і всі разом йдучи, оглядали та обмірювали своє створіння, царя, котре вів і посміхував собі і книв з него до несхочу молодий Єзут.

— Ото буде цар! раз у раз повторював. — Та тобі, обструганий макогоне, хіба в коноплях стояти і воробців пудити а не на троні сидіти!

Єзуті сміялися. Цар мовчав, бо глухий, та нечув.

— Та жартуймо здорові! не втерпів один Єзут. — Але нам не до жартів. От подумаймо, як показати народові цего глухая, сліпака і дурного ослюка.

— Та то хомут недороблений! дав ведучий царя Єзут.

Згодом врадили воини, не показувати царя народові: збудували для него налату, поставили на сто-

рожи військо, людей до него не пускали, а самі рядили народом, як хотіли, та все покликуючись на Бога: “Так Бог хоче, бо дав вам царя. Так цар приказує, а ви повинуйтесь і слухайте!”

Богато літ було такої неволі: крівавої, батогами, як мечами сікли тіла Іванів, Ксеньок, Гасьок, Василів — тіла працюючого народу, крівавились воини довго, якіця не загоєна рана, та прийшов і для них день радості, іслало і їм сонце в очі золоті проміння волі.

Чому не знати, досить сталося чудо, чи що — з неба, з цих синіх скеляшень, на землю, як голуб злетів архангел Гаврило. І він, о, нехай буде пам'ять про него вічна, ніколи невмируча! сказав всю правду про Єзутів, про царя, як в Бога вони його винесли, а властиво обманством і підступом взяли; все до йоти розповів одній жінці. А ця жінка не стерпіла і оновіда синові. Син же, чоловіко-побєдь, був мягкого серця та бистрого розуму, розповів, та ще своїх огнених слів додав бідному, катованому народові.

І не треба було довго ждати. Видало кілька іскор, і повстал великий огонь — пожар, і засвітив тисячками свіч в один раз. Це вибухла страшна революція.

Гноблений народ, знаючи правду, заню застунився і йш в крівавій борній виборов. Він прігнав царя, прігнав Єзутів, усіх обдирайлів і гнобителів на чотири вітри, постановив народовластя, рядив собою через своїх правних вибраних, та славив жінку, благословенну між жінками і її великого чоловіко-побєдя сина, збавника від катів та кровопролітів народу, та відновника лідського роду.

Байці кінець. Та науці з неї — ні!

Д-Р КИРИЛО ТРИЛЬОВСЬКИЙ.

ПРО ОСНОВАННЄ, ЗНЕСЕННЄ ТА ВІДНОВЛЕННЄ ОРДЕНУ ЄЗУІТІВ

Коли в наслідок розвалу Австрії та царської Росії взаємини між галицькими Українцями та Наддніпрянцями стали близьшими, як були перше, мене нераз дивувала та обоятність, з якою Наддніпрянці відносились до справи напору католіцизму на український та російський схід.— Обоятність ту зауважав я не лише у людей з більше консервативним світоглядом, але і у людей лівих, що в справах суспільних с крайно революційних поглядів.

Вхедячи з ними в дискусію, та застановлюючись над цим, що вони пишуть і говорять прийшов я остаточно до переконання, що вони в це питання замало вглублюються та його значення взагалі не доцінюють.

Хотя православіє будо в старій Росії одним з тих **китів**, на котрих спочивала ціла кольосальна будівля передреволюційної російської держави, то однак революціонерам на землях бувної Росії здавалося, що коли буде повалене і розбите самодержавіє, то тимчасим і православіє стратить своє значення, а за ними і питання релігійне взагалі.

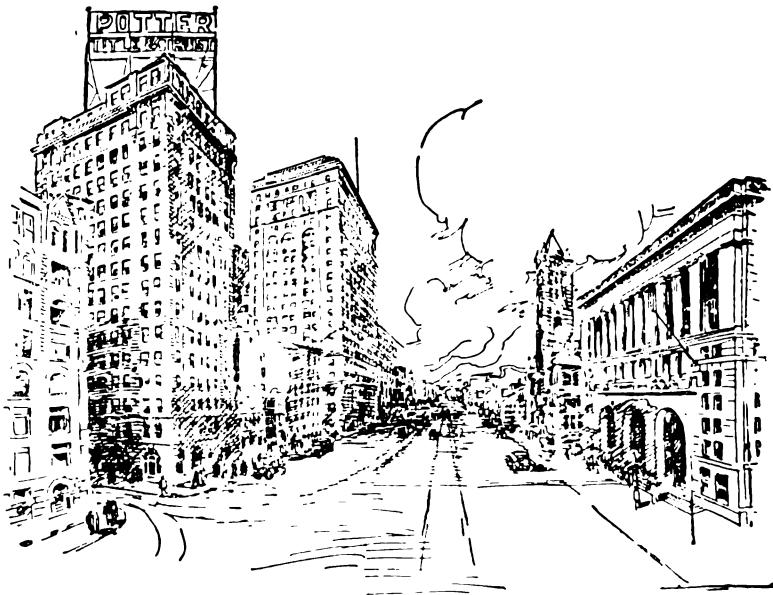
Це ще однак мало, що в нутрі самої нації повстають квестії: чи має лишатись стара православна церква зі змодернізованим “святейшим синодом” на чолі, чи протицино — для конкуренції з нею — має організуватись нова “жива церква,” а зосібна на В. Україні — уже з національних зглядів — “національно-автокефальна”; не треба забувати, що не так то далеко, бо у Римі — істнует сильна, багата, дуже розгалужена й

здисциплінована організація, котра жадним оком шукас нових територій для експансіонізму їх на свою користь. Вона призначена на цілій кулі земний, її уважається в світі політичнім за самостійну державу, а хоч її державна територія не має мабуть і трьох кілометрів квадратових простору, (ватиканські палати і сади), то її представники дипломатичні мають при всіх нагодах першество навіть перед представниками британської імперії, на котрої землях і справді “сонце ніколи не заходить.”

Та могуча організація це найбільший і найгрізниший продуцент оглушуванням народу і рівночасно нема самолюбійщого і більше властолюбного імперіалізму, як імперіялізм католицького Риму, римської курії з видимою головою папою і з воїовничою армією Єзуїтами і тими другими монашими орденами, що Єзуїтам підлягають і творять властиво їх філії (Василіяне, Редемптористи, Ассупаціоністи, Студити, Літургуріяне і др.).

Коли вже мусимо числитись з цим фактом, що в кожній християнській державі існують християнські церкви, чи інші релігійні організації, то виходячи з інтересів такої держави мусимо признати, що та організація релігійна є для держави і її поступового розвою менше небезпечна, котра міститься ціла в рамках даної держави і не є зависима від ніяких своїх властей, стоячих поза границями її. Так напр. німецькі протестанти є зорганізовані в грани-

ЩАДІТЬ ДЛЯ ВЛАСНОГО ДОБРА!

Цей банк є під контролею державного банкового відділу, стейту Пенсильвінія і має федеральну резервову систему в Злучених Державах Північної Америки.

ВИПЛАЧУЄ 4 ПРОЦЕНТ ЧЕРВНЯ І ГРУДНЯ

Potter Title & Trust Co.

Fourth & Grant

Pittsburgh, Pa.

Capital and Surplus \$1,000,000

цях Німеччини і жадних генералів поза границями її не мають і не признають. З другої сторони, хотій давня православна церква у Росії признала над собою вселенського патріарха в Царгороді, то це підчинення було чисто формальне і цей патріарх не виконував в Росії майже ніякого впливу. Він не мав також і не має ніяких заступників дипломатичних при чужих правительствах, так що він властиво є найвищим єпископом лише для Греків самих, котрі його зноміж себе вибирають. Нема також коло нього ніякої такої інституції, як римська *Congregatio de propaganda fide*, котра призначена властиво для місійної роботи між поганами, а котрій і досі ще підлягає греко-католицька уніятська церква в Галичині. Вирочім, коли вже творяться нові "живі" чи там "автокефальні" церкви, то ніщо їм не перешкоджає увільнитись і від тої формальної а радше фіктивної зависимости від Царгорода, так як в 16 столітті увільнилася церква "англіканська" від зависимости від Риму. Мабуть, що й "українська автокефальна церква" зробила вже деякі проломи в старих православних "канонах", як наприклад щодо повторного подружжя попів та щодо жонатих єпископів.

Про все те говоримо не тому, щоби підpirати одну або другу церковну організацію, але тому, щоби виказати котра з них є менш небезпечна для держави і для даної національності. Найнебезпечнішою однак є та церква, що, як уже зазначено, має свою **начальну директорію поза границями держави, а своїх слуг при помочі целібату та інших вицрбованих штучок робить цілком сліпими знаряддями своєї централі. Сліпота і безвільність їх іде аж так далеко, що вони мусять виступати**

навіть проти очевидних інтересів своєї власної держави і свого власного народа, коли їм начальна команда з Риму це прикаже, прямуючи до своїх власних, лише їй самій знаних цілей.

До того — котра ж церква є більше консервативна, як не римська, котра більше поширає монархів та монархічні організації, як не вона, — котра завзятіше бореться з соціалізмом та радикалізмом, котра виступає гарячіше в обороні капіталістичного ладу, як не та, на чолі котрої стоять святі та непогрішимі папи римські зі своїми енцикліками в роді "*Rerum novarum*"?*).

Такі виступи робляться власне під знаком папської непогрішмості, затягаючи питання суспільне вправді не до справ "віри," але до справ "моралі," на котрі то предмети по мисли ухвали ватиканського синоду з 1870 р. папа, виступаючи *ex Cathedra* (урядово як папа) розтягає свою непогрішмість. А слави ту ухвалу, як і взагалі цілий ватиканський синод зааранжували Сзути, котрі власне тепер творять саме зерно католицької церкви. Навіть автором цієї славутньої енцикліки "*Rerum novarum*," що визнек робітника капіталістом представляє, яко природний Богом даний лад, котрий не сміє бути змінений — був Єзуїт-папа Лев XIII-ий!

Тому з огнем граються ті, котрі може для тим лекшого **"розслօєնня"** старого православія беруться кокетувати з католицькою церквою, в котрій езуїтизм і лише езуїтизм граспершу скрипку, котра взагалі є дословним і докладним воплоченням

*) Про ту енцикліку виголосив я майже чотирьогодинний реферат на краєвім з'їзді радикальної партії у Львові 21 падолиста, 1899 року.

ПОЗІР! - УКРАЇНЦІ - ПОЗІР!

**АРТИСТ-МАЛЯР
ДМИТРО ЗАХАРЧУК**

УКРАЇНЦІ!

Коли масте малювати Церкву, Іконостас, Ікони святих, Плащаниці, Сцену до представлень, Куртини, Портрети Франка, Шевченка, Хмельницького, Богуна і інших заслужених людей; Ілюстрації до книжкових видань, Краєвиди з України, Карпат, Кавказу, Чорного Моря, українські національні типи, Портрети з фотографії, всяких артистично-малярські роботи, зверніться до мене з повним довір'ям я Вам подам мою найдешевшу оферту, а за найлутшу артистичну роботу ручу, що будете мені вдячні і вдоволені.

Будучи недавно в Європі, я посвятив два роки на мої студії, щоби Українці мали своїх добрих артистів, для того Вашим обовязком спомагати своїх а не чужих артистів.

**Рідний клич: "СВІЙ ДО СВОГО!"
Прошу звертатись листовно на адресу:**

ARTIST

Dymitro Zacharczuk

34 E. 7th St. - New York, N. Y.

езуїтізму. Ніде і в ніякій організації нема вироблених таких прецизійних метод агітації, пропаганди, очнування людей і шпіонування, як у Єзуїтів!

Та ї ще на одно треба памятати.

По великих катастрофах, як війни, революції, голод та зарази (чума, холера і т. п.) росте в масах незвичайно почування релігійне. Людина, зосібна неообразована, не розуміючи причинової взір в поодиноких подіях, відчуває дуже діймаючи свою зависимість від якихось незналих сил, на котрі вона, крім може (в її очах) через молитву не має ніякого впливу. Так і здефініював релігію німецький філософ Шляйермахер: "релігія полягає на абсолютнім почуванні нашої зависомості."

Це і є ґрунт, котрий використовують ріжні чорні духи для засіву свого чортівського, реакційного сімені. Тому і тепер — у всіх краях, що мали участь у всесвітній війні, реакція дуже піднесла голову, а хоч робітнича кляса, яко носителька знамени постулу, після сил своїх протиділає проти цього, то все ж таки є цілі кляси суспільства, які тій реакції дуже легко або й охоче підлягають. Це і пора на жнива для такої ультра-реакційної організації, якою є езуїтський монашій орден.

І коли власне недавно бо в р. 1923 минуло півтора сотки літ від дня, коли папа Клим XIX. підписав "брехе" розвязуюче цей орден і коли власне в тім же часі один з преважних його представників у-василіянській рясі-митрополит Шептицький вернув до Галичини зі своєї агітаційної поїздки по українських колоніях північної та по тудиновій Америці, щоби зі Святоюрської гори командувати акцією навернення востока (*Orientem convertere*) — ми уважаємо за відповідне застановитися

ближче над повстанням, організацією та діяльністю цього ордену.

Бо ж чи не дивне диво?!

Папа римський, наївища власті в католицькій церкві, розвязав цей орден торжественным способом, осібним "брехе," а він не то що й досі існує, але й іще командує цілим католицьким світом, скликає синоди, перенірає свої ухвали, та й дає ще запоміж себе самих "святіших отців" в роді Льва XIII!

Не аби яка це штука це товариство Ісуса, але протищо це одна з найінтересніших прояв у всесвітній історії, та, дуже важний предмет для студій не лише історичних, але й психологічних та соціологічних!

Не тут місце для таких обширних студій. Нам цей орден представляє передовсім інтерес, яко один з найважніших противників еманципації робітничої кляси, яко противник всякої просвіти взагалі, та яко тверда опора всякої реакції.

Застановімся передовсім серед яких він обставин поветав і яка його була первісна мета.

Надзвичайний вплив і неревага, які мало папство над цілим християнським світом середньої і західної Європи в часах середньовічних та на вступі в нові віки давалися дуже діймаючи відчувати тодінньому людству. Не було ділянки не то публичного а то й приватного життя, куди б не мінявся Рим зі своїми впливами, не надзирав, не регулював, не картає та не загрожував своїми карами. Рівночасно зисуття і розпуста іануїчі на папськім дворі і між вищим духовенством давали примір для наслідування духовенству нижчому, так світському, як і монашому. І в нутрі самої католицької церкви було чути голоси, що домагалися реформи "щодо голови і щодо членів,"

**УКРАЇНЦІ І УКРАЇНКИ З ФОРД СІТІ, ПА.
І ОКОЛИЦЬ!**

**ВКЛАДАЙТЕ СВОЇ ОЩАДНОСТИ ДО
НАШОГО БАНКУ**

ПЛАТИМО 4 ПРОЦ. ВІД ВЛОЖЕНИХ ГРОШЕЙ

**Ми знані з чесної обслуги
та з ретельного ведення
справ.**

**PEOPLES BANK OF FORD CITY
Ford City, Pa.**

THE BANK OF SERVICE

а велики синоди 15-го віку самі призначали потребу такої реформи. Однак — зрозуміла річ, — що годі було переводити якісь реформи над собою тим, котрі самі були передовсім у всім виновні і котрим той стан розпусті і дезорганізації дуже виходив на руку. Противно — дуже лихо виходили ті, котрі реформи в церкві католицькій серйозно до серця собі брали, і переведення їх домагались; наведемо, яко примір, хоч би Чеха **Івана Гуса**, котрого на підставі вироку Констанецького синоду **спалено живцем 1415 року**.

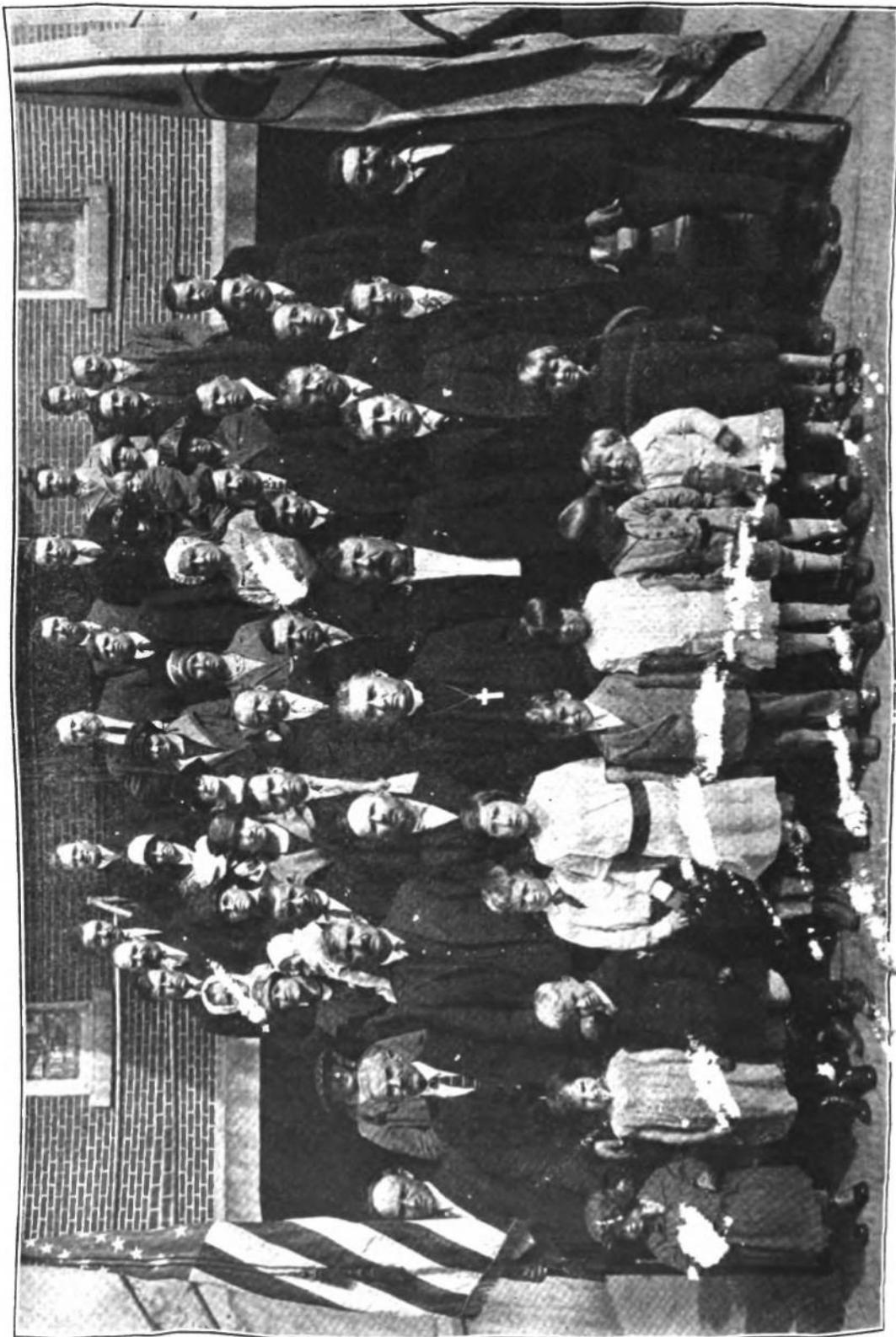
До того загострювались надзвичайно відносини межі світськими “станами,” князями і напами а укняжненими і неукняжненими прелатами та аббатами, котрі посідали в Німеччині титулом власності або титулом ленна що найкращі землі, і то більше, як 50% землі взагалі. Народові вже було забагато ріжних і безперестанних здирств на річ Риму та монастирів, а світське духовенство завидувало доходів духовенству чорному. Відносини ті тревали вже довго, однак на початку 16 ст. заходила та зміна, що штука друкарська від часу її винайдення (1447 року) значно видосконалилась і поширилась, а через це і виміна думок стала скоріща і інтензивніща. Вирочім те відродження наук і мистецтва, котре ми звемо звичайно “ренесансом,” а до котрого не мало причинились самі декотрі пани, нові зrozуміння для старинного, класично-го поганського духа — впливули незвичайно на тодішні інтелігентії умі, настроюючи їх критично до всього того, що перед їх очі ставить Рим зі своєю цілою організацією духовною, зі своїм браком усякого почуття етики (моралі) та справедливості. Противенство між постановами Євангелія а практиками духовен-

ства ставало вже надто разичим, і лише той одинокий факт стояв ще на сторожі духовних розпустних володарів, що не лише служба божа відправлялася в мові народній масам незнаній, але й святе писмо читано в костелах рівно ж у мові латинській, для мас народніх недоступній, так що вони взагалі лише те з нього знали, що в своїм обробленню подавали їм духовні їх проводні.

Одно однак разяче, в очі б'юче і загал обурююче надужиття стало безшосередньою причиною того великого протестуючого руху, котрий зовемо **реформацією**: була це торговля відпустами, яку власне в році 1517 провадив на велику скалю Рим.

Хотя і перед тим вже наука католицька про відпусти нераз була сильно атакована, то остаточно коли Рим признав відпусти за відмовлення інших молитов, хід на прощу, та за подану милостиню, то це все було ще лекше до зрозуміння. Після науки католицької церкви (впрочім та-кож і православної) відпуст значить тільки, що даровання карі, яку душа по смерті буде відбувати в чистилищі за свої гріхи. Коли наприм. за хід на прощу до Почаєва признається відпust дволітній (очевидно, що докладно не знаю, якого там відпustу можна дістути) то значить, що душа такого прочанина буде два роки менше мучитись в чистилищі, ніж як коли б цей добродій на прощу не ходив. В цей спосіб в католицькім та православнім світі повстало тисячі відпустових місць, а так як прочане мусять ще сповідатись та причащатись, давати на служби божі, парастаси і т. п., то з цього пливуть для духовних, що є при дотичних церквах, кольосальні доходи.

Пани римські устроювали собі

БРАДЦТВО ПЛОКРОВ. ПРЕС. БОГОРОДИЦ НА СЛЧИ, ВІДЦ.І 107 УЧНОМОЧІ В БЕТ. ПА.

справу в спосіб ще більше поєдинчий: вони висилали черців, котрі роз'їжджали по ріжних краях католицького світа, виголошували на публичних місцях проповіди і зараз таки на місці продавали відпусті за поодинокі гріхи. Була дуже докладна такса на кожний поодинокий гріх і то не лише на такий, котрого вже хтось допустився, але і на такий, котрого би хотів доперва допуститись. Чим більший гріх, тим вища такса, а можна було також сплачувати гріхи людей вже померлих, нпр. своїх родичів. Черці, що торгували відпустами уміли дуже ревно промовляти до людей, представляючи, що їх святым обовязком є прецінь вибавити чим скорше своїх родичів від мук чистилища.

В тих часах був власне папою римським Лев X., людина залюблена в старім поганськім мистецтві, привинка до дуже пишного і виставного життя, стояча впрочім під зглядом моральним дуже низько, хоч вже не так, як його попередник Александр VI. (Борджія). Львови X. ішло передовсім о докінчення величавого ватиканського собору св. Петра, в котрім то соборі ще й тепер відбуваються величаві папські паради. Він кинув спеціально своїм оком на Німеччину і вислав тамтуди на виправу між іншими — домініканського черця Івана Тецля, що був дуже справний в продажі відпустів, тим більше, що умів дуже горячо і понулярно промовляти до народа та захвалювати йому свій духовний товар.

Оповідають сучасники, що йому лучилася раз ось яка прикра пригода: їхав він своїм візком, наладованим грішими за продаж відпустів через ліс, аж ось заступас йому дорогу якийсь узбрісений молодий чоловік. “Куда ідеш, черце? Що тут ро-

биш в наших околицях?” — питає його. — Так і так — каже Тецель — я продаю відпусті грішним людям, а іду на храм до недалекого місточка, де сподіваюсь застати не мало грішників.

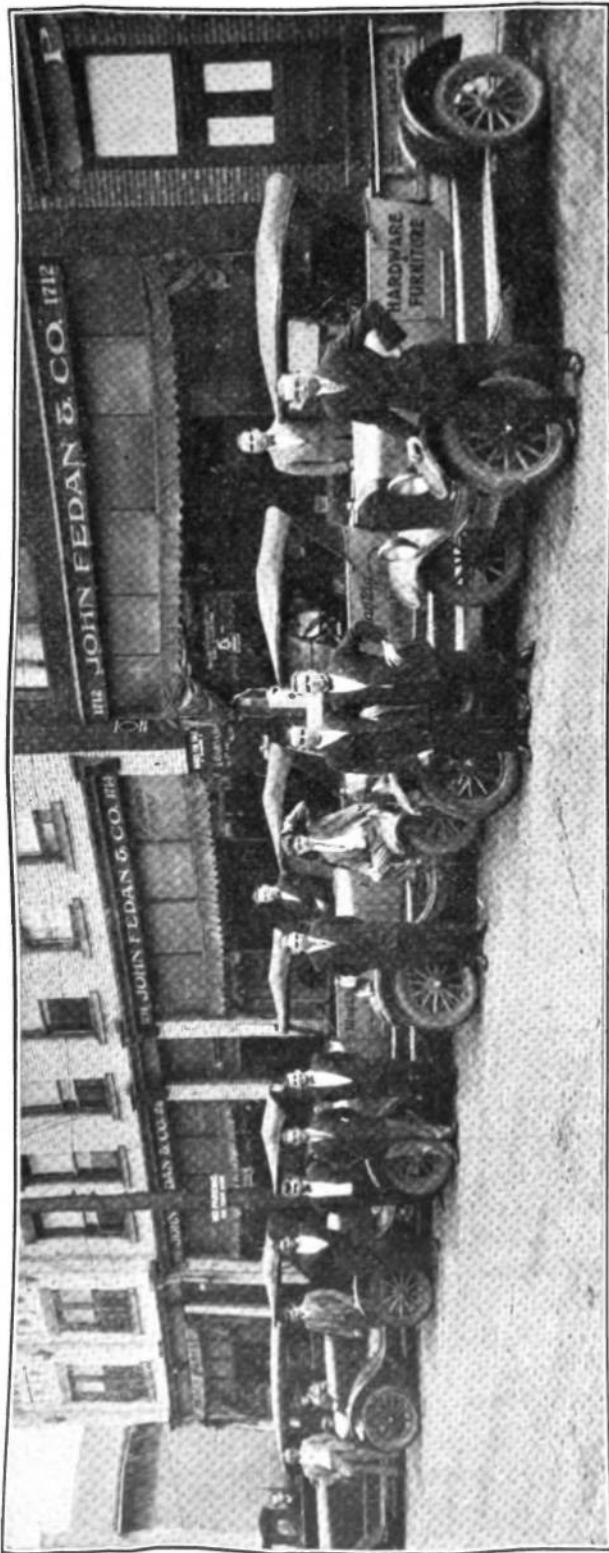
“Коли так — каже молодець, — то і я хочу у тебе купити відпуст. Кілько належиться за ограблення монаха?”

Тільки і тільки, відповів Тецель; молодий чоловік заплатив жадану суму, дістав на те відпуст на піс’ємі, а тоді каже: “Давай тепер, черче, все, що маєш на возі. Я відпуст отце маю в руці, а гріха власне тепер допускаюсь. Злізай з воза і давай все, що там маєш в мішках, коли не хочеш запіznатись близче з моїм мечем.”

Не було що робити, мусів Тецель віддати все, що мав на возі, і що благополучно виторгував був від каючихся грішників.

Тецель грасував був уже довший час в краю німецькім Тірінгії, аж наблизився до міста Віттембергу, де був тоді професором і проповідником монах з ордену Августинів Мартин Лютер. Цей знову уже добре про порядки в Римі і про моральність, яка там царувала на папськім дворі та між найвищим духовенством, так як шість років перед тим він сам їздив до Риму і на власні очі все бачив. Безлична торговля відпустами обурila його до крайності і він уложив 95 тез, вимірених проти неї, котрі прибив 31 жовтня 1517 р. на брамі замкового костела в Віттембергу, в котрім власне на другий день мав відбутися церковний храм, отже й мало зіратись много людей з цілої окресності.

Ці “тези” для нас тепер мало інтересні, бо представляють ряд теологічних тонкостей, атакуючих впрочім недвозначно і пану. Однак,

Український Штор у власнім іомі. Великий вибір меблів і залізних річей, як "МАУТАГ," , електричних машин до підсвіття, "КАВЕННА FURNACE" отримані почі (форнос) і тисячу інших знарядів вхідців в круг будови.

В НАШІМ ПРЕДПРИЄМСТВІ ПРАЦЮЄ ПОВЕРХ 20 ЛЮДЕЙ. НАМ НІЧО НЕ ТРУДНЕ—ВСЕ ВИКОНУЄСЬ.

JOHN FEDAN & COMPANY

1712-16 Fifth Ave. — PHONE 1240-R — ARNOLD, PA.

Лютер висказав в цих тезах те, що тисячі людей відчували і тому на протязі 14 день поширились вони по цілій Німеччині. Лютер сам не предвидував що з цього могло вийти, але в дійсності оголошення цих 95 тез стало початком великого опозиційного, проти Риму виміреного руху, реформації.

Він не кинув і не міг кинути людськості якихось нових провідних ідей; він був лише завзятим теольгом, котрий опирається на добре перестудіюване святе письмо поборював при його помочі ріжні папські видумки і надужитя.

Тецель уложив був зі своего боку свої "тези," а черці і духовенство взагалі поділились на два табори: одні стояли за одними "тезами," другі за другими, одні палили другим публично їх "тези."

Великим нещастям Лютра було, що його безногередній монарх, електор саський Фридрих Мудрий взяв його в свою охорону. І коли в серпні 1518 р. завізвано його на суд до Риму, то Фридрих нерепер, що Люттер станув лініє перед папським лагатом Кастаном в Авгсбурзі в половині жовтня 1518 р. Лагат зажадав відклікання тез, а Люттер написав відклік "від зле інформованого папи до добре поінформованого папи" і передав лагатові з проσбюю предложение того відклику папі. Лагат однак що іншого задумував: він мав зі собою бреве папи, жадаюче арештування Лютра і його прихильників.

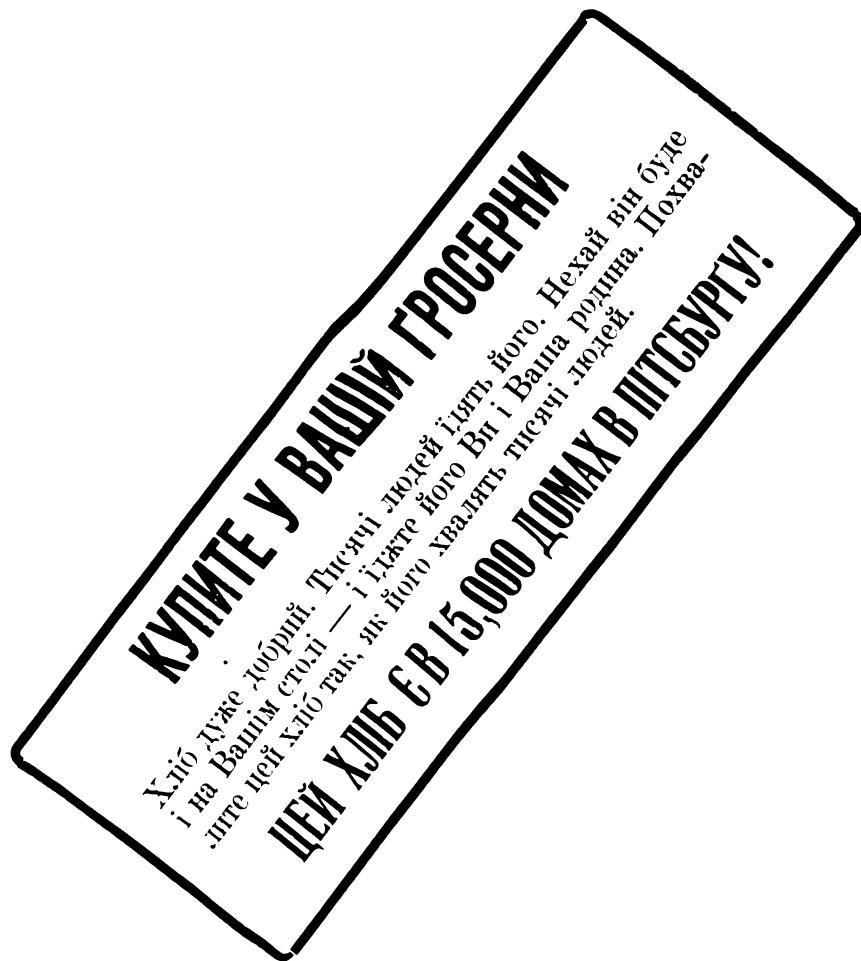
Приятелі остерегли Лютра і він втік щасливо з Авгсбургу. Діставшися в руки папських судців, був більше згіб на кострі, як перед 100 роками Гус, або як перед 240 роками Саванароля, котрого лініє "в дорозі ласки" повінено перед спаленням. Вернувшись до Віттембергу

вніс Лютер ще відклік до синоду, а в липні 1519 р. прийшло до славної диспути межи ним і д-ром Екком в Ляйпцигу. Тешер доказував Лютер, що папство не є божеського, але чисто людського походження, що мно-гі науки Гуса були слушні, що отже синод у Констанці неслучино його на смерть засудив, що впрочім лише в те можна вірити, що на біблії (св. писемі) є основане. Д-р Екк доніс очевидно про все те до Риму, а папа булою з 16 червня 1520 р. кинув на Лютра проклін.

Не багато що робив собі Лютер з цього проклону, але дотичну було разом з відносними прописами католічного права спалив торжественно 20 грудня цього ж року перед городською брамою у Віттембергу. Рівночасно був він дуже чинний, яко письменник і написав та видрукував ряд посланій, звернених проти папи та проти церковних надужить. Він зажадав знесення монастирів обітів, котрих первісне християнство не знало, а далі права для священиків на подружжя, бо і декотрі апостоли були жонаті.

Цікар Карло V. завізвав його на сойм державний в Вормсі, що відбувається в січні 1521 р. Лютер явився, забезпечивши "залізним листом" а ще більше одушевленням народа та опікою німецького лицарства. Він публично перед соймом обстоював свою науку і рішучо відмовився що небудь з неї відклікати. Дня 26 квітня виїхав він з Вормсу, однак під час подорожі напали на нього на приказ його опікуна Фридриха Розумного замасковані лицарі та захоронили його на замку Вартбургу, де він іменем "юнка Георга" сидів потай миру, видавав далі свої палкі відозви та занявся перекладом біблії на німецьке. Цей переклад став взагалі підставою для німецької літератур-

Braun's Hearth Bread

Braun Bros. Co.
Wholesale Bakers

ної мови.

Дня 26 мая 1521 р. обложив його сойм у Вормсі баніцією, т. є: вигнанням з краю), що однак йому вже пошкодити не могло. Доперва 7 марта 1522 р. явився він знову у Віттемберг'ю, щоби довести до міра між зарадто фанатичними своїми прихильниками.

Не будемо тут переходити цілого перебігу реформації. Вона укріпилася через те, що на її сторону перейшов цілий ряд могучих князів, панів а також і городів. На соймі в Шпаєрі 1526 р. знесено едикт, виданий у Вормсі (кидаючий баніцію на Лютера і його сподвижників) та поставлено зasadу, що про визнання в данім краю — рішає пануючий. Коли ж на поновнім соймі у Шпаєрі 1529 р. католицькі стани узискали більшість і знесли ухвали 1536 р., то 14 городів і значна частина князів піднесла проти цього протест, від чого і походить назва **протестантів**. Цісар відкинув протест і скликав державний сойм до Авгсбург'ю. Протестантські стани зложили отже коротко постанови своєї віри і ту "авгсбургську конфесію" відчитано на соймі 25 червня 1530 р. Незадовго приступили до неї ще й північні держави: Данія, Швеція і Норвегія, а також Остзейські (балтицькі) краї. В р. 1531 заложили протестантські стани для оборони реформації шмалькальдський союз, а 6 років пізніше уложив Лютер т. зв. **"шмалькальдські артикули,"** в яких противенство до католицизму і самостійність та независимість протестантської церкви далеко марктніще зісталі зазначені, як у авгсбургській конфесії.

Рівночасно поширився у Швайцарії своєрідний реформістичний рух, котрий також допровадив до відірвання цілого ряду кантонів від Римської церкви, а в Англії повстала

за справою короля Генрика VIII. т. зв. **"англіканська церков."** Французький славний письменник 18 століття, Вольтер, каже, що Англія тому відскочила від папи, бо Генрик VIII. залюбився. І в дійсності так було, але це не входить уже в плані нашої статті.

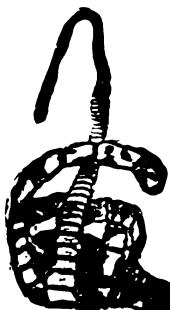
Загроженому рухом реформаційним Римові з'явилася несподівана поміч. Подав її новооснований **орден монаший Єзуїтів.** Вправді католицька церква числила цілий ряд ріжніх орденів і тисячі монастирів з сотками тисячів черців, та проти натиску реформації проти гуманістичного духа, що находився з ренесансу (відродження) старинної культури — було цього всього замало.

Потреба було нових борців і нової тактики, заправленої беззглядним фанатизмом, щоби дати раду новітньому духові часу.

Орден Єзуїтів оснував еспанський шляхтич **Ініго Льопец де Ренальєде Льойоля,** ур. 1491 р. — Від 20-го року життя служив він при війську та брав участь у багатьох битвах і походах. В боротьбі проти Французів зістав він під Пампельюною 1521 р. ранений в ногу. Під час лічення вчитувався він пристрасно в "житія святих," а це викликувало у нього ріжні візії на релігійнім тлі. Він уздав себе за "лицаря Марії," постив, бичував себе, проповідував до народу, ходив на прощу до св. землі, а коли вернувся, то помимо своїх 33 років почав учитись латинської мови, щоби з часом стати священиком. Його демонстративна побожність загнала була його навіть на якийсь час до тюрми інквізиції. Щасливо визволений із неї, пішов до Парижа та знову маю не попав в руки інквізиції. Тут познікав він іще 6-ох молодих людей з ріжніх націй, і вони постановили поїхати разом до св. землі, або

ЧЕ МОЖЕТЕ ЗАПЛАТИТИ ЗА БОГАТО, ЩОБИ ПОЗБУТИСЯ СОЛІТЕРА

Міліони доларів не булиби забагато за успішне усунення солітера з кишок маючого його чоловіка. Бо монстер цей точить Ваше життя та зідає його номалу. Подумайте: п'ятьде-

сять фітів довгий хробак живлячийся на соках Вашого жолудка з їди яка має дати Вам чисту, здорову кров. Солітер забирає те все для себе. Що більше, росте денно і потребує більше поживи денно, що означає, що Ви дістаете все менше. Жаден мотор чи машина не може рушатися без сил. Тим менше людський організм, ця чудова творчість, робити свою роботу без поживи. Наслідки не до описання веюди.

Смутна історія солітера є, що симптоми так споріднені з іншими слабостями, що тяжко пізнати його. Що з цого слідує? Більний терплячий чоловік лічиться на інші слабости, натурально без полекіні тоді коли якби сірізано що це солітер, можнаби його скоро усунути. Правдині познаки є віднайдені частями при стільниці, похожі знаки, втрата апетиту, обложеній язик, горячка, біль жолудка, хребта і ніг. Занергтя в гортанці, часте плюстте, несмак, гази, чуттє повзання в жолудку і кишках аж до горла, нестравність, завороти, біль голови, уміливання, вихудлість, темні знаки під очима. Жовта шкіра, втрата ваги, знеохота до життя, праці, без амбіції, все лінивий. Епілептичні напади є знані як причина хробака в елементарнім каналі, який нераз доростає до п'ятьдесять фітів. Подумайте кілько треба поживи кормити такого монстра. Солітер повзучий з жолудка до гортанки, може вдусити свою жертву. Ви не можете заплатити за богато, щоб його позбутися. Ліпше дістаньте добре лікарство, лучине заплатіть тепер, як Вани приятелі мають платити похоронні кошти. Дістаньте Laxtan днес, славне средство на солітера за \$10.18 та чуйтесь ліпше завтра. Побачіть як скоро скористаєте на вазі, як скоро вернеться кольор лица, раз цей хробак с з Вашого систему усунений. Не діставайте деневі лікарства, вони можуть пошкодити. Laxtan продастися лише у Royal Laboratory, 3040 Netting Bldg., Windsor, Ont. Напишіть літа. На асекуровання пачки додайте 25 центів більше.

зголоситись у наци, щоб їх післав, куди сам захоче. Льойоля звав себе поза границями Іспанії Ігнатом, а свою групу молодих фанатиків називав "сестрою Христа." Події воєнні не дали їм вийхати до Палестини, однак по ріжких пригодах вони стали нарешті священиками і заложили новий чернецький орден Єзуїтів, підтвердженій буллею папи Павла III. "Regimini militantis ecclesiae" з дня 26 вересня 1540 р. І досі звуть їх "ecclesia militans" то є: **"церков воююча."**

Нозискали вони напу для себе головно тим, що до звичайних трьох обітів чернечих: убожства, чистоти і послуху, додали ще четвертий: послуху для папи зосібна. В практиці вийшло однак, що зі всіх цих обітів був найважніший третій: послуху для своїх власних старшин. Він то при застосуванню всіх інших засад, котрі звичайно називаємо єзуїтськими, дав їм ту незвичайну силу, котра позволила їм перетривати всякі бурі і побідно вийти із найтяжчих ситуацій.

Діяльність Єзуїтів полягає головно 1) на проповідях до народу, 2) на вислухуванню сповіді, 3) на виховуванню молоді.

Їх проповіді обчислені спеціально на ефект; повно в них скоків логічних, на котрих, однак, слухачі, засут'єровані ораторськими штучками — не легко пізнаються, і то навіть слухачі з т. зв. інтелігенції

Сповідь дас Єзуїтам величезне поле для збирання потрібних для них відомостей і для виконування впливу, зосібна на жінок. Їх **спеціальністю є гріхи, що відносяться до справ полових**, навіть між супругами. Вони ті питання обробили з величезною прецизією до найдальшої ідутих подробиць. Дуже важним для Єзуїта було й с досі стати сповідником якої важкої особи, зосібна ціса-

ря, короля, міністра, або взагалі людини, що має великі впливи або розпоряджає великими богацтвами.

Однак, найбільший вплив виконують Єзуїти через те, що закладають і ведуть заведення для виховання молодіжі. Славний є їх інтернат в Хиркові у Сх. Галичині або в Кальксбургу під Віднем. Вони вщіплюють в молодіж свої засади і стараються своїх учеників і на дальнє життя звязувати зі своїм орденом. Коли ж вони стараються діставати для своїх інтернатів все "лиши" молодіж, дітей ізляхти, високих урядників і т. д., то через них вони виконують свої впливи на цілу суспільність. Так вони і в давній Польщі, забравши виховання шляхетської молодіжі в свою руки, робили з неї католицьких фанатиків, запалених ненавистю не лише до соцініян чи аріян, — але передовсім до православного українського сходу. Війни козацькі — це було передовсім їх діло і їх **ділом було введення унії з Римом на українських землях**, проти котрої українські козаки так завзято боролись.

Через поширення в своїх школах латини на некористь живої польської мови, вони здержали на два майже століття розвій польського писменства, так буйно розцвившого в його "золотій епоці" 16-го століття (часи Я. Кохановського і Рея з Нагловіц та і звели це писменство на стушину т. зв. "макаронічного", де-шо друге слово — то латинська фраза, ні сіло, ні пало введена в живу мову. Вони безсиорно привели і стару Польщу до упадку і поділу між сусідніми державами, дарма що вони руками й ногами бороняться проти того закиду.

Їх тактикою взагалі є: при помоці проповіді, сповіді, відираю масивих на честь "серця Ісусового" та

ПЕРШИЙ НАРОДНИЙ БАНК НА ГЕЛЕН ВУЛИЦІ В МІКІЗРАКС, ПА.

ЗАГАЛЬНИЙ ОБОРОТ - - - - - \$3,745,000.00

Коли Ви хочете забезпечитися перед фінансовою крізою, то вкладайте свої гроші до нашого банку. Ми приймамо Ваші ощадності від долара в гору. І платимо 4% відсотків кожних п'ять місяців. Висиласмо гроші до краю по найнижчій ціні, скоро доручуємо і ручимо, що гроші виплачуємо в американських долірах. Також висиласмо гроші каблем. Розготовляємо паніорти до краю і з краю. Ми репрезентуємо найліпші корабельні компанії. Даємо пораду у всіх мовах. Порадаємо всікі справи старо-красні і тутейні через нашого представника і Notari Публік.

ВОЛОДИМИРА НАРОЛЄВСЬКОГО.

**THE FIRST NATIONAL BANK
Helen Street
McKEES ROCKS, PA.**

інших держати маси робочого народу в темності, фанатизмі і в повній духовій залежності від себе, а рівночасно через виховання молодіжі з “ліпших домів” забезпечувати собі вплив у “вищих” слоях суспільності і робити їх ворогами всякої постуці, всяких реформ.

Однак, яка є **остаточна** укрита ціль того всього?

Цілком проста: **вигідне обезпечення життя особисте та заспокоєння своєї безмежної жадоби панування і впливів!**

Застановімся, однак, децио більше над організацією цього інтересного ордену.

Найвищою клясою у Єзуїтів являються **“професси”**. Вони мусять мати священичі свячення і складають ще четвертий обіт: **послуху згядом папи**. Вони кермують головно цілим орденом і посвячуються вповні його завданням.

За “профессами” стоять **“схолястики.”** І ті складають три чернечі обіти, однак не торжественно, а поєдиночно “перед Богом.” Вони зобов’язуються до вступлення в орден (т. є станути “профессами”) і віддаються приписанням орденом студіям і вправам (“екзерциціям”).

Межи одних і других введено пізніше ще одну категорію. Є це **“коад’ютори.”** Вони складають звичайні обіти а то до рук старшини; частій їх займається навчанням і приймає евентуально священичі свячення; друга частина служить орденові в характері кухарів, огородників, і т. д. та не може вже далійти вгору. Найнижчою клясою є т.зв. **“новіци”** (новики), що донерва приготовлюються до вступлення в орден. Вони мусять протягом двох років вибути в т.зв. “новіціяті,” де їх докладно обервують і рівночасно слідять їх особисті й родинні обставини, їх

спосібності й нахили, погляди і наміри. Вони мусять перебути головних 6 проб, докладно приписаних статутом ордену.

Окрім тих чотирьох кляс існують ще т.зв. **“афіліовані Єзуїти”**. Є то таї особи, котрі вправді чернечих обітів не зложили і ноші чернечої не вживають, однак працюють в інтересі ордену і йому безумовно повинуються. Є це т.зв. **“Єзуїти в короткій рясі”**; їх організація, відносини до ордену і їх стан персональний є одинак тайною ордену, так що невтаємнічені не можуть знати хто зі світських людей є потайним Єзуїтом.

На чолі цілого ордену стоїть **“генерал”** вибраний на ціле життя. Його влада є абсолютною і необмеженою, хиба лише тим наглядом, який виконують над ним його радники або т.зв. **“асистенти.”** Кожний з них має окрім того під своїм доглядом осібну провінцію на чолі котрої стоїть **“провінціял.”** На чолі місцевих єзуїтських осад стоїть **“суперіор.”** При боці кожного достойника, почавши від генерала аж до суперіора стоїть **“адмонітор”** згл. **“консультор,”** котрого обовязком є пригадувати дотичному достойникові його обовязки, та його іппіонувати.

Як бачимо, є то ціла по мистецьки збудована ієрархія, а лучить їх дуже важний обовязок: безглядний послух згядом свого наставника.

Ніколи ще не було під покришкою релігійно-християнською чогось більше нехристиянського і неморального, як ті постанови єзуїтського статута і письма Льойолі *“de virtute obedientiae.”* котрі відносяться власне до послуху в ордені Єзуїтів. Було би дуже інтересним навести дотичні головні місця зі статутів єзуїтського ордену та зі згаданого листа Льойолі. Ми тут наведемо, однак, витяг із

УКРАЇНЦІ І УКРАЇНКИ З БАТЛЕР, РА.

**НЕ ЗАБУВАЙТЕ КЛИЧА:
“СВІЙ ДО СВОГО!”**

— УСІ КУПУЙТЕ В —
**ГРОСЕРНИ, БУЧЕРНИ І В ПЕКАРНИ
УКРАЇНЦЯ
МИХАЙЛА МАРКОВА**

**7 HANSEN AVENUE
BUTLER, PA.**

Telephone: Bell 133-R.

ЦІНИ ДУЖЕ УМІРКОВАНІ, ТОВАР ЧИСТИЙ І СВІЖИЙ.

Мясо найліпше на цілу околицю, хліб разовий, старокрайський, ковбаси українські з чосником. Услуга чесна і скора.

**ХТО СВОГО МИНАЄ,
ЦЕЙ ЩАСТЯ НЕ МАЄ!**

них в формі слідуючих 14 точок:

1) Обовязаний до послуху мусить те саме "хотіти" і "думати," що й приказуючий.

2) Обовязаний мусить "те, що приказано, уважати за добре."

3) Обовязаний не сміє "ніяким способом давати до пізнання, що його думка противиться думці старшого."

4) Обовязаний мусить заховуватись зглядом приказуючого мов той "труп" або немов той "патик," "котрим можна сюди й туди на ріжні способи посувати."

5) Обовязаний мусить "свою думку і свою волю цілком оставити на боці."

6) Обовязаний мусить "волю старшого зробити волею своєю власною, або радше він мусить скинути власну волю, а натягнути на себе волю божу, вложену на його старшину."

7) Обовязаний має "вповні зректися зі свого власного права."

8) Обовязаний мусить "бути непресвідченний, що все, що старший приказує, і що він думає є правдивим і справедливим."

9) Обовязаний "тратить заслугу послуху, коли він роздумує над цим чи те, що старший приказує, є слухане, чи ні."

10) Обовязаний має "свою власну думку піддати і має це все без всякого доходження узнати за слухане і справедливе, що старший приказує."

11) Обовязаний мусить "горячо старатися про те, щоби все, що старший приказує, або про що він висказує свою думку, боронити, а ніколи не ганити."

12) Обовязаний мусить "бути твердо переконаний, що все, що наказує старший, є божим приказом і божою волею."

13) Обовязаний мусить "так як він є готовим вірити у все те, що йому католицька віра приписує, — бути рівно ж готовим з певним сліпим розгоном і без всякого доходження це виконати, що йому старший приказує."

14) Обовязаний мусить у старшім "бачити не чоловіка підлягаючого помилкам, але Христа, що жадним помилкам не підлягас."

Вправді робить Льойоля в оцім місці своїх статутів застереження, що "підчинений має свій осуд і свою волю звести до повної згоди з тим, чого хоче і що думас старший, оскільки в тім не видно гріха." Однак, з огляду на ту з натиском покладену постанову, що він не сміє доходити, чи це є слухане і справедливе, що старший приказує (див. точки 10, 9 і 5) є очевидно тамте застереження щодо "гріха" цілком ілюзоричним, і кожний Єзуїт мусить без всякого застереження і безумовно виконувати те, що йому його старшина приказує.

В піннім місці каже Льойоля: "ми мусимо, коли нашим очам відається щось, що є білим, а церква каже, що воно є чорне, є рівно ж за чорне вважати."

Коли возьмемо на увагу, що орден Єзуїтів є організацією вповні інтернаціональною, змагаючио виключно до своїх власних цілей, що і **орден Василіян** від часу його зроформовання Єзуїтами перед 40 роками*) є лише філією єзуїтською, то зрозумісмо доперва глупоту на-

*) Тоді то П. Куліш, що власне проживав у Відні видав німецьку брошуро звернену проти тієї "реформи" Василіян Єзуїтами. Брошуро ту австрійська прокураторія сконфіскувала. З протестом проти реформи Їздила до Відня також депутатія львівських "Русинів," зложена з проф. укр. літератури О. Огіновського та купця Димета.

**УКРАЇНЦІ З НЮ КЕНСІНГТОН, ПА.
І З ОКОЛИЦЬ**

КОЛИ ВЖЕ СТАНЕТЬСЯ ТАКА ПРИГОДА,
ТО МИНАЙТЕ ЧУЖИХ, А ЙДІТЬ ДО СВОГО:
УКРАЇНЦЯ

ПОГРЕБНИКА

В. С. КРУПИ

**1173 Fourth Avenue
NEW KENSINGTON, PA.**

BELL PHONE 566.

ГАРНА І ЧЕСНА УСЛУГА. ЦІНИ ДУЖЕ ПРИСТУПНІ.

КЕРИЧІ НА ПОХОРОН, ВЕСІЛЛЯ І ТАКЕ ДРУГЕ

шої галицької української буржуазії (очевидно дрібної, бо великої в нас нема), котра в ріжних поступках Шептицького та Василіан доглядувалася і доглядує “патріотизму,” зосібна, коли ті поступки входять в колізію з ріжними відхопольськими затіями.

Єзуїтам цілком нічого не вадить, коли є самостійний український національний рух, але він мусить стояти під їх впливом, вони мусять старатися як-найбільше число Українців затягнути до римської конспіри, де вони властиво є виключно пасторями і панами.

Щоби викликати такий спілений “трупячий” послух і зломити цілком індивідуальність своїх членів мають Єзуїти спеціальні способи, які походять ще від самого Льойолі, котрому не можна відмовити прямо геніальнosti в тім напрямку. Та і взагалі треба завважати, що цей орден живе і досі головно духом і приписами, котрі одержав від свого сповідника.

До таких способів після статутів Льойолі належить передовсім т.зв. **звіт з обрахунку сумління**, котрий має бути здаваний в інших періодах часу дотичному старшому, щоби кожний підчинений був для старшого—як каже Льойоля—**прозрачним**. Новик здає той звіт що-тижня, ехолистик — місячно, а крім того два рази на рік ректорові, а раз на рік провінціалові і т.д.

Вирочім залежить цілком від самоволі старшого, коли він забажає вгляднути в душу свого підчиненого, щоби пізнати найтайніці зворушення його душі.

Другим таким чисто єзуїтським способом є **обовязкова шпіонажа** одного Єзуїта зглядом другого. Це, що у звичайних людей уважається за чідле, у Єзуїтів уважається за обов-

язок, і Єзуїтів виховується, почавши вже від новіціяту, в тім напрямі. Є навіть осібні приписи, котрі наказують хто, і коли, і кому має такі шпіонські звіти на письмі надсилати. І так напр. консультори провінціялів мають генералові два рази на рік писати про них точні звіти.

Одним з найважніших способів убиття індивідуальності і оцінювання душі Єзуїта є духовні вправи, т.зв. **екзерциї**, котрі після правила мають тривати чотири тижні, однак можуть бути переведені і в скороченні темпі. Головна частина їх полягає на ріжних медитаціях на завдані теми. Ті **“медитації”** вирочім практикуються всюди, де заведено єзуїтський спосіб виховування, отже вже і по уніяцьких семінаріях духовних.

Зломивши індивідуальність, зробивши з кожного Єзуїта спілне орудіє найвищої єзуїтської старшини для цілей лише її знаних, орден Єзуїтів старається вирочім особисте індивідуальне існування кожного свого члена зробити обезпеченим і оскільки можна приємним. Єзуїт вигідно мешкає, дуже добре єсть і порядно одягається. Дисцензи, дані Єзуїтам, сягають дуже далеко, а в багатьох випадках Єзуїт сам собі може уділити дисцензи.

До мистецтва довели Єзуїти **польовання на спадщини**, і через те їх орден належить до найбогатших.

Виробили вони собі також спеціальну етику, про котру можна би цілі томи написати. Знаною є засада **“ціль освячує средства,”** котрої вправді вони дословно не висказали, але котра виходить з ріжних інших єзуїтських висказів і правил етичних.

Не тут міце над тим розводиться. Мусимо однаке напровадити тут єзуїтське так зв. **“застереження умо-**

УКРАЇНЦІ З БАТЛЕР І ОКОЛИЦІ

НАЙСТАРШИЙ НАРОДНИЙ
І НАЙБІЛЬШИЙ БАНК
В ПОВІТІ БАТЛЕР. ПА.

Беремо гроші на депозити.
Висиласмо гроші до старого краю.
Продамо Шіфкарти і ріжні тікети
до подорожі.
Полагоджуємо ріжні справи купна
і продажі землі в старім краю.

THE BUTLER COUNTY
NATIONAL BANK

FOREIGN DEPARTMENT

BUTLER, PENNSYLVANIA.

BLUE VALLEY BUTTER --
IS GOOD BUTTER!

ТОМУ МІЛІОНИ ЛЮДЕЙ УЖИВАЮТЬ ЙОГО.
УЖИВАЙТЕ ЙОГО І ВИ!

FRIED AND REINEMAN PACKING CO.
N. S. PITTSBURGH, PA.

MAKERS OF ALL KINDS
OF BOLOGNAS

ві" (*reservatis mentalis*). Ось примір такої резервації: одного Єзуїта питали чи не переходив власне коло нього один убійник. Він на то захав руки в рукави своєї одежі і відповів: "він сюди не переходив" при чому він рівночасно собі подумав, що убійник не переходив через рукави його одягу.

Виробивши собі таку армію людей безглядно послушних, готових на всякий підстуць, а себе впovні очаровуючих, орден єзуїтський кинувся з цілою безоглядністю на поборювання реформації при чому многі пануючі, як напр. римсько-німецькі цісарі (в тих часах з дому Габсбургів) та королі французькі з охотою пішли їм на руку. Протестантів ніщено огнем і мечем і виселювано цілі провінції. Релігійні війни XVI. і XVII. століття, такі кровані події, як Вартоломейська Ніч 1578 р. у Франції і страчення 27 чеських патріотів на старім Ринку в Празі (21 червня 1621 р.) — все те діло рук єзуїтських, як не менше виправа Поляків з Дмитром Самозванцем на Москву. Вармійський кардинал Гозий заложив першу колегію в граніцях тодішньої Польщі в Бруненберзі 1560 р. а Д-р Олександер Сушко в своїй розвідці про "Впровадження Єзуїтів до Польщі" (записки Наук. Т—ва ім. Шевченка. Т. VII. і VIII.) каже:

"Вже в дуже короткім часі оця перша єзуїтська колегія в далекій Вармії стала головним осередком єзуїтської пропаганди не лише на всю Польщу, але і на Русь, Московщину, Молдавщину та навіть на Швейцію."

Внедлові і сам Гозій переконався, що зробив дурницю і гірко жалував свого кроку. Він мусів одинак мовчати, "а тимчасом, яккаже д-р Сушко — польські Єзуїти пішли вже без

перешкоди шляхом який так докладно визначив їм ще патер Канізій (начальник Єзуїтів в Римі. — К. Тр.) — пішли здобувати поганський (в їх очах — К. Тр.) Оріснт — ad majorem gloriam (для більшої слави) Риму і на погибель польської Річносполитої..."

Томи можна би списати про належиття Єзуїтів, не лише у ріжних краях Європи, але і в ріжних частях світа. Жадоба панування, лови на спадщини*), вічні інтриги на дворах пануючих мусіли довести до того, що той орден загально зненавиджено так, що многі держави вигнали його зі своїх границь.

Нарешті було цього і папі **Клименті XIV.** за багато і він у своїм бреве "Dominus ac Redemptor" з дня 21 липня 1773 р. **зник цей орден.** Хоч цей документ називається "бреве" (короткий), то він є противно дуже обширний, вичислює похибки Єзуїтів, а між ними і **ненаситну жадобу земських дібр** та наводить способи, яких попередні папи вживали в цілі усунення надежити, яких допускалися Єзуїти. Це "бреве" кінчиться словами: "з усіх тих важких причин, на підставі докладних відомостей і ужиткович з повноти нашої апостольської повновласти, **ми вичеркуємо і розвязуємо згадане товариство.**"

Те "бреве" оголошено публічно дня 16 серпня 1773 р. а рівночасно обсаджено всі єзуїтські доми, положені в церковний державі — військом. Рівночасно вжито всіх способів, щоби дістати в руки єзуїтські архіви та їх маєтки. На велике диво ввечір 18 серпня 1773 побачено, що з комінів двох єзуїтських колегій в Римі бухають великі клуби диму. Заряджене доходження виказало,

*) Я сам пам'ятаю такий винадок в Коломиї перед двайцять кількома роками.

УКРАЇНЦІ З ФОРД СІТІ, ПА.

ПОПИРАЙТЕ ЦЕЙ БАНК!

THE FIRST NATIONAL BANK & TRUST CO. OF FORD CITY, PA.

КАПІТАЛ І НАДВИЖКА - - - - -	\$175,000
ОБОРОТ - - - - -	\$2,500,000

Платимо 4% від вложених на щадничі книжки грошей.

Може бути велика сума або мала. Говоримо Вашою мовою в Чужинецькім Департаменті. Висилаємо гроші до всіх частей світа. Продаемо шіфкарти.

Наші Урядники:

D. B. Heiner, President. Daniel H. Core, Cashier.
Chas. A. Doverspike, Ass't Cash. Robert J. Heasley, Ass't Cash.
Joseph D. Cieply, Mgr. Foreign Dept.

УКРАЇНЦІ З ФОРД СІТІ, ПА. І ОКОЛИЦЬ!

Ми переконані, що працюючі люди, жінки чи чоловіки, мають купити найліпші товари. Для працюючих людей ми маємо товари найновішого стилю і найліпшої якості. Коли ми купуємо, то купуємо з найбільшою увагою.

Кожна річ продана в нашім сторі гарантована. Коли купині невдоволені вертасмо гроші. Приходіть до нас а будете вдоовлені.

Thomas Flynn Co.

DEPARTMENT STORE

Ford Street - - Ford City, Pa.

що то Єзуїти палили масами свої папери, документи та книги. Головних виновників спроваджено зараз на замок св. Ангела в цілі переведення слідства. Однак що то були за папери, про це нічого не можна було з них видобути.

По знесенню ордена Єзуїтів припали їх недвижимі добра дотичним державам. Між іншим у Польщі поєзуїтські добра перейшли під заряд т. зв. **“номісії едукаційної”**, котра поклада основи новітнього на ті часи поступового виховання молодіжі в Польщі. Головним реформатором на тім події був піяр (чернець) Конарські та Г'ugo Коллонтай, один з головних авторів польської конституції з дня 3 мая 1791 р. і взагалі один з найбільших державних мужів, якими Поляки можуть похвалитися.

Здавалось би, що Єзуїти, котрі покладали, яко четвертий обіт чернецький, послух зглядом папи, повинні би з сокрушенням серцем повинуватися постанові Климента XIV. Однак нічого подібного! Вони ужили всіх вилівів, щоби денебудь в якім закутку світа перебути хуртовину і дочекатися лінійних часів, коли би вони могли свою погубну діяльність заново розпочати.

Шо найдивніше, то це те, що їм прийшло на поміч двос звініх деспотів XVIII століття, хоч і правда й це, що вони належали до т. зв. **“просвічених деспотів”** і обе були приятелями світоточа XVIII століття Вольтера. Були це король пруський Фридрих II. (Великий) та російська цариця Катерина II. (також **“великою”** звана).

Шодо першого то він едиктом з 5 вересня 1773 р. заказав оголошувати папське **“бреве”** у своїй державі, а окрім того в осібнім письмі до свого посла в Римі Кольомбінього уза-

саднив свою постанову ось яким куріозним способом:

“Скажіть кожному, хто хоче слухати, і найдіть також відповідну нагоду сказати це папі або його першому міністрі, що в справі Єзуїтів я постановив їх истишити в моїх краях в такім стані, в якім вони були й досі. У Вроцлавськім мировім договорі я загварантував у справах релігійних *status quo* для Шлезка; заразом дедайте, що я належу до кляси еретиків, і що папа не може уділити мені диспензії ані від обовязку додержати моє слова, ані від обовязків чесного чоловіка та короля.”

Впрочім Фридрих II. вже на другий рік зарядив, щоби Єзуїтів в Прусах змінили свою ношу і утворили інше духовне товариство.

Шодо Росії, то ще Петро Великий заказав Єзуїтам побут у тій державі. Тимчасом при першім розборі Польщі 1772 р. припали Росії частини Білорусі, в котрих було шість єзуїтських колегій. Декотрі дорадники Катерини були думки, що по мисли указу Петра Великого не можна і тих Єзуїтів терпіти в границях російської держави. Однак, цариця пішла за приміром свого прусського супіда і то з цілком подібних причин, та жадала лише, щоби Єзуїти зложили присягу вірності, що вони, очевидно, охотно сповнили. Тимчасом вже на другий рік в осені (1773 р.) надійшла вість про розвязання ордену. Катерина розпорядила, однак, що без дозволу дотичного губернатора піякого папського бреве оголошувати не можна. Коли ж Єзуїти вибрали ректора колегії в Польщіку своїм генералом, а цей чисто що єзуїтські заявив Катерині, що Єзуїти повинні би властиво послухати розвязуючого приказу папи, то вона роземіялась та заявила, що аж тепер є її постанова ще сильнішою,

GLENWOOD BOTTLING WORKS

ВЛАСТИТЕЛЬ УКРАЇНЕЦЬ

Виробляє і доставляє, по низькій ціні всілякого рода солодкі напитки. На весілля, забави і для склепу.

ДОСТАВЛЯЄ СЕЙЧАС!

GLENWOOD BOTTLING WORKS

PETER KOTULA, Proprietor.

5500 SECOND AVENUE - GLENWOOD, PA.

Bell: Hazel 0758-M.

УКРАЇНЦІ!

УДАВАЙТЕСЬ ЗА БУДІВЕЛЬНИМ МАТЕРІЯЛОМ
ДО НАС.

ГАРАНТУЄМО ЗА НИЗЬКУ ЦІНУ І СКОРУ УСЛУГУ.

Доставляємо всілякого роду матеріялу до будови.

W. W. Smallwood

CONTRACTOR & BUILDER

1026 KNOX AVENUE - MONESSEN, PA.

BELL PHONE 209.

щоби вони і надалі в Росії лишалися.

Так вони й кинули пріч свій четвертий обіт, зігнорували приказ папи й газдували собі під крилами православної цариці, як за давніх добрих часів.

Своєю дорогою другі католицькі черці у Росії признали їх за єретиків та шизматиків і зірвали з ними зносини. Зробили це передовсім Міноріти, Василіяне (ще тоді Єзуїти не “зреформовані,” що сталося аж 110 літ пізніше) та Домінікані. Навіть на проповідях остерігали вони вірних, щоби до єзуїтських костелів не ходили та не сповідалися у тих черців, що публично свій непослух зглядом папи демонструють.

Єзуїтам однак, було цього замало: їм ходило ще о нарибок єзуїтський, о новіціят. Вони отже порозумілись з білоруським римокатолицьким єпископом Сьостиценцевичем (що був давніше кальвіном та прусським офіциром) і цей узискав підступно від Риму дозвіл перевести в чернечих орденах своєї дісцезії реформи та зміни, які з уваги на обставини були би потрібні. На тій підставі він і дозволив Єзуїтам в році 1779 заложити новіціят.

Коли папські органи про це пізіше довідалися, то розіслали до всіх своїх загорянських заступників гострій протест. Однак, Єзуїти знайшли собі вже дорогу до цариці, і вона відповіла, що це є справа внутрішня і що все сталося під її авторитетом і за її відомостю. Єзуїти скористали одним словом з автократичних почувань цариці, хоч звичайно стояли на становищі, що влада Церкви стоїть понад світською. Та тепер вони обернули кота хвостом, бо так було для них корисніше.

Син Катерини Павло ще гарячіше поширав Єзуїтів, бо уважав їх за

найліпше средство проти революційного духа, котрий тоді з Франції направив на Схід. Він відступив їм один костел в Петербурзі та дозволив на заложення єзуїтської колегії. Його старанням треба приписати, що Пію VII дозволив в 1801 р. на існування єзуїтського ордену в російській державі. Він ствердив прямо те, що фактично існувало і в той спосіб бодай формально ставарється зберегти авторитет римської курії, яка проти самодержавної волі царів та проти єзуїтських штучок була безсильна.

В році 1814, коли пануючі Австрії, Росії, Пруссії та Англії поконали Наполеона, що все ж таки бодай частину клічів Великої Французької Революції впроваджував в життя — настало в Європі загальна реакція: пануючі бачили, що найліпшим антидотом на революцію є держання народу в темноті і підлегlosti духовенству, котре, преці, учить, що “кожна влада від Бога походить.”

В часі той т. зв. “реставрації” настала й відповідна хвиля для повної реставрації також і ордену Єзуїтів. Тоді то папа Пію VII уважав за відповідне відати буллю, котрою орден Єзуїтів відновив в цілім католицькім світі, при задержанню старої конституції ордену і всіх привілей, які йому надали попередні папи (1814 р.). —

Тепер розпустили Єзуїти крила, наново уживаючи своїх давніх випробованих способів і користуючи з досвіду, якого набрали за час нелегального існування .

Одною з найшоважніших їх задач, котру їм начеркнув ще славний Канізію — це **навернення православного Сходу**, а звісна річ, що де не можуть вони розвинуті діяльності у власній подобі, тамтуди висилають вони свої замасковані філії, ось як

УКРАЇНСЬКИЙ СКЛЕП І БУЧЕРНЯ

Усе можете дістати в нашого щирого Українця, С. КОСТЕЦЬКОГО. Лише прийдіть і спробуйте. Будьте певні, що будете мали вдоволення. На замовлення через телефон, ми доручуємо скоро до хати.

ОБСЛУГА У НАС є ЧЕСНА, А ЦІНИ ДУЖЕ ПРИСТУПНІ.

С. КОСТЕЦЬКИЙ

235 MUNSON AVENUE - MCKEES ROCKS, PA.

Telephone: FEderal 1530-P.

ПЕТРО КАНЯ

**ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК
В ПІТСБУРГУ І ОКОЛИЦІ**

Знаний як щирий Українець. Обслугує щиро і со-
вісно. Тому у всяких випадках як: похорони вда-
вайтесь лише до свого чоловіка.

О Ф I С И:

Перший:

300-302 Helen St.,
MCKEES ROCKS, PA.
Telephone FEDERAL 0604

Другий:

2838 Preble Avenue
N. S. PITTSBURGH, PA.
Telephone Linden 1258-J.

Третій:

129 Greenfield Avenue
PITTSBURGH, PA.

напр. Василіян.

Церков, яка має свою точку тяжести в границях даної держави, є очевидно менше небезпечною, ніж та, якої генерали резидують поза границями твої держави і часто зміряють до цілей, котрі їй є прямо шкідливі. І так Рим в спорах польсько-російських ставав дуже часто на стороні державної Росії, а проти інтересів польського народу. Браття Наддніпрянці хай не гадають, що вишколені з незвичайною прецизією католицькі чи хоч би греко-католицькі пропагандісти це щось таке, як маса давнього православного напівграмотного пошівства. Не треба остаточно і на це забувати, що **Рим іде консевентно до заведення целібату**, цеб то до санкції полової аморальності та до масової фабрикації байстрюків.

Друга дуже реакційна — “реформа” пропагована римською церквою це — **Нероздільність подружжя**, котра також доводить до великих трагедій і унешасливлює сотки тисяч людей. Ось напр. в австрійській республіці, хоч вона існує вже від падолиста 1918 року, не можна було десь зламати вілливу католицького кліру і і зреформувати дуже реакційні постанови австрійського закона щивільного на полі подружнього права. Коли ж візьмемо ще на увагу, що **католицька церква** санкціонує і з великим завзяттям **боронить теперішній суспільний лад і незвичайно ворожо відноситься до еманципаційних змагань пролетаріату** — то побачимо якою великою небезпекою є всяка католицька, отже і греко-католицька пропаганда для народу, що ще навіть соборності не здобув, а має до полагодження передовсім таку важну квестію суспільну, як справа а'гарна.

“Патріотичні фундації в роді Музея **Шептицького** або оплачуваної ним лічниці — не повинні нікому сліпити очей. Співчуття з ним по причині безправного інтерновання Росіянами в 1914 р. не може бути причиною, щоби ми замикали очі на небезпеку, з якою получена є для нашої національної справи його католицька пропаганда. І тому я, виступаючи в одній з заграницьких українських часописей **проти насильства**, якого жертвою він став, вертаючи 1923 р. з Америки до Галичини, вказавши виразно, що **йому ніяка українська агітація і не в голові, але лише агітація на річ унії**, яка то робота має на цілі **як-найбільше православних Українців, Білорусинів та Росіян відрвати від православ'я, прилучити до римської церкви і повести під владу папи римського**.

Шептицький, яко покривдженна людина заслугував на оборону і з боку найбільшого поступовця; **Шептицький, яко римський пропагандіст** виравлений у всіх езуїтських інучках з небезпечний для поступу, для визволінних національних і соціальних змагань нашого народу, і тому **мусить бути поборюваний на кожнім кроці**.

Ми бачили в історії, хоч коротко начеркненій діяльності Єзуїтів а зосібна розвязання їх ордену і поновлення возстановлення його, які страшні нещастия привели на людкість ті хитрі й безглядні у своїх методах отці; ми бачили також, що аби себе ратувати, вони зігнорували цілком свою пайвищу владу, і напу римського, хоч послух для нього є предметом четвертого торжественного їх монашого обіту.

Більш як сто п'ятьдесят літ минуло, коли папа Клим XIV. торже-

ственно розвязав їх орден, а він і тепер красується в повнім блеску, як справдісна язва людськості, як проклін для народів, що змагають до

свого державного та соціального визволення а досі ще не були в цілій повні предметом експлуатації з його боку.

—————=0=—————

СКІЛЬКИ ЛЮДЕЙ ЗГИНУЛО В ЧАСІ СВІТОВОЇ ВІЙНИ?

Які страшні жертви в людському життю коштували світова війна, можна собі найліпше уявити, коли стани перед нашими очима таке:

Перед нами гарна, широка вулиця. Нехо мають іти всі, що виали в світовій різні народів. Перед світанком дня починають вони йти, двадцять людей в одному ряді. Йдуть через цілий день аж до заходу сонця, так само другий день, третій, дальший і дальший. Десять днів мусять так іти англійські жертви війни, одинадцять дальших французькі. Жертви царської Росії потрібують п'ять тижнів. Півтретя міся-

ців потреба, щоби перемашерували ногиби у війні антанських держав. Погиблі центральних держав (Німеччина, Австрія, Туреччина, Болгарія) потрібують більше як півсті тижнів.

Так ті, що згинули в світовій війні потрібують чотири місяці день у день йти, по двадцять в одному ряді.

Рівно 11 міліонів живнірів утратило своє життя. Їх домовини, установлені побіч себе в одному ряді, займають простір від Парижа до Владивостоку, отже застелюють довжину цілої Європи й Азії.

УКРАЇНЦІ З ДОНОРА, ПА.

ПРИХОДІТЬ ЗА НИЗЬКОЮ ЦІНОЮ І СКОРОЮ
УСЛУГОЮ ДО СЛОВЕНСЬКОГО ПОГРЕБНИКА

RUDOLPH R. SCHWERNA

FUNERAL DIRECTOR
AND EMBALMER

AMBULANCE SERVICE

CORNER 5th & THOMPSON AVENUE

PHONE 7.

Д-Р КИРИЛО ТРИЛЬОВСЬКИЙ.

ПРО ЄЗУЇТСЬКІ РОДИ “ДІСЦІПЛІНИ” ТА ПРО СМЕРТЬ ПАПИ КЛИМА 14-ГО

Єзуїти клали все велику вагу на так звані “духовні егзекуції” цебто виправи, а лучили воних їх також з “бичуванням,” призначеним для умертвлення тіла. Іще і перед повстанням ордену Єзуїтів — існували секти бичовників, та появлялася не раз попесть бичування. Така пошкість вибухла перший раз в італійськім місті Шеруджії в р. 1261, поширилася в Італії і перейшла навіть через Альпи до Австрії. Однакож на великі розміри поширився шал бичування доперва тоді, коли в р. 1348 з'явилась в середній Європі чума. Тоді і в Німеччині повставали громади бичівників, так званих “Фляг'елянтів,” які для переблагання загніваного божества ходили від села до села, від міста до міста з обнаженою горішньою половиною тіла і бодай два рази на день бичували себе до крові інкірінами звичайно бичами. Признаючи бичування за найкращу покуту за гріхи — робили через це фляг'елянти конкуренцію католицькому духовенству, котре для себе резервувало право накладати кару за гріхи. Ввиду цого мусіли папи римські виступити проти бичівників, а суди інквізіції навіть живцем палили занадто запалених прихильників бичівничих сект.

Доперва Єзуїти відновили бичування прилучаючи його до своїх “духовних вирав.” лише що те єзуїтське бичування не було таке кроваве як колись — але деликатне, виконуване звичайно інчикідливою різкою з березових прутчиків. Єзуїти довели таке легке бичування, ко-

tre назвали “діспіпліною” — до цілої системи.

I так була у них “дісціпліна сурзум” або “секундум супра” котра означала битте різкою тіла від пояса вгору, і “дісціпліна деорзум” або “секундум суб” то є битте тіла від пояса в долину, очевидно — голого.

Єзуїти все любили закидувати свої сіти на женський пол, а і тепер навіть вони мають між жінками найбільше прихильників чи там прихильниць. А вже найбільше таки побожним жіночкам подобались оба роди дісціпліни і “супра” і “суб”, бо в першім випадку заголявали вони верхню частину тіла та давали побожним отчикам смагати себе березовою різгою, а в другім, цеб-то при “дісціпліні “деорзум” відслонювали вони всії свої прелести нище пояса і з великим побожним “наслажданісм” давали себе бити по задку.

Очевидна річ, що ті удари не були такі небезпечної, і чим кращі прелести були у побожної грішинці з тим більшою зглядністю били по них різгою чесні ученики отця Льойолі.

Тай взагалі треба зазначити, що всяке битте по нищих частях тіла, з осібна по заді, стойть в дуже близкій звязі з половим гоном. Зістало стверджено, що хлопці биті по заді діставали витриск насіння, так що по єзуїтських хлопячих школах, де і доси биттє дітей є в звичаю — хлопці нераз наумисне допускалися ріжніх прорви, щоби лише дістати дісціпліну “деорзум,” і в той спосіб зазнати тої пріємності яку проживастя при витриску насіння.

ДУЖЕ ГАРНІ ОДІННЯ ДЛЯ МУЩИН І ХЛОПЦІВ

TURGEON & MCCARREN
Hickey Freeman Clothes
136 Main Street - Butler, Pa.

TELEPHONE: PEOPLES 163.

Продамо одіння готове, робимо на замовлення.
Ціни низькі, обслуга чесна. Приходіть а переконаєтесь.

ГОВОРІМО ПО УКРАЇНСЬКИ.

В нашім Сторі продає Українець: добр. Павло Марків.

**В КАРНЕГІ, ПА. І В МІК КІЗ РАКС, ПА.
І НА ВСЮ ОКОЛИЦЮ ЗНАНІ
ПОГРЕБНИКИ**

**McDERMOTT BROTHERS
FUNERAL DIRECTORS**

PHONE 141-R.

АМБУЛАНСИ ДНЕМ І НІЧЧЮ

УСЛУГА ЗНАМЕНІТА, ЦІНИ УМІРКОВАНІ

**В РАЗІ ПОТРЕБИ УДАЙТЕСЯ
ДО НАС А БУДЕТЕ ВДОВОЛЕНІ**

ЯК ЄЗУТИ ВИКОНУВАЛИ ДІСЦІПЛІНУ "СУРЗУМ" НА
ЖІНОЧКАХ І ДІВЧАТАХ В ЛІССАБОНИ.

І жіноцтво при того рода дісципліні "секундум суб" зазнавало полової роскоші з осібна коли таку "должность" виконував молодий хвацький Єзуїтик і тому громадами напиралося воно до таких релігійних практик ніби-то для позискання "отпущення гріхів". Ми тут подаємо за старим штихом таку сцену дісциплі-

новання в жіночім "новіціяті" в Лісабоні, головнім місті Португалії. Як бачимо, то відбувається тут "дісципліна сурдум" і той Єзуїтик, що й сам на собі показує як її виконувати має таки справді гарне "наслажденіє" для своїх оченят. Але далі прийде певно і до дісципліни "деорзум" але той рисівник вже не хотів

ОСНОВАНО 1909 РОКУ

ОДИНОКЕ УКРАЇНСЬКЕ ЗАВЕДЕННЯ

В ПІТСБУРГУ, ПА.

ПОЛАГОДЖУЄ СЛІДУЮЧІ СПРАВИ:

Нотаріальна канцелярія:

Висилає грощі до всіх частий світа в долірах, спродає шіфкарти, спроваджує родини, виробляє пашпорті, контракта, продає доми і лоти, асекурує церкви, доми і меблі від огню.

Фотографічний заклад:

Фотографії весільні, конвенційні, товарицькі, портрети Шевченка і других діячів виконується старанно і дешево.

Друкарня:

Тікети, розкидки, статути, листовий папір, коверти на Різдво і на Великдень для парохій і все друге.

Українці! Удавайтесь до мене а будете вдоволені!

ІВАН ГАНЯК, нотар,

613 CARSON STREET - - - S. S. PITTSBURGH, PA.

Коло української церкви на Савт Сайд.

Phone Hemlock 0343

УКРАЇНЦІ З НЮ КЕНСІНГТОН, ПА. І ОКОЛИЦЬ!

ВИ ПОВИННІ ЗНАТИ, що:

Ощаджений гріш то найбільша нагорода для Вас в майбутнім.

Мала сума заощаджена нині, верне великим майном в Будучім.

**В добром банку зложена ощадність
гарантуює незалежність.**

ТОМУ СКЛАДАЙТЕ СВОЇ ОЩАДНОСТИ В

THE FIRST NATIONAL BANK

NEW KENSINGTON, PA.

ЗАГАЛЬНИЙ ГРОШЕВИЙ ОБОРОТ	- - - - -	\$6.500,000
КАПІТАЛ І НАДВИЖКА	- - - - -	\$ 500,000

рисувати. А школа велика, бо варта би було видіти як би Єзуїт при тій операції презентувався.

Тут зазначити мушу, що Єзуїти все напирили на своїх духовних овечок, щоби доконче піддавалися дієціпліні “деорзум” бо — як казали — жіноче тіло від пояса в гору є за- надто кволе, слабосильне, а кубіта далеко більше може відрізати на тілі від пояса в діл.

Дієціпліна “деорзум” була з’осібна у еспанських дам дуже люблена і тому її звичайно й називано “єспанською” дієціпліною.

Щоби мати більший вплив на людність — Єзуїти закладали і закладають ріжні брацтва чи товариства під назвою “конгрегацій”, “аффіліацій” або груп званих “содалітас.” Ті послідні принялися особливо у Поляків і тепер іще нераз тому чи другому Полякови ишуть по смерті в часописах, що він був “содаліс маріянус.” З’оєбна тих хлопців, що їх Єзуїти виховують в своїх середніх школах стараються вони і на пізніше задержати в такій “содалітас,” щоби тим більший вплив мати через них на суспільність.

У тих своїх “конгрегаціях” і таких інших товариствах Єзуїти все практикували дуже прiplіжно дієціпліну і “горішину” і “долішину,” ту послідну очевидно головно поміж жінками.

Для приміру розкажу тут дещо про того рода діяльність Єзуїтів у місті Лівен в Голландії в р. 1552. — В цілі виконування духовних вправ заложили вони тут на початок ґруну зложену лише з 10 жінок, але та група виросла до року аж до чотирьох конгрегацій, обіймаючих майже тисячу членниць.

Одна з тих конгрегацій обіймала лише самі шляхтянки та дами з вищих слоїв суспільності, а в трох

прочих примістили отчики жінок зі стану ремісничого та взагалі міщанського.

Однак власне шляхотська “содалітас” була найбільше ревна у виконуванню ріжних покаянних вправ і ані одна з її членниць не пропустила і одного тижня, щоби собі не дала свому єзуїтському сповідникови виконати “єспанської дієціпліні” на голий задок.

Остаточно такі практики левенських дам, згідно єзуїтських отчиків на левенських дамах викликали велике обурення у левенських мушин, вони порозумілися з професорами тамошнього університету і спільними силами доборолися до того, що владає світська заказала виконування тих “духовних вправ” на задній частині тіла.

До інтересної боротьби прийшло задля тої “єспанської дієціпліні” таки в Еспанії самій. Баби з усіх станів бігли до Єзуїтів мов по свячену воду, щоби собі дати перетріпати духовними руками свої — впрочім для світських громадян — вповні закриті прелести.

Проти тих єзуїтських практик виступив архієпископ з Толедо Дон Мартін Сіліцео, котрий на синоді в Саляманці зажадав, щоби книгу Льойолі про духовні вправи найперше ґрунтовно зревідовано заки має бути даний дозвіл на дальше їх практиковання.

На разі це не удається, бо Єзуїт Араоц мав великий вплив у короля Пілпіша II-го.— Та тут виступила проти Єзуїтів друга сила: була це інквізиція, котра позіставала в руках Домініканів, котрі від самого початку повстання ордену Єзуїтів — дерли з ними коти. Та інквізиція заказала в р. 1570 всякого заголовання, тай взагалі уживання різок чи павіті долоні при дієціпліні. А якуж

УКРАЇНЦІ З ЕМБРІДЖ, ПА.!

**КУПУЄМО, ПРОДАЄМО І ПОЗИЧАЄМО ГРОШІ
НА БОНДИ І МОРГЕЧІ.**

Асекуруємо Автомобілі, Доми і Другі Річи.

КОЛЄКТУЄМО РЕНТ.

VALLEY REALTY CO.

K. R. WAGNER — C. ROY KERR.

506 MERCHANT STREET - AMBRIDGE, PA.

Bell Phone, 5 and 253 Ambridge.

Estate of J. W. Ruth

WESTMORELAND PLANING MILL

H. M. RUTH, MANAGING EXECUTOR

Bell Phone 32

**ВИРОБЛЯЮТЬ І ДОСТАВЛЯЮТЬ ВСІЛЯКОГО
МАТЕРІАЛУ ДО БУДОВИ.**

Scottdale, Pa.

СМЕРТЬ ПАПИ КЛИМА 14-ГО СТРОЄНОГО ЄЗУТАМИ.
ДВА ЄЗУТИ ЗАГЛЯДАЮТЬ, ЧИ ОТРУЯ ДОБРЕ ДІЛЯ.

вартість мало для єзуїтських шатрів уділювання дісципліни, коли її не можуло виконати "на голо"?

На ту заборону відповіли Єзуїти з Толедо, Севільї, Сарагоси і других міст, де вони мали свої колегії, устроюванням величавих процесій, в яких брали участь їх що найкращі приклонниці в дуже великім чи-

слі. Вони всі ішли на босака, а пле-
чі і ноги мали голі, та взагалі ста-
ралися якнайбільше голого тіла по-
казати. — Від часу до часу похід
з'ушинявся, а тоді його учасниці інше
більше себе заголовали та викону-
вали чи то кожна сама на собі, чи то
одна на другій дісципліну не лише
"сурзум" але і "деорзум."

УКРАЇНЦІ І УКРАЇНКИ З ЛИНДОРИ, ПА.

ЦЕЙ БАНК -- ВАШ!

Lyndora National Bank

**ПІД ДОГЛЯДОМ УРЯДУ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ
ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ**

Чужинецький відділ купна і продажі.
Регулярний банковий бізнес.

НАШ БІЗНЕС РЕТЕЛЬНИЙ І ЧЕСНИЙ.

Приходіть до нас а переконаєтесь!

НАШІ ДИРЕКТОРИ:

WM. FLETCHER
JOHN V. RITTS
J. H. ALLMAN

T. H. GILLESPIE
A. CHRISTIANSON
ELLIAS RITTS

УКРАЇНЦІ З ВІЛІНГ, В. ВА.

**ПРИХОДІТЬ І СКЛАДАЙТЕ ВАШІ ГРОШІ
У НАШІМ БАНКУ.**

**МИ ПЛАТИМО ЧОТИРИ ПРОЦЕНТ НА
ВАШІ ЗАОЩАДЖЕНІ ГРОШІ.**

BANKING - FOREIGN EXCHANGE - INSURANCE

SOUTH-SIDE BANK AND TRUST CO.

38th & Jacob Streets

WHELING, W. VA.

Скандал доходив вже поза границі можливості, але Єзуїти хотіли прямо зробити пробу хто з них сильніший: чи вони, чи Домініканці з їхньою інквізицією, цеб-то духовним судом, що як звісно тисячі людей спалив живцем за “єресь” (бузувірство). Єзуїти числили і в цім винаходку на свій великий вилів на короля Пилипа II-го.

Однакож уже в короткім часі показалося, що не мож так легко з одного дня на другий зломити страшенної сили інквізиції. Вона вже заглубоко пустила була коріння в Іспанії і за сильні вони були, як щоби вона кого небудь мала боятися.

Єзуїти отже скоро з’орентувалися в ситуації, а щоби іще більше не втратити, вони постановили притиском—навернути в другий бік. Вони отже зрешили не лише устроювання публичних процесій з бичованням, але і взагалі публичного виконування своїх “духовних вправ.” Щоби однак потешити свої вірні прихильниці вони позволили їм **аж три рази на день причащатися** у їхніх костелах, а в ночі — вони вітвирали їм потайки двері до своїх колегій і там вже їм “до щенту” уділяли дисципліни і зверху і... з низу. Одним словом ні одним ні другим кривди не було...

Було б дуже цікавим розслідити чи наші Василіанчики як звісно не лише вірні ученики але прямо філія ордену Єзуїтів дійшли вже в краю чи то в Бразилії до такої перфекції (совершенства) як Єзуїти і чи своїм овечкам вже також уділяють “іспанської дисципліни” на голу задчу частину тіла.

Вони ж все вірюють у Єзуїтів — то чому і цого не мали би практикувати? Я гадаю, що їх овечки повинні прямо від них зажадати цего!

Тепер уважаю за конечне сказати ще дещо про цого відважного папу римського Кліма 14-го, що розігнав єзуїтську банду на чотири вітри. Шідшиуючи буллю про розвязання єзуїтського ордену він сказав виразно: “Ось тепер підшуую я також документ на мою скору смерть.” Але почерк його підшусу є виразний і рішучий. Так і видно що він ту буллю відав по основнім роздуманню і на підставі свого твердого переконання, що так а не інакше він повинен собі поступити.

Та зараз по розігнанню Єзуїтів почали вони поширювати поголоски, що папа вже довго жити не буде, а так з Німеччини, як і з Франції доходили до нього письма від ріжних прихильників людей, щоби мався на осторозі.

Впрочім Клім 14-ий був дуже кріпко збудований та виглядав так здорово, що ніхто не мігби був сказати, що він вже має 69 років життя.

Аж нараз у Великий тиждень 1774 року він зараз по обіді почув немовби якесь потрясення цілого нутра, получене з сильним дрощем. Його голос нагло змінився та він почав дивно кашляти. В роті і горлі почало його печі а дух йому так запирало, що мусів сидіти з отвертим ротом. Час до часу він мусів блювати, а в крижах відчував силну кольку. Він з початку затаював свою хоробу перед окруженнем, але це не могло довго тревати, тимбільше, що черево в нього сильно напухло. Навіть нігти на пальцях почали поволі відставати від тіла а внаслідок ослаблення він не годен був удержання на ногах. Він наречиті почав нагло зпадати з тіла і вже по кількох неділях виглядав немов кістяк.

Папа Клім пізнав відразу, що йому бракус, і що його прямо отроено. Він це й виразно сказав свому

УКРАЇНЦІ З ЙОНГСТОВН, ОГАЙО!

**ПРИХОДІТЬ І КУПУЙТЕ У НАС СВІЖИЙ І
ДЕШЕВИ ХЛІБ ТА ВСІЛЯКІ ЗАКУСКИ.**

D. N. STEELTON BAKING COMPANY

**517--519 Steel Street
YOUNGSTOWN, OHIO.**

**THE CENTRAL SAVINGS AND LOAN CO.
5 West Federal Street
CENTRAL SQUARE
YOUNGSTOWN, OHIO.**

**Має окремий чужинецький відділ. Має сполучу з
чесними фірмами. Продає шіфнарти.**

УКРАЇНЦІ!

**В нас розмовитеся по українськи, удавайтесь з
новим довіррям до нас.**

**Від вложених до нашого банку грошей на щадинці
книжки платимо 5.1-2%.**

ЖИЧИМО ГРОШІ НА ПЕРШИЙ МОРГІЧ.

Resources over - - - \$400,000

лікареви докторови Маттеови. Цей почав давати йому ріжні протиотруйні средства, але не на кожну отрую мож їх роздобути. Було очевидним, що отруя не є мінеральна але рослинна, а такої не легко вигнати з організму.

І так мучився бідний Клім аж до вересня. Дня 10-го того місяця він обіміяв, а коли прийшов до себе — був так ослаблений, що вже від сподівалася його смерти ще того самого дня.

Кріпка його вдача перемогла ще цим разом небезпеку але ціле його нутро стало запалене, він дістав сильні напади пропасніці і дощерва дня 22-го вересня 1774 р. він поправшався з цим світом. — Був він напою заledви 5 літ і кілька місяців.

Не лиши ціле його окружения але і цілий Рим був свято переконаний, що він упав жертвою затросння. Отруєю була іправдоюдібо так звана "аквета", котру виробляють з ріжніх зел в Апулії та Калабрії. — Відповідно до завданої скількості тої отруї — можна було навіть обчислити, коли настушить смерть.

Під час секції показалося, що легкі були у покійного запалені і немовби раком розіржені, серце було мале і зсохле, жолудок і кишки наповнені воздухом. Тому що їх було сильно чути зложено їх в осібне начиння, котре щільно замкнено. Але уже по добрій годині зібрані там гази розселили начиннє поширюючи страшний сопух. Розклад тіла поступав взагалі так скоро, як це буває лише у винадках затросння. Тому і бальзамованіс тіла було получене з великими труднощами.

Так отже нема найменшого сумніву, що пану Кліма 14-го стрисно, і лише питаннє заходило, хто цего злочину допустився. Людність Риму не мала що до цого ні найменшого

сумніву. "Це робота Єзуїтів!" був відразу загальний голос народу. Було очевидним, що це була пімста за розвязаннє їх ордену. Далеко менших і менше небезпечних противників усували вони зі світа, а щож доперва такого, що важився з корінем вирвати те страшне та шкідливе бодяче.

І коби не цілковите незрозуміннє значіння Єзуїтів у Фридриха Великого та царя Іавла був би правдоподібно раз на все конець тій закалі людського роду. А так іще і в 20 століттю мусить та людкість бути наражена не лиши на вічні замахи з їх боку, але і з боку їх байстрюків — як Василіяни, Редемітористи, Студити і другі того рода ордени фактично підчинені їхній команді.

Тепер вся католицька стічня накинулась на Злучені Держави Північної Америки, бо там занюхала найбільше жиру для себе. Американські капіталісти-міліярдери бачать що ніхто не потрафить так добре держати в карбах робітний народ і тримати його далеко від боротьби о визволені з суспільної неволі — як власнє католицькі ксьондзи з тими всіми черчиками-Єзуїтами та другими в додатку. Евхаристичний конгрес устроєний з такою помпою в червні 1926 р. в Шікаго був власне обчислений на те, щоби заімпонувати блеском та силою американським капіталістам і показати їм у кого властиво мають вони шукати підпори у боротьбі з пролетаріатом. Той плян Римови вповні удався, хоч колиби американські долярові тумани побачили були сокільський злет у Празі в липні 1926 р. або з'їзд соціалістичних орднерів і турнерів у Відні 11 липня 1926 р. ті свята були би їм певно ще більше заімпонували.

Але лобур з лобуром скоро знюха-

Monongahela Trust Co.

Homestead, Pa.

УКРАЇНЦІ З ГОМСТЕД, ПА.

**ЗАБЕЗПЕЧТЕ СВОЇ ОЩАДЖЕНІ ГРОШІ
В НАШІМ БАНКУ.**

ASSETS OVER \$10,000,000.00

Security First -- Mon. Trust Co.

УКРАЇНЦІ З МОНЕССЕН, ПА.!

**ПРИХОДІТЬ ДО МЕНЕ В ПОТРЕБІ.
ЦІНИ ДЕШЕВШІ, ЯК ДЕ ІНДЕ.**

JOHN G. CHECK

FURNITURE AND UNDERTAKING

**ПРИВАТНІ КАРАВАНИ ДО ВИНАЙМУ
ДЛЯ ІНВАЛІДІВ.**

ДВА СТОРИ

**121 and 127 Sixth Street
MONESSEN, PA.**

Telephone, 494-J.

ється — і тому тепер срібними і золотими ріками іливуть долярчики з Америки у ненаситну пащеку римського молоха.

І для того нації американські Українці, що мають перед собою велике, святе завдання визволити свій край і своїх братів та сестер з чужинецької неволі повинні добре зва-

жати на кожний свій поступок, не допускати до себе ні на пів метра всіх, що в який небудь спосіб стоять в звязі з Римом і йому служать а при кожній хобі і найменшій пробі такого наближення мати лиш одну відповідь, громке: **Проч з Римом, проч з Єзуїтами та з всіми їх духовними байстрюнами і невигласнами!**

ВДОВОЛЕННЯ

Арома мокки мішалася з ніжним запахом тютюнового диму за яким, потонувши в мріях, дивились два старі арабські мудрі Алі Баба і Лід Бен.

“Глянь,” — промовив по довшій мовчанці Баба до свого біловолосого приятеля. “В такий день як сьогодні чоловік думає, що найбільшим щастям на світі є вдоволення.”

“Розуміється, дорогий приятелю” — відповів Лід Бен задумуючись.

“Але так як щастя є ілюзією, нема також жадного вдоволення.”

“Кажеш, що ніхто не є вдоволений?”

“Ніхто!”

“Смішно, любий приятелю. Заложуся з тобою.”

Лід Бен задумався хвилю, а потім сказав:

“Добре, переконаю тебе. Зараз повішу на дверях картку з написом: той дім буде власністю того хто є цілком вдоволений.”

“Годжуся на то” — сказав Баба. Бо що його обходить коли хтось так легкодушно хоче дарувати свій дім? А прецінь таки знайдеться якийсь щасливець! Старі сиділи та курили.

Карточка з оригінальним написом дуже скоро притягнула богато переходячих та всяких волоцюг. Всі хотіли спробувати щастя. Але на хитрі

питання Лід Бена мусів кожний призвати, що має щось в своїм життю не так як собі бажавби.

Лиш на однім, здавалося, що Лід Бен помилився. Бо той не мав ані тещі, ані довгів, був здоров, вдоволений, взагалі нічого йому не бракувало. І навіть виглядав на вдоволеного: Мав спокійне, округле обличчя, веселі очі, товстенький животик і все був усміхнений.

“Ось Ліде — каже Алі Баба — тут його ї маєш. Навіть не в протягу двох годин.”

“Друже, — засміявся старик — “зачекай трохи,” — та звернувся до вдоволеного чоловіка.

“Так ти цілком вдоволений?”

Той потакнув.

“Ні, чужинче, це неправда. Можливо, що ти щасливий. Але ти прецінь на підставі цеї картки тішишися, що по моїй смерті дістанеш ось цей дім. Ти отже бажаєш собі моєї смерті, правда, що так?”

“Та так,” — сміючись відповів чужинець.

“Ось бачиш, Бабо! — засміявся Лід Бен — чи і цей не має жадного бажання?” І Лід Бен таки виграв заклад, бо кожний чоловік вічно чогось собі бажає, отже вдоволених на світі нема.

Переклав **Лесь Калиненко**.

ARNOLD HARDWARE & FURNITURE CO.

**GLAS, PAINTS AND VARNISHES
WARM AIR FURNACES**

**STOVES AND RANGES
MINERS AND BUILDERS SUPPLIES
REFRIGERATORS, BEDS, SPRINGS AND MATTRESSES**

PLUMBING OUR SPECIALTY

**Купуйте товар у нас, а дістанете не лише лутший
як де інде, але й також по уміркованій ціні.**

СВОЇ ЛЮДЕ — УКРАЇНЦІ:

**С. Чемерда,
Предсідатель.**

**Й. Мадюк,
Секретар і касієр.**

1603 FIFTH AVENUE - ARNOLD, PA.

Bell Phone, 2254 N. K.

У НАС МОЖЕТЕ КУПИТИ

**ВСІЛЯКОГО РОДА МЕБЛІ ДО СВОЄЇ ХАТИ, ПО
ДУЖЕ ДЕШЕВІЙ ЦІНІ.**

FURNITURE	—	CARPETS
STOVES	—	DISHES
CABINET	—	MANTELS

В нас працює Українець.

Розмовітесь по українськи.

Mortsolf Furniture Co. AMBDRIDGE, PA.

АНЕКДОТИ ПРО ПУШКІНА

1) Про безшабашну натуру Пушкіна оповідають багато анекdotів. Ось, наприклад, любив він часто заходити в гості до двох знайомих гарних та молодих дам. Вони його дуже любили, однак понохали раз делікатно, щоб він не заходив до них в обідну пору, бо своїми жартами псуval їм нераз апетит. І одно і друге робив він, розуміється, умисне, однак на їхню заяву здивувався дуже, та признався, що він завсіди такий розсіяний, забігає куди не-но-нало і не впору і властиво не знає, коли у них обід; та хочби вони йому й сказали, то він може легко забути і знову вийде свіжа неприємність. Порадив їм написати на дверях крейдою в дану пору, що тепер як-раз обідається. І коли він забувся і прибіг, тоді прочитавши на дверях напись — відійде собі назад, не турбуючи їх. Так і зробили. На другий день прибігає Пушкін знову як-раз в обід... і читає на дверях напись крейдою: "Обідають." Пушкін встремив палець в рот, послинив його, відтак розділив ним це слово на двоє (перетягнув мокрим пальцем між буквою і та д) і пішов по-малу до дому. — На третій день Пушкін не пішов їх відвідати, однак кара його не минула: кожна з окрема написала до нього "експрес," щоб негайно загостив до неї і... оправдався.

2) Пушкін вчащав на всі забави, балі, вечериці і т. д. Всі знали вже його некультурну привичку, що він входючи до салі, вступав до неї гордо, з задертою вверх головою, не кланявся ні кому, не здоровив нікого, а вривався самовпевнено в се-

редину, мішався в гурт гостей і відразу "бавився" якнайкраще. — Задумали його "провчити"; саме, коли заглянули через вікно, що Пушкін йде вулицею і за пару хвиль ввійде до кімнати, — перетягнули поперек дверей сіру дротяну нитку, яка мала задержати його за живіт і через що він хоч-не-хоч мусить похилитися... це значить: вклонитися. Ось тоді думали над ним посміяться! — Почулись вже в коритарі його жваві кроки. Пушкін не йшов по-малу... Зібрани вдали, що бавляться і заняті собою, однак нишком зиркали на двері... Пушкін надлєтів справді скоро до дверей, однак... нараз обернувся спиною до салі, схилився в недуже приличну позицію і — взадгузь, рабки увійшов до салі. — Кажуть, що потім всі бавилися знаменито, бо Пушкін, хоч не передом, але все таки вклонився... Найприємніше левно, бавився таки він сам.

3) Особливе любили Пушкіна гоф-дами на царському двірці в Петербурзі. Вони бавились ним, як лялькою. Поки-що короводився з ними Пушкін доволі делікатно, аж нарешті ощасливив і їх моцно-дво-значним жартом. Одного разу позичив собі десь престарезної і незвичайно худої шкапи, сів на ній верхом наче середньовічний лицар і пустився в променаду поперед флігелем двірця, де звичайно сиділи на балконах дами. Його угляділи вже здалека і коли він наблизився, почали викрикати серед гураганного сміху:

— Пушкін! а, Пушкін! где ти взял этот пароход? — А Пушкін з дуже

УКРАЇНЦІ З КАНОНСБУРГ, ПА. Приходіть і приносіть свої
заощаджені гроші до на-
шого Банку а будете Ви і Ваші гроші забезпечені.

THE FIRST NATIONAL BANK

CANONSBURG, PA.

CAPITAL	\$200,000.00
SURPLUS & PROFITS	296,089.39
DEPOSITS	2,874,303.35

УКРАЇНЦІ З ФОРД СІТИ І КІТАННІНГ! Нащо Вам платити
більше, коли у нас
дістанете лутший матеріал і танший як де інде.

BROWNS DRUG AND MUSIC STORE

FORD CITY — KITTANNIYNG

ПРИЙДІТЬ ДО НАС, А РУЧИМО, ЩО БУДЕТЕ ВДОВОЛЕНИ.

ПОГРЕБНИКИ A. J. HOPPER & GEO. A. HINTON

Наколи вже станеться така пригода то зайдіть до нас. Тана і скора
услуга.

HOPPER & HINTON

FUNERAL DIRECTORS

53 WEST PIKE STREET
Phone 98

CANONSBURG, PA.

УКРАЇНЦІ З КЕМПБЕЛ, ОГАЙО. Продаєм і доставляєм вугіль
ріжний матеріал до будови.

THE REED BUILDERS SUPPLY COMPANY

3225 WILSON AVENUE

CAMPBELL, OHIO.

СЕСТРИЦТВО ПРЕС. ДІВИ МАРІЯ, ВІДЦЛІ 99 УЧНОМОЧІ В ГОНІСТОВНІ, ОГАЛО.

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР

ДР. М. МІЛОЄВИЧ

Скінчивши студії на цісарсько-королівському університеті в німецькому місті, Грацу; бувший військовий лікар і лікар університетської клініці в Грацу; ординує в його головним офісі під 3360 Fifth Avenue, Pittsburgh, Pa., Telephone, Mayflower 87-41, кожий день від 11—2, крім того, в середи і суботи 7—8 вечором. Вінагірки і п'ятниці від 11—4 вечором. Вінагірки, Пенсильванія, в Фаррелл, Пенсильванія,

**FARRELL ARCADE BLDG.,
Federal & Broadway Street,
FARRELL, PA.**

Лічує **хороби** грудні, черевні і **полово-уринарної** системи.

УКРАЇНЦІ З ЙОНГСТОВН, О.

Вироб-
• лисмо
всілякі
портре-
ти і тор-
говель-
ні фотог-
рафії.
Наша
робота
знята
з аме-
рикан-
ця і
поши-
рена
в Ін-
дії.

LUTZ ART STUDIO

256 E. Federal Street
YOUNGSTOWN, OHIO.
Phone 3-6127.

НАЙБІЛЬШИЙ І НИЗЬКИЙ ЦІНАМИ СТОР В ЕМБРІДЖ, ПА.

УКРАЇНЦІ!

Заходіть і попирайте нашу торговлю. У нас купите
найлутше і дешевше одіння, для цілої родини,
як де інде.

DAVIDSON'S

THE LEADING DEPARTMENT STORE

518 TO 520 MERCHANT STREET - AMBRIDGE, PA.

Phone, Ambridge 10.

і поважною міною, відвернув праву руку назад, підняв хвіст бідоланиньої кобили в гору і відповів флегматично і зовсім привітно:

— Да што я буду вам отселе крічати; взойдіть пожалуйста, в каюту, спросіте капітана!

І поїхав на своєму тріумфальному паровику далі.

4) Раз пішло ціле товариство двірських панночок до недалекого ліса. Пушкін, як-звичайно, був з ними. Прогулка була дуже гарна і дуже приємна. В лісі почали бавитися в хованку. Панночки ховалась — Пушкін “жмурив”; а коли від’изивалась з ріжних боків голоси “куку,” і другі “итанки.” Пушкін втворяв очі і виполошував за-порядком отті забавні сотворіння то зза дерев, то зміж корчів то з густої трави. Находив все всіх скоро — і це одних бавило, другим неподобалось. Тоді сказав Пушкін:

— Давайте, я спрячусь! Увідете, що меня не скоро найдйоте!

Барішні були задорливі; що?! їм би його не найти! Та їх скільки! в одну мить найдуть! За вуха витягнуть з корчів. — Згодились; позавязував їм Пушкін хустинками очі і пішов ховатись. Тревало доволі довго; нарепеті почулося, як з під землі:

— Miaayy!

— Вот скатіна! — крикнули барішні, посідали з віч хустинки і кинулись шукати Пушкіна. Та воно не йшло так скоро; бігали вправо, вліво, вперед, назад, перебушовували усі корчі, перешукували траву, заглядали за грубими деревами, заширали навіть в дупла..., дивились в гору, чи не виліз він на яке дерево і не сховався там між листям і гіляками, — — але його ніде не було. Що за-чорт! та хіба він не дух, щоб “сповітрався.” хіба не чародій,

щоб перемінився в деревину, корч, стебло, або в хворост... Шукали завзято далі; соромно було покидати, бо тоді він виграв, тай ще застидав-би їх, що вони не вміли як-слід ховатися. Шукали годину, другу... помучилися, поголодніли, тай пора вже була домів вертати; а Пушкіна все ще не було... Рішили зрезигнувати з своєї завзятості, хочби ради незвичайної цікавості, де міг найти собі Пушкін таку бісовську криївку, якої навіть очі жінок не могли дослідити.

— Пушкін, озвісь ґде ти! Ми ідйом дамой! закричали одні;

— Пушкін, ґде ти?! Пушкін ґде ти?!!! повторили другі.

— Ва мху я! — далось чути, як з під землі. (Він, бачте, відійшов подальше, найшов місце, де було багато грубого моху, віддер (собі) порядну верству його від землі, відтак заліз туди і прикрився ним; тепер сказав їм: “в моху я,” однак не вилазив ще, бо хотів, щоб самі найшли його); та паннуниці не зрозуміли його; в їх вухах відорвався звук “м” (від мху) і прилішився тісно до слова “ва”... Вони шодивились одна на другу, деякі почервоніли — і остаточно вдали, що це нечувано їх обурило!

— Безстиднік! ґробіян! — залаяли та заторкотіли мов сороки і не шукаючи його, пустились дорогою до-дому.

Пушкін виліз з під моху і не отріпуючись, почав їх доганяти: Що такого, любенькі дами?! Що сталося? Скажіть, будьте ласка, я нічого не розумію. Змілосерділись і зушилися на хвильку: Та ви послідний... неморальний чоловік! як так можна...

— Ради Бога! я нічого не знаю... Щож воно таке?... Де моя неморальності??

УКРАЇНЦІ З ГОМСТЕД!

Наш Банк є найстарший у Вашій місцевості. Приходіть і попирайте нас а будете забезпечені!

THE FIRST NATIONAL BANK OF HOMESTEAD, PA.

38 ЛІТ РОЗВОЮ.

38 ЛІТ УСЛУГИ.

38 ЛІТ УСПІХУ.

КОЛИ ВАМ потрібно будівельного матеріялу, то удаїтесь до нас.—
Продаємо матеріял добрий і дешево.

ECONOMY LUMBER AND BUILDING COMPANY

27th Street & Duss Avenue
Phones 565 and 524

AMBRIDGE, PA.

УКРАЇНЦІ З КАРНЕГІ, ПА. Перепроваджуємо все будівниче діло.
Коли Вам потрібно розбирати або будувати дім, то удаїтесь до нас. Гарантуємо за свій матеріял і за добру роботу.

DETTLING-CRICHLEY LUMBER COMPANY

ПОПЕРЕДНО

STANDARD LUMBER & SUPPLY COMPANY
PINE STREET & P. C. & Y. RY.
Phone, Carnegie 1175

CARNEGIE, PA.

УКРАЇНЦІ З ФОРД СІТИ! Коли Вам потрібно цвіття або вінців на Весіля, Похорони або на другі забави, то у нас дістанете дешевше як де інде, а також всіляке насіння.

FORD CITY FLOWER AND SEED STORE

ETHEL KELLEY, Proprietor.

FORD STREET
Phone 322

FORD CITY, PA.

Вони думали, однак, що Пушкін ще далі на сміхався і кепкує; але коли побачили його неспокійний погляд і почули найбільший закляття, тоді дали натяком до зрозуміння, о що ходить: А ви щож — за безстидність кричали?

— Спаси Господи! ніяку безстидність... Таж я гукнув вам лише, що “ва мху я” був... А ж тепер зрозуміли всі що-за фатальна зайшла помилка — — — і знову на велику нещастість двірських дам... бо Пушкін сміявся тепер цілу дорогу і докучав їм, що в їх головах (та вухах) — замість моху торчить якесь підозріле мясо.

5) Трапилось так, що Пушкін з’їв одного разу щось не дуже поживного і дістав почервицю (або, як дінеде кажуть: фірманку). Річ — сама про себе, дуже смішна, але тому, хто її має, зовсім не до-сміху, а часом навіть до-плачу блище. Тут можуть зйти всякі нещастиї вишадки: можна пообривати усі гузики коло чогось, можна найтися в непримінній та резиковній ситуації, можна..., ну, багато можна..., але Пушкінові вдалося обернути останню ситуацію справді в смішну, комічну. В оттакому непевному стані вийшов він рано з одним товаришом до парку, щоб вдихнути квіток з роси. І дуту вони оба гарною аллюю, аж тут — нещасти! Снерло так, що кроку далі не зробиш... І ждати на себе не дає... Кльозетів ніде немає. не видко... Але љ людей піяких немає... Так- і так — каже Пушкін до товариша, в двох словах, а сам вже розчинає...

— Ти йди вперед і дивився... як хто надійде, свисни; а я буду в другий бік уважати.

Той шинов, а Пушкін облегчив серце; вже встав, защінівся... аж гульк: з закругла виходить гарна да-

ма, що здається, рівно ж вийшла раненько подихати квітками. Пушкіна всі знали; тікати і лицяти за собою ганебного свідка не випадало; Пушкін ехопив свого ширококрисого бриля і моментально прикрив річ... та ще став сильно притримувати долонями.

— А! здорові були, добродію Пушкін! — поздоровила дама; — а що ви тут таке робите?

— Птіцу поймал, мадам! Харощую птіцу...

— Не може бути! — заінтересувалася дама; — а покажіть-ка...

— Ох, нельзя, судариня... Перхнет, улетіт; я не мастер витасківати... — Вибачився перед нею як слід, та попрохав, щоб вона, була ласка, подержати (але добре...), а він зараз покличе товариша, що тут недалечко, і цей витягне з під капелюха як-найзручніше. Ризикувати шкода, бо пташка якась загранічна, спеціальної породи... Пані взялась держати — а Пушкін побіг...

І не вернувся.

З дамою трапилася, правдоподібно, мала несподіванка... коли вона, не діджавши зручних птахоловів, — попробувала сама витягнути штуку з під капелюха.

Пушкінові справа вдалася; бо коли був не вчас побіг, — — то були про нього розструбіли багато неприличних річей, а то може й заарештувалиб. А так, пропало! Даміж було соромно розказувати історію, в якій скобисто відограла не посліднью роль.

А до нас дійшов переказ певно таки від самого Пушкіна, по чоловіцій лінії.

Про Пушкіна ходять між людьми ще цілі копії анекdotів. Однак одні перевинчають других — а далі то вже такі, — яких тут і розказувати не можна.

ХЛІБ! ДОБРИЙ ХЛІБ!

Доброго, пів-разового хліба,
Кексів, Паїв і Другого Печива з найлішої муки дістаете в

В ПЕКАРНИ С. ГЛОВАЦЬКИЙ

404 Olivia Street,
MCKEES ROCKS, PA.
Bell Phone, Federal 1699-J.

Приходіть, купите,
а переконаєтесь.

Auto. Phone 65296 Residence
65297 Auto 64158

CAMPBELL OFFICE
Bell, Struthers 155—Auto. 79385

УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК

J. G. Vascak

FUNERAL DIRECTOR

Invalid Car Service

238 East Boardman Street,
YOUNGSTOWN, OHIO.

На усікий випадок, коли хт у Вашій родині умре, або маєтесь весілля чи хрестини, удаїться до мене а я усе Вам радо зроблю, чого Ви будете від мене жадати. Услуга знаменита. Я дізя всіх приступний чоловік. Сиробуйте а переконаєтесь.

ПЕРША УКРАЇНСЬКА
БУЧЕРНЯ і ГРОСЕРНЯ

ІЛЬКА КУДЛІКА і СИНА

143 E. Schoonmaker Avenue,
MONESSEN, PA.
Bell Phone 686.

Свіже і вуджене м'ясо, кури, яйця, сир і другі річи, усі першої якості вартості та по дешевій ціні.

Українці з Монессен і околиць!
Приходіть на купно до нашої бучерні та гросерні, наше м'ясо свіже, чисте, ціни дешеві, а услуга чесна і вдоволяюча.

Прийдіть, а переконаєтесь!

Ілько Кудлик і Син.

УВАГА! СВІЙ ДО СВОГО!
УКРАЇНЦІ З ПІТСБУРГА!

Попирайте Вам давно знаного
Громадянина

ОСИЛА ВЕНГЖИНА

Який ти родас по уміркованій
ціні смачні перекуски, всілякого
рода солодкі нашитки і
цукорки, як рівнож Цигарп,
Цигаретки, Перворядний Ай-
скрім, молоко, діточі забавки,
никільні і листові прибори до
писання і т. і. Доставляю всі-
хівного рода напів і пиво а пе-
реважно на весілля і хрестини.

Не забудьте адреси!

Lincoln Confectionery Store

100 Carson Street,
S. S. PITTSBURGH, PA.

ПРИЯТЕЛЬКА

Софія Сокирка, була хорошо уродлива дівчина; розумна, дотепна, бесідлива, а в додатку легка в танці. Мала велике замилування до гарного і точного убрання.

Андрій Топорець, був хлопець, немалій хлопець, але дорослий парубок. Він також був уродливий: тримав себе чисто, убирався гарно і був добрий гуляка. В жіночім товаристві завше брав перше крісло, бо відзначався красою, убранням і фліртованням. До него липли дівчата, а він лип до них.

Андрій мав брата, Грицька і сестру, Олену, які були старші від нього і подруженні. Він перебував часами у свого брата, а більше у сестри. Як мав гроши то перебував у сестри, бо там треба було платити, а як не було грошей, то йшов до брата. Брат був заможний, міг Андрія годувати безплатно.

Софія мала родичів, двох братів і сестру, вони були менчі від неї.

Ага! Софія мала окрім родичів, братів і сестри, одну близьку приятельку, в особі Ярини Копач. Ярина була замужна. Вона мала чоловіка (мужа), але він не вартував великої торби січки. Був хорій, нездібний і непотрібний: ані Богови ані людям, а тимбільше був некорисний Ярині. Однак він мав досить розуму, наколи побачив, що Ярина про него більше не дбала і він самий то знов, що був непотрібний, закликав смерть, ушульнувся в деревище.

Андрій ходив до Софії цілих два роки. Він її любив і вона його любила. Межи ними сварки не було. Ні, не так, деколи між ними заходило непорозуміння. Він любив говорити і сміятися до других дівчат. Вона та-

жок була не від того, щоб не фліртувати з іншими хлопцями. Обоє були прагнущі любові. Однак годі було обмежитися з фліртованням, одно одному, бо їм би таке поведення скоро навчилось, а по решті вони не були звязані ніяким слюбним ланцюхом і було їм вільно говорити, сміятися і фліртувати з ким душа забажала.

Обоє були заздрісні. Нераз на танцях Софія звертала на себе загальну увагу. Її гнучка і струнка постава, звіньялась в кучерях волосся, в танці при електричнім свіtlі, прибираючи многовидну барву. Личко в танці румянилось. Круглі, сиві очка, гуляли в повіках, як русалки по морях, з її уст показувалися здорові білі зубки. За кождим помахом її хорошої головки, червоні рубіні в ковтках (кульчиках) на її вухах піднималися і знова звисали в долину, гейби запрошували хлопців в її обійми.

Коли музики перестануть грати, то Софія сідала на лавці, або стояла де-небудь, а коло неї товсилися кучини уродливих хлопців. Кождий аж дурів, почути від неї любе слово, видіти плаваючі русалки в її очках, а коли засміститься і покажуться білі зубки, то хлопці аж мліли.

Софія не була скуча на солодкі слова, вона їх не купувала, її природа ними обдарила, вона обдаровувала ними хлопців.

Хлопці віддачували її компліментами. Вона тішилась, росла вгору, чулась царицею над царицями. Хлопці також тішились, чулись щасливими, та просили її в танець. Многі мусіли чекати, по два, три і чотири сабаші (танці) нім їх черга

ВІД СМЕРТИ НЕ ВИКУПИШСЯ

Коли є така сумна справа, то з довір'ям удавайтесь до мене.

Ціни низькі. Услуга чесна.

PHONES) Office 2 R. 1.
) Res. 2 R. 2.

J. L. C. WELCH

FUNERAL DIRECTOR

Ambulance and Service
Night or Day

815—5th Avenue - Ford City, Pa.

ХЛІБ! СМАШНИЙ ХЛІБ КУПІТЕ, УКРАЇНЦІ!

Старокраївський, та й кекси, наї і булки, свіжі сир і масло.

Зайдіть до нашої пекарні!

L. PECHAN

648—9th Street,
FORD CITY, PA.
Phone 30.

ВІК ТРОЛА І КОЛОМБІЯ

ГОВОРЯЧІ МАШИНИ
НА ЛЕГКУ СПЛАТУ

Рекорди до фонографів — українські, московські, польські і в других 35-х мовах.

RESS MUSIC STORE

408 Federal St. - Youngstown, Ohio.
Opposite Pennsylvania Depot.

ПРИХОДІТЬ

до НАШОГО БАНКУ
УКРАЇНЦІ З КАНОНСБУРГ
І З ОКОЛИЦЬ.

Платимо 4% від вложених
грошей.

Капітал і надважка - \$500,000

Висиласмо гроші до всіх частей
світа.

НАШ БАНК — ВАШ.

**CITIZEN TRUST COMPANY
OF CANONSBURG, PA.**

прийшла танцювати з царицею Софією.

Під ту саму пору, як хлопці гуртувались кругом Софії, Андрій стояв у другій стороні галі, а кругом него сиділи і стояли дівчата. Він був центром солодкої розмови між гуртком дівчат. Не меншим центром він був тут, ніж Софія в другій стороні галі між товщою хлопців. Він сипав дівчатам похвальні слова, та своїми дотепами і приємними усміхами і гарними любовними очима робив їх щасливими. Вони тішились, заглядали йому в очі, а дівочі серця і душі у них бились. Кожда думала як би по-зискати Андрія для себе.

А що робилося в Андрієвім серці?

Коли Софія робила щасливими цілий гурток хлопців — Андрієва душа бурилась. Він злостився. Жаль обгортає серце і воно плакало. Однак він того не показував. Він ставався більше вимовнішим, лішче дотепним. Удавав показати Софії, що коли вона про його товариство не дбає, то йому то байдуже. Він потрафить собі знайти другу. Він хотів розбудити у ній заздрість, а при тім більше привязання її до себе.

Софія видячи Андрія в так високім і веселім гуморі, з заздрості лютилася. В неї личко дуще румянилося, русалки по очах гуляли екоріщим темпом, що надавало її більшої краси, червоні рубини на її вухах частіше махались і піднималися, та тим більше приваблювали хлопців.

Вона хотіла зворуїти його заздрість і тим притягнути його до її маленьких черевичків.

Як то!? вона казала. Він зі мноюходить і правдоподібно думає зі мною оженитися, бож він так каже, що хоче мене за свою жінку. А тут так перед тими піхтолицями розкукурікався? Гадас, що Бога за ноги злапав! Чекай, небоже, я тобі покажу,

що я не з гіршої глини зліщена, ніж ти.

Чи ж ти думаєш, що я не годна собі знайти другого хлопця?

А ви піхтолиці! Голови бісъте поломили, та луну бісъте подіставали на ваших очах, чого так зазираєте на него?

Чи ж ви, недолюдки, не знаєте, що він мій а не твій одна з другою?

Ви ненаситні кровопійці! Не можете собі гудзи вязати з своїми кавалерами? А моого лишити в спокою, для мене самої?

Най мені мое стойть, я до него колись прийду!

А чи ж я лішне і краще постуяю ніж він? Спітала сама у себе.

.Лішне чи не лішне, але мені вдається. Абож я що з ним слюб узяла? Мені можна!

А по решті я хочу його відучити від тих рознущих дівок. Він найсидить коло мене, або лішне нехай чекає, оттам у кутику доки я ненаговорюся з хлопцями і д'нему не прийду.

Чей же мене піхто тут не вкусить?

Л хотійби хтось мене полюбив і цоцідував?

Та ще преці мене би не з'їв, лишилобся і йому. Чи ж не так?

Йому одної мало. Він хоче дівок цілими стиртами. А я йому покажу, що і я хочу цілу копу хлопців.

Тут глинила на Андрія, який танцював з одною Англічкою на ім'я: Сузій. Шоєь горяче посунулось її по серцю. Зібрала її злість, заздрість і непавиць.

А ти довгоносі! оже ти думаси, що я тобі відступлю мого Андрія?

А може гадаєш, що заміняю його за твоого Едварда?

Йди, ти, дурна, я тут маю рішучий голос і велику претенсію до него, а не ти—Коза!

Він мій!

УКРАЇНЦІ З РЕНКІН, ПА. І ОКОЛИЦЬ!

Хто з Вас Федора Сеньна
минає, цей щастя не має.

Відповідне місце на забави, пул
тейбл, **шахи**, солодкі напитки
козацькі.

THEODORE SENKO
323—2nd Street
RANKIN, PA.

Tel. Braddock 0871

УКРАЇНСЬКА ГРОСЕРНЯ І ВУДЖЕНЕ МЯСО

Усе можете дістати у мене в
сторі, що лині забажаєте. Лиш
прийдіть раз а спробуєте! Будь-
те невінні, що пригадаєте собі
свою пословицю: **Свій до свого!**
Усе дістанете в сторі, чи довезу
до гавані. Услуга знаменита і
також як в інших сторонах.

ЙОСИФ БАК
3030 Wilson Avenue,
CAMPBELL, OHIO.

УКРАЇНЦІ З НЮ КЕНСІНГТОН, ПА. І ОКОЛИЦЬ!

В справі інсюренс, моргечів,
ходіть до нас а будете вдоволені
купна і продажи домів
приходіть до нас а
будете вдоволені.

Bell Phones : (Res. 243-M
(Office 126

D. B. SULLIVAN & SONS
REAL ESTATE, INSURANCE
AND MORTGAGES
Notary Public
915 Fifth Avenue
NEW KENSINGTON, PA.

УКРАЇНСЬКИЙ ДОКТОР

Д-Р Е. ЛАВРИШИН

280 E. Federal Street,
YOUNGSTOWN, OHIO.

Telephones : (Office 30642
(Res. 38539

Лічу усі хороби чоловічі, жіночі і ді-
точі. Маю старокрайську практику і
американську. Коли Ви хорі прийдіть
до мене, до моого офісу, або я прийду
до Вашого дому, і розсліджу Ваму
недугу і дам Вам найлучшу поміч.
Я Українець і говорю по українськи.

Д-р Е. Лавришин.

Уже заходила думка, чи не взяти Андрія в танець, але гордість її непримогла. Замість танцю прийшла думка йти до дому.

От такими думками Софія себе боронила і оправдувала своє поступовання а оскаржувала інших дівчат і Андрія.

Музики перестали грати.

Андрій побачив Софію сидячи на лавці тай сам сів коло неї. Взяв її ручки в свої, здорові руки, і голубив їх. Її серденько зачало битись іншим темпом, однак була лиха. Він просив її в танець, але вона казала, що волить іти домів.

Він поміг її натягнути "ковт" а вона наложила кашлюх. Він також убрався. І обое опинились на вулиці.

Слухай, спорте! Озвалась Софія. Як хочеш фліртувати і спортувати, то мене на галю не бери, лишень іди самий. Як виджу, що тобі треба не лишень одної дівчини, але й десять тобі замало.

А тобі кілько треба?

Мені одного доста!

Ая, одного? Ади, було їх на цім танци яких трийцять і я гадав, що їх усіх полюбиш! Скажи котрого з них вибрала?

Я не вибрала нікого! Радше скажи кільки ти вибрав?

Я вибрав одну, і то тебе!

Вони перекинулись ще декількома словами. Призналися до вини. Обіцяли взаємну вірність і витревалість. Простили одно другому.

Софія, звичайно як жінка, в таких випадках плакала, а Андрій голубив і цілавув її заплакане личко.

Вони помирилися, простили одно другому і за всю зло забували.

Була це осіння пора, коли в Сіятел не то щоб дістати роботу, але її тяжко було навіть купити. Андрій, хотій мав трохи грошей, що було би з чим зиму перебути, але він думав

От. Прот. В. КАСЬКІВ,
орг. УНПомочі в Нортемптон, Па.

про женячку і шукав сталої роботи, деб міг працювати як літо так зима. Хотів трохи приробитись і взяти Софію за «інку».

Солодкі думки.

Він поїхав в ліси, там взяв "джі-по контракт" стягати логі до ріки. Робота була добра і поплатна і він заробляв несогірші гроші. Андрій стояв при тій роботі чотирнадцять місяців. Він писав до Софії, а вона писала до него обое очікували на листи нетерпільно, і чулися задоволені і щасливі.

Тепер надходили Різдвяні свята. Андрій постановив поїхати до Сіятел, відвідати свого брата і сестру, а головно видіти Софію, натішитися на нею і поголубити її.

Він дав відпустку своїм помагачам на три тижні, щоб таким способом відвідкувати не лишень латинські але й українські свята.

Приїхав до Сіятел. Зайшов до сестри, перебрався в чисте та свято-

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ КРАВЕЦЬ

ПЕТРО ШУРА

311 Helen Street,
McKEES ROCKS, PA.

Провадить свій бізнес більше як 15 років. Виробляє сутні на ордер з найліпшого сукна і найвищої повідніща робота. Ціни умірковані.

Українці з Мікізракс!

Поширяйте свого українського кравця, а напевно будете вдоволені.

Український Годинникар

МИКОЛА ГОЛОДЮК

(N. НОВОСК)

358 E. Federal Street,
YOUNGSTOWN, OHIO.

В мене купите добрий годинники і направа годинників і друге, виконую скоро і добре, та за цю гарантую.

УКРАЇНЦІ З МІКІЗРАКС, ПА.

“СВІЙ ДО СВОГО.”

Чому маєте поширати чужого як є наш Українець

ПЕТРО ШПАК

314 Ella Street,
McKEES ROCKS, PA.

Має склеп і обслугує чесно і по уміркованих цінах.

УКРАЇНЦІ З МІКІСПОРТ, ПА. І ОКОЛИЦЬ!

ПАМЯТАЙТЕ, ЩО

БУЧЕРНЯ УКРАЇНЦЯ

МИКОЛІ СЕНКА

1235 Market Street
McKEEPORT, PA.

Виробляє найлутші кобаси, сальцесони, кишки і всякі другі мясні речі. Продає по мінійній кількості і гуртом.

Ціни дуже приступні.

НЕ МИНАЙТЕ СВОГО!

чне убрання. До брата не заходив, відложив на другий день. Він спішився видіти Софію. Прийшов в хату, казав добрий вечер, йому відповідали так само. Він витався з Софією, з її родичами, братами і сестрою. Вони розпитували його про хід роботи та про здоровля. Він їм відповідав, однак глядів очима за Софією, яка зайшла до своєї кімнати і там накладала на себе “к'рім”, “павдер” і “рудж.” потому гарненько убралися.

Вийшла з “гардероби,” махнула на Андрія, цей взяв капелюх в руки, сказав будьте здорові і обое вийшли на вулицю.

На вулиці вони походили трохи, поговорили. Він стискав і цілував її ручки, а вона погладжувала його лице та час від часу потягала його за чупер. Потім пішли до театру. Він тримав її руки в своїх, а коли така процедура її навкучилася, то вона виривала свої руки з його і пощипувала його за вухо. По театрі вони зайшли до реставрації на вечеру (лонч). Потім знова ходили вулицями, і аж зініза вночі Андрій підводив Софію до її дому. Тут праща-лисів і розходилися.

Ось таке життя. Андрій і Софія вели в Сіятел через три тижні.

Ой ні, я замилився. На українське Різдво вечером, Андрій і Софія, були в гостях у Софісної приятельки, Ярини Копач. У Ярини дітей не було, тай і чоловіка. Бог змиливався над ним і над Яриною і його спрятав. Ярина тепер глядала за другим чоловіком.

По вечори, Софія чулася сніяча. Ярина це спостерегла, і зараз зрихтувала ліжко та завела Софію спати. Гарненько її там прикрила. Положила на її руками хрест, як католицька сестра і відійшла тай і двері за нею заперла.

Андрій і Ярина лишилися сами в кімнаті. Вона розпитувала його, чи він думас з Софією женитися. Він казав, що так. Вона чим раз присуvalася блище до него. Брала його руки в свої і бавилась ними, гладила його по лиці, тай і своє лице присуvalа до його. Він того не любив, однак не боронився. Вона з того користала і сунулась йому на коліна. Цого Андрієви було за богато, він від твої ласки і від її меду відка-зувся, мотивуючи, що він полюбив Софію і перед роком обіцяв її бути вірним і витревалим.

Це очевидно Ярину обурило до крайності. По її думці, він повинен був узяти оферту, та бути втішним і вдячним за її щирість.

Він також злостиувся. Поковтав у двері, за котрими Софія спала. Збудив її. Вони попрацали з Яриною та подякували їй за гостину і пішли дому.

На вулиці Андрій розповів Софії, про аферу з Яриною; Софія цю вістку зовсім холодно прийняла, махнула рукою і нічого не сказала.

Коли Андрієві святочні ферії минали, він збрався назад до ліса. При праці з Софією сказав їй, що за рік він поверне з ліса з великою і повною мошенкою гропней і вони обое поженяться. Вона знова обіцяла бути вірною і витревалою. Він так само обіцяв її бути тим санім Андрієм, що є тепер.

Андрій вернув назад до ліса і взя-вся до роботи з великим ентузіа-змом. Він привозив більше логів на тиждень тепер аніж переднє. Був веселий, новий гумору. Отримував листи від Софії, він ними тінився, як дурний.

Певного разу, під час обіду, оден “ломбер-джек” приніс поштову торбу. Андрій вискочив зза стола а “ломбер-джек” подав йому листа,

QUALITY

SERVICE

THE
FRANKLIN
FLOWER
SHOP

УКРАЇНЦІ З ВУДЛАВН
І ЕМБРІДЖ!

У Вас є славний стор з цвітами. Достарчає цвітів на всі потреби як: весілля, похорони і т. д.

Удавайтесь завсіди до них а вони обслугжать Вас чесно.

ЦІНИ НИЗЬКІ.

385 Franklin Ave.
Woodlawn, Pa.
Phone 615

551 Merchant St.
Ambridge, Pa.
Phone 601

APOLLO SODA WATER CO.

УКРАЇНЦІ З ВУДЛАВН!

У Вас є фабрика солодких напоїв. Власниками є православні Греки. Поширайте всіх, а коли Вам потрібна допомога удавайтесь до них, а з невістю вони Вам поможуть.

542 Sheffield Avenue,
WOODLAWN, PA.
Bell Phone, 212-T.

УКРАЇНЦІ!

Як Вам станеться таке нещастя, то прийдіть до нас. Услуга скора і дешева.

ДВА ОФІСИ.

JOSEPH A. PROKOPOVITSH
UNDERTAKER

Residence Office : Branch Office:
457 E. Fifth Ave. 108 Hawkins Ave.
HOMESTEAD, PA. RANKIN, PA.

Phones :
Homestead 2267 Braddock 2938

ПРИВАТНІ АМБУЛЯНСИ,
АВТА І ЧАПЕЛЯ.

МИХАЙЛО ГОМЕНДА

GROCERIES & SMOKED
MEATS

801 Sixth Avenue,
FORD CITY, PA.
Phone 858

Наколи Вам потрібно що з Гросерії або доброго будженого м'яса, то зайдіть до нас, а у нас дістанете добрий товар і дешевше, як де інде.

він на цого листа очікував два тижні. Хапнув коверту за ріжок, розпоров і з відтам виймив карточку паперу. Це був лист від Софії. Він отворив, перечитав і скрикнув на голос і по українськи:

А їй що сталося?!

Того поночі не йшов до роботи. Він читав, студіював і перечитував Софієного листа.

Лист звучав ось так:

“Сіятел, дня 10 лютого.

Андрію!

Чим ся оправдаєш, щось зневажив мою найліпшу приятельку, Ярину Копач, вечером на українське Різдво, в її власній хаті тоді, коли я спала у другім румі?

Софія.

P. S. Не крути нічого, лиш пиши всю поправді, нехай я всю знаю.”

Він написав їй лист і заявив рішучо і отверто, що нічого інчого не зайдло між ним а Яриною, лише то, що він її (Софії) розновів на вулиці, коли вони лишили Яринину хату.

В кілька днів, він отримує листа від свого брата. Брат пише:

“Слухай, Андрію!

Я думав, що Ти розумний хлопець, але як віджу щось цілком одурів. Ти, йолупе, міняєш Софію за Ярину?

Приїжджає до дому, направ щось зле зробив і перепроси Софію.

Твій брат,”

Братова не могла зтерпіти аби при цій нагоді не вляти Андрієви трохи моралі.

“Чуєш, ти Андрію!

Як не дбаєш сам за собою і за своєю честю — бо ти певно її не маєш — то хоті новиненесь був дбати за честею і гонором свого брата, братової, то є його жінки, ади мене, аби з нас люде не сміялись, а також треба трохи подумати за напі

діти.

Ти перемішав нас з болотом, змішав горох з капустою. Чи-ж я тобі не казала і ненаказувала, як ідеш в гості то тримай себе з висока? А Ти виав в болото і нас за собою потяг.

Ой яка я нещаслива!

Я Ярини за твою жінку не хочу! Я хочу Софії! Чуєш, що я кажу!

Твоя братова.”

День пізніще приходить лист від сестри. Вона плаче і сварить:

“Андрію! Ти, цапе квадратовий! А Тобі Софія вже проїлася? Ти вже пішов вдовиць шукати! Ти гадав, що то не буде ніхто знати?

Ой, небоже, в нас є добре вуніка. Я Ярини не хочу за невістку! Я хочу Софії! А чуєш ти, лотре?

Приїжджає до дому, заладь Ярину, за то, що там накалічив, тай перепроси Софію. Чуєш, що я кажу? Чи я тобі мало наговорилася, не заходи в низькі товариства? А Ти мене не слухав! Тепер слухай псячої пікіри. Я плачу.

Твоя сестра.”

На другий день приходить лист від Софії.

“Андрію!

Твій лист отримала, але Твоїм словам не вірю. Ти хочеш мене засліпити. Слухай, Андрію! Як Ти йшов до неї на таке, то на що мене з собою брав — га? Ти відпираєшся, але то нема куди крутити, лише признаєшся, а потому мешся віддирати. Чи-ж Ти думаєш, що я забула, той танець, як Ти своїми очима заналював всіх дівок на гали? Знаєш як потім Орма Торнер тиждень відлежала? Ти обіцяв бути правий і вірний мені і мене до того накликав. Я свої обіцянки дотримала! А Ти заліз в болото і мене зрадив.

Будь здоровий,
Софія.”

УКРАЇНЦІ З ФОРД СІТІ, ПА.

**НЕ МИНАЙТЕ ЩИРОГО ВАМ
ЧОЛОВІКА:**

МИХАЙЛА ЗОШАКА

ВЛАСНИКА

УКРАЇНСЬКОЇ ТОРГОВЛІ

901st *Seventh Avenue,*
FORD CITY, PA.

В гроцерії дістанете, які лише нь є продукти.

В буcherні: Свіже і чисте мясо, буджене.

Ціни низькі.—Услуга чесна.

“СВІЙ ДО СВОГО!”

**ХОЧЕТЕ СЕРЦЕ ВІДСВІЖИТИ.
ЙДІТЬ ДО МЕНЕ:**

ВОЛОДИМИРА КОВАЛЯ

**УКРАЇНСЬКА
ГОСТИНИЦЯ**

805 South Carson Street
S. S. PITTSBURGH, PA.

**Смачні персикуски, медові
напінки і весела забава.**

Plan Lots

Маю на продаж 248 лотів в добре положенню і дуже тихо в місті Монессен, де фабрики роблять майже неустанно. Хтоби з Українців хотів купити собі пару лотів то пропоную голоситися до мене

ТЕОДОР СИРНЮК

Schoonmaker Avenue,
MONESSEN, PA.

УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ

W. MRUK

СВІЖИЙ ХЛІБ І КЕКСИ

Попирайте Свого Чоловіка!

337 *Phoenix Street,*
McKEE ROCKS, PA.
Phone, Federal 2335-R.

Андрій попереднimi днiми отримував листи вiд брата, братової і сестри. Вiн на них вiдповiв по кiлька лiнiйок i заявив рiшучо, що то всьо неправда; вiн не дбав чи вони йому повiрять чи нi, однак був певний, що скорiше чi пiзнiще правда на верх вийти мусить i самий факт його оправдає. Алеж тут лист вiд Софiї, з ним треба бути осторожнiшим.

А чорт бi вас усiх пiбрав! Всiсьте варятi. Називасте мене послiднimi словами, накiдасте на мене якусь винu, а не кажете в якi формi i яка завелика тая збродня має бути, що по вашiй дурнiй думцi нiби то я поповнив. Не кажуть чi я когось замордував, обрабував чi знасилив?

Та вже тим Гануськам не дивуюся. Але-ж мiй брат! Чому-ж вiн не скаже в чiм рiч стойтi? Чи-ж вже жинки i з него зробили катеринку? Тай ще нiби мене називає йолупом. А вiн не знає що вiн самий йолуп? Але-ж тут треба Софiї листа написати.

Та писати не штука, але що писати?

Положив отриманий лист на столик. Прочитав вдруге. Взяв папiр i перо, тай писав лист до Софiї.

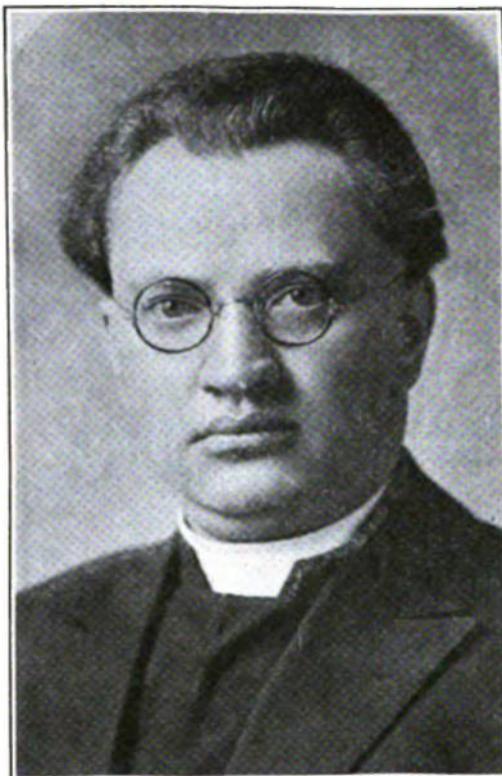
“Найдороща Софiйко!

Лист вiд Тебе одержав сегодня i сейчас вiдшишу.

Не вiр в iщo, що хтось говорить злого про мене, бо це лишень бабеськi пльотки. Вiр менi, я всьо правду кажу.

Слухай, Софiйко! Напишi менi, яку збродню я там заподiяв i в якiй формi; бо ви мене всi оскаржите, а не кажете за що.”

Пишучи такий лист вiн нагло застновився i читав, що написав. Пiт йому ллявся з чола, одна крапля поту впала на папiр на саму Софiю.

О. КОШЕЛЬ, орг. УНІІ.
в ПОНГСТОВН, О.

А це що має бути? Я вже її втонив? Чи-ж то справдi вона вже пропала для мене на вiki?

Ой горе! Щож я буду без неї робити! Чи я годен без неї жити?

Нi, не годен! I ще раз: нi!

• Вiн чув як серце в него билось. Чув як руки i ноги тряслися. Вiн падав в гiстерiю, анатiю i дiлiрю.

Його руки i ноги дiще тряслися. Серце в грудях гримало як довбнею в тверду гудзувату колоду, гейби хотiло розбити груди i вирватись та пiti в безвiсти. Може пiшлоб видiти Софiю, а може блукalob по лiсах, та сбернулось в якого дiкого та хижого звiра, як тигриса або льва i у формi хижака пiшлоб до Сiятел та вибilo всiх його клеветникiв i ворогiв та прочистило йому дорогу. В

УКРАЇНЦІ ЗІ САВТ САЙД ПІТСБУРГ, ПА.

Не словом а ділом докажіть, що
попираєте свого — Українця!

Треба Вам мяса, ковбас, сира,
яєць і других юстних речей, усі
як один ідіть до

ГРОСЕРНІ БУЧЕРНІ МИТРА ВАСИЛИКА

511 Carson Street,
S. S. PITTSBURGH, PA.

Telephone, Hemlock 0911-J.

Ціни дешеві, мясо свіже і чисте.

**СВОЇ, ТРИМАЙТЕСЯ СВОЇХ, А
ГАРАЗД БУДЕ В УКР. ХАТАХ!**

DITZ AND RINEHART HARDWARE CO.

EASY ELECTRIC WASHERS UTENCO IRONERS

У нас працює двох українських
робітників: можете розговори-
тись своїм язиком.

507 Merchant Street,
AMBRIDGE, PA.

УКРАЇНСЬКА ГОСТИНИЦЯ **FIDELITY HOTEL**

НАШОГО ЗВІСНОГО
УКРАЇНЦЯ

ГРИГОРІЯ ШАБАТУРИ

Солодкі медові нацої, смачні
перекуски.

Кімнати до винайму по
уміркованих цінах.

Corner George St. & Munson Avenue
McKEES ROCKS, PA.

Сиробуйте раз дати зробити
мені Вашу фотографію, а з
певністю не підете другий раз
до іншого, а вернетесь до ме-
не. Чому? Бо робота моя пер-
ворядна і гарантована. Я спе-
ціяльно виконую фотографії
весільні а взагалі групи. За-
клад мій є у Вудленд і у Ем-
брідж.

WOODLAND STUDIO

Cor. Franklin & Copeland Sts.
WOODLAND, PA.

H. W. FISKE PHOTOGRAPHER

280 Charles Street,
AMBRIDGE, PA.

його голові молотили змолотники, то в трійню то в четвірню.

Він мучився в душевній агонії. Йому хотілось бити, мордувати і нищіти всео, щоб лиць попало під руки.

Він злапав всі ті листи, які отримував в протягу тижня, а також і недописаний лист до Софії, подер їх на кусники, кинув на шідлогу і потонтав їх ногами. Думав, що через потонтання оскаржуючих листів, вся жура і трівога минеться.

Але-ж надармо. То, що в голові законалося, там стояло і його грізо.

Він лютився. Ходив по підлозі величими кроками, коцав ногами що було йому на дорозі і викрикував всілякі профанації, які лицень вмів і знав.

Раби! Драби! Підляки! Всі скачіть у море, в Тихий Океан. Всі, всі, що до одного! На чорта мені таких приятелів! До тристенної з такими своїками!

На яке безголовля мені дівчини? Коли не мож її удержанти при моїм серцю?!

Пошо мені краса і пристійність? Пошо мені тій очі? Пошо душа? Пошо серце і афекція? Коли нема з ким ними поділитись.

Нащо тій гарні жінки? Аби вривали хлоццям серця! Ой Ти, Боже всемогучий! На щось створив Евів? Чи ж Ти не міг в який інший спосіб підтримувати людескість!

А Ти Непомильний. Великий Дмитрію! Скажи мені свої тайни. Чи тій гарні дівчата є створені на потіху і усолодження життя нам муцинаам на цім грішинім світі?

Чи може створені на журбу, клопоти і душевні та серцеві агонії?

Ти Адаме Прарадіде! Чому с'є вчив свою Еву любити тебе?

А коли відрікався від неї, і про-

сив Бога взяти її від тебе — Бог уяв.

Та нащо просив Бога аби тебе знова нею обдарував?

Ти не міг без неї жити? Правда? Ти зрадив Еву. А її чорт скусив і вона тебе скусила. Утратились царство. Небеса вас вигнали на землю. А тепер ми грішники як і діти ваші покутуємо.

При таких лихословіях, його злість трохи притихала. Він хотів искінчiti того дня всякі турботи і душевні та серцеві болі; він хотів забути всіх знакомих, приятелів, брата і сестру; забути про Софію раз на завжди. Не мати нічого до діла з ніякими жінками. Думав не виходити з ліса ціле своє життя. Плянував зашустити бороду і довге волосся, та ходити по лісах як Макарій і його преосвящений єпископ Серафим, ходили по канадійським континенті.

Він зрікався всього жіночого світа, бажав, щоб ніяка дівчина ані младиця, ані тигриця не заглянула в його очі.

Він взяв папір і перо, та написав лист до Софії.

“Лайдаго Бонклавз, 22 лютого.
Софійко!

Я отримав Твою лекцію з 19-го ц. м. Слухай! Я тут не маю на думці оправдуватися або боронитися перед Тобою, і не маю до чого признаватися, — як Ти мене до того взивася. Я Тобі писав раз, що то всео інправда!

Ага! А за той фатальний танець, що Ти мене так дуже оскаржусь, то скажу отце: під ту саму хвилю як дівчата стояли коло мене, Ти у другім куті галі відогравала ролью любовної акторки.

Чи-ж Ти хотіла аби я був забігав коло Тебе як лъвак? Або сидів у

ПІДПИРАЙТЕ СВОГО!

**УКРАЇНЦІ З ПІТСБУРГА
І ОКОЛИЦІ!**

Широко і далеко знаний, не тільки поміж нашим народом, але й поміж американським і німецьким зі своєї услуги, яко дентист, є наш український патріот,

Dr. John Procyk

дентист.

607 Chartiers Avenue,
McKEES ROCKS, PA.

E. V. NALL

DRY GOODS, GROCERIES
AND MEATS

УКРАЇНЦІ!

Найлутні віктуали купите в нашім сторі. Свіже і здорове мясо що дня і "Драй Гуде". Приходіть а за низьку ціну і добру услугу ми гарантусмо.

McGRANN, PA.

Phone 193.

УКРАЇНЦІ З МОНЕСЕН, ПА.

Найлутні, свіжі і дешеві солодкі напитки на всілякі забави, купите лише у нас.

ПИЙТЕ ЯКНАЙБІЛЬШЕ

Spielman's

PURE, SANITARY
BOTTLED BEVERAGES

MONESSEN, PA.

УКРАЇНЦІ З МІКІЗРАКС, ПА.

Приходіть до свого чоловіка за своїми їстінми потребами. У нас є чисте і свіже мясо що дня і добре віше як у другім сторі.

БУЧЕРНЯ І ГРОСЕРНЯ

P. LEWICKI

708 Island Avenue,
McKEES ROCKS, PA.

кутику як ангел архистратиг?

До дому не їду, бо нема потреби.
Андрій Топорець.”

Андрій такий лист запечатав і післав до Софії. Хто знає який результат цей лист був би йому приніс, як би в Сіятел не викрився правдивий хід історії.

Під той час як Софія спала на Ярининім ліжку, а сама Ярина залиялася до Андрія — сусідна жінка хотіла відвідати Ярину. Вона побачила як Ярина бавилася Андрієвими руками. То її заінтересувало і вона стояла під вікном і приглядалася церемонії. Вона виділа як Ярина сунулася Андрієви на коліна, а також виділа як Андрій її відсунув. Вона була під вікном аж доки Андрій і Софія не вийшли з Ярининої хати.

Цій жінці наприкрилось слухати так безличної брехні зі сторони Ярини. Вона зайшла до Софії і розповіла всю історію.

Софія втішилася і застидалась за її листи до Андрія.

Листонош задзвонив у двері, Софія вийшла, а він подав її лист від Андрія. Вона його прочитала і не гнівалася. Почувалася до вини на віть і про згадку фатального танцю.

Вона сейчас написала Андрієви лист.

“Дорогенький Андрійку!

Твій лист прийшов сего дня. Яка я рада, що прийшов на час.

Слухай! То всьо неправда, що Ярина про Тебе розголосила. Костиниха виділа зпід вікна, як і що робилося в хаті. Вона мені розповіла. Так само як ти мені казав.

Не свари мене більше за той танець. То була Ярина, що мене до того намовляла.

Я тепер знаю чого вона хотіла. Вона плянувала Тебе від мене відо-

брата. Приїжджає до дому. Я гину Тебе видіти.

Твоя щира і вірна Софія.”

У лісі Андрій двигав логі, гатив їх сокирою. Він не міг знайти роботи, щоб була затяжка для него: чим тяжча праця тим солодша для нього була. Він нею заспокоював свої сердечні і душевні болі.

Про Софію навіть боявся і шодумати. Він думав, що буде жити в лісах “секлюдом” ціле його життя.

Певного півдня, ломбер-джек знова приніс Андрієви листа. Він оглянув його з одного то другого боку. Не знат, що з ним зробити: читати чи подерти не розпечатаного. Він знат, що лист був від Софії, але боявся читати, щоб знов не попався в агонію.

Нарешті набрав відваги і розпечатав лист. Прочитав і знова бігав по підлозі, але не в агонії і не в злости. Він бігав з утіхи, цілавав лист і приложував до його серця.

Кілька днів пізніше, Андрій знова находився на вулицях Сіятел. Він іншов видіти Софію.

Андрій не чекав до другої зими як то він колись плянував, але взяв Софію та зайшов з нею до офісу і вибрали позначення на женячку.

Вечером він відвідав свого брата і сестру, і їм заявив, що слідуючого дня він і Софія поженяться.

По слюбі вони сіли в потяг і поїхали до Портленд на медовий місяць.

По дорозі Андрій розповідав Софії про його тяжкі часи з нагоди Ярининої інтриги. А так само розповідав її про його чудні заміри жити в лісах з довгою бордою.

Вона сміялася.

А він хмурився, і додав словами: Софійко, душко! Боже борони нас від приятелів, а з ворогами дамо собі раду.

МЕБЛІ, РІЖНІ ОДІННЯ

І ДРУГІ ХАТНІ РІЧИ

Ціни вдоволяючі.

H. T. Welty

DRY GOODS READY TO WEAR

HOME FURNISHING

FURNITURE

CANNONSBURG, PA.

Phone 216.

УКРАЇНЦІ!

Коли вибираєтесь в дорогу
своїм автом і переїзджаєте
через Мікрен. Па., то зайдьте
до нас по газоліну, воду і по
оливу.

Масмо знамениту газоліну і
оливу.

МИКОЛА І МАРІЯ ПИТЕЛЬ

ГАЗОЛІН СТЕЙШЕН

P. O. Box 85,

McGRANN, PA.

Phone 391-W.

**УКРАЇНЦІ З ДЖІНЕТ
І ОКОЛИЦІ!**

"СВІЙ ДО СВОГО!"
УКРАЇНСЬКА

ГРОСЕРНЯ І БУЧЕРНЯ

Чисті, свіжі і по дешевій ціні
продукти дістанете тільки в
нашім українськім сторі.

ВАСИЛЬ ЦИМБАЛЯК

1204 Penn Avenue,
JEANNETTE, PA.
Phone 287.

УКРАЇНЦІ

**ПОПИРАЙТЕ СВОГО
ЧОЛОВІКА!**

Купуйте **цукорки**, солодкі на-
шитки і **другі їстні річи** ли-
ше **в Україні**.

ІЛІЯ КОТИС
**DELICATESSEN AND
CONFECTIIONERY STORE**

107 East Schoonmaker Avenue,
MONESSEN, PA.

ЕСПЕРАНТО

Міжнародна помічна мова.

Народи живуть з собою в незгоді, одні з другими ворогують, але саме життя вимагає від них в деяких справах порозуміння між собою. Нauка на ріжних ділянках поступає вперед. Здібні одиниці ріжних народів видумують всякі винаходи не лише для себе, але для цілої людськості. Від часу до часу мусять отже ріжномовні народи збиратися на спільні наради, з'їзди, обговорювати всеці спільні питання. Та тут власне і зачинається початок біди. Коли з'являється делегати приміром двайцять народів то неможливо провадити наради на кожній мові. Звичайно виголошують промови по французьки, описля перекладають на англійську часом і німецьку мову. Це однаке залишає богато часу. Бувають ізза мови нарад великі непорозуміння. Ухвалять приміром, що наради з'їзду мають вестися по англійськи й французьки, то Німці чуються діткнені у своїй національній гордості. А скільки добра для людськості принесли спільні всім мова колиби міліони ріжномовних народів в научних цілях чи з області питуки були з собою все у звязку хочби переписуючись з собою! Яка виміна думок, вражень з переживань в ріднім краю, яке велике духове зближення повсталоби між міліонами людства колиби ті міліони знали одну, всім спільну помічну мову!

Це зрозумів великий приятель людства д-р Людвік Заменгоф. Уродився як син учителя в Білостоці, тепер під Польщею, в році 1859. В місті говорили люди на ріжних мовах: московській, білоруській, польській, юдівській, німецькій та літовській. Хоч Москалів було в тім місті мало

то уряднича каста надавала містови московський вигляд. Заменгоф бачив на живім примірі потребу якоєї одної, спільної всім мови, бо чому мусять всі говорити московською мовою, й до того мовою гибнителі наших народів? Так отже повстала в нім ідея створити інтуочну, спільну всім народам, мову.

Перший начерк такої мови був готовий в 1878 році. Шкільні товарини тішилися, а дорослі зажурено дивилися на фантастичні мрії молодця. Приятелі його родичів радиали дати сина під лікарські оглядини, щоби зbadати його душевний стан. Хоч обіцяв родичам до скінчення студій не займатися своєю ідеєю — вона не давала йому спокою. Все мріяв дальше, удосконалював перший начерк, аж вкінці мав вже готовий цілий підручник. Та сам не мав грошей його видати, а на накладчика дармо чекав два роки. За той час заощадив собі лікарською практикою у Варшаві громі так, що в 1887 році появляється у фрацузькій, московській, німецькій та польській мові книжка и. и. "Міжнародна помічна мова. Написав д-р Есперанто." (Есперанто значить на-діючийся). У вступнім слові автор зазначає, що "міжнародна мова є, так як кожна національна, загальною власністю. Автор зрікається на завсіди всіх особистих прав."

Книжка скоро розійшлася; штучна мова зачинала ставати популярною. З початку ніхто не знав правдивого імені автора, аж пізніше дізналися прихильники тої ідеї хто саме доконав, так дуже потрібного людству, діла.

В році 1887 Амерікан Філософі-

УКРАЇНЦІ!

Ми продаєм свіже і чисте мясо величного виробу. Гросерня є у нас краща як де інде. То-ж приходіть до нас, а підішрете свого Українця. Ручимо за умірковані ціни і за чесну услугу.

ГРОСЕРНЯ І БУЧЕРНЯ МИКОЛІ ШВЕДА

120 East Schoonmaker Avenue,
MONESSEN, PA.
Phone 689.

УКРАЇНЦІ!

Гросерня і добре вужене мясо по дешевій ціні і чесну услугу дістанете тільки у нас. Приходіть а будете вдоволені.

ДМИТРО БУРЯК

ГРОСЕРНЯ І БУЧЕРНЯ

ROSFORD, PA.
Telephone 1621.

COOPER BROTHERS

"DISPENSERS OF HAPPINES"

Віктrolа, пияна, пияна самограї і другі малі музичні речі.

834 Fifth Avenue,
NEW KENSINGTON, PA.
Phone 912.

ВАМ ЗНАЙЙ Т. ШУМИЛИ СТОР?

Пул-Рум, Цигари,
Цигарети, люльки,
Рукавиці, кенди і
солодкі напитки.

Ціни дуже низькі.

600 Melrose Avenue,
AMBRIDGE, PA.

кол Сосайті в Філадельфії розіславо до всіх наукових інституцій світа запрошення на світовий конгрес, який занявився підготовленням студій над міжнародною мовою. Та конгрес не відбувся. Цілян міжнародної помічної мови видавався ученим утопією. Аж з часом довідалося філадельфійське товариство про книжку І-ра Есперанта і признало ним створену мову за дуже вдатну. Від того часу названо ту мову: Есперанто.

Мрія Заменгофа здійснилася. Тисячі а тисячі порозуміваються з собою есперантом. Успіхи твої мови захопили й інших до творення інших штучних мов. Так приміром постало "Ідо," але есперанто здобуло вже собі "право горожанства." Воно рішучо винирає своїх конкурентів. В деяких державах учать есперанто в школах. Союз Народів запровадив есперанто як урядовий язык в деяких секціях. Зрозуміло, що впливи держав-чобідників велиki і так скоро есперанто не зможе витиснути французької мови з дипломатичних сальонів. Але есперанто йде побідним походом вперед. Завойовує симпатії все ширших і ширших кол громадянства різних держав, народів. Творяться все нові товариства яких члени носять есперанську відзнаку: пятиріченну зелену звізду. Есперантисти мають також свій гімн, який співають в урочистих хвильях. Що року відбуваються міжнародні зізди. Делегати з цілого світа виголошують реферати по есперанськи. Під час зізду уряджуються концерти, представлення, наукові виклади, все в есперанській мові. В таких зіздах мусить і Українці брати участь, щоби і цю нагоду використати на оборону свого народа, популяризувати ідею визволення України з кігтів окупантів. Але, щоби це можна ви-

конати мусимо есперанто вивчити, і взагалі цікавитися тим рухом, щоби не доходило до такого скандалу як на конгресі у Відні 1924 року коли то 40-міліоновий український народ не мав ні одного заступника, а самих Поляків явилося 34!

Треба нам відновити старе, почате ще перед війною в Галичині, гарне діло. Тоді оснувалися есперанські гуртки, в Коломиї виходив орган українських есперантистів "Україна Стела," видано український підручник Есперанта, відбувалися курси твої мови, видно було — особливо серед молодіжи — запал до гарної справи.

Для нас має есперанто спеціальне значення. Одною з боротьб за наше визволення мусить бути і загранічна пропаганда. Тимчасом ми привикли, що то діло мають робити лише наші уряди, офіціяльні особи, міністри. Але це неправда! Кожний має за себе робити, а не чекати на другого. Не лиши міністри, а всі мусимо працювати за границею пропагандою між чужинцями. Де хто з нас не є, на кожному кроці ширім ненависть до наших окупантів, представляймо їх у правдивому світлі, їх гнет над Україною. Це робитимемо не лиши мовою даного краю в якім живемо, але й мовою геніяльного Заменгофа — Есперантом даваймо на весь світ знати як виглядає режим в якому опинилася широка, богата, гарна, але нещаслива Україна. Хай при помочі Есперанта зіднає собі наш народ нових прихильників серед чужинців до помочи у своєму визволенню.

Не сміятися, кепкувати, легковажити діло Заменгофа, але ширити його для добра людськості, а в першій мірі свого народа — це одне з наших завдань!

Лесь Калиненко.

**УКРАЇНЦІ З РЕНКІНІ ПА.
І ОКОЛИЦІ!**

Приходіть і поширяйте свого
Українця

**ПЕТРА КУДЛА
РЕСТАВРАЦІЯ І ПУЛ-РУМ**

101 Hawkin Avenue,
RANKIN, PA.

**ГАРНО СТРИЖЕМО
І ГОЛИМО.**

ANDY BELLUSIO

SANITARY SHAVING PARLOR

Ladies Hair Cut in All Styles

354 Helen Street,
McKEES ROCKS, PA.

COMPLIMENTS

—:: OF ::—

BORAK'S DRUK STORE

ВИПОВНЮЄМО РЕЦЕПТИ

SAN-TOX

20 Twelfth Street,
CAMPBELL, OHIO.
Phone 50143

УКРАЇНЦІ З ФОРД СІТІ, ПА.

Накопи. Ви хочете добрих
Меблів, Нечів і інших знаряд-
дів, то приходіть до нас.

Низька ціна і скора услуга.

**WRAY HARDWARE
AND FURNITURE CO.**

Fourth Street,
FORD CITY, PA.

ВІДМОЛОДЖЕННЯ І УНАСЛІДЖЕННЯ (СПАДКОЄМСТВО)

(Проблеми перещіплювання клітин).

Московський лікар д-р Петро Колесников перевів недавно в сербському шпиталі операцію відмолодження, при якій ужив до перещіплювання не клітини малл, а людських. Клітини взято з одного чоловіка, що був засуджений на смерть, а відтак уласкавлений. І ось наспіла (28. VI. 1926) вістка, що операція відмолодження вдалась напричуд гарно і скоро і симтоми (ознаки) старіння пацієнта вже зникли. До цього навізуються питання, чи, в разі, коли відмоложений лікар оставил ще свіже потомство, — (чи) воно унаслідить отті зародки до злочину, що перещіплені були пацієнтові з клітинами злочинця.

Питання має для того загальне значення, бо цей гарний успіх невно захочотить до багатьох спроб перещіплювання людських клітин з метою відмолодження. Справді капру смерті знесено в багатьох культурних державах, так що трансплантаційний матеріал (матеріал до перещіплювання) буде трудно дістати від кандидатів на смерть, однак це не являється ще перешкодою до частіших спроб перещіплювання людських клітин, бо до цьої цілі можуть бути вжиті рівно ж насінні клітини кріторхів. Кріторхізм — це аномалія (хиба, ненормальності) нагромадження насінніх клітин в ділянці частині живота, які викликують там болі та заналення; їх мусить звичайно усувати при іномічній операції. Але ці клітини, самі по собі: нормальні і здорові, воно лежать лише на неблагіствому місці.

Оттаких кріторхічних насінніх клітин від здорових чоловіків вживано вже до перещіплювання, а саме до лікування гомосексуальних людей (полово збочених). Отже перещіплювання людських клітин почалось вже від Штайнаха, який виконував це в таких самих цілях з успіхом — під час війни, коли (то) було дуже багато “матеріялу” під руками. Дійсно перещіплювано клітини в черевну перепону (стінку), при чому тратили вони свою спромогу продукції і не находили сполучки з відповідними каналами.

Противно перещіплює клітини Воронов (і його школа) не в черевну стінку, а на їх природне місце. Однак після дотепер-оголошеної Воронової оперативної методики можуть клітини ділати лише інкремторично через гормони, а не екскремторично як продуценти насінніх комірок. Клітини розрізує він на тощенькі пластинки (шибки) і вкладає між насірки старіючих тілесних клітин. Тим-самим є виключена продукція насінніх комірок перещіплених клітин. Коли удається в той спосіб перещіпiti клітини, що їх насінні продукти найшли сполучку з відновідними каналами, тоді сталоб само-собою зрозумілим, що потомки унаслідилі під кожним зглядом натуральні зародки клітин своїх жертвовавців. Клітини позначені від злочинця, дали зовсім невно потомству відмоложеного пацієнта в насінідках такі самі злочинні зародки, які показалися і в рідних дітей злочинця. В цьому лежить бу-

АСЕКУРУЄМО, КУПУЄМО І ПРОДАЄМО ДОМИ

Приходіть до нас у потребі
асекураційні і купна дому
або города

БУДЬТЕ ВЛАСНИКОМ ДОМУ.

C. FRIED MENTZER

REAL ESTATE & INSURANCE

MONESSEN, PA.

Phone 125.

ДУЖЕ ДОБРІ МЕБЛІ І ПО НИЗЬКІЙ ЦІНІ

КУПУЄТЕ У НАС —
ЩАДИТЕ ГРОШІ!

NOLAND FURNITURE CO.

908 Braddock Avenue,
BRADDOCK, PA.

Phone, Braddock 1066.

ПЕРШОРЯДНА АПТЕКА

Лікарства Найлучшої якості.

Говоримо по українська.

MILTON PHARMACY

S. M. JACOBOWITZ

300 Hawkins Avenue,
RANKIN, PA.

ГАРНЕ МУЖЕСЬКЕ ОДІННЯ

ЦІНИ УМІРКОВАНІ.

Приходіть а переонастеся!

JOHN KRAUSE

HOME OF GOOD GENTS
FURNISHINGS & SHOES

107 Hawkins Avenue,
RANKIN, PA.

дуча перспектива в позитивному змислі, напр. можливість спадковий матеріял скоро (молодо) померло-го артисти, сейчас по його смерті перенещінти в злочинця. Це може й не зовсім далека музика будущини.

Питання біольогічного впливу пе-рещідених клітин виринас вже і в іншій методиці, де в тіло па-цієнта переходят лише гормони, а не насінні комірки, напр., коли віни-вастяся клітини, що походять від го-мосексуального (чоловіка). Відмо-лоджений такими клітинами сам скоро здивується, що його штучно розбуджена любов скеруєсь нагло до людей того що і він (сам) пола. А збочені жіночі гормони ділають рі-виюж в чужому тілі далі своїм спо-собом. Ше зовсім темною ділянкою в біольогії являється ділання гормо-нів на насінні комірки. Колибо воно (ділання) відбувалось, тоді мусі-либ відмодожені тими клітинами, віддати своє потомство під їх вплив; однак вплив цей мусіві ограничи-тися лише на відповідні функції гормонів в потомстві: в насінніх кліти-нах, сексуальності, інтелігенції і т. д. Злочинні імпульси чужих нас. клі-тини не могли б переноситися ані на

самого пацієнта, ані на його дітей, помінувши хіба насильні збочення (як усікі кримінальні зародки), які мають свою причину в ненормаль-ній, високій і нездержаній сексу-альній продукції гормонів.

Але такий самий вплив можуть показати і звірячі клітини, бо гор-мони ділають однаково в цілій обла-сті ссавців. Так і відмодожування при помочі малих клітин полягає на однаковому діланні гормонів в усіх звірят згаданої класи. Та заки-вони поділають на насінні комірки, а тим самим на потомство, мусить вперед наслідок ділання показати-ся у збільшенні мірі в самого пацієн-та. А так як, поки-що не завважено (ще досі) перемінення в малу від-модоженого чоловіка при помочі клітин шинпансеїв, то й нема чого боятися індівідуальної чи спадкоєм-ної індукції від клітин злочинців. Колиже заплоднили чужі насінні клітини родові комірки, тоді потом-ство не буде, очевидно, дітьми від-модоженого чоловіка, лише наслід-никами злочинця, або кріторха. Од-нак — це вже не є проблемою; від-модоження і унаслідження.

HEADQUARTERS

FOR

**Edison, Brunswick and Columbia Phonographs
and Records**

A COMPLETE STOCK OF UKRAINIAN AND RUSSIAN RECORDS

Write or call for Catalogue

A MUSIC SHOP FOR MORE THAN 20 YEARS

Columbia Music Co.

"THE OLD RELIABLE STORE"

101 Sixth Street

PITTSBURGH, PA.

OPEN EVERY SATURDAY EVENING.

УКРАЇНЦІ З ПІТСБУРГУ, І ОКОЛИЦЬ!

Посилаємо гроші до усіх частей світа по низькій ціні.
Продаємо шифкарти по всіх корабельних лініях.

Платимо 4% від вложеніх грошей.

Говоримо ріжними мовами.

OHIO VALLEY BANK

2924 Preble Avenue,
N. S. PITTSBURGH, PA.

УКРАЇНЦІ З МІКІЗРАКС, ПА.

Наша асекураційна компанія є найбільшою і найсильнішою на цілому світі.

Нерепроваджуємо всілякі інтереси, як: асекуруємо, моргачі і нотаріальні справи.

GEO. S. DAVIS CO.

522 Chartiers Avenue,
McKEES ROCKS, PA.

Phones, Federal || 0180
|| 01559

ПЕРШОРЯДНА АПТЕКА

M'CREADY DRUG CO.

1625 Mahoning Avenue,
YOUNGSTOWN, OHIO.

Ліки для хорих, кенди, гумові і наряди, панір до писання і таке друге.

**“ВАШОГО ДОКТОРА
ДРУГ СТОР.”**

ТІЛЬКИ У НАШІЙ БУЧЕРНІ І ГРОСЕРНІ

Можете **ку**пити дешево свіжі, і добре ястні продукти.

БУЧЕРНЯ І ГРОСЕРНЯ WILLIAM FERENCZ

1224 Morgan Avenue,
MONESSEN, PA.

ЗМИСЛ БЕЗМИСЛИЦІ (ДУРНОТИ)

За-щораз предпринимають більш, або менш покликані (люде) спробу розслідувати істоти генія. Підходять до нього з мікроскопами, мірілами, реагентами і з іншими інструментами, нотують старанно певні дані, вживають до цього діла фантазії і снекуляції, щоб збудувати систему, щоб найти, так-сказати, реценту, після якої сотворив Бог деяких вишосажених одиниць, що входять в категорію цього питання. Ледви-чи треба згадувати, що навіть найбільш удачні досліди цього рода, дають лише дуже обмежені висліди. Решта проблем все ще остається, а ця решта причинюється до того, — що дастися відгадати — щоб річ зробити займаючу.

Я ще ніколи не чув, щоб говорили про цікавих дурнів. Виправді може викликати зацікавлення деяка особлива прікмета обмеженого чоловіка, однак це відноситься по більшій частині до тої особливості, а не до обмеження обсяку. Отже лише такий дурень має видіди на деяку увагу, який є рівночасно папугою або блазном.

Однак я не вважаю злининим взяти дурноту під розвагу без згаданих додатків, саму дурноту — як таку, як-що можна так висловитися. Вона в своїх значних ступенях — не менш загадочна, як і могучий геній. Коли в просторах генія стоїмо перед темними глубинами, так знову тут можна говорити про темні мілини (плітості). Щож складається на це, що дурномуявляєсь всю ясні замкненим, найпростіще — замотаним, запутаним, а рівне — кривим? Загадка на загадці! Чи його смілу невність потраплювання все у фаланне можна назвати негативною (від-

ємною) геніальністю! Дощка перед його головою приймає розміри циклопського муру.

Що-за беззвізді світи окружили вас, dennі сонамбули (люнатики)? Чи уявляємо ми собі змисл дурноти?

Їх є багато. Возьміть з променаді десятьох спацеруючих, або десятьох слухачів з викладової салі, або десятьох дорадників при столі — у всякому разі найдете між ними дев'ятьох безглазих. А може й десятьох. Легіони дурнів заселюють землю — світове море. Яка держава була б душа від цьої! Дурнота — не поборна. Пословиця каже: Навіть боги борються з нею безусішно. Отже змисл дурноти, про який ми питаемо, не заключається в цьому, що ми його поборюємо. Нас оголомшило кольосальне число. Ми мусимо спробувати рівнання інакше розвязати і інакше пояснити. Приведи мені, мій розумний приятель, якогонебудь дурня сюди. Далеко не потрібуєш трудитися; зайди лише до другої кімнати, або до сусіда; в найгіршому разі вийди пару кроків за браму.

І ось-це бувби (скажім) кузин. Ну, і зовсім не потрібно, щоб ти його аж починав сповідати, або — як то образово висловлюється — витискав йому червяків з носа. Кажи, що тобі прийде на голову, або ще, краще: мовчи і не переч багато його балачкам! І — що? ти не бачив! — нагло з'являється думка, вона вже тут. А саме: в твоїй годові. Ти й не здаєш собі справи, як воно сталося. Під час безглазої його балачки, витворився в твоїму мозку хрусталь. Мій розумний, я хочу пояснити тобі чудо: Коли ти протиставиш дурноті дурня свою розвагу, отже: уявиш

УКРАЇНЦІ З КІТАНІК, ПА.

Коли справляєте яку забаву: хрестини або весілля, то купуйте у нас Вам потрібні напої — "айс крім," легке пиво і солодкі напої.

THE K. B. C. COMPANY MANUFACTURERS

Ice and Ice Cream, Beverages
and Soft Drinks

KITANNING, PA.

Phone, Cedar 1178 Establish 1916

THOS. E. CLARTY

FUNERAL DIRECTOR

ПЕРВОКЛЯСНИЙ ПОГРЕБНИК

В разі потреби удавайтесь до него а будете задоволені.

Услуга знаменита.
Ціни приступні.

2027 Beaver Avenue,
N. S. PITTSBURGH, PA.

JAMES A. DARROUCH

FUNERAL DIRECTOR

Lady Assistant

УКРАЇНЦІ З ВУДЛАВН!

Поширяйте того хто Вас по-нірас. Щещі Вам лучиться сумна пригода — удавайтесь до того чоловіка, а він Вас чесно обслужить.

451 Franklin Avenue,
WOODLAWN, PA.
Phone, 183-T. or 183-M.

LUDWIG FLORAL CO.

Найстарший і Найбільший
Стор з Цвітами.

У нас дістаєте цвіти на всяку окázію. Спеціально виробляємо вінки на похорони, весілля і для увінчення церков.

ОТВОРЕНО ДЕНЬ І НІЧ.

502 Federal Street
N. S. PITTSBURGH, PA.
Phone, Fairfax 6500.

собі в тій дощі — чи в більших випадках: в тому циклоонському мурі — шпарку-отвір, то зискаєш поки-що вигляд на околицю, яка тобі вже відома; але для того, що ти береш участь в справі, — тебе ж власне подразнила дошка, чи мур, — тоді поширюється тобі знайомий горизонт: ти бачиш, так-сказати, ще решту, ще інші речі при цьому, що вже по-передно бачив. Тут треба зазначити, що не маємо на увазі диспути між тобою і дурнем; в такій диспути потерпів лише твій розум. Я поручив же тобі не переривати часто бесіду партнера.

Коли слухати мудрого, або навіть геніального чоловіка, — то це буде для власного ходу думок до певного ступеня завсіди корисним. Тут ліпше треба взяти під розвагу більше, чи менше розуміння, а згайдно більш, чи менш подібну духову диспозицію. Всяке навчання в школах полягає на цьому процесі. Подібно мається реч і при студіюванні з книжок; лише що в цьому випадку місце (роль) вух заступають очі. Зрештою, цей спосіб образування (називаємо його позитивним) так загально відомий і на цілій кулі земній так поширеній, що уважаємо злини дати даліні пояснення.

Останньо при екстремі, що назовемо "негативним образуванням." Я говорив про вилів-подразнювання дурноти. Це відсмінне подразнення переростає само себе і стає позитивним. Ось і зрозуміють мене, коли я кажу, що зносини з безглуздими відчуваю здавна в своєму роді побуджуючими. А на випадок винесення, признаюсь далі, що такі побуджування (в інтензивності їх діїання) що-найменше: рівноважились в моєму духовому життю з їм протиставленими, отже: позитивними, — що більше: вони, здається, далеко

ТЕОДОР МАЗЕПА,
орг. відд. 107 УНП. в Бет, Па.

перевищали їх. Виходом, розуміється, з заложення, що в обох разах,ходить тут о зносині між людьми.

Бо: скравок ліса, зміст нуртуючого джерела, ще більш ріжноманітна музика тишини, самота кімнати або від'окремлення від світа на якомусь місці, камяний розговір безлюдних вулиць — це такі майстри-професори, з якими не порівняється ніякий з прославлених дурнів. Злини казати, скільки завдячує читанню улюблених поетів. Тут бесіда про мої зносини з живими людьми, про те як з'уміли вони побуджувати мене. Це побуджування треба розуміти, як безпосереднє заплоднення духа. — я сказавби: як щось, що "робить мене свідомим моєї суті."

Таке побудження рідко коли одержував я при бесіді з визначними людьми; при цьому я брав звичайно лише до відома поважні та розумні речі; навіть і тоді, коли це не діялося з флегмою регістрування, то і тоді

УКРАЇНЦІ З ФОРД СІТІ, ПА. І ОКОЛИЦЬ!

Тут для Вас місце купити
найкращі форнічі, карпети і
усялики річки з Гардвер.

Ціни дуже низькі. Услуга
чесна. Усі приходіть!

НЕ ЗАБУДЬТЕ ЗА
НАШ СТОР!

A. GREENBAUM & SON

FORD CITY, PA.

УКРАЇНЦІ!

Ваш сторник продав наш
хліб. Нійтайте свого сторника
за Ворд Хлібом.

Свіжий, добрий і дешевий.

WARD BAKING CO.

НАШІ ЦІНИ І НАША УСЛУГА НАС ХВАЛИТЬ!

Свіже і чисте м'ясо і другі
гросеріяні річки.

MARTIN DOLAK

MEATS, GROCERIES AND
DRY GOODS

601 Steel Street,
YOUNGSTOWN, OHIO.
Phone 3-9885.

Joe Colligan.

J. P. Colligan.

ПОГРЕБНИКИ

Услуга чесна ціни вдоволяючі.

J. P. COLLIGAN & BROS.

FUNERAL DIRECTORS

800—~~802~~ Carson Street
S. S. PITTSBURGH, PA.
609 Warrington Avenue, 18th Ward.

PROMPT ATTENTION
DAY & NIGHT SERVICE

PHONES:
Hemlock 0680 Lafayette 1420

ОЛЕНА БОЙКО,
основателька відділу 95 УНП.
в Понгестови, Огайо.

МАРІЯ МОРАВСЬКА,
орг. відд. 119 УНП. у Вейртон, В. Ва.

не відчувалося нічого, в роді схоплення самої суті; доходило найвище до палкої згоди або до заперечення тези собесідника з моєго боку; він давав мені привід до подиву, або до обурення; і коли ми розійшлися, я "поніс щось зі собою до дому"; він викликав мою вдумчивість, — — але власне: лише вдумчивість.

А оттє друге, як я казав, змогли розбудити в мені лише деякі позитивним способом: через силу інтуїції, бліскавичний хід думки, веселу безтурботність духа. Певно, не треба забувати, що духове почуття стиду перешкоджує лучшим головам виявлятися так отверто, як це роблять мені, що не потребують особливої години натхнення, щоб висказуватися. Тут: буденне призвичання, — там винахід. Не забуду зазначити, що я — не тратую нічого на пошані згаданого стиду, — умію оцінити особливу вартість таких свя-

точних виїмкових винахідків, але і їх самих, ради них самих.

Я згадав про "веселу безтурботність духа," якою тішаться часто "нищі духом." Гумор — це філософія. Правдивий сміх винайшли філософи; але до цього (винаходу) мусіли спровокувати їх дурні (блазни). Отже обом сторонам завдячуємо, що радість прийшла на світ. — Змісл безмислиці!

І дух світа, що від віків руково-
диться справедливістю, — відвдячу-
ється обом. Бесмертний вінок (ча-
сом й терновий) вкладає філософам
на голову; сміх і біль — споріднені
в крові, що тече з чола. — Дурні і
блазни одержують земну нагороду:
їм, люнаторикам дня, непобідженним
богами втворяється ріжок фортуни
(щастя). І ми признаємо їм право
на цю ласку. А голос народу каже:

Дурень має щастя.

УКРАЇНЦІ З МОНЕССЕН, ПА.

Коли приїдете до Монессен, відвідати своїх знакомих, не чекайте аж вони Вас спитають, чи Ви голодні, але прийдіть відвідати мою

РЕСТАВРАЦІЮ

услуга чесна, чиста
добра їда.

BALTIMORE RESTAURANT

17 Schoonmaker Avenue,
MONESSEN, PA.

УКРАЇНЦІ З РАНКІН, ПА.

У нас дістанете найдешевші і найлутші знаряді з Гардвер: Фарби, Оліви, Склі, Вестінгговз Лампи, Газові і Електричні знаряддя.

Приходіть, а переконаєтесь!

MOZEIK HARDWARE CO.

305 Fourth Avenue,
RANKIN, PA.
Phone, Braddock 2624.

ПЕРШОРЯДНА

ГРОСЕРНЯ І БУЧЕРНЯ

ДОБРЕ І ДЕШЕВО!
ПРИХОДІТЬ!

SILVER & PARSONS GROCERY CO.

GROCERIES & MEAT MARKET

1215 Salt Spring Road,
YOUNGSTOWN, OHIO.

УКРАЇНЦІ З КЕНОНСБУРГУ І ОКОЛИЦЬ!

У нас знайдете найлутший
Гросерні продукти, свіже
і здорове мясо що дня.

SAM POPOVER

MEAT MARKET AND GROCERIES

17 South Central Avenue,
CANONSBURG, PA.
Bell Phone 32-R.

УКРАЇНЦІ З ЙОНГСТОВН, О.

Як Ви не пробували іще нашого молока, сметани або мороженого, спробуйте сейчас, а будете вдоволені.

Молоко дуже поживне і дешевіше як де інде.

ПЕРВОРЯДНІ МОЛОЧАРСЬКІ ВИРОБИ.

THE DIETER DAIRY CO:

1589 Mahoning Avenue,
YOUNGSTOWN, ОНІО.
Phone 75125.

УКРАЇНЦІ З МОНЕССЕН, ПА.

ЧЕСНО І ДЕШЕВО —
ЦЕ НАШ КЛИЧ.

Продаємо і купуємо доми, лоти, позичасмо гропі і асекуруємо.

REED & SKIRPAN

REAL ESTATE, INSURANCE
MORTGAGE, LOANS

519 Schoonmaker Avenue,
MONESSEN, PA.
Phone 59.

УКРАЇНЦІ З МОНЕССЕН, ПА.

Добра і денева будівля. Тільки у нас можете дістати добрий матеріал. Як Вам потрібно матеріалу до будови то прийдіть до нас, все готове і на час масмо.

THE MOTZ LUMBER CO.

CONTRACTORS & BUILDERS

417 Donner Avenue,
MONESSEN, PA.
Phones: Office 130 - Yard 264

ZORENA'S HARDWARE
STORE

1623 Fifth Avenue,
ARNOLD, PA.
Phone N. K. 1959

Продаєм добре і дешево всілякі знаряддя з Гардвер: Фарби, Печі і Бляшані річи.

МИХАЙЛО ГРИНЕВИЧ

ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЗАКЛАД КАМІННИХ
НАГРОБНИКІВ В ЦІЛІЙ ПІТСБУРЩИНІ.
ТАКОЖ ПОХОРОННІ ОБСЛУГИ ПІД ІМЕНЕМ

JOHN J. CROWLEY CO.

ПОГРЕБНИКИ

АМБУЛЯНСОВА УСЛУГА

ДОСТАВЛЯЄМО АВТОМОБІЛІ І КВІТИ

LADY ASSISTANT

720 MERCHANT STREET - - AMBRIDGE, PA.

Bell Phone: Ambridge 520

ПОГРЕБНИК

JAMES B. JONES

194 E. College Street

Canonsburg, Pa.

Telephone 64.

В разі нещасливого випадку
прону удаватися до мене з
новим довір'ям.

Я Вас обслугую чесно і вдово-
влючо.

УКРАЇНЦІ! Удавайтесь до
свого, добре знаного чолові-
ка.

ВИТАЮ всіх Українців з
Новим 1927 роком і ба-
жаю усього найкращого.

АРТИСТ-МАЛЯР

A. ТУМАНІВ

91 Laventhal Avenue
Irvington, N. J.

**ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ УКРАЇНСЬКИЙ
ЧАСОПИС**

НАРОДНЕ СЛОВО

ВИХОДИТЬ ЩО ТИЖНЯ ПІД РЕДАКЦІЄЮ М. ХАНДОГИ

В НАРОДНІМ СЛОВІ

**ЩО ТИЖНЯ ПЕРЕЧИТАСТЕ РЕДАКЦІЙНІ
СТАТТІ М. ХАНДОГИ ТА КОРЕСПОНДЕНЦІЇ**

М. ДНІПРОВЕНКА з Відня.

МЕК МАГОНА з Лондону.

Д-РА К. ТРИЛЬОВСЬКОГО з Відня.

ШПАЧКА з Філаделфії, Па.

ЛЕСЯ КАЛИНЕНКА з Праги і других.

ПЕРЕДПЛАТА —

на рік - - - - \$2.50.

на пів року \$1.50.

До Канади \$3.00.

АДРЕСА :

The National Word

R. O. Box 1915 - Pittsburgh, Pa.

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ БАНК

В ЗАХІДНІЙ ПЕНСИЛЬВЕНИЇ

Оснований 1920 р. —::— Реорганізований 1926 р.

ПІПЕЛС СТЕЙТ БЕНК

РІГ ДЖОРДЖ І ГЕЛЕН СТРІТС
МІКІЗРАКС, ПА.

Висилає гроші до всіх частей світа в долірах скоро, безпечно і з повною запорукою.

Спродаває шифкарти на всі корабельні лінії до краю і з краю. Спроваджує родини зі старого краю після нового закона. Виробляє пашпорти, повновласти, контракти купна і продажі..

Інграбелює і екстабелює всякі документи.

Не проваджує купна і спродажі ґрунтів в старім краю.

Приймає вкладки від \$1.00 і більше та платить від них 4% що 6 місяців.

Виплатає забезпечуючі скринки від \$3.00 і більше.

ІНФОРМАЦІЇ НА ЖАДАННЯ. СКОРА ОБСЛУГА.

ЗІ ВСІМА СПРАВАМИ УДАВАЙТЕСЯ ДО:

PEOPLES STATE BANK

Corner George & Helen Streets
McKees Rocks, Pa.

ПЕТРО КАНЯ. Президент.

ДАВИД ЛЕФКОВІЧ. Секретар.

СТЕФАН СЕМБРАТ. Касієр.

571-52-5541
752 Illa Czaykowsky

—
4432 Clcotte
Detroit, Mich. 48210